

ΟΔΗΓΙΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΓΙΑ ΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ
ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ, ΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ, ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
(ΦΥΣΙΚΑ, ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ, ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ), ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ, ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ,
ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ
ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ
ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ 2026-2027

Περιεχόμενα

1. ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ.....	3
ΤΑΞΗ Α΄	9
ΤΑΞΗ Β΄	18
ΤΑΞΗ Γ΄	38
ΤΑΞΗ Δ΄	54
ΤΑΞΗ Ε΄	70
ΤΑΞΗ ΣΤ΄	86
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	93
2. ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ	102
ΤΑΞΗ Α΄	104
ΤΑΞΗ Β΄	114
ΤΑΞΗ Γ΄	132
ΤΑΞΗ Δ΄	148
ΤΑΞΗ Ε΄	165
ΤΑΞΗ ΣΤ΄	169
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	188
3. ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ (ΦΥΣΙΚΑ,	
ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ, ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ).....	193
I. ΦΥΣΙΚΑ.....	193
ΤΑΞΗ Ε΄.....	198
ΤΑΞΗ ΣΤ΄	204
II. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ	220
ΤΑΞΗ Ε΄	220
ΤΑΞΗ ΣΤ΄	226
III. ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	231
ΤΑΞΗ Α΄	232

ΤΑΞΗ Β΄	236
ΤΑΞΗ Γ΄	240
ΤΑΞΗ Δ΄	243
4. ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ	246
ΤΑΞΗ Γ΄	247
ΤΑΞΗ Δ΄	265
ΤΑΞΗ Ε΄	278
ΤΑΞΗ ΣΤ΄	295
5. ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ	310
ΤΑΞΗ Γ΄	310
ΤΑΞΗ Δ΄	311
ΤΑΞΗ Ε΄	312
ΤΑΞΗ ΣΤ΄	312
6. ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ	314
ΤΑΞΗ Ε΄	314
ΤΑΞΗ ΣΤ΄	319
7. ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ	329

1. ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ 2026-2027

ΓΛΩΣΣΑ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ (τάξεις: Α΄, Β΄, Γ΄, Δ΄, Ε΄ και Στ΄)

Η διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος οργανώνεται γύρω από τους άξονες της προφορικής και της γραπτής επικοινωνίας, με άξονες αναφοράς την έκφραση και την κατανόηση και σε όλες τις φάσεις της διεξαγωγής της, πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις διαφοροποιημένες ικανότητες και δεξιότητες των μαθητών/τριών ενεργοποιώντας το ενδιαφέρον και τη συμμετοχή τους στις προβλεπόμενες δραστηριότητες/εργασίες.

Επίσης, η γλωσσική διδασκαλία συνδέεται άμεσα με τη διδακτική αξιοποίηση του κειμένου. Εξετάζοντας το κείμενο ως ενότητα λόγου, με συγκεκριμένο λειτουργικό ρόλο σε συγκεκριμένα κοινωνικά συμφραζόμενα, το κείμενο δεν είναι μια γραμμική ακολουθία προτάσεων, αλλά έχει τη δική του πολυεπίπεδη οργάνωση. Ερμηνεύεται και αξιοποιείται ως σύστημα αποτελούμενο από ανεξάρτητες αλλά και συνδεδεμένες, μεταξύ τους, γλωσσικές υποομάδες (λέξεις, προτάσεις, περιόδους), χαρακτηριζόμενο από γλωσσική συνοχή και νοηματική συνεκτικότητα. Υπ' αυτήν την έννοια το μαθησιακό περιβάλλον θα πρέπει να σχεδιάζεται και να οργανώνεται με τέτοιο τρόπο, ώστε συγκεκριμένα γλωσσικά φαινόμενα να αντιστοιχίζονται με συγκεκριμένες λειτουργίες κειμένων (π.χ. αφήγηση, περιγραφή, διατύπωση επιχειρημάτων). Αναγνωρίζοντας τη σημασία του κειμένου στην κατάκτηση της δομής και της λειτουργίας της γλώσσας αναμένεται από τους/τις μαθητές/τριες, να ανταποκρίνονται στις συμβάσεις του προφορικού και του γραπτού λόγου, τόσο σε κειμενικό επίπεδο (αναφορικό και κατευθυντικό λόγο), όσο και σε λεξικογραμματικό επίπεδο.

Επειδή η χρήση της γλώσσας επιτελεί ένα πλούσιο πλέγμα κοινωνικών λειτουργιών, πρέπει σε συνάρτηση με αυτές να εξετάζεται κατά περίπτωση, ο τρόπος δόμησης του κειμένου και οι λεξικογραμματικές του επιλογές.

Ειδικότερα επισημαίνονται και προτείνονται (με έμφαση για τη(ν) Δ΄, Ε΄ & Στ΄ τάξη):

1. Η αξιοποίηση του κατάλληλου εκπαιδευτικού υλικού να γίνεται με συστηματικό τρόπο και οι αντίστοιχες δραστηριότητες να έχουν προοπτική επέκτασης, εμπλουτισμού, δημιουργικότητας και εμβάθυνσης, για να προκληθεί και να οξυνθεί η σκέψη και η κρίση των μαθητών/τριών. Οι δραστηριότητες αυτές δύνανται να στοχεύουν: (α) Στην κατανόηση της κειμενικής λειτουργίας συγκεκριμένων και πιο απαιτητικών γραμματικο-συντακτικών φαινομένων, καθώς το κείμενο είναι ο πυρήνας της επεξεργασίας του γλωσσικού μαθήματος. (β) Στη βαθύτερη εστίαση στις πληροφορίες περιεχομένου οργανώνοντάς τις με διαφορετικό τρόπο ανάλογα με το είδος τους. (γ) Στην κριτική διερεύνηση των επιλογών της γλώσσας με στόχο τη σταδιακή ανάπτυξη της γλωσσικής επάρκειας και της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης. (δ) Στην εξάσκηση σε τεχνικές πύκνωσης λόγου (π.χ. τίτλοι, πλαγιότιτλοι κ.λπ.) και συγγραφής περίληψης με στόχευση την καλλιέργεια της ικανότητας πύκνωσης και διάκρισης στον λόγο, του πρωτεύοντος και αναγκαίου από το περιττό. (ε) Στη μελέτη και εμπέδωση των τριών επιπέδων γραμματικής (πρότασης, παραγράφου και κειμένου) και ειδικότερα του τρίτου επιπέδου γραμματικής του κειμένου και της επικοινωνίας, δηλαδή ανάπτυξη της συστηματικής αναφοράς στους τύπους των κειμένων, με εστίαση στα δομικά στοιχεία τους και τις λεξικογραμματικές επιλογές, στους δείκτες γλωσσικής συνοχής και νοηματικής συνεκτικότητας, αλλά και στο επίπεδο ύφους. Συνεπώς το κέντρο βάρους της διδασκαλίας της Γραμματικής και του Συντακτικού θα πρέπει να μετατοπιστεί από το επίπεδο της πρότασης στο επίπεδο της παραγράφου και, κυρίως, του κειμένου, λόγω ότι η βασική προσέγγιση στη διδασκαλία της Γραμματικής είναι η κειμενοκεντρική, η οποία εξετάζει τις γραμματικο-συντακτικές επιλογές του κειμένου με βάση τους σκοπούς και το επικοινωνιακό πλαίσιο.
2. Η καλλιέργεια μεταγνωστικών δεξιοτήτων και δεξιοτήτων αναστοχασμού των μαθητών/τριών μέσω σύγχρονων προσεγγίσεων διδασκαλίας και μάθησης

(ομαδοσυνεργατική, επεξεργαστική και διερευνητική μάθηση, διαφοροποιημένη διδασκαλία κ.λπ.). Στο πλαίσιο αυτό επιτυγχάνεται η ενεργοποίηση των σχολικών και εξωσχολικών εμπειριών γραμματισμού των μαθητών/τριών και η αξιοποίηση του γλωσσικού και πολιτισμικού τους κεφαλαίου μέσω της δημιουργίας αυθεντικών περιβαλλόντων χρήσης της γλώσσας στη σχολική τάξη.

3. Η επεξεργασία των κειμένων από διαφορετικά θεματικά πεδία να επιδιώκεται τόσο σε επίπεδο μικροδομής (συντακτικές ή/και λεξιλογικές επιλογές) όσο και μακροδομής (κειμενικά χαρακτηριστικά).
4. Η διδασκαλία του λεξιλογίου πρέπει να ενδυναμωθεί περαιτέρω στη γενικότερη αντίληψη της κειμενοκεντρικής προσέγγισης του γλωσσικού μαθήματος. Αυτό σημαίνει ότι το λεξιλόγιο πρέπει να διδάσκεται σχεδιασμένα και προγραμματικά και να προχωρεί από το απλούστερο και περισσότερο εύληπτο, προς το δυσκολότερο και πιο σύνθετο.

Ως εκ τούτου οι μαθητές/τριες να διδάσκονται συστηματικά και μεθοδικά την ανάπτυξη της παραγράφου, την εφαρμογή στρατηγικών οργανωμένης μελέτης των κειμένων και τον τρόπο πύκνωσης λόγου και να επιδιώκεται η γραμματική ικανότητα να καλύπτει το επίπεδο της μορφής, τα επίπεδα της σημασίας (σημασιολογία) και των δεδομένων του περιβάλλοντος (πραγματολογία).

Η παρούσα πρόταση της διδακτέας ύλης αναπτύχθηκε αφενός λόγω αναγκαιότητας να ανταποκριθεί η διδασκαλία του μαθήματος της Γλώσσας στις μεταβαλλόμενες εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών/τριών και αφετέρου στη διαχείριση του όγκου της ύλης, της ποικιλίας των κειμενικών ειδών και των συνακόλουθων γραμματικοσυντακτικών ή και λεξιλογικών φαινομένων ανά ενότητα, που δεν ευνοεί τους/τις εκπαιδευτικούς να αξιοποιήσουν αποτελεσματικά τον διδακτικό τους χρόνο, ώστε να εμβασύνουν στην ανάλυση και επεξεργασία κατανόησης του κειμένου επιτυγχάνοντας την καλλιέργεια της ικανότητας διάκρισης και ορθολογικής διαχείρισης των πληροφοριών από τους/τις μαθητές/τριες.

Οι κοινωνικές αλλαγές που έχουν επέλθει τα τελευταία χρόνια οδηγούν σε νέους στόχους και νέα περιεχόμενα, συμβατά με τις διαμορφωθείσες κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες. Για τον λόγο αυτό, κρίνεται αναγκαίο να γίνει αναδιάρθρωση και εξορθολογισμός της διδακτέας ύλης, ώστε:

- να εξοικονομηθεί διδακτικός χρόνος για δραστηριότητες που προάγουν τη δημιουργική και κριτική σκέψη των μαθητών/τριών μέσα από τις διαδικασίες της ολιστικής, διερευνητικής/ανακαλυπτικής και κοινωνικής μάθησης, όπως είναι η εκπόνηση βιωματικών σχεδίων εργασίας, η εξοικείωση με το λογοτεχνικό βιβλίο μέσω της ανάγνωσης αυτοτελών λογοτεχνικών έργων ή εκτεταμένων κειμένων (φιλιαναγνωσία), της ουσιαστικής λεξιλογικής ανάλυσης/στέρεας επεξεργασίας της σημασίας των λέξεων,
- να υπάρξει ο αναγκαίος χρόνος για εμβάθυνση στη διδακτέα ύλη και για ομαδοσυνεργατικές διαδικασίες διδασκαλίας που συμβάλλουν στην ανάπτυξη των γνωστικών και μεταγνωστικών δεξιοτήτων,
- να δοθεί στους/στις εκπαιδευτικούς η δυνατότητα να σχεδιάσουν τη διδασκαλία τους π.χ. διαφοροποιημένη διδ/λία, λαμβάνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα και διακριτά μαθησιακά χαρακτηριστικά των μαθητών/τριών της τάξης τους (αλλόγλωσσοι/ες μαθητές/τριες, διαφορετικοί μαθήτυποι, μαθητές/τριες με μαθησιακές δυσκολίες κ.ά.), αξιοποιώντας διδακτικές προσεγγίσεις που να έχουν αφετηρία τους πολυγραμματισμούς και τα πολυτροπικά κείμενα, με την ένταξη και διερεύνηση επίκαιρων θεματικών ενοτήτων π.χ. που ενδιαφέρουν τους/τις μαθητές/τριες, το άμεσο περιβάλλον τους ή την ευρύτερη κοινότητα, ώστε η μάθηση να ικανοποιεί τις πραγματικές και ποικίλες ανάγκες τους (ανθρωποπλαστική αποτελεσματικότητα και ανθρωποκεντρικός προσανατολισμός),
- να απαλλαγεί η μαθησιακή διαδικασία από την ύλη που επικαλύπτεται είτε κάθετα (από προηγούμενες ή και επόμενες τάξεις), είτε οριζόντια (από άλλα μαθήματα, διαθεματικά),

- να δοθεί διδακτικός χρόνος στους/στις εκπαιδευτικούς για υλοποίηση δραστηριοτήτων ανακεφαλαίωσης, εμπλουτισμού, εμπέδωσης, αναπλαισίωσης της γνώσης και αναστοχασμού,
- να διασφαλιστεί η δυνατότητα στους/στις μαθητές/τριες να ολοκληρώνουν τη μαθησιακή διαδικασία στο σχολείο.

Ο προτεινόμενος εξορθολογισμός της ύλης της Γλώσσας εξοικονομεί διδακτικές ώρες, τις οποίες μπορεί ο/η εκπαιδευτικός να τις διαθέσει σε σχέδια εργασίας που να ανταποκρίνονται στις εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών/τριών, στην έρευνα, στην καινοτομία, στην αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών και στην επεξεργασία αυτοτελών λογοτεχνικών κειμένων και για τον λόγο αυτό, δεν απαιτείται η γραμμική επεξεργασία όλων των ενοτήτων. Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να κάνει επιλογές στην παρουσίαση των ενοτήτων, ανάλογα με τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών τους, ώστε να αξιοποιήσει τον χρόνο εποικοδομητικά στην υλοποίηση σχεδίων εργασίας. Τα σχέδια εργασίας μπορούν να αφορμώνται είτε από τα προτεινόμενα θέματα του εγχειριδίου, είτε από τις αναδυόμενες εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών/τριών. Στο πλαίσιο αυτό, προτείνεται στους/στις εκπαιδευτικούς να σχεδιάσουν και να υλοποιήσουν σχέδια εργασίας τόσο από αυτά που περιλαμβάνονται στους παρακάτω πίνακες όσο και δικά τους, με θέματα που άπτονται των ενδιαφερόντων των μαθητών/τριών και των θεματικών αξόνων των εγχειριδίων.

Επιπλέον, η διδακτέα ύλη έχει ως βασική, αλλά όχι ως αποκλειστική αναφορά τα ισχύοντα σχολικά εγχειρίδια. Ο/η εκπαιδευτικός δύναται να αναζητεί πρόσθετο υλικό για τη διδασκαλία και να ανατροφοδοτεί ανάλογα τον προγραμματισμό και την υλοποίησή της. Ως μαθησιακοί και διδακτικοί πόροι μπορούν να αξιοποιηθούν έγκριτες έντυπες ή/και ηλεκτρονικές πηγές (π.χ. ιστοσελίδες φορέων που εποπτεύονται από το Υπουργείο Παιδείας ή το Υπουργείο Πολιτισμού ή φορέων με αξιόλογο εκπαιδευτικό και πολιτιστικό έργο), κατά την κρίση του/της εκπαιδευτικού και σύμφωνα με τις ανάγκες της τάξης.

Παράλληλα, κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική η διδασκαλία της Λογοτεχνίας με την προβλεπόμενη χρήση του Ανθολογίου ή/και πρόσθετων εκτεταμένων λογοτεχνικών κειμένων και ανάλογου οπτικοακουστικού υλικού για τον εμπλουτισμό της διδασκαλίας, καθώς μπορεί να προσφέρει τις απαραίτητες προεκτάσεις της μάθησης από το μάθημα της Γλώσσας, καλλιεργώντας τη φιλαναγνωσία των μαθητών/τριών. Η εξοικείωση των μαθητών/τριών με το βιβλίο και την ανάγνωση, και η σταδιακή εδραίωση της φιλικής σχέσης τους με το λογοτεχνικό βιβλίο τους/τις βοηθά να αναπτύσσουν την κριτική και δημιουργική σκέψη τους, να ενεργοποιούν τη φαντασία τους και την εφευρετικότητά τους, να εμπλουτίζουν την αισθητική τους, να δοκιμάζουν τα συναισθήματά τους καλλιεργώντας παράλληλα πτυχές της συναισθηματικής τους νοημοσύνης, να καλλιεργούν τη γλωσσική τους έκφραση με έμμεσο και βιωματικό τρόπο, και εν τέλει να συγκροτούν ολόπλευρα την προσωπικότητά τους.

Η σύγχρονη παιδαγωγικο-διδακτική προσέγγιση της Λογοτεχνίας γίνεται πρωτίστως μέσω της ανάγνωσης ολόκληρων λογοτεχνικών έργων ή εκτενών κειμένων στα οποία οι χαρακτήρες, η πλοκή, ο χώρος, ο χρόνος και η λογοτεχνικότητα εγείρουν τη φαντασία και προκαλούν το ενδιαφέρον των μικρών αναγνωστών/στριών εξοικειώνοντάς τους/τες συγχρόνως με το λογοτεχνικό βιβλίο και τις κοινωνικές και πολιτισμικές αξίες. Με αυτόν τον τρόπο προκαλείται η περιέργεια και η φαντασία, καθώς οι μαθητές/τριες παρακολουθούν την εξέλιξη του μύθου. Σταδιακά μετακινούνται από το παρόν στη σχέση με την επόμενη σκηνή, το επόμενο επεισόδιο μέχρι την έκβαση της υπόθεσης και το τέλος του έργου. Συνεπώς προτείνεται η ενασχόληση των μαθητών/τριών με την ανάγνωση εκτενών κειμένων με αυτοτελή περιεχόμενο ή και ολόκληρων βιβλίων-έργων (π.χ. λογοτεχνικών, βιβλίων γνώσεων, κόμικς), κυρίως στο πλαίσιο του γλωσσικού μαθήματος, με καθοδηγητή και εμπυχωτή τον/την εκπαιδευτικό. Είναι ευνόητο πως τόσο η έκταση των κειμένων όσο και ο βαθμός γλωσσικής δυσκολίας διαφοροποιούνται ανά ηλικιακή ομάδα και αναγνωστικό επίπεδο των μαθητών/τριών, με την επιλογή μικρών καλογραμμένων βιβλίων με απλή

διατύπωση και πλούσια εικονογράφηση για τις μικρές τάξεις και πιο εκτενών, γλωσσικά και νοητικά συνθετότερων, για τις μεγαλύτερες τάξεις. Προτείνεται η ανάγνωση στο σχολείο να συνοδεύεται από συζήτηση, εμβάθυνση στα νοήματα του έργου, δραστηριότητες επέκτασης, δραματοποίηση, τεχνικές δημιουργικής γραφής και, γενικότερα, δράσεις τις οποίες συναποφασίζει η ολομέλεια της τάξης με καθοδηγητή τον/την εκπαιδευτικό. Επιπλέον, οι μαθητές/τριες ενθαρρύνονται να διαβάζουν μόνοι/ες το βιβλίο τους στο σπίτι, με στόχο τόσο την απόκτηση αυτονομίας στην ανάγνωση, επάρκειας ως αναγνωστών/στριών όσο και τη διαμόρφωση της προσωπικής τους άποψης.

Πρόκειται για έναν σημαντικό σκοπό με πολυδιάστατους στόχους, ο οποίος μπορεί να επιτευχθεί μέσα από την ανασύσταση της τάξης σε μια κοινότητα αναγνωστών/στριών, όπου η πρόκληση των μαθητών/τριών να ανατρέχουν και σε άλλα βιβλία συναφούς θεματικής, παρέχοντας τη δυνατότητα σ' αυτούς/αυτές, σταδιακά, να κατανοούν και να αποδέχονται τη σχετικότητα αλλά και την πολλαπλότητα του περιεχομένου των λογοτεχνικών κειμένων. Με τον τρόπο αυτό, οι μαθητές/τριες μπορούν να διατυπώνουν με σαφήνεια τις θέσεις τους, να αιτιολογούν τις απόψεις τους και να επιχειρηματολογούν τεκμηριωμένα, με απώτερο στόχο την καλλιέργεια της κριτικής τους σκέψης και της επιδίωξης της αισθητικής απόλαυσής τους. Για τον λόγο αυτό, προτείνεται οι εκπαιδευτικοί από την αρχή της σχολικής χρονιάς να μεριμνήσουν για τη(ν):

- Δημιουργία και οργάνωση σχολικών βιβλιοθηκών και στον εμπλουτισμό τους με λογοτεχνικά βιβλία.
- Δημιουργία ευχάριστων χώρων/γωνιών ανάγνωσης και ακρόασης.
- Οργάνωση εκπαιδευτικού σχεδίου βάσει του οποίου θα πραγματοποιείται η ανάγνωση των αυτοτελών λογοτεχνικών βιβλίων/έργων κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους.
- Οργάνωση της κάθε τάξης ως αναγνωστικής ομάδας (καθορισμός συγκεκριμένης ημέρας και ώρας ανάγνωσης στην τάξη, συζήτησης και υλοποίησης σχετικών δραστηριοτήτων).

Διαδραστικά Συστήματα Μάθησης

Οι τεχνικές που ενισχύουν τις χρήσεις του διαδραστικού πίνακα προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης της μαθησιακής διαδικασίας, της οργάνωσης της λειτουργίας της τάξης, της κοινωνικής αλληλεπίδρασης, της επικοινωνίας και της συνεργασίας στο πλαίσιο της διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος.

Α) Ανάπτυξη της λεκτικής επικοινωνίας/συζήτησης στην τάξη

Ο διαδραστικός πίνακας είναι κατάλληλος για τη συγκέντρωση δεδομένων και οργάνωση της συζήτησης μέσα στην τάξη. Παρέχει ευκαιρίες για την ανάδυση ερωτήσεων και κινητοποιεί την ανακάλυψη. Ποικίλες τεχνικές δύναται να χρησιμοποιηθούν στην αξιοποίηση πολυτροπικών κειμένων όπως: χρήση εικόνας ή βίντεο για αφόρμηση και έναρξη συζήτησης, χρήση γραπτών παρωθήσεων, καταιγισμός ιδεών (χρήση εννοιολογικής και κριτικής χαρτογράφησης), ταξινόμηση, δραστηριότητες δημιουργίας και επεξεργασίας κειμένου, υποστήριξη κατάλληλων ερωτήσεων με πολυμεσικό υλικό.

Β) Μοντελοποίηση, επίδειξη και σχολιασμός/υπομνηματισμός

Ο διαδραστικός πίνακας επιτρέπει τον άμεσο χειρισμό αντικειμένων και των ιδιοτήτων τους, τον υπομνηματισμό σε κάθε τύπο αρχείου (κείμενα, εικόνες, κλπ.), την από κοινού ανάγνωση και συνεργατική γραφή και τη συνεργατική επίλυση προβλήματος. Με βάση τον διαδραστικό πίνακα μπορεί να οργανωθεί η εργασία των μαθητών και των εκπαιδευτικών, κατά την οποία κύριο ρόλο διαδραματίζουν τα χρησιμοποιούμενα λογισμικά και τα εκπαιδευτικά σενάρια που πρέπει να εκπονήσουν εκπαιδευτικοί και μαθητές.

Η χρήση των διαδραστικών πινάκων μπορεί να προσφέρει πλεονεκτήματα στη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος:

- χρήση ευρέος φάσματος ανοδικών και καθοδικών στρατηγικών διδ/λίας

- αύξηση του κινήτρου για συμμετοχή σε πολύμορφη, δημιουργική και ενδιαφέρουσα μαθησιακή διαδικασία προσφέροντας πολλαπλή ικανοποίηση στους/στις μαθητές/μαθήτριες σε θετικό παιδαγωγικό κλίμα,
- θετική επίδραση σε επίπεδο ενεργοποίησης και προσέλκυσης της προσοχής με την προσφορά εναλλακτικών δραστηριοτήτων,
- ενίσχυση της πολυαισθητηριακής διδ/λίας και του πολυαισθητηριακού χειρισμού προσφοράς δεδομένων, έχοντας υπόψη ότι η παρουσίαση με πολυμέσα διεγείρει την οπτική αντίληψη, ενισχύει την επεξεργασία πληροφοριών σύμφωνα με το γνωστικιστικό μοντέλο μάθησης,
- προσφορά περισσότερων ευκαιριών για συμμετοχή και συνεργασία, και υποστήριξη των προσωπικών και κοινωνικών δεξιοτήτων των μαθητών, ενδυνάμωση της συμπερίληψης,
- παροχή της δυνατότητας στους/στις μαθητές/μαθήτριες να επεξεργάζονται παραγωγικά πολύπλοκες έννοιες,
- διευκόλυνση των διαφορετικών μαθησιακών προφίλ των μαθητών/ικανοποίηση των διαφορετικών μαθητύπων καθώς ο εκπαιδευτικός μπορεί με τη χρήση μιας ποικιλίας ψηφιακών και γλωσσικών πόρων να καλύψει συγκεκριμένες ανάγκες παιδιών,
- ενίσχυση της ικανότητας των μαθητών/τριών στη δημιουργία περισσότερο ελκυστικών παρουσιάσεων προς τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριές τους, π.χ. παραγωγή γραπτού λόγου με τη προσυγγραφική, συγγραφική και μετασυγγραφική διαδικασία, αυξάνοντας συγχρόνως το αίσθημα της αυτοπεποίθησης και της παραγωγικής συμμετοχής τους.

Ενδεικτικοί διαδικτυακοί τόποι προς αξιοποίηση

Εκτός από το υπάρχον διδακτικό υλικό (Βιβλίο Μαθητή, Τετράδια Εργασιών), μπορεί να αξιοποιηθεί και το διαδραστικό-εμπλουτισμένο «Βιβλίο του μαθητή» στο «Ψηφιακό Σχολείο» (<http://ebooks.edu.gr>).

Επίσης, για ανάρτηση πολυτροπικών κειμένων που δημιουργούν-παράγουν οι μαθητές/τριες (με ενσωμάτωση εικόνων, κινούμενων εικόνων και βίντεο) μπορεί να αξιοποιηθεί η Ψηφιακή Εκπαιδευτική Πλατφόρμα για μαθητές/τριες και εκπαιδευτικούς «e-me» του Ψηφιακού Σχολείου (<http://e-me.edu.gr/>).

Επιπροσθέτως, ως διαδικτυακοί πόροι για διδακτική αξιοποίηση αναφέρονται ενδεικτικά οι εξής:

Η Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα. <http://www.greek-language.gr/greekLang/index.html>

Πρωτέας: Εκπαιδευτικά σενάρια για τα γλωσσικά μαθήματα. <http://proteas.greek-language.gr>

Πλατφόρμα «Αίσωπος» - Ψηφιακά Διδακτικά Σενάρια. <http://aesop.iiep.edu.gr>

ΦΩΤΟΔΕΝΤΡΟ. Εθνικός συσσωρευτής εκπαιδευτικού περιεχομένου. <http://photodentro.edu.gr/aggregator>

Εθνικό Κέντρο Έρευνας και Διάσωσης Σχολικού Υλικού. <http://www.ekedisy.gr>

Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου. <http://www.pi.ac.cy/pi/index.php?lang=el>

Εθνική Πινακοθήκη. <http://www.nationalgallery.gr/site/content.php>

Παράρτημα

Στο παράρτημα των οδηγιών για το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας αναπτύσσονται για τους/τις μαθητές/τριες της Ε΄ και Στ΄ τάξης τρία κείμενα για τους/τις μαθητές/τριες της Ε΄ και Στ΄ τάξης με προτεινόμενες δραστηριότητες και εργασίες, για την καλλιέργεια και την ενδυνάμωση της κριτικής σκέψης.

Η κριτική σκέψη αποτελεί ανώτερο είδος σκέψης που χαρακτηρίζεται κυρίως από τη συλλογή και επεξεργασία δεδομένων, τη χρήση αξιολογικών κριτηρίων για την επίλυση προβλημάτων και τη λήψη αποφάσεων, από διαδικασίες αξιολόγησης και επιλογής, από δυνατότητες επανεξέτασης, αναθεώρησης, συσχέτισης, μετασχηματισμού,

αυτοδιόρθωσης/αυτοαξιολόγησης και από την εφαρμογή των κανόνων λογικής τεκμηρίωσης και επεξεργασμένου λόγου. Στηρίζεται στη Λογική, η οποία χρησιμοποιεί συλλογισμούς, κρίσεις και επιχειρήματα και απαιτεί δεξιότητες ανάλυσης, σύγκρισης, συνδυασμού, μεταφοράς και σύνθεσης. Η κριτική σκέψη είναι αλληλένδετη με τη δημιουργικότητα και αναπτύσσει μεταγνωστικές ικανότητες.

Για την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης οι μαθητές/τριες πρέπει να κατανοούν και να επεξεργάζονται τα δεδομένα και να επιλύουν προβλήματα, να συμμετέχουν ενεργά κάνοντας ερωτήσεις, να εξετάζουν εναλλακτικές επεξηγήσεις και λύσεις, να συζητούν και να αιτιολογούν τις θέσεις και τις ιδέες τους για ποικίλα θέματα που τους ενδιαφέρουν και τους απασχολούν (ανάπτυξη διαλεκτικής και ανακαλυπτικής μάθησης).

Η μάθηση πρέπει να οδηγείται από την κατώτερη δομή γνώσης στην ανώτερη μέσω μετασχηματισμών, αναδομήσεων και επεκτάσεων και να οργανώνεται κυρίως με τα ενεργήματα της σκέψης: **ευθύ** [(συμπλεκτικότητα: οι μαθητές/τριες βρίσκουν απαντήσεις στα ερωτήματα: πού, πότε, ποιοι, τι έκαναν (ενέργειες, γεγονότα), ποια τα αποτελέσματα, πώς (τρόπος), γιατί (αιτία), για ποιο σκοπό (κίνητρο), δηλ. διατυπώνεται η θέση της διαλεκτικής)], **αντίστροφο** [η σκέψη των μαθητών/τριών κινείται κατά αντίστροφη φορά, από το τέλος στην αρχή και μετασχηματίζει το ευθύ ενέργημα σε αντίστροφο ενέργημα, κάνει αντιστρεψιμότητα. Κύριο επίτευγμα είναι το αντιεπιχείρημα: Τι θα έλεγε κάποιος με αντίθετη γνώμη, Τι θα γινόταν, αν ... (η αντίθεση της διαλεκτικής)], **συνδυαστικό** [η σκέψη των μαθητών κινείται συνδυαστικά, επινοώντας άλλους τρόπους, κάνει συνδυαστικότητα. Κύριο επίτευγμα είναι το επιχείρημα συνδιαλλαγής αντιτιθέμενων απόψεων. Οι μαθητές/τριες βρίσκουν απαντήσεις στο ερώτημα: Πώς αλλιώς; Αναπτύσσονται εναλλακτικές προσεγγίσεις επιτυγχάνεται η αποκλίνουσα νόηση (η σύνθεση της διαλεκτικής)], **ταυτόσημο ή ανάλογο ενέργημα** [η σκέψη των μαθητών ανατρέχει στις προγενέστερες γνώσεις, δεξιότητες και εμπειρίες και προσπαθεί να βρει όμοιες, παρόμοιες ή ανάλογες καταστάσεις, κάνει αναλογία. Κύριο επίτευγμα είναι το επιχείρημα που αναδεικνύει την ομοιότητα ή την αναλογία των καταστάσεων. Οι μαθητές/τριες βρίσκουν απαντήσεις στα ερωτήματα: Πότε άλλοτε ή πού αλλού είδαμε κάτι όμοιο ή παρόμοιο;] και **ταυτόλογο ή προβλεπτικό ενέργημα** [η σκέψη των μαθητών/τριών κινείται στο μέλλον και προσπαθεί να σκεφθεί τα επακόλουθα ή τις συνέπειες, κάνει πρόβλεψη. Κύριο επίτευγμα είναι το επιχείρημα τεκμηρίωσης προβλέψεων. Οι μαθητές/τριες βρίσκουν απαντήσεις στα ερωτήματα: Τι άλλο;... Τι θα ακολουθήσει;...Τι εκτιμάς ότι θα συμβεί;]

Τελικός σκοπός είναι οι μαθητές/τριες να αποκτήσουν ή να ενδυναμώσουν την ικανότητα της επίγνωσης/ενημερότητας ή της πρόβλεψης του ενεργήματος: τι θα κάνω, πώς, γιατί, κάθε πότε, για ποιο σκοπό, τι ενδεχομένως να συμβεί ενεργοποιώντας με ολιστικότητα τις λειτουργίες της μεταγνώσης: παρακολούθηση, έλεγχος και έκφραση μεταγνωστικών εμπειριών. Ως εκ τούτου οι μαθητές/τριες μαθαίνουν να επιλέγουν τις κατάλληλες στρατηγικές, να ρυθμίζουν τη συμπεριφορά τους, δίνοντας οδηγίες στον εαυτό τους «τι να προσέξει» επιτυγχάνοντας την αυτοδιόρθωσή τους και να εργάζονται με αυτοέλεγχο.

Ματσαγγούρας, Η. (2003). Στρατηγικές Διδασκαλίας. Η κριτική σκέψη στη Διδακτική Πράξη. Αθήνα: Gutenberg.

Σαλβαράς, Γ. (2020). Παρατήρηση και Αξιολόγηση της Διδασκαλίας. Αθήνα: Γρηγόρη.

Επισήμανση: Στο πλαίσιο του διδακτικού σχεδιασμού οι εκπαιδευτικοί προκειμένου να αξιοποιήσουν ιστοσελίδες από το διδακτικό υλικό να προβαίνουν σε επανέλεγχο της εγκυρότητάς τους, διότι ενδέχεται ορισμένες από αυτές να είναι ανενεργές ή να οδηγούν σε διαφορετικό περιεχόμενο.

Διδακτέα ύλη (Περιεχόμενο - Διαχείριση και ενδεικτικός προγραμματισμός)

ΤΑΞΗ Α΄

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

1. ΓΛΩΣΣΑ Α΄ Δημοτικού: *Γράμματα, Λέξεις, Ιστορίες*, Βιβλίο Μαθητή, τεύχος α΄, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
2. ΓΛΩΣΣΑ Α΄ Δημοτικού: *Γράμματα, Λέξεις, Ιστορίες*, Τετράδιο Εργασιών Μαθητή, τεύχος α΄, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
3. ΓΛΩΣΣΑ Α΄ Δημοτικού: *Γράμματα, Λέξεις, Ιστορίες*, Βιβλίο Μαθητή, τεύχος β΄, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
4. ΓΛΩΣΣΑ Α΄ Δημοτικού: *Γράμματα, Λέξεις, Ιστορίες*, Τετράδιο Εργασιών Μαθητή, τεύχος β΄, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
5. Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων, Α΄ & Β΄ Δημοτικού: Το δελφίνι, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
6. Εικονογραφημένο Λεξικό Α΄, Β΄, Γ΄ Δημοτικού: Το Πρώτο μου Λεξικό, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Επισημάνση: Τα σημειωμένα με έντονη γραφή προτείνεται να διδαχθούν σε προαιρετική βάση.

Η πρόταση για παράλειψη ασκήσεων, ενοτήτων καθώς και η προαιρετική διδασκαλία κάποιων άλλων, επιτρέπουν στον/στην εκπαιδευτικό να αφιερώσει περισσότερο χρόνο σε εμβάθυνση ή εξειδίκευση, ανάλογα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών του.

ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗΣ ΥΛΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΩΡΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ		
Διδακτέα ύλη	Προτάσεις για διαχείριση της διδακτέας ύλης	Ενδεικτικός χρονικός προγραμματισμός
<u>ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ (Β.Μ.): ΤΕΥΧΟΣ Α΄, ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ (Τ.Ε.): ΤΕΥΧΟΣ Α΄</u>		
<u>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ Α΄ & Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ</u>		
<u>Γνωριμία με τους ήρωες</u>	Ως έχει	2 ώρες
<u>1η ενότητα: Πού είναι ο Άρης;</u> Πού είναι ο Άρης;	Ως έχει	4-6 ώρες
Προαιρετικά	Τ.Ε: οι ασκήσεις: 2,5 σελ. 9, 3 σελ. 10 και 3 σελ. 14.	
<u>2η ενότητα: Η παρέα</u> Αντίο, θάλασσα Τιτίνα, η κότα Πεπόνι, πεπόνι!	Ως έχει Ως έχει Ως έχει	26-27 ώρες

Ένα χελιδόνι	Ως έχει	
Τάσος, το σαλιγκάρι	Ως έχει	
Ο κύριος με το καπέλο	Ως έχει	
Όλοι στον κήπο	Ως έχει	
Νυχτώνει	Ως έχει	
Ρινόκερος και κόκορας	Ως έχει	
Ιστορίες	Ως έχει	
28η Οκτωβρίου	Ανθολόγιο Α΄-Β΄ τάξης, Κ. Καλαπανίδας, «Η γιορτή του ΟΧΙ» (σελ.124).	
Το παπί	Προτείνεται να γίνουν οι εργασίες στο Τετράδιο Εργασιών. Αν ο χρόνος δεν επαρκεί, μπορεί να παραλειφθεί η διδασκαλία του κειμένου.	
Προαιρετικά	Τ.Ε: οι ασκήσεις: 2 σελ. 27, 4 σελ. 29, 3 σελ. 31 και 4 σελ. 35.	
<u>3η ενότητα: Μια παράσταση στην πλατεία</u> Θέατρο Σκιών Μύτη σαν σαλάμι Μήλα και καμήλα Γάτα και παπαγάλος Ένα λεμόνι με φτερά	Τετράδιο εργασιών σελ. 39 άσκ. 3: γενικόλογη εκφώνηση χωρίς συγκεκριμένες οδηγίες για την κατασκευή αφίσας. Βιβλίο μαθητή: το μάθημα (σελ. 48-49) να προσεγγιστεί με ιδιαίτερη προσοχή και ευαισθησία γιατί η παρομοίωση καθώς και το ποίημα του Α. Μόλλα θίγουν σωματικά χαρακτηριστικά. Το ποίημα του Α. Μόλλα να μη διδαχθεί. Η ίδια διδακτική πρόταση ισχύει και για το τετράδιο εργασιών και να μη διδαχθεί η άσκ. 2 σελ. 41. Ως έχει Ως έχει	16-18 ώρες

Χάσαμε τη γάτα Ένα ζιζάνιο στη ζύμη Στο ζαχαροπλαστείο του Γλυκόσαυρου	Η άσκηση στο βιβλίο μαθητή (σελ. 55) να έπεται και όχι να προηγείται του κειμένου, ώστε ο μαθητής να βρει την απάντηση. Το ποίημα της σελ. 57 στο βιβλίο μαθητή να παραλειφθεί καθώς παραπέμπει σε εμπορικό προϊόν («Λάχανα-χάχανα»). Διαφορετικά, να αναφερθεί η προέλευσή του. Το ίδιο και στο τετράδιο εργασιών σελ. 49 άσκ. 2. Η δεύτερη άσκηση (σελ. 59 βιβλίο μαθητή) δεν έχει λογικό ειρμό σε σχέση με την πρώτη άσκηση. Η πρόταση (σελ. 60 βιβλίο μαθητή) «- Να με!», ενδεχομένως να δημιουργεί στους μαθητές και μαθήτριες της Α΄ τάξης νοηματικές δυσκολίες και συγχύσεις, προτείνεται να αντικατασταθεί σε «- Να, εδώ είμαι». Η διδασκαλία του κειμένου και οι εργασίες στο Τετράδιο εργασιών σ. 52-55 μπορούν να παραλειφθούν. Τα αντίστοιχα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα, ως προς την επισήμανση της αποστροφής μπορούν να επιτευχθούν κατά τη διδασκαλία του μαθήματος <i>Μια Κυριακή του Μάρτη</i> στην Ενότητα 7.	
Προαιρετικά	Τ.Ε: οι ασκήσεις: 3 σελ. 39 και 3 σελ. 43.	
<u>4η ενότητα: Το σύννεφο έφερε βροχή</u> Μου χαρίζεις την ουρά σου; Με βάρκα και σωσίβιο Μόνος στο σκοτάδι Χωρίς φως Το παράξενο ταξίδι της Συννεφένιας	Ως έχει Ως έχει Ως έχει Ως έχει Ως έχει	18-20 ώρες

Ψιχάλες Πουπουλένια σύννεφα Καλά Χριστούγεννα, καλή χρονιά	Ως έχει Ως έχει Ως έχει. Η υποεπνότητα συνδυάζεται επίκαιρες δραστηριότητες από τη Μελέτη Περιβάλλοντος (σελ. 41). Οι εικόνες στη σελ. 76 μπορούν να διδαχθούν διαθεματικά με τα Εικαστικά στην Επνότητα Δ-Ταξίδια στον φανταστικό κόσμο των δημιουργών (σελ. 75-91).	
Προαιρετικά	Τ.Ε: οι ασκήσεις: 2 σελ. 57, 3 σελ. 61 και 3 σελ. 63.	
<u>Β.Μ.: ΤΕΥΧΟΣ Β', Τ.Ε.: ΤΕΥΧΟΣ Β'</u> <u>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ Α' & Β' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ</u>		
<u>5η επνότητα: Σκανταλιές</u> Το καπέλο περπατάει! Ένας καινούριος μαθητής Όλοι στο οικόπεδο Μπλε όνειρα Με πινέλα και φαντασία Οι δυο φίλοι	Ως έχει Ως έχει Ως έχει Οι εικόνες στη σελ. 15 μπορούν να διδαχθούν διαθεματικά με τα Εικαστικά στην Επνότητα Δ-Ταξίδια στον φανταστικό κόσμο των δημιουργών (σελ. 75-91). Οι εικόνες στη σελ. 17 μπορούν να διδαχθούν διαθεματικά με τα Εικαστικά στην Επνότητα Δ-Ταξίδια στον φανταστικό κόσμο των δημιουργών (σελ. 75-91). Ως έχει Δεδομένου ότι οι εργασίες 5, 6, 7 στο Τετράδιο Εργασιών σ. 18 ενδέχεται να παρουσιάσουν δυσκολία για το επίπεδο παραγωγής γραπτού λόγου των μαθητών/ητριών, η διδασκαλία τους μπορεί να παραλειφθεί.	12-14 ώρες

Προαιρετικά	Τ.Ε: οι ασκήσεις: 2 σελ. 7, 1 σελ. 12 και 1 σελ. 14.	
<u>6η ενότητα: Το χαμένο κλειδί</u> Ο παπουτσωμένος χιονόδρακος Μην αγγίζετε! Έχει αγκάθια! Κοντά στο τζάκι Η ευχή Ο θείος Παύλος Για τ' αγγελάκια του ουρανού	Ως έχει Τετράδιο εργασιών, σελ. 23 άσκ. 4, 5-η ονομαστική φράση «χιονένιος πιγκουίνος» περιέχει δύσκολα φωνήματα (δίψηφο σύμφωνο και συνίζηση)- πρέπει να προσεγγιστεί με προσοχή. Ως έχει Ως έχει Η άσκηση 1 στο Τετράδιο Εργασιών σ. 28 επειδή αναφέρεται σε προσωπικά δεδομένα προτείνεται να συμπληρωθεί στο σπίτι ή και να παραλειφθεί. Ως έχει	12-14 ώρες
Προαιρετικά	Τ.Ε: οι ασκήσεις: 2 σελ. 23, 1 σελ. 26, και 2 σελ. 30.	
<u>7η ενότητα: Καράβια</u> Ένα γράμμα για την Ιωάννα Δώρα για την Ιωάννα	Η εργασία 3 στο Τετράδιο Εργασιών σ. 32 προτείνεται να παραλειφθεί, καθώς η συστηματική διάκριση των «πώς» και «πως» μπορεί να γίνει και στη Β' τάξη. Δεδομένου ότι η διδασκαλία του διαζευκτικού «ή» ενδέχεται να προκαλέσει σύγχυση στους/στις μαθητές/τριες της Α' τάξης, προτείνεται να παραλειφθεί η διδασκαλία του κειμένου και οι αντίστοιχες εργασίες στο Τετράδιο εργασιών, σ. 34. Ο διαζευκτικός σύνδεσμος «ή» μπορεί να διδαχθεί στη Β' τάξη.	18-20 ώρες

Τι κρύβει το μπαούλο;	Ως έχει	
Καράβια	Ως έχει	
Παιχνίδια που ταξιδεύουν	Προτείνεται η αξιοποίηση του κειμένου στο πλαίσιο υλοποίησης σχεδίων εργασίας. Η διδασκαλία του και οι αντίστοιχες εργασίες στο Τετράδιο Εργασιών μπορούν να παραλειφθούν, καθώς τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα μπορούν να επιτευχθούν στη Β' και Γ' τάξη.	
Το πετροκάραβο	Ως έχει	
Η 25η Μαρτίου	Ως έχει. Μπορεί να συνδυαστεί με τη Μελέτη Περιβάλλοντος («25η Μαρτίου-διπλή γιορτή», σελ. 112).	
Ύμνος εις την Ελευθερία	Ως έχει	
Θούριος	Μπορεί να παραλειφθεί, καθώς η διδασκαλία του μπορεί να γίνει και στη Δ' τάξη (Τεύχος γ', Ενότητα 12.)	
Μια Κυριακή του Μάρτη	Τετρ. εργασιών, σελ. 41, άσκ.4-η παραγωγή γραπτού λόγου θα μπορούσε να συνοδεύεται από καθοδηγητικές ερωτήσεις ή λέξεις-κλειδιά.	
Προαιρετικά	Τ.Ε: οι ασκήσεις: 5 σελ. 33, 3 σελ. 41 και 6 σελ. 42.	
<u>8η ενότητα: Άνοιξη</u>		24-26 ώρες
Η μετακόμιση	Ως έχει	
Η Αγγελική	Αν ο χρόνος δεν επαρκεί, το κείμενο και οι αντίστοιχες εργασίες στο Τετράδιο Εργασιών μπορούν να παραλειφθούν. Τα	

	προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα δύνανται να ενταχθούν στη διδασκαλία της Β΄, Γ΄ και Δ΄ τάξης.	
Παίζουμε παντομίμα;	Ως έχει	
Βόλτα στο βουνό	Σελ. 51 –Το δεύτερο μέρος της 2ης άσκησης θα μπορούσε να περιέχει καθοδηγητικές λέξεις-φράσεις για τη συμπλήρωσή της.	
Το κοτσύφι	Ως έχει Τετράδιο Εργασιών (σ. 52), η εργασία (υπ’ αριθμ. 2), η πρόταση: _____ τα ταξίδια, αν και _____ από τους κυνηγούς , να διαμορφωθεί ως εξής: _____ τα ταξίδια, αν και _____ από τους ανέμους .	
Το ημερολόγιο της Μαρίνας	Ως έχει	
<i>Γεια σου, κότσυφα</i>	Σε περίπτωση έλλειψης χρόνου, το κείμενο και οι αντίστοιχες εργασίες στο Τετράδιο Εργασιών (σ. 55-59) μπορούν να παραλειφθούν, καθώς η θεματική επαναλαμβάνεται.	
Πασχαλινό	Ως έχει	
Πασχαλινά κουλούρια	Ως έχει Οι υποενότητες για το Πάσχα συνδυάζονται με τις πληροφορίες που περιλαμβάνονται στη μελέτη Περιβάλλοντος γι’ αυτή τη γιορτή (σελ. 121).	
Προαιρετικά	Τ.Ε: οι ασκήσεις: 6 και 7 σελ. 44, 3 σελ. 49, 4 σελ. 51 και 3 σελ. 54.	

<u>9η ενότητα: Ο κόσμος των βιβλίων</u> Στη βιβλιοθήκη Να σας διαβάσω; Το Αλφαβητάρι με τον Ήλιο Θα γράψουμε το δικό μας βιβλίο Έκθεση βιβλίου Αντίο, όνειρά μου	Ως έχει Ως έχει Ως έχει Ως έχει Ως έχει Τετρ. εργασιών, σελ. 70 άσκ. 1 - Θα χρησίμευαν καθοδηγητικές ερωτήσεις-φράσεις για την καταγραφή ενός ονείρου.	20-22 ώρες
Προαιρετικά	Τ.Ε: οι ασκήσεις: σελ. 63, 64 και σελ. 66-69.	
<u>10η ενότητα: Το κοχύλι</u> Καλοκαιρινή εκδρομή Ίχνη στην άμμο Η χελώνα Καρέττα Καρέττα	Ως έχει Ως έχει Η διδασκαλία του κειμένου και των αντίστοιχων εργασιών στο Τετράδιο Εργασιών (σ. 76-77) δύνανται να παραλειφθούν. Έχει προηγηθεί η διδασκαλία της παρατακτικής σύνδεσης όμοιων όρων μέσα στην πρόταση. Μπορεί να αξιοποιηθεί, ωστόσο, στο πλαίσιο υλοποίησης σχεδίων εργασίας.	8-10 ώρες

Αρχαίοι μύθοι	Αν ο χρόνος δεν επαρκεί, το κείμενο και οι αντίστοιχες εργασίες στο Τετράδιο Εργασιών (σ. 78) μπορούν να παραλειφθούν. Το κείμενο μπορεί να αξιοποιηθεί στο πλαίσιο υλοποίησης σχεδίων εργασίας.	
Η σπηλιά	Ως έχει	
Η μπουρού	Ως έχει	
Τα τζιτζίκια	Μπορεί να αξιοποιηθεί στο πλαίσιο υλοποίησης σχεδίων εργασίας.	
Κοχύλι	Μπορεί να αξιοποιηθεί στο πλαίσιο σχεδίων υλοποίησης εργασίας, σε συνδυασμό και με το μάθημα της Μελέτης Περιβάλλοντος.	
Προαιρετικά	Τ.Ε: οι ασκήσεις: 1, 2 σελ. 73, 2,3 και 4, σελ. 79, 1,2,3,4 και 5, σελ. 81, 82.	

ΤΑΞΗ Β΄

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

1. ΓΛΩΣΣΑ Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ: Ταξίδι στον κόσμο της γλώσσας, Βιβλίο Μαθητή, τεύχος α΄, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
2. ΓΛΩΣΣΑ Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ: Ταξίδι στον κόσμο της γλώσσας, Βιβλίο Μαθητή, τεύχος β΄, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
3. ΓΛΩΣΣΑ Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ: Ταξίδι στον κόσμο της γλώσσας, Βιβλίο Μαθητή, τεύχος γ΄, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
4. ΓΛΩΣΣΑ Β΄ Δημοτικού: Ταξίδι στον κόσμο της γλώσσας, Τετράδιο Εργασιών Μαθητή, τεύχος α΄, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
5. ΓΛΩΣΣΑ Β΄ Δημοτικού: Ταξίδι στον κόσμο της γλώσσας, Τετράδιο Εργασιών Μαθητή, τεύχος β΄, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
6. Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων, Α΄ & Β΄ Δημοτικού: Το δελφίνι, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
7. Εικονογραφημένο Λεξικό Α΄, Β΄, Γ΄ Δημοτικού: Το Πρώτο μου Λεξικό, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Επισημάνση: Τα σημειωμένα με έντονη γραφή προτείνεται να διδαχθούν σε προαιρετική βάση.

Η πρόταση για παράλειψη ασκήσεων, ενοτήτων καθώς και η προαιρετική διδασκαλία κάποιων άλλων, επιτρέπουν στον/στην εκπαιδευτικό να αφιερώσει περισσότερο χρόνο σε εμπάθυνση ή εξειδίκευση, ανάλογα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών του.

ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗΣ ΥΛΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΩΡΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ		
Διδακτέα ύλη	Προτάσεις για διαχείριση της διδακτέας ύλης	Ενδεικτικός χρονικός προγραμματισμός
<u>ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ (Β.Μ.): ΤΕΥΧΟΣ Α΄, ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ (Τ.Ε.): ΤΕΥΧΟΣ Α΄</u> <u>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ Α΄ & Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ</u>		
<u>1η Ενότητα</u> <u>Στον δρόμο για το σχολείο</u> (σελ. 10) <u>Υποενότητες (υπ.)</u> 1. (σελ. 12) 2. (σελ. 13) 3. (σελ. 13)	Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν όλες οι υπ. (υποενότητες), εκτός από τις εξής δραστηριότητες: 4 (σελ. 15). Δραστηριότητα αντιγραφής και εικαστικής αποτύπωσης εικόνων του ποιήματος. Ως θεματολογία έχει διδαχθεί στη Μ.Π. της Α΄ τάξης (Οι εποχές και τα φυτά). 8 (σελ. 20). Εμπειρωτική υπ. αντιγραφής και ορθογραφίας. Ως	Περίπου 6-8 διδακτικές ώρες.

4. (σελ. 15) 5. (σελ. 16) 6. (σελ. 18) 7. (σελ. 19) 8. (σελ. 20)	θεματολογία διδάσκεται στη Μ.Π. της Β΄ τάξης (Μέσα μεταφοράς). Οι υπ. 1, 2, 3 μπορούν να διδαχθούν υπό μορφή παιχνιδιού ατομικά ή ομαδοσυνεργατικά. Οι υπ. 5, 6 που αφορούν κυρίως κατανόηση γραπτού λόγου απαιτούν διάλογο και ερωταποκρίσεις. Στην υπ. 7 οι μαθητές/τριες μπορούν να συνεργαστούν ανά δυάδες. Τ.Ε.: Άσκ. 1,2,3,4. Κατ' επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις. ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθεί το κείμενο: «Η πρώτη μέρα στο σχολείο».	
Προαιρετικά	Β.Μ: η δραστηριότητα 6 σελ. 18.	
<u>2η Ενότητα</u> <u>Με το «σεις» και με το «σας»</u> (σελ. 21) Υποενότητες 1. (σελ. 22) 2. (σελ. 23) 3. (σελ. 24) 4. (σελ. 24) 5. (σελ. 25) 6. (σελ. 25) 7. (σελ. 26) 8. (σελ. 26)	Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν όλες οι υπ. εκτός των εξής: 4 (σελ. 24). Υπ. συλλαβισμού που έχει καλυφθεί στην Α΄ τάξη και καλύπτεται και από επόμενες ενότητες (5, 12). 6 (σελ. 25). Εμπεδωτική υπ. Συλλαβισμού, Ρίτσος πρωινό άστρο. Η άσκηση μπορεί να γίνει στο σπίτι. Οι υπ. 1 και 2, δίνουν τη δυνατότητα παραγωγής προφορικού λόγου μέσα από ερωταποκρίσεις. Στις υπ. 5 και 7, οι μαθητές/τριες μπορούν να εργαστούν ομαδοσυνεργατικά.	Περίπου 6-8 διδακτικές ώρες.

	Τ.Ε.: Ασκ. 1,2,3,4,6,7. Κατ' επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις. Να μην αξιοποιηθεί η άσκ. 5 (σελ. 13). Είναι απλή άσκηση αντιγραφής – ορθογραφίας. ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθεί το ποίημα: «Ο παπαγάλος» υπό μορφή παιγνιώδους δραστηριότητας.	
Προαιρετικά	Β.Μ: η δραστηριότητα 3 σελ. 24 και 8 σελ. 26.	
<u>3η Ενότητα</u> <u>Στον κόσμο των κόμικς</u> (σελ. 27) <u>Υποενότητες</u> 1. (σελ. 28) 2. (σελ. 29) 3. (σελ. 29) 4. (σελ. 30) 5. (σελ. 31) 6. (σελ. 32) 7. (σελ. 33) 8. (σελ. 33) 9. (σελ. 34)	Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν όλες οι υπ. εκτός των εξής: 4 (σελ. 30). Αφορά τον ρόλο της εικόνας και εν μέρει διαφοροποιείται από τη υπόλοιπη ενότητα. 9 (σελ. 34). Η δραστηριότητα. εντάσσεται στη διδακτέα ύλη της Γ' τάξης. Στις υπ. 1, 2 δύναται να αξιοποιηθεί ο καταιγισμός ιδεών. Στην υπ. 3 να δοθεί βαρύτητα σε στρατηγικές αναδιήγησης κειμένου. Οι υπ. 5, 6, διατίθενται για ομαδοσυνεργατικές δράσεις. Στην υπ. 8 μπορεί να αξιοποιηθεί το παιχνίδι ρόλων. Τ.Ε.: Άσκ. 1,2,3,4,5. Κατ' επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις. Να παραληφθεί η άσκ. 6 (σελ. 17). ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθεί το ποίημα: «Όταν κάνουνε πόλεμο». Το κείμενο	Περίπου 5-7 διδακτικές ώρες.

	“Ψέμα πρωταπριλιάτικο” μπορεί να αξιοποιηθεί την πρωταπριλιά.	
Προαιρετικά	Β.Μ: η δραστηριότητα 7 σελ. 33.	
<u>4η Ενότητα</u> <u>Ετοιμασίες για το ταξίδι</u> (σελ. 35) <u>Υποενότητες</u> 1. (σελ. 36) 2. (σελ. 36) 3. (σελ. 37) 4. (σελ. 38) 5. (σελ. 38) 6. (σελ. 40)	Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν όλες οι υπ. εκτός της: 3 (σελ. 37). Αποτελεί απλή δραστηριότητα ανάγνωσης και επεξεργασίας. Όλες οι υπ. μπορούν ν’ αξιοποιηθούν για ομαδοσυνεργατική διδασκαλία. Η υποενότητα 6 πιθανό να δυσκολέψει μαθητές με προβλήματα άρθρωσης. Τ.Ε.: Άσκ. 1,2,3,4. Κατ’ επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις. Οι ακόλουθες ασκήσεις μπορούν να παραλειφθούν: Άσκ. 5 (σελ. 23). Το χιουμοριστικό κείμενο θίγει πρόβλημα άρθρωσης και πιθανή μαθησιακή δυσκολία μαθητών. Άσκ. 6 (σελ. 24). Άσκηση ορθογραφίας. ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθεί το κείμενο: «Ξ ... όπως ο ξιφίας».	Περίπου 6-8 διδακτικές ώρες.
Προαιρετικά	Β.Μ: οι δραστηριότητες 4 και 5 σελ. 38 και 39.	

<u>5η Ενότητα</u> <u>Πάμε για ψώνια;</u> (σελ. 41) <u>Υποενότητες</u> 1. (σελ. 42) 2. (σελ. 43) 3. (σελ. 44) 4. (σελ. 45) 5. (σελ. 46) 6. (σελ. 48) 7. (σελ. 49) 8. (σελ. 50)	Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν όλες οι υπ. εκτός της: 5 (σελ. 46). Είναι υπ. καλλιέργειας δεξιοτήτων προφορικού λόγου και φαντασίας που προσφέρεται σε πολλές άλλες ενότητες. Οι υπ. 1, 4 προσφέρονται για παιχνίδι ρόλων και οι υπ. 2, 3 για ομαδοσυνεργατικές βιωματικές δράσεις. Στις υπ. 6, 7, 8 οι μαθητές/τριες μπορούν να συνεργαστούν σε δυάδες. Τ.Ε.: Άσκ. 1,2,3,4,5,6. Κατ' επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις. ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Μπορεί να αξιοποιηθεί το κείμενο «Μια φορά ήταν ... η Κολοτούμπα» στη Μελέτη Περιβάλλοντος στην 17η ενότητα που αφορά τη διατροφή μας.	Περίπου 7-9 διδακτικές ώρες.
<u>6η Ενότητα</u> <u>Είμαστε έτοιμοι;</u> (σελ. 51) <u>Υποενότητες</u> 1. (σελ. 52) 2. (σελ. 53) 3. (σελ. 55) 4. (σελ. 56) 5. (σελ. 57)	Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν όλες οι υπ. εκτός της: 5 (σελ. 57). Η δραστηριότητα. εντάσσεται στη διδακτέα ύλη της Γ' τάξης. Στην υπ. 1 μπορεί να γίνει χρήση του διαδικτύου ως πηγής άντλησης πληροφοριών (με την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού) και στην υπ. 2 να αξιοποιηθεί ο καταγισμός ιδεών. Η υπ. 3 απαιτεί στρατηγικές αναδιήγησης του κειμένου. Στην υπ. 4 μπορεί να αξιοποιηθεί η συνεργασία σε δυάδες. Τ.Ε.: Άσκ. 2,3,4. Κατ' επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις. Οι ακόλουθες ασκήσεις μπορεί να παραλειφθούν:	Περίπου 6-8 διδακτικές ώρες.

	Άσκ. 1 (σελ. 31). Αφορά επανάληψη στην αλφαβήτιση, με την οποία τα παιδιά έχουν ασχοληθεί στην ενότητα 4 -Άσκηση 5 (σελ. 33). Αφορά άσκηση πάνω στη διδακτέα ύλη της Γ' τάξης. ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Μπορεί να αξιοποιηθεί το κείμενο «Το τρομαγμένο χελιδονάκι» στη Μ. τ. Π. της Β' Δημοτικού στην 6η ενότητα που αφορά τα ζώα.	
<u>7η Ενότητα</u> <u>Πώς λέμε ΟΧΙ;</u> (σελ. 58-59) <u>Υποενότητες</u> 1. (σελ. 60) 2. (σελ. 62) 3. (σελ. 62) 4. (σελ. 63) 5. (σελ. 64) 6. (σελ. 65) 7. (σελ. 66) 8. (σελ. 67)	Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν κατ' επιλογήν οι υπ.: -2 (σελ. 62) -3 (σελ. 62) -4 (σελ. 63) Οι ανωτέρω υπ. αποτελούν εμπέδωση της ύλης της Α' Δημοτικού. Η υπ. 1 προσφέρεται για ομαδικά σχέδια εργασίας σχετικά με το έπος του '40 και παρουσίαση στην τάξη ή σε άλλο χώρο του σχολείου. Οι υπ. 5, 6, 7 περιλαμβάνουν δραστηριότητες εξάσκησης σε γραμματικά φαινόμενα. Στην υπ. 8 οι μαθητές/τριες μπορούν να εργαστούν συλλογικά ως ομάδα και αξιοποιώντας τον καταγισμό ιδεών να συνθέσουν ένα παραμύθι και να το εικονογραφήσουν. Τ.Ε.: Άσκ. 3,5,6,7,8,9,10,11. Κατ' επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις. Μπορούν να παραλειφθούν οι ακόλουθες ασκήσεις:	Περίπου 7-9 διδακτικές ώρες.

	- Άσκ. 1,2,4 (σελ. 35, 36). Αφορούν τις υπ. 2,3,4. ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθεί το επετειακό κείμενο «Ασπρογάλανο πανί» και το λαϊκό παραμύθι «Η σφυρίχτρα».	
<u>8η Ενότητα</u> <u>Το ταξίδι στη Χωχαρούπα</u> (σελ. 69) <u>Υποενότητες</u> 1. (σελ. 70) 2. (σελ. 72) 3. (σελ. 72) 4. (σελ. 73) 5. (σελ. 74) 6. (σελ. 76) 7. (σελ. 77)	Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν όλες οι υπ. εκτός της: -6 (σελ. 76). Αφορά δραστηριότητα κατανόησης κειμένου και προβολής αξιών που έχουν συζητηθεί στην ενότητα 3. Μπορεί να αξιοποιηθεί απλώς ως προς την κατανόηση του τόπου προορισμού του ταξιδιού. Οι υπ. 1, 5 προσφέρονται για παιχνίδια ρόλων. Οι υπ. 3, 4 περιλαμβάνουν δραστηριότητες εξάσκησης σε γραμματικά φαινόμενα. Στις υπ. 7, 8 οι μαθητές εργαζόμενοι σε ομάδες, ορμώμενοι από τα ποιήματα του βιβλίου, μπορούν με παιγνιώδη τρόπο να δημιουργήσουν τα δικά τους ποιήματα. Τ.Ε.: Άσκ. 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10. Κατ' επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις. ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθούν τόσο το ποίημα «Η Αρετούσα» όσο και τα κείμενα «Παροιμίες και γλωσσοδέτες» και «Αινίγματα». Η θεματολογία τους εμπίπτει στη διδακτέα ύλη και της επόμενης τάξης.	Περίπου 9-11 διδακτικές ώρες.
Προαιρετικά	Β.Μ: η δραστηριότητα 2 σελ. 72.	
<u>Β.Μ.: ΤΕΥΧΟΣ Β΄, Τ.Ε.: ΤΕΥΧΟΣ Α΄, Β΄</u> <u>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ Α΄ & Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ</u>		

<u>9η Ενότητα</u> <u>«Που λες, είδα...»</u> (σελ. 6) <u>Υποενότητες</u> 1. (σελ. 7) 2. (σελ. 8) 3. (σελ. 9) 4. (σελ. 9) 5. (σελ. 10) 6. (σελ. 10) 7. (σελ. 11) 8. (σελ. 12) 9. (σελ. 14)	Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν όλες οι υπ. εκτός των εξής: -6 (σελ. 10). Είναι εμπεδωτική της υπ. 5. -7 (σελ.11). Εντάσσεται στη διδακτέα ύλη της Γ' τάξης. Στις υπ. 1, 2 μπορεί να αξιοποιηθεί ο καταιγισμός ιδεών και οι ερωταποκρίσεις. Οι υπ. 3, 4, 5, 9 αξιοποιούνται ως δραστηριότητες εξάσκησης σε γραμματικά φαινόμενα. Στην υπ. 3 μπορεί να αξιοποιηθεί το παιχνίδι "Μάντεψε τι είναι". Η υπ. 8 προσφέρεται για ομαδοσυνεργατικές εργασίες. Τ.Ε.: Άσκ. 1,2,3,4,5,6,7,8,9 και 10. Κατ' επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις. ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθεί το ποίημα: «Το φεγγαράκι».	Περίπου 8-10 διδακτικές ώρες.
<u>10η Ενότητα</u> <u>ΠΡΟΣΟΧΗ! Τι λέει εκεί;</u> (σελ. 15-16) <u>Υποενότητες</u> 1. (σελ. 17) 2. (σελ. 18) 3. (σελ. 19) 4. (σελ. 20) 5. (σελ. 21). 6. (σελ. 22) 7. (σελ. 22)	Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν όλες οι υπ. εκτός των εξής: -6 (σελ. 22). Εμπεδωτική δραστηριότητα. Στις υπ. 1, και 4 μπορεί να αξιοποιηθεί ο καταιγισμός ιδεών και οι ερωταποκρίσεις. Η υπ. 4 προσφέρεται και για ομαδοσυνεργατικές εργασίες. Οι υπ. 3 και 5 περιλαμβάνουν δραστηριότητες εξάσκησης σε γραμματικά φαινόμενα. Τ.Ε.: Άσκ. 1,2,3,5,6,7,8. Κατ' επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις. Η άσκ. 4 (σελ. 61) μπορεί να παραλειφθεί, καθώς ενδέχεται να παρουσιάσει δυσκολίες για	Περίπου 8-10 διδακτικές ώρες

8. (σελ. 23)	τους/τις μαθητές/τριες και το περιεχόμενό της εντάσσεται στη Γ' τάξη. ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθεί προαιρετικά το κείμενο «Ο Σαλίγκαρος βγαίνει αμαξάδα».	
Προαιρετικά	Β.Μ: οι δραστηριότητες 2 σελ. 18 και 8 σελ. 23.	
<u>11η Ενότητα</u> <u>Τι βιβλίο είναι αυτό;</u> (σελ. 24) <u>Υποενότητες</u> 1. (σελ. 26) 2. (σελ. 26) 3. (σελ. 27) 4. (σελ. 28) 5. (σελ. 28) 6. (σελ. 30) 7. (σελ. 30) 8. (σελ. 32) 9. (σελ. 33) 10. (σελ. 34) 11. (σελ. 35) 12. (σελ. 36) 13. (σελ. 37)	Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν όλες οι υπ. εκτός της: -3 (σελ.27). Στην υπ. 1 μπορεί ν' αξιοποιηθούν οι ερωταποκρίσεις. Στις υπ. 2, 4, 5, 6, 10 οι μαθητές/τριες εξασκούνται (ατομικά ή σε дуάδες) στην αναζήτηση λέξεων στο λεξικό. Η υπ. 7 αποτελεί ατομική δραστηριότητα. Οι υπ. 8, 9, 13 περιλαμβάνουν δραστηριότητες εξάσκησης σε γραμματικά φαινόμενα. Οι υπ. 12 και 13 ενδείκνυνται να αξιοποιηθούν για την κλίση των ουσιαστικών σε -ος. Τ.Ε. Υποενότητα 11, άσκ.,4 σελ.66, ασαφής διδακτικός στόχος της άσκησης. Τ.Ε.: Άσκ.. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14. Κατ' επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις. Αναλόγως της διαθεσιμότητας διδακτικού χρόνου, μπορεί να αξιοποιηθούν λιγότερες (περίπου οι μισές) ασκήσεις.	Περίπου 10-12 διδακτικές ώρες.

	ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθεί το κείμενο: «Ο μικρός κάστορας και η ηχώ».	
Προαιρετικά	Β.Μ: η δραστηριότητα 11 σελ. 35.	
<u>12η Ενότητα</u> <u>Ποπό! Κόσμος που περνά!</u> (σελ. 38) <u>Υποενότητες</u> 1. (σελ. 39) 2. (σελ. 40) 3. (σελ. 42) 4. (σελ. 44) 5. (σελ. 44) 6. (σελ. 45) 7. (σελ. 46) 8. (σελ. 46)	Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν όλες οι υπ. εκτός της: -4 (σελ. 44). Εντάσσεται στη διδακτέα ύλη της Γ' τάξης. Η υπ. 1 προσφέρεται για ομαδικές εργασίες γύρω από τα χριστουγεννιάτικα έθιμα. Στην υπ. 2 οι μαθητές/τριες ασκούνται στη γραπτή περιγραφή ατομικά ή σε δυάδες. Οι υπ. 3, 6 προσφέρονται για εποικοδομητικό διάλογο γύρω από τη θεματική της ενότητας. Η υπ. 3 προτείνεται να μην αξιοποιηθεί ως προς τη διαδικασία ανάλυσης προτάσεων στα βασικά τους μέρη. Οι υπ. 5, 7, 8 περιλαμβάνουν δραστηριότητες εξάσκησης σε γραμματικά φαινόμενα. Τ.Ε.: Άσκ. 1,2,3,4,5,7,8,9,10,11. Κατ' επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις Η άσκ. 6 (σελ. 76) προτείνεται να παραλειφθεί. ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθεί το ποίημα «Χριστουγεννιάτικο δέντρο». Οι μαθητές εργαζόμενοι σε ομάδες μπορούν να συνθέσουν δικά τους σχετικά ποιήματα, να ζωγραφίσουν χριστουγεννιάτικα δέντρα, να φτιάξουν χριστουγεννιάτικες κάρτες, να τραγουδήσουν χριστουγεννιάτικα τραγούδια, κ.ά.	Περίπου 7-9 διδακτικές ώρες.

	Μπορούν να αξιοποιηθούν τόσο το ποίημα «Ο Χιονάνθρωπος», όσο και το κείμενο «Ο Αϊ-Βασίλης θα βρει το δρόμο του».	
<u>13η Ενότητα</u> <u>Μες στο μουσείο</u> (σελ. 47) <u>Υποενότητες</u> 1. (σελ. 48) 2. (σελ. 49) 3. (σελ. 50) 4. (σελ. 51) 5. (σελ. 51) 6. (σελ. 51) 7. (σελ. 52) 8. (σελ. 53) 9. (σελ. 55)	Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν όλες οι υπ. εκτός των εξής: -5 (σελ. 51). Αφορά περιγραφές ήχων και είναι σχετικά δύσκολη. -6 (σελ. 51). Μπορεί να αξιοποιηθεί κατ' επιλογήν οποτεδήποτε υπάρξει χρόνος ή στο τέλος της σχολικής χρονιάς. Η υπ. 1 προσφέρεται για καταιγισμό ιδεών, ερωταποκρίσεις, επίσκεψη σε τοπικό μουσείο και διερευνητική εργασία των μαθητών. Στην υπ. 2, αρκεί να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές/τριες τα μορφολογικά χαρακτηριστικά της λεζάντας, κυρίως εργαζόμενοι/ες ομαδοσυνεργατικά. Στις υπ. 3, 7, 8, 9 οι μαθητές/τριες μπορούν να εργαστούν ατομικά ή σε δυάδες. Υπ. 8 (σελ. 53). Λογίζει ως άκλιτα ορισμένα χρώματα τα οποία είναι και κλιτά (θαλασσί, καφέ). Μπορεί να συνδυαστεί με τα Εικαστικά και το μάθημα «Η γέφυρα του ουράνιου τόξου» (σελ. 18-20). Τ.Ε.: Άσκ. 1,2,3,4,6,9,10,11. Κατ' επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις. Προτείνεται να δοθεί έμφαση στις ασκ. 4, 6. Οι ασκ. 7, 8 μπορούν να παραλειφθούν, αν ο χρόνος δεν επαρκεί.	Περίπου 8-10 διδακτικές ώρες.

	ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθεί το κείμενο «Τα ελληνάκια». Προτείνεται η ενότητα να συνδυαστεί με το μάθημα της Μελέτης Περιβάλλοντος και με το κεφ. 15.2 «Στο λαογραφικό μουσείο» (σελ.126-129).	
Προαιρετικά	Β.Μ: η δραστηριότητα 4 σελ. 51. Τ.Ε: οι δραστηριότητες 5 σελ. 9 και 12 σελ. 12.	
<u>14η Ενότητα</u> <u>Με προσκαλούν και προσκαλώ</u> (σελ. 56) <u>Υποενότητες</u> 1. (σελ. 58) 2. (σελ. 59) 3. (σελ. 60) 4. (σελ. 60) 5. (σελ. 61) 6. (σελ. 61) 7. (σελ. 62) 8. (σελ. 63) 9. (σελ. 64) 10. (σελ. 65)	Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν κατ' επιλογήν οι υπ.: -3 (σελ. 60) -5 (σελ. 61) Οι ανωτέρω υπ. αποτελούν παιγνιώδεις δραστηριότητες. -8 (σελ. 63). Εμπεδωτική δραστηριότητα. Οι υπ. 1, 2 προσφέρονται για καλλιέργεια προφορικού λόγου με ερωταποκρίσεις. Οι υπ. 4, 6, 7, 9, 10 μπορούν να αξιοποιηθούν ατομικά ή συλλογικά. Τ.Ε.: Άσκ. 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10. Κατ' επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις. Σε περίπτωση που ο χρόνος δεν επαρκεί, προτείνεται να διδαχθούν επιλεκτικά αυτές που κρίνονται σημαντικότερες από τον/την εκπαιδευτικό για την τάξη των μαθητών/τριών του/της. ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθεί το κείμενο: «Το ρολόι της Μάρως».	Περίπου 8-10 διδακτικές ώρες.

<u>15η Ενότητα</u> <u>Αλληλογραφώ</u> (σελ. 66) <u>Υποενότητες</u> 1. (σελ. 68) 2. (σελ. 69) 3. (σελ. 70) 4. (σελ. 70) 5. (σελ. 71) 6. (σελ. 72) 7. (σελ. 73) 8. (σελ. 74)	Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν κατ' επιλογήν οι εξής υπ.: -2 (σελ. 69) -4 (σελ. 70) -5 (σελ. 71) Οι ανωτέρω υπ. μπορούν να αντικατασταθούν από μια οποιαδήποτε άλλη αυθεντική μορφή επικοινωνίας. -6 (σελ.72). Έχει καλυφθεί στην ενότητα 2, του 1ου τεύχους. Η υπ. 1, προσφέρεται για καλλιέργεια προφορικού λόγου με ερωταποκρίσεις. Οι υπ. 3, 7, 8 μπορούν να αξιοποιηθούν ατομικά ή συλλογικά. Τ.Ε.: Άσκ. 1,2,3,4,5,6. Κατ' επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις. ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθεί το ποίημα «Ο υπολογιστής μου».	Περίπου 6-8 διδακτικές ώρες.
<u>16η Ενότητα</u> <u>Νιώθω</u> (σελ. 75) <u>Υποενότητες</u> 1. (σελ. 76) 2. (σελ. 77) 3. (σελ. 77) 4. (σελ. 77) 5. (σελ. 78) 6. (σελ. 79)	Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν όλες οι υπ. εκτός της: -2 (σελ. 77). Απλή άσκηση αντιγραφής - ορθογραφίας. Στις υπ. 1 και 3, οι μαθητές/τριες μπορούν να εργαστούν ομαδοσυνεργατικά. Οι υπ. 5, 6, 9 μπορούν να αξιοποιηθούν κατ' επιλογήν ως δραστηριότητες επεξεργασίας συναισθημάτων. Στην υπ. 7 δίνεται η δυνατότητα στους μαθητές να εργαστούν συλλογικά και να αντλήσουν πληροφορίες για το έθιμο της Αποκριάς. Οι υπ. 8, 9	Περίπου 6-8 διδακτικές ώρες.

7. (σελ. 80) 8. (σελ. 81) 9. (σελ. 82)	περιλαμβάνουν δραστηριότητες εξάσκησης σε γραμματικά φαινόμενα. Τ.Ε: Άσκ. 1,3,4,5,7. Κατ' επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις. Σε περίπτωση που ο χρόνος δεν επαρκεί, η άσκ. 6 μπορεί να παραλειφθεί, καθώς η διδασκαλία της περιλαμβάνεται και στη Γ' Τάξη. Στις ασκήσεις 1 και 3 των σελίδων 27 και 28 του Τ.Ε. τεύχους β', να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στη διαφοροποίηση των επιθέτων από τις μετοχές. ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθεί το κείμενο «Θα σ' αγαπώ ό,τι κι αν γίνει». Το κείμενο «Η Αλφαβήτα δίχως ρο» δύναται να αξιοποιηθεί προαιρετικά.	
Προαιρετικά	Β.Μ: η δραστηριότητα 4 σελ. 77. Τ.Ε: η δραστηριότητα 2 σελ. 28.	
<u>Β.Μ.: ΤΕΥΧΟΣ Γ', Τ.Ε.: ΤΕΥΧΟΣ Β'</u> <u>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ Α' & Β' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ</u>		
<u>17η Ενότητα</u> <u>Εφημερίδες! Εφημερίδες!</u> (σελ. 6) <u>Υποενότητες</u> 1. (σελ. 8) 2. (σελ. 8) 3. (σελ. 11)	Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν όλες οι υπ. εκτός της: -3 (σελ. 11). Μπορεί να αξιοποιηθεί στην ενότητα 8 της Μελέτης Περιβάλλοντος της Β' Δημοτικού. Οι υπ. 1, 2 προτείνεται να υλοποιηθούν με αυθεντικά αποκόμματα εφημερίδων. Η υπ. 2 προσφέρεται για παιχνίδι ρόλων, ερωταποκρίσεις και συνεργασία σε	Περίπου 7-9 διδακτικές ώρες.

4. (σελ. 12) 5. (σελ. 13) 6. (σελ. 14) 7. (σελ. 15)	ομάδες. Η υπ. 4 απαιτεί συνεργασία σε ομάδες. Ενδείκνυται η χρήση αυθεντικού υλικού. Η υπ. 6 προτείνεται να αξιοποιηθεί με ιδιαίτερη έμφαση στην εξάσκηση των μαθητών στην κλίση ουδέτερων ουσιαστικών. Στην υπ. 7 προτείνεται να δοθεί έμφαση στον σχηματισμό τροπικών επιρρημάτων. Τ.Ε.: Άσκ. 1,3,4,7,8 και 9: Κατ' επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις. ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθεί το λαϊκό «Χελιδόνισμα». Μελέτη Περιβάλλοντος, «Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης» (σ. 120-121).	
Προαιρετικά	Β.Μ: η δραστηριότητα 5 σελ. 13. Τ.Ε: οι δραστηριότητες 2 σελ. 33 και 5 σελ. 35.	
<u>18η Ενότητα</u> <u>Ένα βιβλίο που σε ταξιδεύει</u> (σελ. 16) <u>Υποενότητες</u> 1. (σελ. 18) 2. (σελ. 19) 3. (σελ. 20) 4. (σελ. 21) 5. (σελ. 22) 6. (σελ. 22) 7. (σελ. 24) 8. (σελ. 26)	Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν όλες οι υπ. εκτός των εξής: -5 (σελ. 22). Έχει καλυφθεί στην ενότητα 9 του Β' τεύχους. -7 (σελ. 24-25). Το περιεχόμενό της μπορεί να δυσκολέψει τους/τις μαθητές/τριες. Αν χρόνος επαρκεί μπορεί να αξιοποιηθεί χωρίς να πραγματοποιηθεί σε βάθος επεξεργασία του περιεχομένου και της δομής του κειμένου ενός τουριστικού οδηγού. Οι υπ. 1, 4 προσφέρονται για παιχνίδι ρόλων και ερωταποκρίσεις. Η υπ. 2 μπορεί να αξιοποιηθεί για εικαστικές δημιουργίες. Οι υπ. 6, 8 προτείνεται να υλοποιηθούν με αυθεντικό υλικό σε ομάδες.	Περίπου 7-9 διδακτικές ώρες.

	Τ.Ε.: Άσκ.. 1,2,3,4,5,6. Κατ' επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις. ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθεί το επετειακό κείμενο «Ο αγωνιστής με την πένα», με αφορμή την εθνική μας εορτή.	
Προαιρετικά	Β.Μ: η δραστηριότητα 8 σελ. 26.	
<u>19η Ενότητα</u> <u>Τα μάθατε τα νέα:</u> (σελ. 27) <u>Υποενότητες</u> 1. (σελ. 29) 2. (σελ. 30) 3. (σελ. 31) 4. (σελ. 32) 5. (σελ. 33) 6. (σελ. 34)	Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν όλες οι υπ. εκτός των εξής: -4 (σελ. 32) -6 (σελ. 34) Οι ανωτέρω υπ. διδάσκονται και στη Γ' τάξη. Η υπ. 1 προσφέρεται για συζήτηση, εργασία σε ομάδες σχετικά με την τυπογραφία, επίσκεψη στα γραφεία μιας εφημερίδας, πλοήγηση στο διαδίκτυο σε ειδησεογραφικούς ιστοχώρους, κ.ά. Η υπ. 3 δίνει τη δυνατότητα συζήτησης γύρω από τη χρησιμότητα των ασκήσεων ετοιμότητας και προσφέρεται για επεξεργασία, παρουσίαση και ανάρτηση ατομικών ή ομαδικών ρεπορτάζ των μαθητών σε χώρο ή σε ιστολόγιο του σχολείου. Η υπ. 5 αποτελεί δραστηριότητα εξάσκησης στην απαγγελία ποιημάτων και σε ασκήσεις γραμματικής. Τ.Ε.: Ασκ. 1,3,4 Κατ' επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις. Σε περίπτωση που ο χρόνος δεν επαρκεί, οι ασκ. 2 και 5 μπορούν να παραλειφθούν, καθώς είναι εμπεδωτικές των υπ. 4 και 6.	Περίπου 9-11 διδακτικές ώρες.

	ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθεί το κείμενο «Οι πεταλουδίτσες».	
Προαιρετικά	Β.Μ: δραστηριότητα 2, σελ. 30.	
<u>20η Ενότητα</u> <u>Ποιος είναι; Τι κάνει;</u> (σελ. 35) <u>Υποενότητες</u> 1. (σελ. 36) 2. (σελ. 36) 3. (σελ. 39) 4. (σελ. 41) 5. (σελ. 41) 6. (σελ. 42)	Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν κατ' επιλογήν οι υπ.: -4 (σελ. 41) -6 (σελ. 42) Η υπ. 1 προσφέρεται για χρήση αυθεντικού υλικού και ερωταποκρίσεις και η υπ. 2 για συζήτηση και περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση των μαθητών. Η υπ. 5 αποτελεί δραστηριότητα εξάσκησης σε ασκήσεις γραμματικής. Τ.Ε: Άσκ. 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11. Κατ' επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις. Σε περίπτωση που ο χρόνος δεν επαρκεί προτείνεται να διδαχθούν επιλεκτικά αυτές που κρίνονται σημαντικότερες από τον/την εκπαιδευτικό για την τάξη των μαθητών/τριών του/της. Σελ.50, ασκ.1,2 οι ασκήσεις δύνανται να συμπληρωθούν στο σπίτι. ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθεί το κείμενο «Ο τελευταίος υπόκαμπος».	Περίπου 8-10 διδακτικές ώρες
Προαιρετικά	Β.Μ: η δραστηριότητα 3 σελ. 39.	
<u>21η Ενότητα</u> <u>Χρήσιμες οδηγίες</u>	Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν όλες οι υπ. εκτός των εξής:	Περίπου 6-8 διδακτικές ώρες.

(σελ. 43) <u>Υποενότητες</u> 1. (σελ. 44) 2. (σελ. 45) 3. (σελ. 46) 4. (σελ. 46) 5. (σελ. 47) 6. (σελ. 47) 7. (σελ. 48) 8. (σελ. 48) 9. (σελ. 49) 10. (σελ. 50)	-7 (σελ. 48) -10 (σελ. 50) Οι ανωτέρω υπ. είναι εμπεδωτικές δραστηριότητες. Η υπ. 1 προσφέρεται για ομαδοσυνεργατικές εργασίες γύρω από τα πασχαλινά έθιμα. Για την κατανόηση του κατευθυντικού κειμένου προτείνεται να αξιοποιηθούν κατ' επιλογήν κάποιες από τις υπ. 2, 3, 4, 5, 6 ή να πραγματοποιηθούν βιωματικές ασκήσεις με αυθεντικά υλικά. Για συζήτηση γύρω από τη θεματική της ενότητας μπορούν να αξιοποιηθούν κατ' επιλογήν οι υπ. 8, 9. Τ.Ε.: Άσκ. 1,2,3,4. Κατ' επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις. Σε περίπτωση που ο χρόνος δεν επαρκεί οι ασκ. 5, 6 και 7 μπορούν να παραλειφθούν. ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθεί το ποίημα «Ήρθε η Πασχαλιά». Το ποίημα «Προσευχή» μπορεί να αξιοποιηθεί προαιρετικά.	
<u>22η Ενότητα</u> <u>Πώς γίνεται; Πώς παίζεται;</u> (σελ. 51) <u>Υποενότητες</u> 1. (σελ. 52) 2. (σελ. 53) 3. (σελ. 54) 4. (σελ. 55) 5. (σελ. 56)	Β.Μ.: Προτείνεται η διδασκαλία των υποενότητων: Υπ. 1: για να ασκηθούν οι μαθητές/τριες στην κατανόηση οδηγιών, προκειμένου να κατασκευάσουν χάρτινα παιχνίδια στην τάξη υπό την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού. Οι υπ. 2, 3, 5 μπορούν να αξιοποιηθούν κατ' επιλογήν, για συζήτηση γύρω από τη θεματική της ενότητας.	Περίπου 7-9 διδακτικές ώρες.

6. (σελ. 57)	Η υπ. 6 περιλαμβάνει δραστηριότητες εξάσκησης στη γραμματική. Τ.Ε.: Άσκ. 1,2,3,4,5,6. Κατ' επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις. ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθεί το ποίημα «Τα παιχνίδια του αγέρα».	
Προαιρετικά	Β.Μ: η άσκηση 4, σελ. 55.	
<u>23η Ενότητα</u> <u>Για να γελάσουμε...</u> (σελ. 58) <u>Υποενότητες</u> 1. (σελ. 60) 2. (σελ. 61) 3. (σελ. 62) 4. (σελ. 63) 5. (σελ. 64) 6. (σελ. 65) 7. (σελ. 65) 8. (σελ. 66)	Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν κατ' επιλογήν οι υπ.: -6 (σελ. 65) -7 (σελ. 65) -8 (σελ. 66) Οι υπ. 1, 2, 3 προσφέρονται για συζήτηση, για ομαδικές εργασίες γύρω από τον Αριστοφάνη, τον Καραγκιόζη και το Θέατρο Σκιών, για δραματοποίηση, για παρακολούθηση παράστασης Καραγκιόζη (σε βίντεο ή διά ζώσης), κ.ά. Η υπ. 5 προσφέρεται για εξάσκηση ατομικά ή σε дуάδες. Τ.Ε.: Άσκ. 1,2,3,4,5,6,7. Κατ' επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις. Η άσκ. 8 να παραληφθεί. ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθεί το κείμενο «Ο Μέγας Αλέξανδρος και το Καταραμένο Φίδι». Μπορούν να αξιοποιηθούν προαιρετικά «Η πινεζοβροχή», «Η οδοντόβουρτσα» και «Είτανε μία κοπέλα από τη Σάμο».	Περίπου 7-9 διδακτικές ώρες
Προαιρετικά	Β.Μ: η δραστηριότητα 4 σελ. 69.	

<u>24η Ενότητα</u> <u>Να σου πω τι έμαθα:</u> (σελ. 67) 1. (σελ. 68) 2. (σελ. 70) 3. (σελ. 71) 4. (σελ. 71) 5. (σελ. 72) 6. (σελ. 73)	Β.Μ.: Η διδασκαλία μπορεί να εστιαστεί στην υπ. 6 που προσφέρεται για συζήτηση σχετικά με το καλοκαίρι και τις διακοπές. Τ.Ε.: Οι ασκήσεις του Τ.Ε. δύνανται να παραλειφθούν. ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να παραλειφθεί η διδασκαλία από το Ανθολόγιο.	Περίπου 1 διδακτική ώρα.
--	---	---------------------------------

ΤΑΞΗ Γ΄

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

1. ΓΛΩΣΣΑ Γ΄ Δημοτικού: *Τα απίθανα μολύβια*, Βιβλίο Μαθητή, τεύχος α΄, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
2. ΓΛΩΣΣΑ Γ΄ Δημοτικού: *Τα απίθανα μολύβια*, Βιβλίο Μαθητή, τεύχος β΄ Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
3. ΓΛΩΣΣΑ Γ΄ Δημοτικού: *Τα απίθανα μολύβια*, Βιβλίο Μαθητή, τεύχος γ΄, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
4. ΓΛΩΣΣΑ Γ΄ Δημοτικού: *Τα απίθανα μολύβια*, Τετράδιο Εργασιών Μαθητή, τεύχος α΄, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
5. ΓΛΩΣΣΑ Γ΄ Δημοτικού: *Τα απίθανα μολύβια* Τετράδιο Εργασιών Μαθητή, τεύχος β΄, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
6. Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων, Γ΄ & Δ΄ Δημοτικού: Το σκοτεινό του κόσμου, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
7. Εικονογραφημένο Λεξικό Α΄, Β΄, Γ΄ Δημοτικού: Το Πρώτο μου Λεξικό, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Επισήμανση: Τα σημειωμένα με έντονη γραφή προτείνεται να διδαχθούν σε προαιρετική βάση.

Η πρόταση για παράλειψη ασκήσεων, ενοτήτων καθώς και η προαιρετική διδασκαλία κάποιων άλλων, επιτρέπουν στον/στην εκπαιδευτικό να αφιερώσει περισσότερο χρόνο σε εμπάθυνση ή εξειδίκευση, ανάλογα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών του.

ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗΣ ΥΛΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΩΡΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ		
Διδακτέα ύλη	Προτάσεις για διαχείριση της διδακτέας ύλης	Ενδεικτικός χρονικός προγραμματισμός
<u>BIBLIO ΜΑΘΗΤΗ (B.M.): ΤΕΥΧΟΣ Α΄, ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ (T.E.): ΤΕΥΧΟΣ Α΄</u>		
<u>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ Γ΄ & Δ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ</u>		
<u>ΑΣ ΓΝΩΡΙΣΤΟΥΜΕ ΚΑΛΥΤΕΡΑ</u> Τα απίθανα μολύβια	Πρώτη γνωριμία με τους ήρωες του βιβλίου. Μπορεί να γίνει σύνδεση με το μάθημα «Θαλασσινό σχολείο» με στόχο τη συνεργασία και την ενίσχυση της δυναμικής της ομάδας.	
<u>ΠΑΛΙ ΜΑΖΙ!</u>		11 διδακτικές ώρες
1. Θαλασσινό σχολείο (σελ. 10-11)	Προτείνεται η αξιοποίηση όλων των ασκήσεων του B.M. και από το T.E. να γίνει η άσκ. 2 σελ. 8.	

2. Επιστροφή στα θρανία! (σελ. 12-14)	Προτείνεται η αξιοποίηση όλων των ασκήσεων Β.Μ. με προσανατολισμό στη διερεύνηση εμπειριών ανθρώπων διαφορετικών πολιτισμών.	
3. Το σχολείο ταξιδεύει στον χρόνο (σελ. 15-17)	Προτείνεται η αξιοποίηση όλων των ασκήσεων Β.Μ. και Τ.Ε. για παραγωγή γραπτού λόγου μέσα από τη διερεύνηση εμπειριών ανθρώπων διαφορετικών εποχών.	
Ανθολόγιο «Ένας περίπατος στην πόλη» (σελ.89-91)	Το κείμενο του Ανθολογίου μπορεί να διδαχθεί διαθεματικά με την Ιστορία στην Δ' Τάξη.	
4. Δημοτικό Σχολείο Τρικάλων Ημαθίας (σελ. 18-20)	Προτείνεται η αξιοποίηση των ασκήσεων για τη διδασκαλία της τελείας και των άρθρων. Η άσκ. 3 από το Β.Μ. προτείνεται να γίνει προφορικά για ανάπτυξη διαλογικής συζήτησης με προτάσεις. Η άσκ. 4 από το Τ.Ε. μπορεί να παραλειφθεί, λόγω επαναλαμβανόμενων απόψεων των μαθητών. Προτείνεται να δοθεί έμφαση στο δεύτερο σκέλος της άσκ. 5 στο Τ.Ε., καθώς συμβάλλει στην παραγωγή γραπτού λόγου. Το πρώτο σκέλος της ίδιας άσκησης μπορεί να αξιοποιηθεί για συζήτηση στη Μελέτη Περιβάλλοντος στο πλαίσιο ανάλογης θεματικής.	
5. Δεν είναι τρελοί οι δίδυμοι! (σελ. 21-24)	Προτείνεται η αξιοποίηση των ασκήσεων του για τη διδασκαλία του Ενικού και Πληθυντικού αριθμού και την παραγωγή γραπτού λόγου. Η άσκ. 2 από το ΤΕ εναλλακτικά προτείνεται να συμπληρωθεί στο σπίτι, με την προϋπόθεση ότι θα δοθούν οι κατάλληλες κατευθύνσεις. Η άσκ. 3 από το ΤΕ προτείνεται να συμπληρωθεί στο σπίτι, με την προϋπόθεση ότι θα δοθούν οι κατάλληλες κατευθύνσεις, καθώς απαιτεί περισσότερο χρόνο και σκέψη.	
6. Ένα αστείο περιστατικό (σελ. 25)	Το κείμενο μπορεί να αξιοποιηθεί διδακτικά για τη γνωριμία των μαθητών με τη σύνταξη τίτλων και την αφήγηση περιστατικού με τη βοήθεια εικόνων. Το λεξιλόγιο στην σελ.26 μπορεί να	

	αξιοποιηθεί για τη σύνθεση μιας σύντομης περιγραφής ή ιστορίας από τη σχολική ζωή.	
Ανθολόγιο «Λούνα παρκ παππούλη μου» (σελ. 39-40)	Το κείμενο μπορεί να αξιοποιηθεί παράλληλα με το μάθημα «Ένα αστείο περιστατικό», ώστε να αναδειχθούν οι διακειμενικές συνδέσεις με τρόπο κατανοητό.	
Προαιρετικά	Β.Μ: οι ασκήσεις: 4 σελ. 20, 1, 2 και 3 σελ. 22. Τ.Ε: οι ασκήσεις: 1 σελ. 8 και 1 σελ. 9.	
<u>ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΚΑΙ ΣΤΗ ΓΕΙΤΟΝΙΑ</u>		8 διδακτικές ώρες
1.Αγαπητό μου ημερολόγιο (σελ. 28-31)	Προτείνεται η αξιοποίηση όλων των ασκήσεων του Β.Μ. για να θυμηθούν οι μαθητές/τριες την κλίση του ρήματος «είμαι» που είχαν διδαχθεί στη Β΄ τάξη.	
2.Η φίλη μας η Αργυρώ (σελ. 32-35)	Προτείνεται η αξιοποίηση όλων των ασκήσεων από το Β.Μ. για την κλίση του Ενεστώτα και για σύνθετες λέξεις. Η άσκ. 4 από το Τ.Ε. προτείνεται να γίνει προφορικά για ανάπτυξη της επιχειρηματολογίας. Σε περίπτωση που ο χρόνος δεν επαρκεί, οι ασκ. 5 μπορεί να παραλειφθεί, λόγω επανάληψης από το πρώτο μάθημα.	
3.Τα παιδικά μου παιχνίδια (σελ. 36-39)	Προτείνεται η αξιοποίηση των ασκήσεων 1 έως 9 και 11 από το Β.Μ. Από το Τ.Ε. η άσκ. 7 προτείνεται να γίνει προφορικά, καθώς συσχετίζεται με το β΄ σκέλος της άσκ. 6. Η άσκηση 8 προτείνεται να συμπληρωθεί στο σπίτι γιατί απαιτεί περισσότερο χρόνο και με την προϋπόθεση ότι θα δοθούν οι κατάλληλες κατευθύνσεις.	
Ανθολόγιο «Ένας αλλιώτικος ποδοσφαιρικός αγώνας» (σελ. 143-146).	Το κείμενο προτείνεται να αξιοποιηθεί διδακτικά ως έναυσμα για να παρουσιάσουν οι ομάδες εργασίας «Παραδοσιακά παιχνίδια» ή «Παιχνίδια του παρελθόντος»	

4. Στη νέα μας γειτονιά (σελ. 40-42)	Προτείνεται να αξιοποιηθούν οι ασκήσεις από το Β. Μ. Η άσκ. 2 μπορεί να παραλειφθεί, λόγω αντιγραφής πληροφοριών από το κείμενο. Πρόκειται για ασκήσεις που εξοικειώνουν τον μαθητή με τη χρήση λεξικού για την αναζήτηση της ορθογραφίας και της σημασίας των λέξεων. Από το Τ.Ε., η άσκ. 3 προτείνεται να γίνει προφορικά, καθώς συμβάλλει στην ανάλυση της λειτουργίας της εικόνας. Σε περίπτωση έλλειψης χρόνου, η άσκ. 4 μπορεί να παραλειφθεί, καθώς είναι επαναληπτική της 3. Επίσης, προτείνεται να υπάρξει στα Εικαστικά δραστηριότητα αποτύπωσης, είτε ως ζωγραφιά είτε ως μακέτα, της γειτονιάς που βρίσκεται το σχολείο. Επιπλέον, είναι δυνατή η ανάπτυξη σχεδίου εργασίας με τίτλο «Γνωρίζω την πόλη μου». Οι ασκήσεις αυτές (3,4) μπορούν να συνδυαστούν με τη Μελέτη Περιβάλλοντος (Κεφ.3 Ενδιαφερόμαστε για την κοινότητα της ενότητας 1: Ζούμε μαζί).	
Προαιρετικά	Β.Μ: η άσκηση 10 σελ. 39. Τ.Ε: οι ασκήσεις: 6 σελ. 24, 3 σελ. 25 και 4 σελ. 26-27.	
<u>ΣΤΗ ΓΗ ΚΑΙ ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ</u>		10 διδακτικές ώρες
1. Σπίτι με κήπο (σελ. 46-49)	Οι ασκ. 3, 7, 8, 9, 10 δύνανται να παραλειφθούν, σε περίπτωση που ο χρόνος δεν επαρκεί, καθώς παρουσιάζουν αλληλοεπικαλύψεις με άλλες ασκήσεις. Επίσης, προτείνονται, στα Εικαστικά, ζωγραφιές με ζώα, κολλάζ με ζώα και παιχνίδια ρόλων μέσα στην τάξη.	
2. Γάτος από σπίτι ζητά νέα οικογένεια (σελ. 50-52)	Προτείνεται η αξιοποίηση του κειμένου και όλων των ασκήσεων από το Β.Μ. και το Τ.Ε., καθώς συμβάλλουν στον εντοπισμό των σημαντικών πληροφοριών στο περιεχόμενο των κειμένων, για παροχή σωστών οδηγιών στους αναγνώστες. Οι ασκήσεις 1,2 από το Τ.Ε. μπορούν να παραλειφθούν, γιατί υπάρχουν αντίστοιχες σε προηγούμενες ενότητες.	

Ανθολόγιο «Το τραγούδι της φάλαινας» (σελ. 15-18)	Το κείμενο μπορεί να αξιοποιηθεί ως αφόρμηση για την υλοποίηση εργασίας των ομάδων με τίτλο «Ζώα υπό εξαφάνιση».	
3.Οι ακροβάτες της θάλασσας (σελ.53-55)	Προτείνεται η αξιοποίηση όλων των ασκήσεων από το Β.Μ., καθώς οι μαθητές/τριες εξοικειώνονται με την αναζήτηση της σωστής ορθογραφίας των άρθρων μέσα από τη σημασία τους στο κειμενικό περιβάλλον. Από το Τ.Ε., η ασκ. 3 προτείνεται να συσχετιστεί με ανάλογες ασκήσεις στη Μελέτη Περιβάλλοντος.	
4.Γη και θάλασσα (σελ. 56-58)	Προτείνεται η αξιοποίηση του ποιήματος και των ασκήσεων από το Β.Μ., καθώς οι μαθητές/τριες ασκούνται στο να διακρίνουν με ευχέρεια τη διαφορετική χρήση της ίδιας λέξης μέσα στις προτάσεις. Από το Τ.Ε., η ασκ. 3 μπορεί να γίνει προφορικά για ενίσχυση της δημιουργικής φαντασίας μέσω του αυτοσχεδιασμού. Κατά την κρίση του/της εκπαιδευτικού ως προς την ωριμότητα και τις προηγούμενες εμπειρίες των μαθητών/τριών της τάξης, η ασκ. 4 μπορεί να παραλειφθεί. Συσχέτιση με το κεφ. στο μάθημα της Μελέτης Περιβάλλοντος, «Ένας τόπος με χίλια πρόσωπα» (σελ.29-30).	
5.Οι μικροί ταξιδιώτες ανεβαίνουν στο βουνό (σελ. 59-61)	Προτείνεται να αξιοποιηθούν οι ασκήσεις 1 έως 6 από το Β.Μ., καθώς συμβάλλουν στην απόκτηση από τους μαθητές, συνείδηση του ταξιδιώτη παρατηρητή και όχι του ταξιδιώτη τουρίστα, στην κατανόηση των ιδιοτεροτήτων κάθε ταξιδιού. Η ασκ. 2 μπορεί να γίνει προφορικά, για εξάσκηση στις τεχνικές περιγραφής. Η ασκ. 1 μπορεί να γίνει προφορικά, για εξάσκηση στις τεχνικές περιγραφής. Από το Τ.Ε., προτείνεται να αξιοποιηθούν οι υπάρχουσες ασκήσεις που συμβάλλουν στη χρήση λεξικού.	
Ανθολόγιο «Η χελωνίτσα Καρέττα - Καρέττα και το	Προτείνεται να αξιοποιηθεί το κείμενο οικολογικού προσανατολισμού. Ο αναγνώστης βιώνει τη λογοτεχνία ως πηγή συναισθηματικών	

παλιό Φολκσβάγκεν» (σελ.28-32)	εμπειριών και διανοητικών ερεθισμάτων, βασικά στοιχεία διαμόρφωσης ατομικής ταυτότητας.	
Προαιρετικά	Β.Μ: οι ασκήσεις: 1 και 2 σελ. 47, 7 και 8 σελ. 61. Τ.Ε: οι ασκήσεις: 3 σελ. 35, 2 σελ. 39, 4 σελ. 40, 3 και 4 σελ. 44.	
<u>Ο ΚΟΣΜΟΣ ΓΥΡΩ ΜΑΣ</u>		8 διδακτικές ώρες
1.Πώς υιοθετήσαμε ένα κομμάτι γης (σελ.64-67)	Προτείνεται να αξιοποιηθούν διδακτικά οι ασκήσεις 1 έως 4 και 6 έως 8 στο Β.Μ. και οι ασκήσεις 1,2,5 από το Τ.Ε. Συσχέτιση με το κεφ. στο μάθημα της Μελέτης Περιβάλλοντος, «Ενδιαφερόμαστε για το περιβάλλον» (σελ.36-38).	
2.Τα χαρτιά ανακυκλώνονται! (σελ. 68-71)	Προτείνεται να αξιοποιηθούν διδακτικά οι ασκήσεις από το Β.Μ. ως εμπειρωτικές. Η άσκ. 4 από το Τ.Ε. ενδέχεται να δυσκολέψει τους/τις μαθητές/τριες, προτείνεται να γίνει μαζί με τον/την εκπαιδευτικό. Η άσκ. 6 μπορεί να γίνει στα Εικαστικά και εναλλακτικά οι μαθητές/τριες να προβούν σε κατασκευές με ανακυκλώσιμα υλικά. Συσχέτιση με τα Εικαστικά Γ' και Δ', «Τα άνθη του χαρτιού» (σελ.91), «Πολύχρωμες χάρτινες δημιουργίες» (σελ.92). (Β τ Μ Εικαστικών Γ' & Δ').	
3.Το τετράδιο ζωγραφικής (σελ. 72-75)	Προτείνεται να αξιοποιηθούν διδακτικά οι ασκήσεις 1 έως 6 από το Β.Μ. και οι ασκήσεις 1 και 3 από το Τ.Ε.	
Ανθολόγιο «Ο εφιάλτης της Περσεφόνης» (σελ.26-27)	Προτείνεται να αξιοποιηθεί το μελοποιημένο ποίημα του Ν. Γκάτσου, σε μια προσπάθεια εξοικείωσης των μαθητών με την ποίηση, όπου η μετουσίωση και η μεταφορά συναισθημάτων λειτουργούν σε διαφορετικό επίπεδο απ' ό,τι στα πεζά κείμενα. Προτείνονται, επίσης,	

	δραστηριότητες που βασίζονται στο παιχνίδι ρόλων και στην παγωμένη εικόνα.	
Προαιρετικά	Β.Μ: οι ασκήσεις: 5 σελ. 66 και 7,8 σελ. 75. Τ.Ε: οι ασκήσεις: 3 και 4 σελ. 47, 7 σελ. 52, και 2 σελ. 53.	
<u>Η ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΑΣ ΓΙΟΡΤΑΖΕΙ</u>		3 διδακτικές ώρες
1.Η σημαία (σελ. 78)	Προτείνεται να αξιοποιηθεί ως επετειακό ανάγνωσμα πολιτιστικής μνήμης. Στα Εικαστικά οι μαθητές/τριες μπορούν να προβούν σε δραστηριότητες ζωγραφικής.	
2.Στον πόλεμο του 1940 (σελ.79-82)	Προτείνεται να αξιοποιηθεί διδακτικά, με στόχο οι μαθητές/τριες να αναγνωρίζουν τις αξίες και τις ιδέες που ενυπάρχουν στα λογοτεχνικά κείμενα και να διερευνούν την ιστορικότητά τους, με απώτερο στόχο την κριτική τοποθέτηση απέναντι σε αυτές.	
Ανθολόγιο, «Οι Γερμανοί και οι πρόκες» (σελ. 99-103)	Προτείνεται η διδακτική αξιοποίηση του κειμένου με έμφαση στην αναγνώριση και περιγραφή του ιστορικού πλαισίου, χώρος, χρόνος, γεγονότα που ορίζουν την εξέλιξη της πλοκής της ιστορίας, τους χαρακτήρες που ενυπάρχουν, καθώς και την οπτική γωνία του συγγραφέα.	
Ανθολόγιο, «Ο Τζοβάνι»(σελ.104-109)	Προτείνεται η διδακτική αξιοποίηση του κειμένου με έμφαση στην αναγνώριση και περιγραφή του ιστορικού πλαισίου. Οι δραστηριότητες 1 και 2 μπορούν να αξιοποιηθούν για την παραγωγή γραπτού λόγου με καθοδήγηση από τον/την εκπαιδευτικό.	
3.Για το Πολυτεχνείο (σελ. 83-84)	Προτείνεται η αξιοποίηση του κειμένου ως μέσου διαμόρφωσης της κοινωνικής μνήμης.	
Ανθολόγιο, «Εδώ Πολυτεχνείο...» (σελ.110-112)	Προτείνεται η διδακτική αξιοποίηση του κειμένου με έμφαση στην αναγνώριση και περιγραφή του ιστορικού πλαισίου, χώρος, χρόνος, γεγονότα που ορίζουν την εξέλιξη της	

	πλοκής της ιστορίας, τους χαρακτήρες που ενυπάρχουν, καθώς και την οπτική γωνία του συγγραφέα. Η δραστηριότητα 4 ενδείκνυται για επεξεργασία στο πλαίσιο της διαθεματικότητας.	
<u>ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ (Β.Μ.): ΤΕΥΧΟΣ Β΄, ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ (Τ.Ε.): ΤΕΥΧΟΣ Α΄</u>		
<u>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ Γ΄ & Δ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ</u>		
<u>ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ΝΤΥΜΕΝΕΣ ΣΤΑ ΛΕΥΚΑ</u>		7 διδακτικές ώρες
1. Η πόλη χάθηκε στο χιόνι (σελ. 8-10)	Προτείνεται να αξιοποιηθούν διδακτικά οι ασκήσεις στο Β.Μ. και οι ασκ. 1 και 3 από το Τ.Ε. Οι μαθητές/τριες εξοικειώνονται στη χρήση λεξικών κατά την αναζήτηση της σημασίας των λέξεων και των αντιθέτων τους και στην παραγωγή γραπτού λόγου.	
2. Η πόλη χάθηκε στο χιόνι (συνέχεια) (σελ. 11-14)	Προτείνεται να αξιοποιηθούν διδακτικά οι ασκήσεις 1 έως 5 και 7,8 από το Β.Μ., καθώς και η άσκ. 3 και 4 του Τ.Ε., ως επαναληπτικές. Επίσης, προτείνεται να πραγματοποιηθούν οι ασκ. 1 και 2 από το Τ.Ε. ως εμπεδωτικές, χωρίς να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση, καθώς το γραμματικό φαινόμενο που υποστηρίζουν (οι σύνδεσμοι) διδάσκεται αναλυτικά στην Ε΄ τάξη.	
3. Τόσο χιόνι δεν ξανάγινε! (σελ. 15-17)	Προτείνεται να αξιοποιηθούν διδακτικά οι ασκήσεις 1 έως 8 από το Β.Μ. Από το Τ.Ε. μπορεί να παραλειφθεί η άσκ. 4, καθώς αποτελεί αντικείμενο διδασκαλίας και στην Ε΄ τάξη.	
Ανθολόγιο «Η πτώση του φύλλου που έλεγαν Φρέντυ» (σελ. 12-14)	Προτείνεται η αξιοποίηση του κειμένου με οικολογικό προσανατολισμό.	
Προαιρετικά	Β.Μ: οι ασκήσεις: 6, σελ. 14 και 9 σελ. 17. Τ.Ε: οι ασκήσεις: 2 σελ. 56, 4 σελ. 57, 2 σελ. 62 και 5 σελ. 64.	
<u>ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΟΥ ΧΕΙΜΩΝΑ</u>		9 διδακτικές ώρες

1.Ο χιονάνθρωπος και το κορίτσι (σελ. 20-24)	Προτείνεται να αξιοποιηθούν διδακτικά οι ασκήσεις 1,2,3,5,7 από το Β.Μ.	
2. Κάτω απ' το χιόνι (σελ. 25-26)	Προτείνεται να αξιοποιηθούν διδακτικά οι ασκήσεις 1 έως 4 από το Β.Μ. και όλες οι ασκήσεις από το ΤΕ για εξοικείωση του μαθητή με τον ποιητικό λόγο.	
3.Ο εγωιστής γίγαντας (σελ. 27-31)	Προτείνεται να αξιοποιηθούν οι ασκήσεις από το Β.Μ., ως επαναληπτικές. Σε περίπτωση που ο χρόνος δεν επαρκεί, η άσκ. 7 στο «Παρατηρώ και Μαθαίνω» μπορεί να παραλειφθεί, καθώς αποτελεί αντικείμενο διδασκαλίας και στην Δ' τάξη, όπως και η άσκ. 1 από το ΤΕ. Η άσκ. 10 από το Β.Μ. και το πρώτο σκέλος της άσκ. 5 από το ΤΕ, μπορούν να αξιοποιηθούν διαθεματικά. Με το β' σκέλος της άσκ. 5, οι μαθητές/τριες ασκούνται στο να συνθέτουν κείμενα με βάση την εικόνα και να αναδιηγούνται ιστορίες. Στο σημείο αυτό θα ακολουθήσει το ομότιτλο κείμενο που υπάρχει στο τέλος του βιβλίου.	
Προαιρετικά	Β.Μ: οι ασκήσεις: 4, σελ. 22, 6 σελ. 24 και 5 σελ. 26. Τ.Ε: οι ασκήσεις: 2,3 και 4 σελ. 66 και 67.	
<u>ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ (Β.Μ.): ΤΕΥΧΟΣ Β', ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ (Τ.Ε.): ΤΕΥΧΟΣ Β'</u>		
<u>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ Γ' & Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ</u>		
<u>ΕΛΑ ΣΤΗΝ ΠΑΡΕΑ ΜΑΣ!</u>		11 διδακτικές ώρες
1.Αξέχαστα γενέθλια (σελ. 34-38)	Προτείνεται να αξιοποιηθούν διδακτικά οι ασκήσεις 1,2,4 και 5 από το Β.Μ. Η άσκ. 1 από το Β.Μ. στοχεύει στην κατάλληλη επιλογή πληροφοριών από το κείμενο, προκειμένου να αποδώσουν οι μαθητές/τριες το κύριο νόημα. Για εξοικονόμηση διδακτικού χρόνου προτείνεται οι ασκ. 2 και 4 από το ΤΕ να γίνουν προφορικά και η άσκηση 6 να δοθεί στο σπίτι με την προϋπόθεση ότι θα δοθούν οι κατάλληλες κατευθύνσεις.	

2.Μικρομαγειρέματα (σελ. 39-42)	Προτείνεται να αξιοποιηθούν διδακτικά οι ασκήσεις 1,3,4,6 και 7 από το Β.Μ. ως εμπεδωτικές. Μιλάμε στα παιδιά για την προσταγή αλλά όχι ως προστακτική έγκλιση, η οποία διδάσκεται στην Ε΄ τάξη. Με την άσκ. 3, οι μαθητές/τριες διακρίνουν τις διαφορές ανάμεσα στο επίσημο και στο ανεπίσημο ύφος γραφής. Με την άσκ. 4 από το Τ.Ε. οι μαθητές/τριες ασκούνται στο να ακολουθούν οδηγίες και να συντάσσουν εντολές.	
3.Φτιάχνουμε προσκλήσεις (σελ. 43-45)	Αναλόγως της διαθεσιμότητας χρόνου, από το Τ.Ε. επιλέγουμε μια από τις τρεις ασκήσεις για εξάσκηση των μαθητών στη σύνταξη προσκλήσεων ανάλογα με τον παραλήπτη τους.	
Ανθολόγιο «Από το περιβόλι του Σαμίχ» (σελ. 154-157)	Προτείνεται να αξιοποιηθεί διδακτικά το κείμενο, λόγω της επίκαιρης με το προσφυγικό ζήτημα θεματολογίας του. Η αναγνώριση των ιστορικών κειμενικών στοιχείων ενδέχεται να παρουσιάσει δυσκολίες για τους/τις μαθητές/τριες αυτής της ηλικίας, αλλά είναι εφικτή με την καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού.	
4.Από το ημερολόγιο του Ελτόν (σελ. 46-48)	Προτείνεται να αξιοποιηθεί διδακτικά το κείμενο και οι ασκήσεις από το Β.Μ. και το Τ.Ε. με στόχο την εξάσκηση των μαθητών/τριών στη σύνταξη εντολών και στην ακολουθία οδηγιών.	
5.Το χαρούμενο λιβάδι (σελ. 49-52)	Προτείνεται να αξιοποιηθεί διδακτικά το κείμενο από το Β.Μ. και οι ασκήσεις από το Τ.Ε., εκτός από την άσκ. 2 που διδάσκεται και στην Ε΄ τάξη. Η άσκηση 3 ενδείκνυται για παραγωγή γραπτού λόγου με καθοδήγηση μέσω ερωτήσεων-λέξεων.	
Προαιρετικά	Β.Μ: οι ασκήσεις: 3, σελ. 38, 2 σελ. 40, 5 σελ. 42 και 4 σελ. 51. Τ.Ε: η άσκηση: 7 σελ. 12.	
<u>ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΕΣ</u>		11 διδακτικές ώρες

1.Φτιάξε μου έναν σιδερένιο άνθρωπο (σελ. 56-59)	Προτείνεται να αξιοποιηθεί διδακτικά το κείμενο και οι ασκ. από το Β.Μ. Να μη γίνει διευκρίνιση για τις αντωνυμίες και τα άρθρα. Από το ΤΕ μπορεί να παραλειφθούν οι ασκ. 1 και 2 καθώς εξετάζονται και στην Ε΄ τάξη. Η άσκ. 3 μπορεί να γίνει προφορικά για εξάσκηση στη σύνταξη εντολών.	
Ανθολόγιο «Άντζελμαν» (σελ. 173-177)	Προτείνεται η διδακτική αξιοποίηση του κειμένου λόγω της ιδιαίτερης θεματικής των ρομπότ.	
2.Μηχανές του μέλλοντος (σελ.60-63)	Προτείνεται να αξιοποιηθούν οι ασκήσεις 4,5,6,7 και 9 και από το Β.Μ. Από το ΤΕ καλό είναι να αξιοποιηθούν οι ασκήσεις 1,4 και 5.	
3.Το ηλιακό λεωφορείο (σελ.64-65)	Προτείνεται η διδακτική προσέγγιση του ποιήματος. Από το Β.Μ. καλό είναι να γίνουν οι ασκήσεις 1,2 και 3. Από το ΤΕ η άσκ. 1 μπορεί να παραλειφθεί, εφόσον ο/η εκπαιδευτικός κρίνει ότι δυσκολεύει τους/τις μαθητές/τριες ή να αποτελέσει άσκηση παραγωγής γραπτού λόγου για το σπίτι, ώστε να υπάρχει περισσότερος χρόνος για την συμπλήρωσή της και με την προϋπόθεση ότι θα δοθούν οι αναγκαίες κατευθύνσεις και επεξηγήσεις.	
Ανθολόγιο «Έκτακτα μέτρα στη Λιλιπούπολη για το νέφος» (σελ. 23-25)	Προτείνεται να μην αξιοποιηθεί διδακτικά το κείμενο, καθώς για τη συγκεκριμένη θεματική ενότητα υπάρχει διαθέσιμη ποικιλία κειμένων.	
4.Στο Αττικό Μετρό (σελ. 66-70)	Προτείνεται να αξιοποιηθεί διδακτικά το κείμενο και οι ασκήσεις από το Β.Μ. που αναφέρονται σε μελέτη χαρτών, καθώς και σε μετοχές ενεργητικής φωνής. Από το ΤΕ η άσκ. 6 μπορεί να δοθεί στο σπίτι και με την προϋπόθεση ότι θα δοθούν οι αναγκαίες κατευθύνσεις και επεξηγήσεις.	
Προαιρετικά	Β.Μ: οι ασκήσεις: 1,2,3 σελ. 61, 8 σελ. 63, 4 και 5 σελ. 65.	

	Τ.Ε: οι ασκήσεις: 4 σελ. 23, 5 σελ.24, 2 σελ. 25, 3 σελ. 26, 2,3 4 σελ. 29 και 4 σελ. 32.	
<u>ΓΙΟΡΤΑΖΩ ΚΑΙ ΘΥΜΑΜΑΙ</u>		5 διδακτικές ώρες
1.Να 'μουν του στάβλου έν' άχυρο (σελ.74)	Προτείνεται η διδακτική αξιοποίηση του ποιήματος. Συμπληρωματικά, από το Ανθολόγιο μπορεί να αξιοποιηθεί το ποίημα του Ν. Βρεττάκου «Η Ειρήνη, ο Ιησούς και το πουλί» (σελ.68-69) που συνδυάζει το θρησκευτικό με το φυσιολατρικό στοιχείο.	
2. Να τα πούμε; (σελ.75-76)	Προτείνεται η διδακτική αξιοποίηση του μαθήματος ως αφόρμηση για γνωριμία των μαθητών/τριών με ήθη και έθιμα των Χριστουγέννων από την Ελλάδα αλλά ενδεχομένως και από άλλες χώρες.	
3.Αποκριές (σελ.77)	Το κείμενο μπορεί να αξιοποιηθεί ως αφόρμηση για υλοποίηση δραστηριοτήτων ζωγραφικής και κατασκευών στα Εικαστικά.	
4.Η καταστροφή των Ψαρών (σελ.78-79)	Προτείνεται η διδακτική αξιοποίηση του κειμένου σε συνδυασμό με το μάθημα του Ανθολογίου «Το μικρό κλεφτόπουλο» (σελ. 94).	
Ανθολόγιο «Το μικρό κλεφτόπουλο» (σελ. 94)	Προτείνεται η διδακτική αξιοποίηση του δημοτικού-κλέφτικου τραγουδιού.	
5.Ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου (σελ. 80)	Το κείμενο μπορεί να αξιοποιηθεί στα Θρησκευτικά, όπου υπάρχει αντίστοιχη ενότητα.	
<u>ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ (Β.Μ.): ΤΕΥΧΟΣ Γ΄, ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ (Τ.Ε.): ΤΕΥΧΟΣ Β΄</u>		
<u>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ Γ΄ & Δ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ</u>		
<u>ΗΤΑΝΕ ΜΙΑ ΦΟΡΑ...</u>		12 διδακτικές ώρες
1.Τα ταξίδια του παππού μου (σελ. 8-10)	Προτείνεται να αξιοποιηθεί διδακτικά το κείμενο, καθώς και οι ασκήσεις 1 έως 7 από το Β.Μ. και από το ΤΕ.	

2.Τα ταξίδια του παππού μου (συνέχεια) (σελ. 11-14)	Προτείνεται η αξιοποίηση της συνέχειας του κειμένου με όλες τις ασκήσεις από το Β.Μ. Από το ΤΕ η ασκ. 3 μπορεί να γίνει προφορικά, με απλή αναφορά στον πίνακα ανακοινώσεων.	
Ανθολόγιο «Παππούς και εγγονή» (σελ.160-163)	Διδακτική προσέγγιση του κειμένου.	
3.Μια αληθινή ιστορία (σελ. 15-18)	Προτείνεται η διδακτική αξιοποίηση του κειμένου και των ασκήσεων 1 έως 3 και 7 έως 11 από το Β.Μ. για δημιουργία παραγράφων και πλαγιότιτλων. Η ασκ. 6 μπορεί να γίνει προφορικά.	
Ανθολόγιο «Το ξύλινο άλογο» (σελ. 84-88)	Προτείνεται η διδακτική προσέγγιση του κειμένου, όπου ο συνδυασμός λόγου και εικόνας συμβάλλει στην αισθητική απόλαυση.	
4.Στο νησί του Αιόλου (σελ. 19-22)	Προτείνεται η διδακτική αξιοποίηση του κειμένου για σύνθεση αφήγησης με φανταστικά και πραγματικά στοιχεία. Η ασκ. 4 από το Β.Μ. μπορεί να γίνει με βοήθεια, σε περίπτωση που κριθεί ότι δυσκολεύει τους/τις μαθητές/τριες, ενώ οι ασκήσεις 2 και 3 μπορούν να γίνουν προφορικά.	
5.Γεια σου χαρά σου Βενετιά (σελ. 23-25)	Προτείνεται η αξιοποίηση του μελοποιημένου ποιήματος και των ασκήσεων από το Β.Μ. Η άσκηση 5 με τα μέρη του карабиού δύναται να προταθεί ως θέμα για το μάθημα των Εικαστικών. Σε περίπτωση που κριθεί ότι η άσκ. 1 από το Τ.Ε. παρουσιάζει δυσκολίες για τους/τις μαθητές/τριες μπορεί να παραλειφθεί. Η άσκηση 4 δύναται να προταθεί να αξιοποιηθεί στο μάθημα των Εικαστικών.	
Ανθολόγιο «Παροιμίες-Αινίγματα» (σελ. 58-59)	Προτείνεται η διδακτική προσέγγιση αινιγμάτων, παροιμιών και γλωσσοδετών.	
Προαιρετικά	Β.Μ: οι ασκήσεις: 8, σελ. 10, 4,5 σελ. 17, 6 και 7 σελ. 21. Τ.Ε: οι ασκήσεις: 2 σελ.38, 4 σελ. 39, 3 σελ. 41, 3 σελ. 43, 5 σελ. 44 και 3 σελ. 46.	

<u>ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΤΟ ΨΩΜΙ</u>		9 διδακτικές ώρες
1. Το πιο γλυκό ψωμί (σελ. 28-31)	Προτείνεται η διδακτική προσέγγιση του κειμένου και των ασκήσεων 1 έως 5 και 7 από το Β.Μ. Η άσκ. 3 στο Τ.Ε. μπορεί να παραλειφθεί καθώς αποτελεί επανάληψη.	
2. Το πιο γλυκό ψωμί (συνέχεια) (σελ. 32-36)	Προτείνεται η διδακτική αξιοποίηση της συνέχειας του κειμένου και των ασκήσεων 1 έως 5, 8 έως 10 και 12 έως 14 από το Β.Μ. Οι ασκ. 9 και 10, μπορούν να γίνουν με τη βοήθεια του/της εκπαιδευτικού, εφόσον κριθεί ότι παρουσιάζουν δυσκολία για τους/τις μαθητές/τριες της τάξης. Από το ΤΕ προτείνεται η άσκ. 4 να γίνει προφορικά.	
3. Ψωμί (σελ. 37-39)	Προτείνεται η διδακτική αξιοποίηση του ποιήματος και των ασκ. 1 έως 4, 6, 8 και 9 από το Β.Μ. και των ασκήσεων 1,2 και 5 από το ΤΕ	
4. Καλή όρεξη! (σελ. 40-43)	Προτείνεται να μην αξιοποιηθεί διδακτικά το κείμενο, καθώς αποτελεί επανάληψη θεματικής της Α' και Β' τάξης. Προτείνεται να πραγματοποιηθούν οι ασκήσεις στο Β.Μ. Από το ΤΕ η άσκηση 3 μπορεί να γίνει στο πλαίσιο της Μελέτη περιβάλλοντος (σελ. 100-101) και η 4 μπορεί να γίνει στα Εικαστικά.	
Ανθολόγιο «Ο ωραίος Δαρείος» (σελ. 127-129)	Προτείνεται να μην αξιοποιηθεί το κείμενο.	
5. Ο Καραγκιόζης φούρναρης (σελ. 44-47)	Προτείνεται η διδακτική αξιοποίηση του κειμένου με έμφαση στη διδασκαλία της συνέντευξης. Από το ΤΕ, η άσκ. 3 και 6 μπορούν να γίνουν προφορικά.	
Προαιρετικά	Β.Μ: οι ασκήσεις: 6, σελ. 31, 6,7 σελ. 34, 11 σελ. 35, 5 σελ. 38 και 7 σελ. 39. Τ.Ε: οι ασκήσεις: 3 σελ. 52 και 4 σελ. 53.	

<u>ΟΛΟΙ ΜΙΑ ΑΓΚΑΛΙΑ</u>		9 διδακτικές ώρες
1.Του κόσμου τα παιδιά (σελ. 50-52)	Προτείνεται η διδακτική αξιοποίηση του κειμένου που σχετίζεται με τα δικαιώματα των παιδιών, και οι ασκήσεις 1,2,3,5 και 7 από το Β.Μ. Η άσκ. 6 μπορεί να παραλειφθεί, εφόσον ο χρόνος δεν επαρκεί, καθώς το περιεχόμενό της καλύπτεται και στην Ε΄ τάξη. Το μάθημα μπορεί να συνδυαστεί με το κεφάλαιο «Είμαστε παιδιά και έχουμε δικαιώματα» στη Μελέτη Περιβάλλοντος (σελ. 93-95). Επίσης, προτείνεται να γίνουν όλες οι ασκήσεις του Τ.Ε.	
Ανθολόγιο «Ας δώσουμε τον κόσμο στα παιδιά» (σελ. 164-165)	Προτείνεται η διδακτική αξιοποίηση του κειμένου. Η δραστηριότητα 4 να υλοποιηθεί με την καθοδήγηση και τη βοήθεια του/της εκπ/κού.	
2.Βοηθάμε να γίνει καλύτερος ο κόσμος μας (σελ. 53-55)	Προτείνεται η διδακτική αξιοποίηση του κειμένου και των ασκήσεων 1,2,3 και 5 από το Β.Μ. Από το Τ.Ε. προτείνεται η αξιοποίηση της άσκ. 1. Συσχέτιση με το Ανθολόγιο Γ΄-Δ΄ τάξεων, Γ. Μ. Μαρίνος «Το τραγούδι του κλόουν» (σελ. 158-159).	
3.Η πτήση των γερανών (σελ.56-59)	Προτείνεται να αξιοποιηθεί διδακτικά το κείμενο και οι ασκήσεις 1 έως 9 από το Β.Μ. Προτείνεται από το Τ.Ε. να γίνουν οι ασκήσεις 1, 2 και 5. Συσχέτιση με το Ανθολόγιο Γ΄-Δ΄ τάξεων, Λ. Ψαραύτη «Το περιβόλι του Σαμίχ» (σελ.154-157).	
4.Ένα παιδί γράφει στον θεό (σελ. 60-61)	Προτείνεται να αξιοποιηθεί διδακτικά το ποίημα και οι ασκήσεις 1,2 και 4 έως 7 από το Β.Μ. και από το Τ.Ε. να γίνουν όλες οι ασκήσεις.	
Προαιρετικά	Β.Μ: οι ασκήσεις: 4, σελ. 52, 4 σελ. 55, 10 σελ. 59, και 3 σελ. 61.	

	Τ.Ε: οι ασκήσεις: 2 σελ. 62, 3,4 σελ. 63, 3 σελ. 64 και 4 σελ. 65.	
<u>ΓΙΟΡΤΗ ΚΑΙ ΞΕΝΟΙΑΣΙΑ</u>		3 διδακτικές ώρες
1.Πάσχα, Κυρίου Πάσχα! (σελ. 64-65)	Προτείνεται να αξιοποιηθεί διδακτικά το ποίημα και προτείνεται να συμπληρωθεί ως πασχαλινή θεματική με το κείμενο από το Ανθολόγιο «Τότε που πήγαμε βόλτα τον Επιτάφιο» (σελ. 79-81), στο πλαίσιο γνωριμίας των μαθητών με τα ελληνικά πασχαλινά ήθη και έθιμα (Λαϊκός πολιτισμός και παράδοση) ή ενδεχομένως και με αντίστοιχα έθιμα άλλων χωρών. Αξιοποίηση: Ανθολόγιο Γ'-Δ' τάξεων, Κ. Βάρναλης «Η μάνα του Χριστού» (σελ. 82).	
2. Ο Μάης με τα στεφάνια (σελ. 66-67)	Προτείνεται να αξιοποιηθεί διδακτικά το κείμενο για περιγραφή εντυπώσεων από μια επίσκεψη στη φύση. Καλλιτεχνικές κατασκευές (κολλάζ, ζωγραφική) στα Εικαστικά, «Στον ρυθμό των λουλουδιών» (σελ.27-31).	
3.Το καλοκαίρι (σελ. 68-69)	Προτείνεται να αξιοποιηθεί διδακτικά το ποίημα στη Μουσική συνδυαστικά με μελοποιημένα ποιήματα και σχολικά τραγούδια για το καλοκαίρι και κατασκευές στα Εικαστικά, «Τροχιές γύρω από το κέντρο (ομόκεντρα)» (σελ.17), «Μέσα στο νερό...μορφές! (αντικατοπτρισμοί)» (σελ.40).	

ΤΑΞΗ Δ΄

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

1. ΓΛΩΣΣΑ Δ΄ Δημοτικού: *Πετώντας με τις λέξεις*, Βιβλίο Μαθητή, τεύχος α΄ Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
2. ΓΛΩΣΣΑ Δ΄ Δημοτικού: *Πετώντας με τις λέξεις*, Βιβλίο Μαθητή, τεύχος β΄, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
3. ΓΛΩΣΣΑ Δ΄ Δημοτικού: *Πετώντας με τις λέξεις*, Βιβλίο Μαθητή, τεύχος γ΄, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
4. ΓΛΩΣΣΑ Δ΄ Δημοτικού: *Πετώντας με τις λέξεις*, Τετράδιο Εργασιών Μαθητή, τεύχος α΄, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
5. ΓΛΩΣΣΑ Δ΄ Δημοτικού: *Πετώντας με τις λέξεις*, Τετράδιο Εργασιών Μαθητή, τεύχος β΄ Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
6. Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων, Γ΄ & Δ΄ Δημοτικού: Το σκοτεινό του κόσμου, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Επισημάνση: Τα σημειωμένα με έντονη γραφή προτείνεται να διδαχθούν σε προαιρετική βάση.

Η πρόταση για παράλειψη ασκήσεων, ενοτήτων καθώς και η προαιρετική διδασκαλία κάποιων άλλων, επιτρέπουν στον/στην εκπαιδευτικό να αφιερώσει περισσότερο χρόνο σε εμβάθυνση ή εξειδίκευση, ανάλογα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών του.

ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗΣ ΥΛΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΩΡΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ		
Διδακτέα ύλη	Προτάσεις για διαχείριση της διδακτέας ύλης	Ενδεικτικός χρονικός προγραμματισμός
<u>ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ (Β.Μ.): ΤΕΥΧΟΣ Α΄, ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ (Τ.Ε.): ΤΕΥΧΟΣ Α΄</u>		
<u>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ Γ΄ & Δ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ</u>		
<u>1^η Ενότητα:</u> <u>Ένα ακόμα σκαλί</u> σελ. 9-30 Υποενότητες: 1α. Ένα ακόμα σκαλί Β.Μ., σελ. 10-12 ΤΕ, σελ. 7-8	Προτείνεται να διδαχθούν όλες οι υποενότητες (κείμενα), αλλά να αφαιρεθούν ορισμένες δραστηριότητες. Η ενότητα προσφέρεται για την υλοποίηση project με θέμα σχετικό με τη φιλία. Ειδικότερα, αντικείμενο της ενότητας είναι το τέλος των διακοπών των μαθητών και η επιστροφή στο σχολείο. Τα κείμενα και σχεδόν όλες οι δραστηριότητες ανταποκρίνονται στα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα (δραστηριότητα γνωριμίας των μαθητών, διήγηση αναμνήσεων, παραγωγή	Σύνολο: 12 ώρες Προβλέπονται από το ΑΠ 12-14 ώρες διδασκαλίας. Με τις αλλαγές εξοικονομούνται

1β. Αναμνήσεις του καλοκαιριού, B.M., σελ. 13-16 TE, σελ. 9-12 1γ. Ένα ακόμα σκαλί B.M., σελ. 17-19 TE, σελ. 13-14 1δ. Ξημερώνει μία νέα μέρα... ώρα για σχολείο B.M., σελ. 20-23 TE, σελ. 15 1ε. Αστραδενή B.M., σελ. 24-28 TE, σελ. 16-18 Εργαστήρι της Γλώσσας σελ. 19-20	γραπτού λόγου/κείμενα περιγραφής, δημιουργία ποιήματος, δημιουργία άλμπουμ, ακροστιχίδες...). Όσον αφορά το βιβλίο μαθητή (B.M.): Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 5, υποενότητα 2, σελ. 15-16, γιατί επικαλύπτεται από αντίστοιχες δραστηριότητες της ενότητας. Τα κείμενα της 4^{ης} υποενότητας με τίτλο: «Ξημερώνει μία νέα μέρα ... ώρα για σχολείο» μπορούν να αξιοποιηθούν στο μάθημα της Ιστορίας στο πλαίσιο των διαθεματικών δραστηριοτήτων. Όσον αφορά το τετράδιο εργασιών (T.E.): Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 2, υποενότητα 3, σελ. 13. Επικαλύπτεται από τη δραστηριότητα του Λεξιλογίου της Ενότητας, B.M. (α' τεύχος), σελ. 29. Προτείνεται να μη διδαχτεί η δραστηριότητα 5, υποενότητα 5, σελ. 18. Αφορά τη συμπλήρωση αίτησης μετεγγραφής. Δε συνδέεται με το κείμενο και τις δραστηριότητες του B.M. και δεν προβλέπεται η διδασκαλία της προετοιμασίας της. Προτείνεται να μη διδαχτούν οι ασκήσεις 3 & 4 από το Εργαστήρι της Γλώσσας, σελ. 20. Επικαλύπτονται από άλλες του B.M. & και του T.E..	περίπου 2 διδακτικές ώρες, οι οποίες μπορούν να διατεθούν στην υλοποίηση project ή σε δραστηριότητες φιλαναγνωσίας
Προαιρετικά	B.M: οι ασκήσεις: 1,2 και 3 σελ. 21. T.E: οι ασκήσεις: 3 σελ. 8, 2 σελ. 12 και 1 σελ. 16.	
<u>2^η Ενότητα:</u> <u>Ρώπα το νερό... τι τρέχει</u> σελ. 31-46 Υποενότητες: 1α. Το νερό συστήνεται B.M., σελ. 32-34 T.E., σελ. 21-22	Ολόκληρη η 2^η ενότητα δύναται να παραλειφθεί και μαζί και όλες οι δραστηριότητες από το B.M. και το T.E. Η θεματολογία της είναι σχετική με άλλων ενοτήτων (π.χ. με τα θέματα της 4^{ης} ενότητας), ενώ καλύπτεται σε μεγάλο βαθμό και από το μάθημα της Μελέτης Περιβάλλοντος (στο βιβλίο της ΜΠ υπάρχει το 8^ο κεφάλαιο της 3^{ης} Ενότητας, με τίτλο: Το νερό, πολύτιμες σταγόνες). Αντίστοιχες ενότητες υπάρχουν και σε βιβλία Μ.Π. προηγούμενων τάξεων (π.χ.: Μ.Π. Β' δημοτικού). Προτείνεται στον εκπαιδευτικό, αν επιθυμεί, να αξιοποιήσει κείμενα από την ενότητα ως συνοδευτικά για το μάθημα της Μ.Π.	Με τις αλλαγές εξοικονομούνται 12-14 διδακτικές ώρες, οι οποίες μπορούν να διατεθούν στην υλοποίηση project ή σε

1β. Το ποτάμι τρέχει να συναντήσει τη θάλασσα B.M., σελ. 35-38 T.E., σελ. 23-25 1γ. Το νερό στη θρησκεία, στους μύθους και στις παραδόσεις B.M., σελ. 39 T.E., σελ. 26-27 1δ. Ο Νερουλάς B.M., σελ. 40-41 T.E., σελ. 28 1ε. Το νερό ταξιδεύει B.M., σελ. 42-45 T.E., σελ. 29-31 Εργαστήρι της Γλώσσας σελ. 32-33	Η αφαίρεση αυτής της διδακτικής ενότητας αφήνει εκτός τη διδασκαλία του κατηγορουμένου, το οποίο όμως διδάσκεται ολοκληρωμένα στην Ε' και ΣΤ' δημοτικού {Ε' τάξη, 7^η Ενότητα: Μουσική, κ.ά.}.	δραστηριότητες φιλαναγνωσίας.
<u>3^η Ενότητα:</u> <u>Το σχολείο γιορτάζει την ελευθερία και τη δημοκρατία</u> σελ. 47-56	Επετειακά κείμενα για 28^η Οκτωβρίου-Πολυτεχνείο. Προτείνεται στους εκπαιδευτικούς να αξιοποιήσουν τα κείμενα από το Ανθολόγιο Γ' & Δ' Δημοτικού.	4 ώρες
<u>4^η Ενότητα:</u> <u>Εμένα με νοιάζει...</u> σελ. 57-72 Υποενότητες: 1α. Στάση βροχοσταλίδων	Προτείνεται να αφαιρεθούν οι δύο πρώτες υποενότητες (κείμενα και δραστηριότητες): «Στάση βροχοσταλίδων» (σελ. 58-60) και «Στάση βροχοσταλίδων (συνέχεια)» (σελ.61-63.). <i>Προτείνεται να αφαιρεθούν όλες οι δραστηριότητες από το B.M. και το T.E. σε αυτές τις δύο υποενότητες, εκτός από τη δραστηριότητα 3 στο T.E. (σελ. 38, 39, 40).</i> Προτείνεται να αξιοποιηθούν πληρέστερα, με περισσότερο χρόνο, οι δύο επόμενες ενότητες με τίτλο: «Χρησιμοποίησέ το ξανά... και ξανά... και	6 ώρες Προβλέπονται από το ΑΠ 12-14

B.M., σελ. 58-60 T.E., σελ. 34-36 1β. Στάση βροχοσταλίδων (συνέχεια) B.M., σελ. 61-63 T.E., σελ. 37-40 1γ. Χρησιμοποίησέ το ξανά... και ξανά... και ξανά... B.M., σελ. 64-67 T.E., σελ. 41 1δ. Σκουπίδια στη θάλασσα B.M., σελ. 68-70 T.E., σελ. 42-44 Εργαστήρι της Γλώσσας σελ. 45-46	ξανά...» (σελ. 65) και «Σκουπίδια στη θάλασσα» (σελ. 68). Η ενότητα προσφέρεται για την υλοποίηση project με θέμα σχετικό με την προστασία του περιβάλλοντος. Ειδικότερα, αντικείμενο της ενότητας είναι η προστασία του περιβάλλοντος. Το θέμα της προστασίας του περιβάλλοντος είναι σημαντικό θέμα και η διδακτική του προσέγγιση επιτρέπει τη σύνδεση με πολλά από τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα (π.χ. κριτική διερεύνηση προβλημάτων, ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών, κ.ά.). Ωστόσο, είναι ένα θέμα που υπάρχει στην ύλη όλων των τάξεων και των μαθημάτων και για αυτό, θα ήταν καλό να προσεγγίζεται διαθεματικά, κυρίως με τη μέθοδο project, με ποικιλία δραστηριοτήτων κ.λπ. Όσον αφορά τις δύο υποενότητες και ειδικότερα οι δραστηριότητες της υπ.1δ, επιτρέπουν την κριτική επεξεργασία των θεμάτων των κειμένων, αλλά και τη σύνδεσή τους με τη σχολική και την κοινωνική ζωή. <i>Προτείνεται να διδαχτεί ολοκληρωμένα η δραστηριότητα 2 από το T.E., που αφορά τη γραφή επιστολής, με θέμα που αφορά γενικά το περιβάλλον. Στο πλαίσιο αυτό, προτείνεται ο χρόνος των δύο ενοτήτων, που αφαιρούνται, να αξιοποιηθεί από τον/την εκπαιδευτικό για την υλοποίηση επιπρόσθετων δραστηριοτήτων, όπως: οργάνωση συζήτησης ή γράψιμο ανακοινώσεων, επιστολών, κ.ά., που συνδέονται με το κειμενικό είδος, αλλά και τη σχολική ζωή.</i>	ώρες διδασκαλίας. Με τις αλλαγές εξοικονομούνται περίπου 6 διδακτικές ώρες, οι οποίες μπορούν να διατεθούν στην υλοποίηση project ή σε δραστηριότητες φιλιανγνωσίας
Προαιρετικά	T.E: η άσκηση 1, σελ. 42.	
<u>5^η Ενότητα:</u> <u>Ασφαλώς ... κυκλοφορώ</u> σελ. 73-88 Υποενότητες:	Είναι η μόνη ενότητα με αντικείμενο την Κυκλοφοριακή Αγωγή σε όλα τα βιβλία Γλώσσας του Δημοτικού Σχολείου. Ως εκ τούτου, δεν προτείνονται αλλαγές. Η ενότητα προσφέρεται για την υλοποίηση project με θέμα: «Οδηγώ το ποδήλατό μου με ασφάλεια». Αντίστοιχη δραστηριότητα προτείνεται και από το T.E., σελ. 52.	12 ώρες Προβλέπονται από το ΑΠ 10-12 ώρες διδασκαλίας.

1α. Μάθημα Κυκλοφοριακής Αγωγής B.M., σελ. 74-78 T.E., σελ. 47-48 1β. Στον δρόμο με τον Σωτήρη B.M., σελ. 79-82 T.E., σελ. 49-50 1 γ. Ένα αλλιώτικο πάρκο! B.M., σελ. 83-85 T.E., σελ. 51-52 1δ. Ρόδα είναι και γυρίζει B.M., σελ. 86 T.E., σελ. 53-54 Εργαστήρι της Γλώσσας σελ. 55-56	Ειδικότερα, στην ενότητα περιλαμβάνονται βιωματικές δραστηριότητες, στις οποίες χρειάζεται να δοθεί έμφαση και χρόνος [δραστηριότητα 5, υποενότητα 1, B.M., σελ. 78 (εργασία σε ομάδες, ασκήσεις με βιωματικό, επικοινωνιακό χαρακτήρα), δραστηριότητες 1, 2, 3, 4, υποενότητα 3, B.M., σελ. 84 (εκπαιδευτική επίσκεψη, συζήτηση/ επιχειρηματολογικός λόγος), δραστηριότητα 2, υποενότητα 3, B.M., σελ. 86 (συζήτηση στην ομάδα, διήγηση)].	
Προαιρετικά	T.E: οι ασκήσεις 1 και 3 σελ. 47.	
<u>BIBΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ (B.M.): ΤΕΥΧΟΣ Β΄, ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ (T.E.): ΤΕΥΧΟΣ Α΄</u> <u>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ Γ΄ & Δ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ</u>		
<u>6^η Ενότητα:</u> <u>Ιστορίες παιδιών</u> σελ. 7-26 Υποενότητες: 1 α. Κορίτσι B.M., σελ. 8-9 TE, σελ. 57	Η θεματολογία είναι σημαντική για τους/τις μαθητές/τριες και ανταποκρίνεται στα βιώματα και στα ενδιαφέροντά τους. Προτείνεται να μη διδαχθεί η 4^η υποενότητα με τίτλο: «Ο εξάχρονος ήρωας της Ορλεάνης», σελ. 20-24. Η ενότητα προσφέρεται για την υλοποίηση project με θέμα σχετικό με την ιστορία ενός προσφυγόπουλου ή προσφυγόπουλων. Ειδικότερα, αντικείμενο της ενότητας είναι ιστορίες όπου πρωταγωνιστούν παιδιά.	9 ώρες Προβλέπονται από το ΑΠ 12-14 ώρες διδασκαλίας. Με τις αλλαγές εξοικονομούνται περίπου 3 διδακτικές ώρες,

1β. Το μεγάλο μουσικό B.M., σελ. 10-14 ΤΕ, σελ. 58-59 1γ. Ο αδελφός της Ασπασίας B.M., σελ. 15-19 ΤΕ, σελ. 60-61 1δ. Ο εξάχρονος ήρωας της Ορλεάνης B.M., σελ. 20-24 ΤΕ, σελ. 62-64 Εργαστήρι της Γλώσσας σελ. 65-66	Στην ενότητα περιλαμβάνονται δραστηριότητες ανάπτυξης προφορικού λόγου, παραγωγής γραπτού λόγου, βιωματικές δραστηριότητες, στις οποίες κρίνεται σκόπιμο να δοθεί έμφαση και χρόνος. Συγκεκριμένα, προτείνεται να γίνουν όλες οι δραστηριότητες (1,2,3,4,5) από το B.M., 1^η υποενότητα, σελ. 9 (επεξεργασία ποιήματος, εικαστικές δραστηριότητες, περιγραφή περιπάτου...), καθώς και οι δραστηριότητες 1,2,3, 7 από το B.M., 2^η υποενότητα, σελ. 12-14 (υπόδυση ρόλων, έκφραση συναισθημάτων ...). Προτείνεται να μη διδαχθεί η 4^η υποενότητα με τίτλο: «Ο εξάχρονος ήρωας της Ορλεάνης» (σελ. 20-24). Το κείμενο μπορεί να αντικατασταθεί με ένα σύγχρονο κείμενο για την ιστορία ενός προσφυγόπουλου (κατ' επιλογήν του εκπαιδευτικού) ή ένα απόσπασμα από το βιβλίο του Πάνου Χριστοδούλου: «Ο Νταβίντ δεν ήρθε για διακοπές», εκδ. Κέδρος. Ιδιαίτερα προσφέρεται η 2^η έκθεση με τίτλο: «Ο εαυτός μου». Η διδασκαλία της συγγραφής «άρθρου», που υπάρχει στο Τ.Ε. (α' τεύχος, σελ. 62-64) μπορεί να πραγματοποιηθεί, επειδή και θεματολογικά είναι ανεξάρτητη από το B.M. Προτείνεται να μη διδαχτεί η δραστηριότητα του λεξιλογίου της ενότητας (σελ. 25), επειδή ζητά από τα παιδιά να ξεχωρίσουν τις λέξεις σε ουσιαστικά, επίθετα, ρήματα, αλλά <u>η λέξη πλημμυρισμένος είναι μετοχή και όχι επίθετο και πιθανόν να προκαλέσει σύγχυση στους/στις μαθητές/τριες.</u> Προτείνεται να μη διδαχτούν οι ασκήσεις 1 και 2 από το Τ.Ε. (α' τεύχος, σελ. 58), επειδή για τη διδασκαλία του αορίστου και του συνοπτικού μέλλοντα έχει αφιερωθεί αρκετός χρόνος στο B.M. Επίσης, διδάσκονται και σε άλλες τάξεις του Δημοτικού, ενώ υπάρχει αντίστοιχη άσκηση στο Εργαστήρι της Γλώσσας, (Τ.Ε., α' τεύχος, σελ. 66). Το ίδιο προτείνεται και για την άσκηση 3, σελ. 61. Η διδασκαλία της ενότητας μπορεί να γίνει διαθεματικά αξιοποιώντας την 4^η ενότητα του βιβλίου των Θρησκευτικών, «Όλοι ίσοι-όλοι διαφορετικοί».	οι οποίες μπορούν να διατεθούν στην υλοποίηση project ή σε δραστηριότητες φιλιανγνωσίας
--	---	--

Προαιρετικά	Τ.Ε: οι ασκήσεις: 4 σελ. 59, 1 σελ. 60 και 1 σελ. 65.	
<u>7^η Ενότητα:</u> <u>Η ελιά</u> σελ. 27-46 Υποενότητες: 1α. Η ελιά B.M., σελ. 28-30 ΤΕ, σελ. 67-68 1β. Οι μύθοι και η ελιά B.M., σελ. 31-34 ΤΕ, σελ. 69-70 1γ. Η ελιά στην Ελλάδα και στη Μεσόγειο B.M., σελ. 35-39 ΤΕ, σελ. 71-72 1δ. Μαγειρεύουμε με ελαιόλαδο B.M., σελ. 40-44 ΤΕ, σελ. 73-74 Εργαστήρι της Γλώσσας σελ. 75-76	Προτείνεται να διδαχθούν όλες οι υποενότητες (κείμενα), αλλά να αφαιρεθούν δραστηριότητες. Η ενότητα προσφέρεται για την υλοποίηση project με θέμα σχετικό με την υγιεινή, μεσογειακή διατροφή και τη σημασία της στη σύγχρονη ζωή. Ειδικότερα, αντικείμενο της ενότητας είναι η ελιά και ο πολιτισμός που δημιουργήθηκε γύρω από αυτήν από τους λαούς της Μεσογείου. Στην ενότητα περιλαμβάνονται δραστηριότητες ανάπτυξης του γραπτού λόγου και βιωματικές δραστηριότητες, στις οποίες κρίνεται σκόπιμο να δοθεί έμφαση και χρόνος. Συγκεκριμένα, όσον αφορά το B.M., προτείνεται να γίνουν οι δραστηριότητες 1, 2, 4 & 5, υποενότητα 2, (σελ. 32, 33, 34, επεξεργασία μύθων, εργασία σε ομάδες, οικογένειες λέξεων...), οι δραστηριότητες 1, 4, 5, υποενότητα 3, (σελ. 36 & σελ. 38-39, συζήτηση για τη σημασία της ελιάς στον ελληνικό πολιτισμό...) και οι δραστηριότητες 2, 3, 5, 6, 7, (σελ. 41, 42, 43, 44, συζήτηση για τη μεσογειακή διατροφή, κατασκευή συνταγών, ...). Όσον αφορά το Τ.Ε., να γίνουν οι δραστηριότητες 1 & 3 (σελ. 67-68), η δραστηριότητα 1 (σελ. 69), η δραστηριότητα 2 (σελ. 72) και οι δραστηριότητες 1 (σελ. 73) και η δραστηριότητα 3 από το εργαστήρι της Γλώσσας (σελ. 75). Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 3 από την 1η υποενότητα (σελ. 29-30) του B.M. Η άσκηση αφορά τα πάθη φωνηέντων, που διδάσκονται ολοκληρωμένα στην Ε' & ΣΤ' δημοτικού. Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 3 από τη 2η υποενότητα (σελ. 32-33). Επίσης, το ασύνδετο σχήμα διδάσκεται στην Ε' τάξη (9η Ενότητα: Βιβλία-Βιβλιοθήκες). Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 2 από την 3η υποενότητα (σελ. 37), επειδή οι μαθητές/τριες έχουν διδαχτεί την παράγραφο προηγούμενα, αλλά και θα τη διδαχτούν ξανά στις δύο επόμενες τάξεις. Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 3 από την 3η υποενότητα (σελ. 37-38), επειδή οι μαθητές/τριες	10 ώρες Προβλέπονται από το ΑΠ 10-12 ώρες διδασκαλίας. Με τις αλλαγές εξοικονομούνται περίπου 2 διδακτικές ώρες, οι οποίες μπορούν να διατεθούν στην υλοποίηση project ή σε δραστηριότητες φιλαναγνωσίας

	έχουν διδαχτεί τα κύρια ονόματα και στις τρεις προηγούμενες τάξεις. Ο/Η εκπαιδευτικός, αν κρίνει σκόπιμο, μπορεί να κάνει προφορική υπενθύμιση, αξιοποιώντας τις προϋπάρχουσες γνώσεις των μαθητών. Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 4 από την 4η υποενότητα (σελ. 42-43), επειδή ο ορισμός των υποκοριστικών δεν είναι πλήρης. Από το Τ.Ε. προτείνεται να μη διδαχτούν: Η 2η δραστηριότητα από την 1η υποενότητα (σελ. 68), επειδή μπορεί να αξιοποιηθεί στο μάθημα το Θρησκευτικών, αν το επιθυμεί ο/η εκπαιδευτικός. Είναι, επίσης, δυνατόν να αξιοποιηθεί σε σχετικό project. Οι δραστηριότητες 2 & 3 από τη 2η υποενότητα (σελ. 69-70). Επικαλύπτονται από άλλες δραστηριότητες της ενότητας. Η 3η δραστηριότητα από την 3η υποενότητα (σελ. 72), σχετικά με τα κύρια ονόματα, όπως αιτιολογήθηκε παραπάνω για το Β.Μ.	
Προαιρετικά	Β.Μ: η δραστηριότητα και 4 σελ. 30, το κείμενο: <i>Μαγειρεύουμε με ελαιόλαδο</i> σελ. 40 και η ασκ. 1 σελ. 41. Τ.Ε: ασκ. 4 σελ. 76.	
<u>ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ (Β.Μ.): ΤΕΥΧΟΣ Β΄, ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ (Τ.Ε.): ΤΕΥΧΟΣ Β΄</u> <u>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ Γ΄ & Δ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ</u>		
<u>8^η Ενότητα:</u> <u>Χριστός γεννάται</u> σελ. 46-56	Προτείνεται στους/στις εκπαιδευτικούς να αξιοποιήσουν τα κείμενα από το Ανθολόγιο Γ΄ & Δ΄ δημοτικού. Προτείνεται η υλοποίηση project με θέμα σχετικό με τα έθιμα των Χριστουγέννων –Πρωτοχρονιάς διαφόρων χωρών.	Σύνολο: 4 ώρες

<u>9^η Ενότητα:</u> <u>Η παράσταση αρχίζει...</u> σελ. 57-80 Υποενότητες: 1α. Μια περιπέτεια για τον Ρωμαίο B.M., σελ. 58-61 ΤΕ, σελ. 7-8 1β. Ένας Αρλεκίνος από χαρτί B.M., σελ. 62-65 ΤΕ, σελ. 9-10 1γ. Όρνιθες B.M., σελ. 66-69 Τ.Ε., σελ. 11-12 1δ. Πρώτη φορά στο θέατρο B.M., σελ. 70-73 Τ.Ε., σελ. 13-15 1ε. Ο Κεραμιδοτρέχαλος B.M., σελ. 74-78 Τ.Ε., σελ. 16-18 Εργαστήρι της Γλώσσας σελ. 19-20	Προτείνεται να διδαχθούν όλες οι υποενότητες (κείμενα), αλλά να αφαιρεθούν δραστηριότητες. Η ενότητα προσφέρεται για την υλοποίηση project με θέμα σχετικό με θεατρική παράσταση (που παρακολούθησαν οι μαθητές/τριες ή ανέβασαν οι ίδιοι/συγγραφή θεατρικού κειμένου, κ.λπ.). Ειδικότερα, αντικείμενο της ενότητας είναι το θέατρο. Τα κείμενα είναι ενδιαφέροντα, ποιοτικά και σχεδόν όλες οι δραστηριότητες ανταποκρίνονται στα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα (παραγωγή γραπτού λόγου, άντληση πληροφοριών από θεατρικά κείμενα, από εφημερίδες, από διαδίκτυο, συγγραφή παραμυθιού με ανατροπή χαρακτήρων, μετατροπή κειμένου από ένα είδος σε άλλο, υλοποίηση διαθεματικών δραστηριοτήτων ή / και project, παίξιμο θεατρικής παράστασης, δημιουργία πρόσκλησης, κ.ά.). Τα κείμενα των θεατρικών παραστάσεων, τα προγράμματα κ.λπ., κρίνεται προτιμότερο να τα αντικαταστήσει ο/η εκπαιδευτικός με σύγχρονα. Όσον αφορά το B.M.: Μπορεί να παραλειφθεί η άσκηση 5 από την 1^η υποενότητα (σελ. 61), καθώς ενδέχεται να παρουσιάσει δυσκολίες κατανόησης στους/τις μαθητές/τριες της Δ' τάξης. Προτείνεται, επίσης, να αντικατασταθεί το κείμενο για τα παιδικά θέατρα με πιο σύγχρονο (δραστηριότητα 6, 1^η υποενότητα, σελ. 61), επειδή αναφέρεται σε δημοσίευμα του 1996. Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 2 από τη 2^η υποενότητα (σελ. 63-64), που αφορά τις εγκλίσεις των ρημάτων. Οι εγκλίσεις διδάσκονται εδώ επαναληπτικά, έχουν διδαχτεί στην 5^η Ενότητα και θα διδαχτούν ξανά στην Ε' & ΣΤ' τάξη. Επιπλέον, η κατανόηση των υφολογικών διαφορών, που προκύπτουν από τη χρήση των εγκλίσεων είναι εξαιρετικά δύσκολη για μαθητές της Δ' τάξης (βλ. βιβλίο δασκάλου, σελ. 40). Αντί αυτής προτείνεται να διδαχτεί ολοκληρωμένα η αντίστοιχη 1^η δραστηριότητα από το Τ.Ε. (β' τεύχος, σελ. 9-10), η οποία αφορά το ίδιο κειμενικό είδος	10 ώρες Προβλέπονται από το ΑΠ 12-14 ώρες διδασκαλίας. Με τις αλλαγές εξοικονομούνται περίπου 4 διδακτικές ώρες, οι οποίες μπορούν να διατεθούν στην υλοποίηση project ή σε δραστηριότητες φιλιανγνωσίας
--	---	---

	(κείμενο οδηγιών) και βοηθά τους μαθητές να παράγουν γραπτό λόγο μέσα από τη σύνθεση κειμένου-εικόνας. Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 4 από την 3^η υποενότητα (σελ. 69), η οποία αφορά τον πλάγιο λόγο, γιατί δε διαφέρει από την 3^η δραστηριότητα του Β.Μ., αλλά και η οδηγία προς τους μαθητές δεν είναι σαφής. Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 5 από την 3^η υποενότητα (σελ. 69), η οποία αφορά στο λεξιλόγιο θεάτρου. Καλύπτεται από την άσκηση 4 του Τ.Ε., σελ. 12. Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 5 από την 5^η υποενότητα (σελ. 77), η οποία αφορά στον συλλαβισμό λέξεων. Ο συλλαβισμός έχει διδαχτεί σε όλες τις μικρότερες τάξεις και συμπεριλαμβάνεται, επίσης, στη 10^η Ενότητα. Μπορεί να γίνει προφορικά, εφόσον το κρίνει ο/η εκπαιδευτικός. Όσον αφορά το Τ.Ε. (β' τεύχος): Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 3 από την 1^η υποενότητα (σελ. 8). Η άσκηση αφορά τα σημεία στίξης, τα οποία έχουν διδαχτεί στην 1^η, 2^η, 11^η ενότητα. Επίσης, έχουν διδαχτεί στις προηγούμενες τάξεις, αλλά θα διδαχτούν και στις δύο επόμενες. Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 3 από την 3^η υποενότητα (σελ. 12), επειδή καλύπτεται από τη δραστηριότητα 3 του Β.Μ., η οποία και απαιτεί πολύ χρόνο. Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 4 από την 4^η υποενότητα (σελ. 14-15), επειδή είναι δύσκολη για τους μαθητές της Δ' δημοτικού. Αντίστοιχες ασκήσεις μπορεί να διδαχτούν σε Ε' και ΣΤ' τάξη. Προτείνεται να μη διδαχτούν οι δραστηριότητες από το Εργαστήρι της Γλώσσας, επειδή επικαλύπτονται από παρόμοιες δραστηριότητες στο Β.Μ. (σελ. 79) και Τ.Ε. (σελ. 19 & 20).	
Προαιρετικά	Β.Μ: η άσκηση 3 σελ. 64.	

	Τ.Ε: οι ασκήσεις: 1 σελ. 11, 2 σελ. 13 και 1 σελ. 16.	
<u>10^η Ενότητα:</u> <u>Λέξεις φτερουγίζουν πέρα, ταξιδεύουν στον αγέρα</u> σελ. 81-99 Υποενότητες: 1α. Παιχνίδια με τις λέξεις B.M., σελ. 82-84 T.E., σελ. 21-22 1β. Γλωσσική αυτοβιογραφία B.M., σελ. 85-88 T.E., σελ. 23-24 1γ. Χορεύοντας με... Ανήκουστους ήχους B.M., σελ. 89-92 T.E., σελ. 25 1δ. Γραφή, η μνήμη των ανθρώπων B.M., σελ. 93-97 T.E., σελ. 26-27 Εργαστήρι της Γλώσσας σελ. 28-29	Προτείνεται να αφαιρεθεί η 2^η υποενότητα: «Γλωσσική αυτοβιογραφία» και οι δραστηριότητες. Η ενότητα προσφέρεται για την υλοποίηση project με θέμα σχετικό με τη φιλιαναγνωσία. Ειδικότερα, αντικείμενο της ενότητας είναι η Γλώσσα. Τα κείμενα της ενότητας κρίνονται ενδιαφέροντα, ποιοτικά και σχεδόν όλες οι δραστηριότητες ανταποκρίνονται στα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα (δημιουργία ποιήματος, παιχνιδόλεξα, αινίγματα, παροιμίες, γλωσσοδέτες). Όσον αφορά το B.M.: Προτείνεται να μη διδαχτεί η 2^η υποενότητα (κείμενο και δραστηριότητες) με τίτλο: «Γλωσσική αυτοβιογραφία» του Π. Νιρβάνα. Οι δραστηριότητες είναι αυξημένης δυσκολίας για μαθητές Δ΄ δημοτικού (καθαρεύουσα, κ.ά.). Το κείμενο θα μπορούσε να διδαχτεί στην Ε΄ τάξη ή στην ΣΤ΄ τάξη, στην Ενότητα: «Συγγενικές Σχέσεις», κ.ά. Οι αόριστες αντωνυμίες, που αποτελούν το κύριο γραμματικό φαινόμενο της υποενότητας, μπορούν να διδαχθούν στο Εργαστήρι της Γλώσσας, (Τ.Ε., β΄ τεύχος, σελ. 28). Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 5 (σελ. 91-92). Προτείνεται να μη διδαχτεί η δραστηριότητα 4, υποενότητα 4^η (σελ. 96). Αφορά τη διδασκαλία των χρονικών προτάσεων ως δευτερευουσών εξαρτημένων προτάσεων. Ο στόχος της δραστηριότητας είναι οι μαθητές/τριες να συνειδητοποιήσουν την ιδιαιτερότητα της χρονικής πρότασης, που σε σύνδεση με την κύρια πρόταση μπορεί να εκφράζει τρία είδη χρονικών σχέσεων (βλ. βιβλίο δασκάλου σελ. 43). Πρόκειται για ένα σύνθετο και δύσκολο συντακτικό φαινόμενο, που μπορεί να διδαχτεί στη ΣΤ΄ Τάξη. Όσον αφορά το Τ.Ε.:	8 ώρες Προβλέπονται από το ΑΠ 10-12 ώρες διδασκαλίας. Με τις αλλαγές εξοικονομούνται περίπου 4 διδακτικές ώρες, οι οποίες μπορούν να διατεθούν στην υλοποίηση project ή σε δραστηριότητες φιλιαναγνωσίας

	Προτείνεται να μη διδαχθούν οι δραστηριότητες της 2^{ης} υποενότητας (σελ. 23-24), με εξαίρεση τη δραστηριότητα 4 (σελ. 24), που αφορά τη γνωριμία των μαθητών με μία ξένη γλώσσα. Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 2 (σελ. 26), που αφορά τις χρονικές προτάσεις για τους λόγους που αναφέρθηκαν παραπάνω. Προτείνεται να μη διδαχθούν οι ασκήσεις 3, 4 & 5 από το Εργαστήρι της Γλώσσας, (Τ.Ε., β' τεύχος, σελ. 29), επειδή οι μαθητές/τριες έχουν ήδη εργαστεί με παρόμοιες.	
Προαιρετικά	Τ.Ε: οι ασκήσεις: 3 σελ. 22, 1 σελ. 26, 3 και 4 σελ. 27, και 1 σελ. 28.	
<u>ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ (Β.Μ.): ΤΕΥΧΟΣ Γ', ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ (Τ.Ε.): ΤΕΥΧΟΣ Β'</u> <u>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ Γ' & Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ</u>		
<u>11^η Ενότητα:</u> <u>Γελάσαμε με την ψυχή μας</u> σελ.7-26 Υποενότητες: 1α. Ο Μπελάς κι ο Ρουμπούρης Β.Μ., σελ. 8-10 Τ.Ε., σελ. 30-31 1β. Ο Αργύρης και το πρόβλημα Β.Μ., σελ. 11-14 Τ.Ε., σελ. 32-33 1γ. Φρουτοπία Β.Μ., σελ. 15-19 Τ.Ε., σελ. 34-36	Προτείνεται να διδαχθούν όλες οι υποενότητες (κείμενα), αλλά να αφαιρεθούν δραστηριότητες. Η ενότητα προσφέρεται για την υλοποίηση project με θέμα «φτιάχνω το δικό μου κόμικ». Ειδικότερα, αντικείμενο της ενότητας είναι το γέλιο. Τα κείμενα είναι ποιοτικά, διασκεδαστικά και ανταποκρίνονται στα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα, όπως και οι περισσότερες δραστηριότητες (παραγωγή γραπτού λόγου, μετατροπή ιστοριών, δημιουργία κόμικ, παντομίμα, κ.ά.). Όσον αφορά το Β.Μ.: Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 3 (σελ. 14). Είναι επαναληπτική των ουδετέρων ανισοσύλλαβων σε –μα. Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 5 (σελ. 14). Είναι επαναληπτική του αορίστου της ενεργητικής και παθητικής φωνής. Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 7, υποενότητα 4^η (σελ. 24), που αφορά στα ανώμαλα ρήματα. Η	10 ώρες Προβλέπονται από το ΑΠ 10-12 ώρες διδασκαλίας. Με τις αλλαγές εξοικονομούνται περίπου 2 διδακτικές ώρες, οι οποίες μπορούν να διατεθούν στην υλοποίηση project ή σε δραστηριότητες φιλαναγνωσίας.

1δ. Τρύπωνας ο φαφαγάλος B.M., σελ. 20-24 T.E., σελ. 37-38 Εργαστήρι της Γλώσσας σελ. 39-40	διδασκαλία των ανωμάτων ρημάτων μπορεί να μεταφερθεί σε μεγαλύτερες τάξεις (Ε΄ & ΣΤ΄). Όσον αφορά το T.E.: Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 3, υποενότητα 4^η (σελ. 38). Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 4, υποενότητα 4^η (σελ. 38). Οι λόγοι (ανώμαλα ρήματα) αναφέρθηκαν παραπάνω. Προτείνεται να μη διδαχτούν όλες οι ασκήσεις από το Εργαστήρι της Γλώσσας (σελ. 39-40). Ο χρόνος υλοποίησής τους είναι προτιμότερο να δοθεί από τον εκπαιδευτικό σε υλοποίηση project με θέμα τη δημιουργία κόμικ.	
Προαιρετικά	B.M: οι ασκήσεις: 2 έως 5, σελ. 10. T.E: οι ασκήσεις: 2 σελ. 31, 1 σελ. 32, 4 σελ. 33, 3 σελ. 35 και 1 σελ. 37.	
<u>12^η Ενότητα:</u> <u>Χαίρε, ω χαίρε Ελευθεριά!</u> σελ. 27-32	Επετειακά κείμενα για την 25^η Μαρτίου. Προτείνεται στους εκπαιδευτικούς να αξιοποιήσουν τα κείμενα από το Ανθολόγιο Γ΄ & Δ΄ δημοτικού.	4 ώρες
<u>13^η Ενότητα:</u> <u>Όλοι διαφορετικοί, όλοι ίδιοι</u> σελ. 33-48 Υποενότητες: 1α. Όλου του κόσμου τα παιδιά B.M., σελ. 34-35 T.E., σελ. 41-42 1β. Το σχολείο του κόσμου	Προτείνεται να διδαχτούν όλες οι υποενότητες (κείμενα), αλλά να αφαιρεθούν δραστηριότητες. Η ενότητα προσφέρεται για την υλοποίηση project με θέμα σχετικό με τη διαφορετικότητα. Ειδικότερα, αντικείμενο της ενότητας είναι ο σεβασμός στη διαφορετικότητα και στα δικαιώματα των παιδιών. Τα κείμενα ανταποκρίνονται στα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα, όπως και οι περισσότερες δραστηριότητες (παραγωγή γραπτού λόγου, αφήσα, κρυπτόλεξα, κ.ά.). Τα κείμενα των δύο τελευταίων υποενότητων της Unicef, κ.ά., θα μπορούσαν να αντικατασταθούν με πιο σύγχρονα από τον/την εκπαιδευτικό.	12 ώρες Προβλέπονται από το ΑΠ 10-12 ώρες διδασκαλίας.

B.M., σελ. 36-39 T.E., σελ. 43-44 1γ. Τα δικαιώματα των παιδιών B.M., σελ. 40-42 T.E., σελ. 45-46 1δ. Η 5η Βασική Αρχή των Δικαιωμάτων των Παιδιών B.M., σελ. 43-46 TE, σελ. 47-48 Εργαστήρι της Γλώσσας σελ. 49-50	Προτείνεται να μη διδαχτούν όλες οι ασκήσεις από το Εργαστήρι της Γλώσσας (T.E., σελ. 49-50). Είναι επικαλυπτόμενες από παρόμοιες ασκήσεις στο B.M. και στο T.E. Ο χρόνος υλοποίησής τους μπορεί να αξιοποιηθεί από τον/την εκπαιδευτικό σε υλοποίηση project με θέμα: Όλοι διαφορετικοί, όλοι ίδιοι.	
Προαιρετικά	B.M: οι ασκήσεις 7 και 8 σελ. 39, 2 σελ. 41 και 6 σελ. 42. T.E: οι ασκήσεις 1 σελ. 43 και 1 σελ. 47.	
<u>14^η Ενότητα:</u> <u>Το ανθρώπινο θαύμα</u> σελ. 49-65 Υποενότητες: 1α. Ύμνος στον άνθρωπο B.M., σελ. 50-52 TE, σελ. 51-52 1β. Από το πρώτο τηλεφώνημα στο πρώτο ηλεκτρονικό μήνυμα B.M., σελ. 53-56 TE, σελ. 53-54 1γ. Μια παράξενη παραγγελία	Ολόκληρη η 14^η ενότητα δύναται να παραλειφθεί και μαζί και όλες οι δραστηριότητες από το B.M. και το T.E. Η θεματολογία της συγκεκριμένης ενότητας είναι σχετική με αυτή διδακτικών ενοτήτων άλλων τάξεων (ΣΤ΄ Τάξη: Θεματική Ενότητα: «Συσκευές», 2^η υποενότητα: Πάμε μια βόλτα στον Γουέμπι; B.M.2, σελ. 48, κ.ά., Ε΄ Τάξη: Θεματική Ενότητα 10 «Μυστήρια –Επιστημονική φαντασία», 4^η υποενότητα: «Η μηχανή του Χρόνου», Γ΄ Τάξη: Θεματική Ενότητα 2.4 «Άνθρωποι και μηχανές». Θεματική Ενότητα 11 «Παιχνίδια»: 3^η υποενότητα: Ηλεκτρονικά Παιχνίδια). Οι αναφορικές αντωνυμίες, κύριο γραμματικό φαινόμενο της ενότητας, μπορεί να διδαχτούν μαζί με τις οριστικές στη 13^η ενότητα του B.M. (β΄ τεύχος), με τίτλο: «Όλοι διαφορετικοί, όλοι ίδιοι». Η διδασκαλία του Συντελεσμένου Μέλλοντα μπορεί να γίνει μαζί με τη διδασκαλία του Συνοπτικού	Με τις αλλαγές εξοικονομούνται 10-12 διδακτικές ώρες, οι οποίες μπορούν να διατεθούν στην υλοποίηση project ή σε δραστηριότητες φιλιανγνωσίας.

B.M., σελ. 57-59 ΤΕ, σελ. 55-57 1δ. Το διαδίκτυο B.M., σελ. 60-63 Τ.Ε., σελ. 58-59 Εργαστήρι της Γλώσσας σελ. 60-61	Μέλλοντα στην 6η ενότητα, με τίτλο: «Ιστορίες παιδιών» ή να μεταφερθεί στην Ε΄ Τάξη.	
<u>15^η Ενότητα:</u> <u>Χριστός Ανέστη!</u> σελ. 67-72	Προτείνεται στους/στις εκπαιδευτικούς να αξιοποιήσουν τα κείμενα από το Ανθολόγιο Γ΄ & Δ΄ δημοτικού.	4 ώρες
<u>16^η Ενότητα:</u> <u>Ταξίδια στην Ελλάδα</u> σελ. 73-91 Υποενότητες: 1α. Το παραδεισένιο Πήλιο B.M., σελ. 74-77 Τ.Ε., σελ. 62-63 1β. Η Ρόδος B.M., σελ. 78-82 Τ.Ε., σελ. 64-65 1γ. Ταξιδιωτικές εντυπώσεις B.M., σελ. 83-86 Τ.Ε., σελ. 66-68 1δ. Άνοιξα του Αιγαίου τη θύρα	Προτείνεται να διδαχτούν όλες οι υποενότητες (κείμενα), αλλά να αφαιρεθούν κάποιες δραστηριότητες. Η ενότητα προσφέρεται για την υλοποίηση project με θέμα σχετικό με τα ταξίδια. Ειδικότερα, η ενότητα έχει αντικείμενο τα ταξίδια στη χώρα μας. Τα κείμενα της ενότητας είναι ενδιαφέροντα, ποιοτικά και σχεδόν όλες οι δραστηριότητες ανταποκρίνονται στα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα (παραγωγή γραπτού λόγου/κείμενα περιγραφής, δημιουργία: ποιήματος, ταξιδιωτικού χάρτη, ταξιδιωτικού οδηγού, ταξιδιωτικού ημερολογίου, ταξιδιωτική κάρτας, συμπλήρωση κρυπτόλεξου, κ.ά.). Όσον αφορά το Β.Μ.: Στην 2^η υποενότητα με τίτλο «Η Ρόδος» (σελ. 78-79), προτείνεται η αντικατάσταση του χάρτη με άλλον πιο ευανάγνωστο και μεγαλύτερο (αυτός του βιβλίου είναι μικρός, εκτείνεται σε δύο σελίδες και είναι δυσανάγνωστος). Στην 3^η υποενότητα προτείνεται να παραλειφθεί η άσκηση 3 (σελ. 85). Αφορά τη διάκριση ουσιαστικών,	10 ώρες Προβλέπονται από το ΑΠ 10-12 ώρες διδασκαλίας. Με τις αλλαγές εξοικονομούνται 2 διδακτικές ώρες, οι οποίες μπορούν να διατεθούν στην υλοποίηση project ή σε δραστηριότητες φιλαναγνωσίας.

B.M., σελ.87-89 T.E., σελ. 69 Εργαστήρι της Γλώσσας σελ. 70-71	επιθέτων-μετοχών, ρημάτων και επιρρημάτων. Η άσκηση είναι επαναληπτική. Για τον ίδιο λόγο προτείνεται να παραλειφθεί η δραστηριότητα του λεξιλογίου της ενότητας (σελ. 90). Όσον αφορά το T.E.: Στην 1^η υποενότητα προτείνεται να μη διδαχτεί η δραστηριότητα 2 (σελ. 63). Αφορά τη διάκριση επιθέτων-μετοχών και είναι επαναληπτική. Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 4, 3^η υποενότητα (σελ. 68), επειδή είναι επαναληπτική αρκετών άλλων δραστηριοτήτων που υπάρχουν στο B.M. και στο Εργαστήρι της Γλώσσας. Η διδασκαλία της ενότητας μπορεί να συνδυαστεί με τη Μελέτη Περιβάλλοντος και ιδίως με τα κεφ.5-7 που περιγράφουν τον τόπο μας (σελ. 20-25).	
Προαιρετικά	B.M: η άσκηση 6 σελ. 86 T.E: οι ασκήσεις: 3 σελ. 63, 2 και 3 σελ. 64-65, 1 σελ. 66 και 1 και 2 σελ. 69.	

ΤΑΞΗ Ε΄

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

1. Βιβλίο Μαθητή: Αναστασοπούλου, Α., Γαλανόπουλος, Ι., Δρυς, Ι., Ιορδανίδου, Α., Κόττα Α., Χαλκιάς, Π., Της γλώσσας *ρόδι και ροδάνι*, (τχ. α΄, β΄, γ΄), Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
2. Τετράδιο Εργασιών: Αναστασοπούλου, Α., Γαλανόπουλος, Ι., Δρυς, Ι., Κόττα Α., Ιορδανίδου, Α., Χαλκιάς, Της γλώσσας *ρόδι και ροδάνι*, (τχ. α΄, β΄), Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
3. Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων Ε΄ και Στ΄ Δημοτικού Κατσίκη-Γκίβαλου, Α., Καλογήρου, Τ., Παπαδάτος, Γ., Πρωτονοτάριου, Σ. & Πυλαρινός Θ., *Με λογισμό και μ΄ όνειρο*, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Επισήμανση: Τα σημειωμένα με έντονη γραφή προτείνεται να διδαχθούν σε προαιρετική βάση.

Η πρόταση για παράλειψη ασκήσεων, ενοτήτων καθώς και η προαιρετική διδασκαλία κάποιων άλλων, επιτρέπουν στον/στην εκπαιδευτικό να αφιερώσει περισσότερο χρόνο σε εμβάθυνση ή εξειδίκευση, ανάλογα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών του.

ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗΣ ΥΛΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΩΡΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ		
Διδακτέα ύλη	Προτάσεις για διαχείριση της διδακτέας ύλης	Ενδεικτικός χρονικός προγραμματισμός
ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ, τεύχος α΄		
<u>ΕΝΟΤΗΤΑ 1</u> <u>Ο ΦΙΛΟΣ ΜΑΣ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ</u>	Η ενότητα εστιάζει στην ιδιαιτερότητα της δομής κειμένων αναφορικού λόγου, όπως είναι τα αφηγηματικά. Εστιάζει, επίσης, στους ρηματικούς χρόνους ανάλογα με το είδος του κειμένου, το ύφος και την περίσταση επικοινωνίας. Οι αλλαγές που προτείνονται έχουν ως εξής:	ΧΡΟΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ 8-10 ΩΡΕΣ
1. Ο φίλος μας το δάσος (σελ. 8-11)	Η άσκηση 4 (Β.Μ., σελ. 11) προτείνεται να διδαχτεί προφορικά, αφού προηγηθεί επανάληψη για την ορθογραφία των ρημάτων. Το περιεχόμενο της συγκεκριμένης άσκησης κρίνεται διαδικαστικό και γίνεται προφορικά, για να αφιερωθεί χρόνος στην 3 ^η άσκηση που είναι παραγωγή γραπτού λόγου.	

2. Η φίλη μας η θάλασσα (σελ. 12- 15)	Προτείνεται στην άσκηση 1 (Β.Μ., σελ. 13) να προστεθεί ερώτηση που θα αναδεικνύει τη σύγκριση των δύο άρθρων που προηγούνται (εφημερίδας και διαδικτύου), τις υφολογικές διαφορές, τις λεξιλογικές επιλογές και το αποτέλεσμά τους, την υποκειμενικότητα στην καταγραφή της είδησης, κ.λπ. Για τον εντοπισμό της περιοχής όπου έγινε το ναυάγιο οι μαθητές μπορούν να ανατρέξουν στη Γεωγραφία, στον χάρτη της Ευρώπης (σελ.29) ή σε άλλο μεγαλύτερο χάρτη.	
3. Ο φίλος μας ο άνεμος (σελ. 16-20)	Η άσκηση 2 (Β.Μ., σελ. 17) μπορεί να γίνει διαθεματικά ως project και να τονιστεί η σημασία της ενέργειας στη ζωή του ανθρώπου, οι συνέπειες της ρύπανσης του περιβάλλοντος από την παραγωγή ενέργειας, οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και η σπουδαιότητα της εξοικονόμησης ενέργειας στην καθημερινή μας ζωή. Η άσκηση 3 (σελ. 18) μπορεί να παραλειφθεί. Το περιεχόμενο της συγκεκριμένης άσκησης καλύπτεται από αντίστοιχες ασκήσεις που θα γίνουν στα επόμενα μαθήματα. Στην άσκηση 4 (σελ. 18, 19) προτείνεται ο πίνακας να συμπληρωθεί προφορικά. Το περιεχόμενο της συγκεκριμένης άσκησης είναι διαδικαστικό και γίνεται προφορικά για να αφιερωθεί χρόνος στην 1^η άσκηση γραπτής έκφρασης που είναι περιγραφή κτίσματος. Η άσκηση 5 (Τ.Ε., σελ. 13) να αφαιρεθεί, γιατί αναφέρεται σε μάθημα Μ. τ. Π. προηγούμενης τάξης. Προτείνεται στο Τ.Ε. οι σελίδες 14-16 να αξιοποιηθούν, σε συνδυασμό με την παρακάτω υποενότητα «Διαδρομές στην πόλη», σε σχέδιο εργασίας με θέμα «Με ένα ποδήλατο παντού, στην πόλη και αλλού».	
Τ.Ε. (σελ. 7-16)		
Προαιρετικά	Β.Μ: οι ασκήσεις: 4 σελ. 15 και 5 σελ. 20. Τ.Ε: η άσκηση 4 σελ. 10-11.	
<u>ΕΝΟΤΗΤΑ 2</u> <u>Η ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ</u>	Η ενότητα εστιάζει στη δομή διαφόρων ειδών οδηγιών που ανήκουν στα κατευθυντικά κείμενα. Εστιάζει, επίσης, στη λειτουργία των εγκλίσεων, στα επιρρήματα, στα αριθμητικά και στη λόγια κλίση ουσιαστικών και επιθέτων. Οι αλλαγές που προτείνονται έχουν ως εξής:	ΧΡΟΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ 8-10 ΩΡΕΣ

1. Η γειτονιά της πόλης (σελ. 24- 27)	Η άσκηση 5 (Β.Μ., σελ. 27) δύναται να αφαιρεθεί, γιατί υπάρχουν παρόμοιες ασκήσεις στις επόμενες ενότητες.	
2. Παιχνίδια πολιτισμού (σελ. 28)	Προτείνεται να αφαιρεθεί.	
3. Η πολιτιστική ζωή της Θεσ/νίκης (σελ. 29- 32)	Προτείνεται στις ενότητες 2 και 3 (Β.Μ., σελ. 28-29) να γίνεται αναφορά στην πολιτιστική ζωή του κάθε τόπου.	
4. Διαδρομές στην πόλη (σελ. 33- 35)	Η υποενότητα προσφέρεται για διαθεματικές δραστηριότητες. Από το Β.Μ. οι ασκήσεις 1 και 2 (σελ. 33) μπορεί να γίνουν διαθεματικά ως project, η άσκηση 4 (σελ. 35) μπορεί να γίνει προφορικά και η άσκηση 6 (σελ. 35) μπορεί να παραλειφθεί ως προς το δεύτερο σκέλος, γιατί καλύπτεται από την άσκηση 3 (σελ. 34). Προτείνεται, όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, σχέδιο εργασίας με θέμα «Με ένα ποδήλατο παντού, στην πόλη και αλλού».	
5. Υπόγειες διαδρομές (σελ. 36- 39) Τ.Ε. (σελ. 17-28)	Η άσκηση 4 (Β.Μ., σελ. 38) προτείνεται να μη διδαχθεί. Από το Τ.Ε. προτείνεται να μη διδαχτούν οι σελίδες 17-21. Οι ασκήσεις των κειμένων επικαλύπτονται από άλλες του Β.Μ. Ο χρόνος που θα εξοικονομηθεί θα αξιοποιηθεί για τις ασκήσεις 4 (σελ. 22) και 7 (σελ. 25) που αφορούν παραγωγή γραπτού λόγου. Μπορεί να αξιοποιηθεί η κατασκευή (σελ. 23) στα εικαστικά. Οι σελίδες 26, 27 μπορεί να ενταχτούν στο παραπάνω σχέδιο εργασίας «Με ένα ποδήλατο παντού, στην πόλη και αλλού». Οι ασκήσεις στις σελίδες 24 και 28 προτείνεται να αφαιρεθούν, καθώς επικαλύπτονται από άλλες του Β.Μ.	
Προαιρετικά	Β.Μ: οι ασκήσεις: 6 σελ. 32 και 5 σελ. 38-39.	
<u>ΕΝΟΤΗΤΑ 3</u> <u>28η ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ</u>	Με αφορμή την επέτειο της 28 ^{ης} Οκτωβρίου, προτείνεται στους/στις εκπαιδευτικούς να	ΧΡΟΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

1. Η πορεία προς το μέτωπο (σελ. 42-43) 2. Η Ιταλία μας κήρυξε τον πόλεμο! (σελ. 44-45) 3. Η πείνα (σελ. 46) 4. Η κατοχή (σελ. 47)	αξιοποιήσουν σχετικά κείμενα από το Ανθολόγιο Ε΄ & ΣΤ΄ δημοτικού. Προτείνεται, επίσης, η αξιοποίηση και άλλων σημειωτικών πόρων, πέραν του γραπτού λόγου, όπως είναι τα σχεδιαγράμματα (σχεδιάγραμμα των γεγονότων του πολέμου 1940 και της Κατοχής), οι χάρτες, οι πίνακες.	2 ΩΡΕΣ
<u>ΕΝΟΤΗΤΑ 4</u> <u>ΤΑ ΖΩΑ ΠΟΥ ΖΟΥΝ ΚΟΝΤΑ ΜΑΣ</u>	Η ενότητα εστιάζει στη δομή κειμένων που περιγράφουν ζώα και ανθρώπους (επανάληψη γνώσεων προηγούμενων τάξεων).	ΧΡΟΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ 8-10 ΩΡΕΣ
1. Ο Μάγκας (σελ. 50-52)	Διδάσκεται ως έχει	
2. Ο Τεντέν και ο Μιλού (σελ. 53-54)	Διδάσκεται ως έχει	
3. Τα χαρακτηριστικά των ζώων (σελ. 55-57)	Η άσκηση 2 (σελ.56) μπορεί να διδαχτεί προφορικά (αφορά επανάληψη γνώσεων προηγούμενων τάξεων).	
4. Αγάπες ... με ουρά (σελ. 58-60)	Προτείνεται να μη διδαχθεί το κείμενο (σελ. 58) και οι ασκήσεις 1 και 3 (σελ. 59). Η άσκηση 2 σελ. 59 διδάσκεται ως έχει. Η άσκηση 4 (σελ. 60) διδάσκεται ως έχει.	
5. Τα ζώα της εξοχής (σελ. 61-63)	Οι εργασίες/ασκήσεις της σελίδας 62 προτείνονται να γίνουν προφορικά. Ο/Η εκπαιδευτικός, αν το κρίνει απαραίτητο ανάλογα με τις μαθησιακές ανάγκες της τάξης, μπορεί να προβεί σε προφορική υπενθύμιση, αξιοποιώντας τις προϋπάρχουσες γνώσεις των μαθητών/τριών. Προτείνεται να αφαιρεθεί η άσκηση 3 (σελ. 63) και να δοθεί χρόνος στο project της επόμενης άσκησης 4 με θέμα: «Μια διαφορετική ζωή για τα κατοικίδια».	

T.E. (σελ. 29-40)	Όσον αφορά το T.E.: Η άσκηση 2 (σελ. 31-33) προτείνεται να γίνει προφορικά, γιατί τόσο η αγγελία όσο και η χρήση των επιθέτων στην πρόταση έχουν διδαχτεί στις μικρότερες τάξεις. Η άσκηση 3 (σελ. 33-34) μπορεί να παραλειφθεί, γιατί υπάρχει αντίστοιχη στο B.M. Το κείμενο (σελ. 34) μπορεί να αντικατασταθεί από κάποιο σύγχρονο κείμενο φιλοζωικού φορέα σχετικό με την κακομεταχείριση των ζώων (π.χ. φυλλάδιο μιας ζωοφιλικής οργάνωσης). Κατά την κρίση του/της εκπαιδευτικού ως προς τη μαθησιακή ετοιμότητα των μαθητών/τριών, η άσκηση 4 (σελ. 35) δύναται να παραλειφθεί. Οι ασκήσεις 7-8-9-10 (σελ. 37-40) δύνανται να αφαιρεθούν γιατί επικαλύπτονται από αντίστοιχες του B.M.	
Προαιρετικά	B.M: Το κείμενο: <i>Τα χαρακτηριστικά των ζώων</i> σελ. 55 και η άσκ. 1 σελ. 56. T.E: Η άσκηση 6 σελ. 36 να ενταχτεί στο πλαίσιο αξιοποίησης του λογοτεχνικού έργου η Μαύρη Καλλονή.	
<u>ΕΝΟΤΗΤΑ 5</u> <u>17η ΝΟΕΜΒΡΗ</u> 1. Πολυτεχνείο '73 (σελ. 66-67) 2. Τριήμερο στα κάγκελα (σελ. 67) 3. Μικρός τύμβος (σελ. 68) 4. Κοίτα με στα μάτια (σελ. 68) 5. Άγνωστος αγωνιστής (σελ. 68)	Με αφορμή τη 17^η Νοέμβρη, προτείνεται να αξιοποιήσουν οι εκπαιδευτικοί κείμενα από το Ανθολόγιο Ε' & ΣΤ 'δημοτικού.	ΧΡΟΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ 2 ΩΡΕΣ

6. Ο Φωκίων ήταν ελάφι (σελ. 69-70)		
<u>ΕΝΟΤΗΤΑ 6</u> <u>ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΜΟΥ, ΟΙ ΦΙΛΕΣ</u> <u>ΜΑΣ</u>	Η ενότητα στοχεύει στον κατευθυντικό λόγο, προσκλήσεις και επιστολές.	ΧΡΟΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ 8-10 ΩΡΕΣ
1. Φίλοι από άλλες χώρες (σελ. 72-76)	Το κείμενο (Β.Μ., σελ. 72-73) μπορεί να αντικατασταθεί από τον/την εκπαιδευτικό με ένα πιο σύγχρονο. Σε περίπτωση που ο χρόνος δεν επαρκεί, η άσκηση 1 και η άσκηση 2 (σελ. 73) μπορούν να παραλειφθούν. Η άσκηση 4 (σελ. 74-76) προτείνεται να γίνει προφορικά, καθώς είναι προσφιλές και οικείο λεξιλόγιο στους/στις μαθητές/τριες της τάξης.	
2. Ιστορίες με φίλους (σελ. 77-80)	Διδάσκεται ως έχει.	
3. Οι φίλοι τραγουδάνε (σελ. 81)	Η άσκηση 3 (σελ. 81) μπορεί να αφαιρεθεί, γιατί επικαλύπτεται από αντίστοιχες του Β.Μ.	
4. Οι φίλοι γιορτάζουν (σελ. 82 -86)	Διδάσκεται ως έχει.	
Τ.Ε (σελ. 41-52)	Οι ασκήσεις που επικαλύπτονται από αντίστοιχες του Β.Μ. δύνανται να αφαιρεθούν.	
Προαιρετικά	Β.Μ: Η άσκηση 2 σελ. 81.	
<u>ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ τεύχος β΄</u>		
<u>ΕΝΟΤΗΤΑ 7</u> <u>ΜΟΥΣΙΚΗ</u>	Η ενότητα εστιάζει στην επεξεργασία αφηγηματικών και περιγραφικών κειμένων (περιγραφή μουσικού οργάνου).	ΧΡΟΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ 8-10 ΩΡΕΣ
1. Εγώ σε συναυλία; (σελ. 8-11)	Διδάσκεται ως έχει.	
2. Μουσικά όργανα (σελ. 12-16)	Διδάσκεται ως έχει.	

3. Τραγούδια και σίχοι (σελ. 17-19)	Η άσκηση 3 (Β.Μ., σελ. 18) προτείνεται να αφαιρεθεί λόγω ασαφούς διατύπωσης.	
4. Μουσική και άλλες τέχνες (σελ. 20) Τ.Ε. (σελ. 53-62)	Διδάσκεται ως έχει. Τ.Ε. Η άσκ.3 (σελ. 56) μπορεί να παραλειφθεί, επειδή επικαλύπτεται από ασκήσεις του Β.Μ. Το κείμενο της σελ. 56 μπορεί να μη διδαχθεί, γιατί αναφέρεται στην ιστορία της προηγούμενης τάξης. Οι ασκήσεις 4 (σελ. 57) και 5 (σελ. 58) δύνανται να παραλειφθούν, γιατί επικαλύπτονται από ασκήσεις του Β.Μ. Οι σελίδες 58-61 μπορεί να αξιοποιηθούν στο πλαίσιο project την ώρα της μουσικής αγωγής με θέμα: «Μαγικό ταξίδι στον κόσμο της μουσικής». Οι ασκήσεις 8 (σελ. 60) και 9 (σελ. 62) μπορεί να παραλειφθούν, καθώς επικαλύπτονται από ασκήσεις του Β.Μ.	
Προαιρετικά	Β.Μ: Τα κείμενα «Μουσικά Όργανα: Κουδουνίστρα και Ποτηρόφωνο» σελ. 12 και 13 και «Μουσική και άλλες τέχνες» σελ. 20 να αξιοποιηθούν διαθεματικά. Τ.Ε: Η άσκηση 1 σελ. 54.	
<u>ΕΝΟΤΗΤΑ 8</u> <u>ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ</u> 1. Χριστούγεννα (σελ. 23) 2. Χριστουγεννιάτικο δώρο (σελ. 24-25) 3. Φρικαντέλα ... (σελ. 26-27) 4. Χριστουγεννιάτικα Κάλαντα Πελοποννήσου, Κέρκυρας,	Η ενότητα εστιάζει στην επεξεργασία αφηγηματικών και περιγραφικών κειμένων. Τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα επιτυγχάνονται μέσω της επεξεργασίας κειμένων με τη μορφή βιωματικών σημειωμάτων, ενημερωτικών φυλλαδίων, βιβλιοθήκης και βιβλιοπαρουσίασης. Με αφορμή την ενότητα των Χριστουγέννων προτείνεται στους/στις εκπαιδευτικούς να αξιοποιήσουν σχετικά κείμενα από το Ανθολόγιο Ε΄ & ΣΤ΄ δημοτικού.	ΧΡΟΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ 2 ΩΡΕΣ

Καππαδοκίας, Μυτιλήνης (σελ. 28) 5. Τα Χριστούγεννα στον κόσμο (σελ. 29) 6. Το δάσος που ταξίδευε (σελ. 30-31)		
<u>ΕΝΟΤΗΤΑ 9</u> <u>ΒΙΒΛΙΑ- ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ</u>		ΧΡΟΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ 8 - 10 ΩΡΕΣ
1. Ο μαγικός κόσμος των βιβλίων (σελ. 34-35)	Διδάσκεται ως έχει.	
2. Ποιοι είναι οι συγγραφείς (σελ. 36-40)	Προτείνεται η υποενότητα 2 (Β.Μ.) «Ποιοι είναι οι συγγραφείς» να γίνει σε συνδυασμό με κάποιες δραστηριότητες της υποενότητας 4 «Σκυταλοδρομία ανάγνωσης», η οποία προτείνεται να παραλειφθεί. Η άσκηση 1 (σελ. 37) που αφορά τη συγγραφή βιογραφίας συγγραφέα προτείνεται να συνδυαστεί με τις δραστηριότητες των σελ. 46-48 και να λάβει τη μορφή ενός project φιλιαναγνωσίας. Το project αυτό μπορεί να υλοποιείται κατά τη διάρκεια όλης της χρονιάς. Με τον τρόπο αυτό, οι μαθητές/τριες μπορούν να αξιοποιούν βιβλία από τη βιβλιοθήκη του σχολείου ή να φέρνουν το δικό τους υλικό που μπορεί να αξιοποιηθεί στη διδασκαλία. Θα μπορούσε, επίσης, στα βιογραφικά σημειώματα να αξιοποιηθεί και το κείμενο του Β.Μ. γ' τεύχος (σελ. 76) που αφορά τον πρώτο ελληνικής καταγωγής κοσμοναύτη. Τα γραμματικά φαινόμενα διδάσκονται ως έχουν (σελ. 38-40).	
3. Βιβλιοθήκες (σελ. 41- 43)	Προτείνεται όσον αφορά την άσκηση 1 (Β.Μ., σελ. 42) να γίνει επίσκεψη στη βιβλιοθήκη της περιοχής που ζουν οι μαθητές/τριες, εφόσον υπάρχει, και το μάθημα να διεξαχθεί στη βιβλιοθήκη με το αυθεντικό υλικό της. Προτείνεται, επίσης, να γίνουν αναφορές στον κανονισμό λειτουργίας, στον τρόπο ταξινόμησης και στις ηλεκτρονικές βιβλιοθήκες.	

4. Σκυταλοδρομία ανάγνωσης (σελ. 44-49)	Η «Σκυταλοδρομία Ανάγνωσης» (Β.Μ., σελ. 44) προτείνεται να παραλειφθεί, όπως αναφέρθηκε πιο πάνω. Η άσκηση 1 σελ. 45 μπορεί να αφαιρεθεί, γιατί καλύπτεται από άλλες ασκήσεις του Β.Μ.	
5. Ανασκαφές στα τυφλά (σελ. 50-51)	Διδάσκεται σε συνδυασμό με την προηγούμενη σελίδα 49 (Β.Μ.) και στο πλαίσιο αυτό εντάσσονται τα βιβλία των συγγραφέων της ενότητας 9 του Τ.Ε. Τ.Ε. Στις σελ. 63-68 τα κείμενα και οι ασκήσεις 1, 2, 4, 5, 6, 7,8, 9,10, 11 μπορεί να παραλειφθούν, γιατί επικαλύπτονται από δραστηριότητες του Β.Μ. Διδάσκεται η άσκ. 3 (σελ.65-66).	
<u>ΕΝΟΤΗΤΑ 10</u> <u>ΜΥΣΤΗΡΙΑ-ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΦΑΝΤΑΣΙΑ</u>	Στη συγκεκριμένη ενότητα γίνεται επεξεργασία αφηγηματικών και περιγραφικών κειμένων.	ΧΡΟΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ 8- 10 ΩΡΕΣ
1. Όνειρα για ταξίδια στ' αστέρια (σελ. 54-59)	Στη σελ. 58 (Β.Μ.) προτείνεται να αφαιρεθεί ο χρόνος με γενική και αιτιατική. Η άσκηση 6 (σελ. 58) μπορεί να παραλειφθεί. Κατά την κρίση του/της εκπαιδευτικού ως προς τη μαθησιακή ετοιμότητα των μαθητών/τριών, η άσκηση 8 (σελ. 59) μπορεί να παραλειφθεί.	
2. Χαμένοι πολιτισμοί (σελ. 60-61)	Το κείμενο θα μπορούσε να αξιοποιηθεί στη διδασκαλία της γεωγραφίας για τον ρόλο των ηφαιστείων και των σεισμών στις αλλαγές της φύσης. Ο στόχος των ασκήσεων επικαλύπτεται από άλλες παρόμοιες.	
3. Ανεξήγητα φαινόμενα / Πέτρινοι γίγαντες (σελ. 62-63)	Διδάσκεται ως έχει	
4. Η μηχανή του χρόνου (σελ. 64-67)	Οι σελ. 64,65 και 66 (Β.Μ.) δύνανται να μη διδαχθούν. Το κείμενο θα μπορούσε να αξιοποιηθεί στη διδασκαλία των μαθηματικών.	

Τ.Ε. β' τεύχος (σελ. 7-14)	Η άσκηση 2 και 3 (σελ. 66 και 67) διδάσκονται κανονικά. Η άσκηση 3 (Τ.Ε., σελ. 9) μπορεί να παραλειφθεί, γιατί επικαλύπτεται από άλλη παρόμοια στο Β.Μ. Οι ασκήσεις/εργασίες της σελ. 10 μπορούν να μη διδαχθούν. Το κείμενο έχει περιεχόμενο σχετικό με την ενότητα 17 του γ' τεύχους και η άσκηση 4 επικαλύπτεται από άλλες παρόμοιες. Η άσκ. 5 (σελ. 11) μπορεί να γίνει προφορικά. Ο στόχος της είναι διαδικαστικός. Το κείμενο στη σελ.11 έχει περιεχόμενο σχετικό με την ενότητα 17 του γ' τεύχους και οι ασκήσεις 6 & 7 σελ.12 επικαλύπτονται από άλλες παρόμοιες. Οι ασκήσεις 8 & 9 (σελ. 13) διδάσκονται κανονικά. Οι ασκήσεις/εργασίες της σελ. 14 μπορούν να παραλειφθούν.	
Προαιρετικά	Τ.Ε: Η άσκηση 2 σελ. 8-9.	
<u>ΕΝΟΤΗΤΑ 11</u> <u>ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ</u>	Η ενότητα εστιάζει μέσω της περιγραφής παιχνιδιών και των κανόνων που τα διέπουν στην επεξεργασία οδηγιών (κατευθυντικός λόγος). Προτείνεται στην ενότητα 11 να προστεθεί κείμενο σχετικό με την παιδική εργασία και το δικαίωμα των παιδιών στο παιχνίδι. Η ενότητα προσφέρεται για την υλοποίηση σχεδίου εργασίας με θέμα το παιχνίδι.	ΧΡΟΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ 8 - 10 ΩΡΕΣ
1. Παραδοσιακά παιχνίδια (σελ. 70-74)	Προτείνεται οι εκπαιδευτικοί να συνδυάσουν την άσκηση 3 (Β.Μ., σελ.73), όπως και την επόμενη άσκηση 4 (σελ. 73), με την ορθογραφία ρημάτων και τις ασκήσεις 3, 4, 5 (σελ. 79, 80, 81). Μπορεί ορισμένες να γίνουν προφορικά και άλλες γραπτά ανάλογα με το μαθησιακό επίπεδο του μαθητικού πληθυσμού.	
2. Επιτραπέζια παιχνίδια (σελ. 75-77)	Μπορεί να παραλειφθεί η διδασκαλία αυτής της ενότητας. Το γραμματικό φαινόμενο των απρόσωπων	

	ρημάτων διδάσκεται στις επόμενες τάξεις. Κείμενο με αντίστοιχο θέμα υπάρχει στο Τ.Ε. Η άσκηση 4 (σελ. 77) επικαλύπτεται από άλλες παρόμοιες.	
3. Ηλεκτρονικά παιχνίδια (σελ. 78-81)	Προτείνεται η αντικατάσταση αυτού του κειμένου με κάποιο άλλο πιο σύγχρονο με αντίστοιχο ποδοσφαιρικό θέμα που θα πλαισιωθεί από την άσκ. 1 (σελ. 79). Η άσκηση 2 (σελ. 79) επικαλύπτεται από άλλες παρόμοιες. Οι υπόλοιπες ασκήσεις γίνονται στην παρούσα υποενότητα 1.	
4. Πνευματικά παιχνίδια (σελ. 82-87)	Η άσκηση 3 (Β.Μ., σελ. 85) μπορεί να παραλειφθεί. Η άσκηση 4 (σελ.85) μπορεί να γίνει προφορικά, καθώς είναι επανάληψη προϋπάρχουσας γνώσης. Οι ασκ. 1 & 2 (Τ.Ε., σελ. 16, 17) μπορούν να γίνουν προφορικά, καθώς είναι επανάληψη προϋπάρχουσας γνώσης. Οι ασκ. 3 (σελ. 17) & 4 (σελ. 18) μπορούν, επίσης, να παραλειφθούν, καθώς επικαλύπτονται από αντίστοιχες του Β.Μ. Η άσκ. 5 (σελ.20) μπορεί να παραλειφθεί. Οι ασκ. 7 (σελ. 22), 8 (σελ. 22, 23) και 9 (σελ. 24) μπορούν να παραλειφθούν, καθώς επικαλύπτονται από άλλες παρόμοιες.	
<u>ΕΝΟΤΗΤΑ 12</u> <u>25η ΜΑΡΤΙΟΥ</u> 1. Κολοκοτρώνης (σελ. 89-90) 2. Ο Γέρος του Μοριά (σελ. 90-92) 3. Μαντώ Μαυρογένους (σελ. 92-94)	Με αφορμή την ενότητα της 25^{ης} Μαρτίου προτείνεται στους εκπαιδευτικούς να αξιοποιήσουν σχετικά κείμενα από το Ανθολόγιο Ε΄ & ΣΤ΄ δημοτικού. Προτείνεται, επίσης, η αξιοποίηση και άλλων στοιχείων πέραν του γραπτού λόγου (π.χ. σχεδιαγράμματα, χάρτες, πίνακες).	ΧΡΟΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ 2 ΩΡΕΣ

<u>ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ τεύχος V'</u>		
<u>ΕΝΟΤΗΤΑ 13</u> <u>ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ</u>	Στην ενότητα γίνεται επεξεργασία οδηγιών (κατευθυντικός λόγος) με τη βοήθεια ενεργητικής και παθητικής σύνταξης.	ΧΡΟΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ 8-10 ΩΡΕΣ
1. Κατασκευές της φύσης (σελ. 8-11)	Η άσκηση 3 (Β.Μ., σελ.10) μπορεί να γίνει προφορικά, καθώς αποτελεί επανάληψη προϋπάρχουσας γνώσης.	
2. Κατασκευές των ανθρώπων (σελ. 12-17)	Προτείνεται στην άσκηση 2 (Β.Μ., σελ. 14) να τονιστεί η επικοινωνιακή διαφοροποίηση της γλωσσικής εκφοράς στην ενεργητική και στην παθητική φωνή. Η άσκηση 3 (σελ.15) μπορεί να γίνει προφορικά, καθώς είναι επανάληψη προϋπάρχουσας γνώσης.	
3. Μαθηματικές κατασκευές (σελ. 18-24) Τ.Ε. (σελ. 25-34)	Από την άσκηση 3 (Β.Μ., σελ. 21-24) προτείνεται να αφαιρεθεί το δεύτερο μέρος (σελ. 22-23-24), εφόσον το κρίνει ο/η εκπ/κός ανάλογα με τις ανάγκες της τάξης. Η άσκηση 2 (Τ.Ε., σελ. 28) μπορεί να παραλειφθεί, καθώς επικαλύπτεται από άλλες παρόμοιες. Η άσκηση 4 (Τ.Ε., σελ. 30) μπορεί να γίνει προφορικά, καθώς αποτελεί επανάληψη προϋπάρχουσας γνώσης Οι ασκήσεις 5 (Τ.Ε., σελ. 30) & 6 (σελ. 31) μπορεί να παραλειφθούν, καθώς διδάσκονται σε επόμενες τάξεις. Η άσκηση 8 (Τ.Ε., σελ. 33) μπορεί να γίνει προφορικά, γιατί είναι επανάληψη προϋπάρχουσας γνώσης. Οι ασκ. 9 (Τ.Ε., σελ. 33) και 10 (σελ. 34) μπορούν να παραλειφθούν, καθώς επικαλύπτονται από αντίστοιχες του Β.Μ. Οι κατασκευές στις σελίδες 26, 27, 29 μπορούν να γίνουν τις ώρες διδασκαλίας των εικαστικών. Η σελ. 32 μπορεί να αξιοποιηθεί στο πλαίσιο σχεδίου εργασίας με θέμα σχετικό με τον Καραγκιόζη.	
Προαιρετικά	Β.Μ: Η υποενότητα: Κατασκευές των ανθρώπων σελ. 12-13 και η άσκ. 1 σελ. 14. Η υποενότητα: Μαθηματικές κατασκευές σελ. 18-20.	

<u>ΕΝΟΤΗΤΑ 14</u> <u>ΠΑΣΧΑ</u> 1. Η ημέρα της Λαμπρής 2. Ανάσταση 3. Μαριάμ 4. Έθιμα του Πάσχα	Με αφορμή την ενότητα του Πάσχα, προτείνεται οι εκπαιδευτικοί να αξιοποιήσουν σχετικά κείμενα από το Ανθολόγιο Ε΄ & ΣΤ΄ δημοτικού.	ΧΡΟΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ 2 ΩΡΕΣ
<u>ΕΝΟΤΗΤΑ 15 ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ</u>	Η ενότητα εστιάζει στην επεξεργασία επιχειρηματολογικών κειμένων (κατευθυντικός λόγος).	ΧΡΟΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ 8-10 ΩΡΕΣ
1. Τα θετικά... και τα αρνητικά (σελ. 36-41)	B.M. Προτείνεται να αφαιρεθούν τα κείμενα των εφημερίδων (σελ. 36 και 37) λόγω παλαιότητας, καθώς και οι ασκήσεις που τα συνοδεύουν 1, 2, 3 (σελ. 37), 4, 5 (σελ. 38), 6, 7 (σελ. 39). Διδάσκονται τα αρκτικόλεξα (σελ. 39). Η άσκηση 8 (σελ. 40) μπορεί να γίνει προφορικά. Διδάσκονται οι «Λέξεις με καταγωγή» και η άσκ. 9 (σελ. 41). Μπορούν να αξιοποιηθούν τα κείμενα του Τ.Ε. (σελ. 35, 36) μαζί με τις ασκήσεις 1 (σελ.36) και 2 (σελ.37).	
2. Τηλεόραση και διαφήμιση (σελ. 42-47)	Προτείνεται ο/η εκπ/κός να επιλέξει μία από τις δύο ασκήσεις (B.M., άσκ. 2, σελ. 43 ή άσκ. 3, σελ. 44). Οι ασκ. 4 (σελ. 45) και 6 (σελ. 46) αφαιρούνται. Ο χρόνος θα διατεθεί για την άσκ. 7 (σελ. 46) που προτείνεται να γίνει με τη μορφή project με θέμα «φτιάχνω τη δική μου διαφήμιση».	
3. Προγράμματα τηλεόρασης (σελ. 48-54) T.E. (σελ.35-46)	Αφαιρούνται οι σελ. 48-50 (B.M.), καθώς αναφέρονται σε αρκετά παλιά τηλεοπτικά προγράμματα και οι ασκήσεις 1 και 2 (σελ. 51) που τα συνοδεύουν. Όσον αφορά το Τ.Ε.:	

	Η άσκ. 3 (σελ. 38) μπορεί να γίνει προφορικά, γιατί αποτελεί επανάληψη προϋπάρχουσας γνώσης. Τα κείμενα των σελ. 38, 39, 40, 41 και οι ασκήσεις που τα συνοδεύουν 4, 5, 6, 7 δύνανται να παραλειφθούν γιατί επικαλύπτονται από άλλες του Β.Μ. Ομοίως και οι σελ. 42-46 λόγω επικάλυψης με το Β.Μ.	
Προαιρετικά	Β.Μ: Το σχέδιο εργασίας σελ. 54 με θέμα την επίδραση της τηλεόρασης στη ζωή μας.	
<u>ΕΝΟΤΗΤΑ 16</u> <u>ΑΘΛΗΜΑΤΑ- ΣΠΟΡ</u>	Η ενότητα εστιάζει στην επεξεργασία αφηγηματικών και περιγραφικών κειμένων	ΧΡΟΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ 8-10 ΩΡΕΣ
1. Ο αθλητισμός στην αρχαία Ελλάδα (σελ. 58-61)	Οι ασκήσεις 4 & 5 (Β.Μ., σελ. 60) μπορούν να παραλειφθούν, γιατί επικαλύπτονται από άλλες του Β.Μ.	
2. Σύγχρονος αθλητισμός (σελ. 62-66)	Προτείνεται, αντί για την ασκ. 2 (σελ. 63) του Β.Μ., να γίνει από το Τ.Ε. το κείμενο (σελ. 48) και η άσκ. 1 (σελ. 49-51). Η άσκηση 5 (σελ. 66) μπορεί να παραλειφθεί.	
3. Και τα παιδιά αθλούνται... (σελ. 67-73) Τ.Ε. (σελ.47-58)	Η άσκηση 3 (Β.Μ., σελ. 69) και άσκ. 5 (σελ. 72) μπορούν να γίνουν προφορικά, γιατί είναι επανάληψη προϋπάρχουσας γνώσης. Η άσκηση 7 (σελ. 72) μπορεί να παραλειφθεί. Προτείνεται εναλλακτικά, αντί για τις ασκήσεις 7, 8, 9 (σελ. 72-73) του Β.Μ. και τις επαναληπτικές ασκ. 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 (σελ. 52-58) του Τ.Ε., οι ώρες διδασκαλίας να διατεθούν για project με θέμα τον αθλητισμό (μπορεί να συνδυαστεί και με το επιτραπέζιο παιχνίδι των σελ. 56-57 του Τ.Ε.). Όσον αφορά το Τ.Ε., το κείμενο (σελ. 48) και η άσκ. 1 (σελ. 49-51) αξιοποιούνται στην υποενότητα 2 και οι ώρες διδασκαλίας των ασκ. 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 (σελ. 52-58) του Τ.Ε. προτείνεται να διατεθούν για project με θέμα τον αθλητισμό, όπως αναφέρθηκε πιο πάνω.	

<u>ΕΝΟΤΗΤΑ 17</u> <u>ΤΑΞΙΔΙΑ ΣΤΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ</u>	Η ενότητα εστιάζει στην επεξεργασία αφηγηματικών και περιγραφικών κειμένων.	ΧΡΟΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ 8-10 ΩΡΕΣ
1. Ο άνθρωπος στο διάστημα (σελ. 76-78)	Προτείνεται, αντί για το κείμενο (σελ. 76, Β.Μ.) που αναφέρεται στην ενότητα 9, να αξιοποιηθεί αυτό του Τ.Ε. (σελ. 60-61) με τις ασκήσεις 1, 2, 3, (σελ. 61-62) που το συνοδεύουν. Οι ασκ. 2, 3 (Β.Μ. σελ. 77) και 4 (σελ. 78) μπορούν να αφαιρεθούν, γιατί επικαλύπτονται από άλλες του Β.Μ. Η σελ. 78 «Προσέξτε τη διαφορά: σύμφραση – έκφραση» μπορεί να παραλειφθεί, καθώς και η άσκηση 5 (σελ. 78), εφόσον ο/η εκπαιδευτικός κρίνει ότι είναι αρκετά απαιτητική.	
2. Τι βλέπουμε από το διάστημα (σελ. 79-82)	Β.Μ. Προτείνεται οι πληροφορίες για το Σινικό Τείχος να αντληθούν από τη Wikipedia, γιατί η ιστοσελίδα του βιβλίου δε λειτουργεί. Επίσης, ο/η εκπ/κός μπορεί να επιλέξει μία από τις δύο δραστηριότητες που αφορούν τα κείμενα (ασκ. 1,2, σελ. 80 Β.Μ.). Οι ασκήσεις 5 & 6 (σελ.82) προτείνεται να γίνουν προφορικά, γιατί είναι επανάληψη προϋπάρχουσας γνώσης.	
3. Φανταστικά ταξίδια στο διάστημα (σελ. 83-87)	Προτείνεται η άσκ. 2 (Β.Μ., σελ. 85) να αφαιρεθεί λόγω επικάλυψης με το Τ.Ε. Η άσκηση 3 (σελ. 86) μπορεί να παραλειφθεί, καθώς επικαλύπτεται από άλλες του Β.Μ. Ο/Η εκπ/κός μπορεί να επιλέξει μία από τις δύο ασκήσεις 4 (σελ. 86) ή 5 (σελ. 87) να γίνει προφορικά, γιατί είναι επανάληψη προϋπάρχουσας γνώσης. Η άσκ. 6 (σελ. 87) μπορεί να παραλειφθεί, γιατί επικαλύπτεται από άλλες του Β.Μ.	
4. Ταξίδι στο διάστημα (σελ. 88-91)	Η άσκηση 2 (Β.Μ., σελ. 90) μπορεί να παραλειφθεί, καθώς επικαλύπτεται από άλλες του Β.Μ.	

T.E. (σελ.59-70)	Η άσκηση 3 (σελ.90) μπορεί να γίνει προφορικά γιατί είναι επανάληψη προϋπάρχουσας γνώσης. Το κείμενο του T.E. (σελ. 60-61) με τις ασκήσεις 1, 2, 3 (σελ. 61-62) που το συνοδεύουν αξιοποιούνται στην υποενότητα 1, όπως προαναφέρθηκε. Οι σελίδες 63 & 64 μπορούν να παραλειφθούν, καθώς παρουσιάζουν επικαλύψεις με το B.M. Το κείμενο και οι ερωτήσεις γραπτής έκφρασης που το αφορούν (σελ.65-66) διδάσκονται ως έχουν. Οι ασκήσεις των σελ. 67-70 είναι επαναληπτικές και μπορούν να αφαιρεθούν ή να γίνουν προφορικά, κατά την κρίση του/της εκπ/κού ανάλογα με το μαθησιακό επίπεδο των μαθητών/τριών.	
-------------------------	---	--

ΤΑΞΗ ΣΤ΄

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

1. Βιβλία Μαθητή: Ιορδανίδου, Α., Κανελλοπούλου, Ν., Κοσμά, Ε., Κουταβά, Β., Οικονόμου, Π. & Παπαϊωάννου, Κ., *Γλώσσα Στ΄ Δημοτικού, Λέξεις... Φράσεις... Κείμενα*, (τχ. α΄, β΄, γ΄), Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
2. Τετράδια Εργασιών Μαθητή: Ιορδανίδου, Α., Κανελλοπούλου, Ν., Κοσμά, Ε., Κουταβά, Β., Οικονόμου, Π. & Παπαϊωάννου, Κ., *Γλώσσα Στ΄ Δημοτικού, Λέξεις... Φράσεις... Κείμενα. Τετράδιο Εργασιών*, (τχ. α΄, β΄), Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
3. Βιβλίο Μαθητή: Κατσίκη-Γκίβαλου, Α., Καλογήρου, Τ., Παπαδάτος, Γ., Πρωτονοτάριου, Σ. & Πυλαρινός, Θ., *Με λογισμό και μ' όνειρο. Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων Ε΄ και Στ΄ Δημοτικού*, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Επισήμανση: Τα σημειωμένα με έντονη γραφή προτείνεται να διδαχθούν σε προαιρετική βάση.

Η πρόταση για παράλειψη ασκήσεων, ενοτήτων καθώς και η προαιρετική διδασκαλία κάποιων άλλων, επιτρέπουν στον/στην εκπαιδευτικό να αφιερώσει περισσότερο χρόνο σε εμπάθυνση ή εξειδίκευση, ανάλογα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών του.

ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗΣ ΥΛΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΩΡΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ		
Διδακτέα ύλη	Προτάσεις για διαχείριση της διδακτέας ύλης	Ενδεικτικός χρονικός προγραμματισμός
<u>ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ, τεύχος α΄</u>		
<u>Ενότητα 1: Ταξίδια, τόποι, μεταφορικά μέσα (σελ. 7-22)</u> Ο θαλασσοπόρος Τα ψάθινα καπέλα Ταξιδεύοντας με ελέφαντα Δύο μέρες στο βουνό	Σελ. 16: προτείνεται να προηγηθεί επανάληψη με οδηγίες για την παράγραφο, συνοχή και συνεκτικότητα και μετά να ζητηθεί σύνταξη παραγράφου. Σελ. 18: προτείνεται να μη διδαχθεί η άσκηση 2 γραπτής έκφρασης. Τετράδιο Εργασιών (Τ.Ε.), Τεύχος Α΄, σελ. 7-10: μπορεί να παραλειφθεί η διδασκαλία τους. Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να υπενθυμίσουν στους/στις μαθητές/τριες τα σχετικά με τη σύνταξη παραγράφου, τη συνοχή και τη συνεκτικότητα και στη συνέχεια, να αναθέσουν ένα θέμα γραπτής έκφρασης προσαρμοσμένο στα ενδιαφέροντα και στη μαθησιακή ετοιμότητα των μαθητών/τριών (ως διαγνωστική αξιολόγηση γραπτής έκφρασης).	8-12 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ
Προαιρετικά	Β.Μ: οι ασκήσεις: 4 σελ. 10 και 3 σελ. 18.	

	Τ.Ε: οι ασκήσεις: 5 σελ. 12, 10 σελ.16 και 14 σελ. 18.	
<u>Ενότητα 2: Κατοικία (σελ. 23-38)</u> Το σπίτι μου Το σπίτι του ποιητή Καβάφη Μικρές αγγελίες Σπίτι για πλατσουρίσματα, Οι κάτοικοι της ερήμου, Κοινότητα... από ύφασμα	Σελ. 32-33: μπορούν να μη διδαχθούν (αρκούν τα συναφή, μικρότερα σε έκταση κείμενα). Σελ. 35, άσκ. 4: μπορεί να μη διδαχθεί (αρκούν οι αντίστοιχες ασκήσεις του τετραδίου εργασιών).	8-12 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ
Προαιρετικά	Β.Μ: Το κείμενο σελ. 28, οι ασκήσεις: 1, 2 & 3 σελ. 29-30. Τ.Ε: οι ασκήσεις: 2 σελ.21, 8 σελ. 26 και 11 σελ. 28.	
<u>Ενότητα 3: 28^η Οκτωβρίου (σελ. 39-46)</u> Η τελευταία Π.Α. εκατονταετία Η μικρή Ελλάδα υψώνει τη φωνή της Έρθαν	Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να επιλέξει ένα ή δύο από τα τρία κείμενα της ενότητας.	2 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ
<u>Ενότητα 4: Διατροφή (σελ. 47-70)</u> Η πολύ λαίμαργη φάλαινα που έφαγε τη θάλασσα Συνταγές μαγειρικής Παραδοσιακές γεύσεις Γάρος, το κέτσαπ των αρχαίων Στη διαφήμιση... όλα είναι δυνατά!	Προτείνεται να εμπλουτιστεί η διδασκαλία παραθετικών και η ενασχόληση με παροιμίες με ασκήσεις κατ' επιλογήν του/της εκπαιδευτικού. Σελ. 61-65, 67: μπορεί να παραλειφθεί η διδασκαλία τους. Τετράδιο Εργασιών, Τεύχος Α', σελ. 40-41: μπορούν να παραλειφθούν. Οι μαθητές/τριες έχουν ήδη ασχοληθεί με παρόμοιες ασκήσεις.	8-12 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ

Προαιρετικά	Β.Μ: Το κείμενο σελ. 48, οι ασκήσεις: 1, 2, 3 και 4 σελ. 48-49 και 5 σελ. 59. Τ.Ε: οι ασκήσεις: 5 σελ. 35 και 8 σελ. 37.	
<u>Ενότητα 5: 17^η Νοέμβρη</u> <u>(σελ. 71-78)</u> Οι τρεις μέρες Εδώ Πολυτεχνείο Αναμνήσεις από αυτόπτες μάρτυρες	Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να επιλέξει ένα ή δύο από τα τρία κείμενα της ενότητας (προτείνεται να διδαχθεί το κείμενο στη σελ. 72-75).	2 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ
<u>Ενότητα 6: Η ζωή σε άλλους τόπους (σελ. 79-94)</u> Αυτόχθονες λαοί Σπίτι μας είναι η γη Αιολική γη	Σελ. 89-92: μπορούν να παραλειφθούν, εκτός από την άσκηση 5 (σελ. 92). Προτείνεται εμπλουτισμός από τον/την εκπαιδευτικό με ασκήσεις για τις κατηγορίες και τους τύπους ρημάτων (ακόμα και για αναγνώριση ρηματικών τύπων, ανάλογα με τη μαθησιακή ετοιμότητα των μαθητών). Τετράδιο Εργασιών, Τεύχος Α', σελ. 43-46: προτείνεται να μην διδαχθούν, καθώς κρίνονται επαρκείς οι ασκήσεις γραπτής έκφρασης του Βιβλίου Μαθητή.	8-12 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ
Προαιρετικά	Β.Μ: Το κείμενο σελ. 80, οι ασκήσεις: 1, 2 και 3 σελ. 81. Τ.Ε: οι ασκήσεις: 3 σελ. 47 και 5 σελ. 49.	
<u>ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ, τεύχος β'</u>		
<u>Ενότητα 7: Η ζωή έξω από την πόλη (σελ. 7-30)</u> Ολική καταστροφή στις καλλιέργειες Τριάντα εννιά καφενεία και ένα κουρείο	Σελ. 7, 13, 18: μπορούν να μη διδαχθούν ώστε να αξιοποιηθούν πληρέστερα οι ασκήσεις του τετραδίου εργασιών. Σελ. 20-25: μπορούν να μη διδαχθούν ώστε να αξιοποιηθούν πληρέστερα οι ασκήσεις του τετραδίου εργασιών για την περίληψη.	8-12 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ
Προαιρετικά	Β.Μ: Το κείμενο σελ. 8, οι ασκήσεις: 1, 2, 3, 4 και 5 σελ. 9 και 10. Τ.Ε: η άσκηση 7 σελ. 57.	

<u>Ενότητα 8: Χριστούγεννα (σελ. 31-40)</u> Κάλαντα των Χριστουγέννων Τα Χριστούγεννα του υπολογιστή Το φλουρί του φτωχού Η ιστορία της βασιλόπιτας Κάλαντα των Φώτων	Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να επιλέξει ένα ή δύο από τα τρία κείμενα της ενότητας (προτείνεται να διδαχθούν οι σελ. 32-34).	2 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ
<u>Ενότητα 9: Συσκευές (σελ. 41-60)</u> Από τον χαλκό στο γυαλί Και τώρα σχολεία www... Το μηχάνημα	Σελ. 41-44, 48-50, 53: μπορούν να μην διδαχθούν καθώς παρουσιάζουν επικαλύψεις. Τετράδιο Εργασιών: Τεύχος Α', σελ. 64-66: μπορούν να μη διδαχθούν. Το περιεχόμενο των ασκήσεων μπορεί να ζητηθεί με πιο σύγχρονη μορφή (ηλεκτρονικά).	8-12 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ
Προαιρετικά	Β.Μ: Το κείμενο σελ. 52, οι ασκήσεις: 6 σελ. 52 και 7 σελ. 58. Τ.Ε: Το κείμενο σελ. 61 και η άσκηση 1 σελ. 62.	
<u>Ενότητα 10: Ατυχήματα (σελ. 61-82)</u> Με λένε Σόνια	Σελ. 61, 68-72, 73-75, 77, 79: να μη διδαχθούν. Προτείνεται εμπλουτισμός της διδασκαλίας των αντωνυμιών και των λόγιων σχηματισμών ρημάτων με ασκήσεις του/της εκπαιδευτικού.	8-10 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ
Προαιρετικά	Τ.Ε: οι ασκήσεις: 1 σελ. 7, 7 σελ. 13 και 9 σελ. 15.	
<u>Ενότητα 11: Συγγενικές σχέσεις (σελ. 83-98)</u> Ώρες με τη μητέρα μου Πρέπει να φανώ γενναίος Μια οικογένεια ανάμεσα στις άλλες	Κατά την κρίση του/της εκπαιδευτικού οι λειτουργίες της γενικής πτώσης μπορούν να μη διδαχθούν, γιατί, κατά κανόνα, δυσκολεύουν τους μαθητές και αποτελούν διδακτέα ύλη στη Νεοελληνική Γλώσσα της Α' Γυμνασίου. Σελ. 83, 87: μπορούν να μη διδαχθούν Τετράδιο Εργασιών, Τεύχος Β', σελ. 22: μπορεί να μη διδαχθεί, εφόσον, κατά την κρίση του/της	8-12 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ

	εκπαιδευτικού δεν ανταποκρίνεται στη μαθησιακή ετοιμότητα των μαθητών/τριών. Τετράδιο Εργασιών, Τεύχος Β', σελ. 24: μπορεί να μη διδαχθεί. Ο στόχος της άσκησης επικαλύπτεται από άλλες παρόμοιες.	
Προαιρετικά	Β.Μ: Το κείμενο σελ. 89-90 και οι ασκήσεις: 1 και 2 σελ. 91. Τ.Ε: οι ασκήσεις: 4 σελ. 20, 5 σελ. 21 και 11 σελ. 26.	
<u>Ενότητα 12: 25^η Μαρτίου (σελ. 99-107)</u> Κάτω στου Βάλτου τα χωριά Η πολιορκία και η έξοδος του Μεσολογγίου Ο λόγος του Κολοκοτρώνη στην Πνύκα	Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να επιλέξει ένα ή δύο από τα τρία κείμενα της ενότητας (προτείνεται να διδαχθούν οι σελ. 105-106).	2 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ
ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ, τεύχος γ'		
<u>Ενότητα 13: Τρόποι ζωής και επαγγέλματα (σελ. 7-24)</u> Επιστήμη με άρωμα γυναίκας «Η ιπτάμενη σκάφη» Επαγγέλματα με προοπτική	Σελ. 7-12 (μέχρι και άσκ. 3), σελ. 13, άσκ. 4: μπορούν να μη διδαχθούν, αλλά ο ορισμός φαινομένου (ευθύς και πλάγιος λόγος) στη σελ. 12 να διδαχθεί κανονικά.	8-12 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ
Προαιρετικά	Β.Μ: οι ασκήσεις: 3, 4 και 5 σελ. 21. Τ.Ε: οι ασκήσεις: 1 σελ. 27-30, 4 σελ. 33 και 8 σελ. 36.	
<u>Ενότητα 14: Πάσχα (σελ. 25-36)</u> Μεγάλη Πέμπτη: Σήμερα κρεμάται επί ξύλου	Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να επιλέξει ένα ή δύο από τα τρία κείμενα της ενότητας (προτείνεται να διδαχθούν οι σελ. 25-27).	2 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ

Μεγάλη Παρασκευή: Αι γενεαί πάσαι Παιδικό Πάσχα Το Μοιρολόγι της Παναγίας Διπλή γιορτή		
<u>Ενότητα 15:</u> <u>Κινηματογράφος –</u> <u>θέατρο (σελ. 37-56)</u> Το καναρινί ποδήλατο Ανεβάζουμε τη δική μας παράσταση!	Οι επιθετικοί προσδιορισμοί (επίθετα και παθητικές μετοχές), χρονικοί προσδιορισμοί και το λεξιλόγιο: παρομοίωση - μεταφορά, συνώνυμα - αντώνυμα προτείνεται να διδαχθούν από τις αντίστοιχες ασκήσεις του τετραδίου εργασιών. Σελ. 37-39, 42-45, 46-49: μπορούν να μη διδαχθούν Τετράδιο Εργασιών, Τεύχος Β', σελ. 39-43: μπορούν να μη διδαχθούν. Ο στόχος των ασκήσεων επικαλύπτεται από άλλες παρόμοιες και το περιεχόμενό τους μπορεί να ζητηθεί με πιο σύγχρονη μορφή (ηλεκτρονικά).	8-12 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ
<u>Ενότητα 16: Μουσεία</u> <u>(σελ. 57-72)</u> Στο μουσείο Το άγαλμα που κρύωνε Μουσείο αφής Πάμε...μουσεία;	Για τη σύνταξη Υ-Ρ-Α / Υ-Ρ-Κ, τα μεταβατικά και αμετάβατα ρήματα και τις αιτιολογικές προτάσεις προτείνεται η διδασκαλία από τις αντίστοιχες ασκήσεις του τετραδίου εργασιών και εμπλουτισμός της διδασκαλίας με ασκήσεις κατ' επιλογήν του/της εκπαιδευτικού.	8-12 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ
Προαιρετικά	Β.Μ: οι ασκήσεις: 3 σελ. 60 και 5 σελ. 62 και η σελ. 70. Τ.Ε: οι ασκήσεις: 3 σελ. 55 και 5 σελ. 57.	
<u>Ενότητα 17: Πόλεμος και</u> <u>Ειρήνη (σελ. 73-87)</u> Ανατολή θανάτου Ομορφία Σκέψεις ενός παιδιού για τον πόλεμο	Διδάσκεται ολόκληρη η ενότητα.	8-12 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ

Όαση ειρήνης		
Προαιρετικά	Β.Μ: οι ασκήσεις: 6 σελ. 78 και 8 σελ. 79.	

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Μαλάλα Γιουσαφζάι: «Ένα παιδί, ένας δάσκαλος κι ένα βιβλίο μπορούν να αλλάξουν τον κόσμο»¹

Η Μαλάλα Γιουσαφζάι μιλώντας στη Συνέλευση των Νέων στην έδρα του ΟΗΕ, στη Νέα Υόρκη, τόνισε πως «ένα παιδί, ένας δάσκαλος κι ένα βιβλίο μπορούν να αλλάξουν τον κόσμο». Η Μαλάλα είχε γίνει σύμβολο στο Πακιστάν με το ιστολόγιό της στο οποίο από τα 14 της υπερασπιζόταν το δικαίωμα των κοριτσιών, όπως εκείνη να πηγαίνουν στο σχολείο. Το όνομά της όμως έγινε γνωστό σε όλο τον κόσμο εξαιτίας της φρίκης που έζησε, όταν οι Ταλιμπάν μπήκαν σε σχολικό λεωφορείο και την πυροβόλησαν στο κεφάλι.

«Είμαι εδώ για να μιλήσω για το δικαίωμα κάθε παιδιού στην εκπαίδευση», είπε, όταν έκανε ανήμερα των γενεθλίων της την πρώτη της εμφάνιση από τη στιγμή που πήρε εξιτήριο από το νοσοκομείο.

«Στις 9 Οκτωβρίου με πυροβόλησαν στην αριστερή πλευρά του κεφαλιού και νόμισαν ότι οι σφαίρες θα με κάνουν να σιωπήσω, όμως απέτυχαν. Απ' αυτή τη σιωπή ξεπήδησαν χιλιάδες φωνές. Σήμερα δεν είναι η ημέρα της Μαλάλα, είναι η ημέρα όλων των γυναικών, των αγοριών και των κοριτσιών που ύψωσαν τη φωνή τους για να υπερασπιστούν τα δικαιώματά τους. Δεν βρίσκομαι εδώ για να πάρω εκδίκηση από τους Ταλιμπάν αλλά για να υπερασπιστώ το δικαίωμα όλων των παιδιών στην εκπαίδευση», είπε η έφηβη που καταχειροκροτήθηκε από το ακροατήριο.

Ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ, Μπαν Γκι-μουν υπενθύμισε ότι περισσότερα από 57 εκατομμύρια παιδιά δεν έχουν τη δυνατότητα να φοιτήσουν ούτε καν στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Τα περισσότερα από αυτά είναι κορίτσια και τα μισά ζουν σε εμπόλεμες ζώνες. Αναφερόμενος στις πρόσφατες επιθέσεις εναντίον εκπαιδευτικών ιδρυμάτων στο Πακιστάν και τη Νιγηρία, σημείωσε ότι «τα σχολεία πρέπει να γίνουν καταφύγια για όλα τα παιδιά, κορίτσια και αγόρια».

Η 16χρονη, που είναι υποψήφια για το Νόμπελ Ειρήνης, παρέδωσε στον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ μια πρόταση που κυκλοφόρησε στο διαδίκτυο και συγκέντρωσε περισσότερες από 3 εκατομμύρια υπογραφές με αίτημα να χρηματοδοτηθούν από τις 193 χώρες-μέλη του Οργανισμού εκπαιδευτικά ιδρύματα, ώστε να διασφαλιστεί ότι όλα τα παιδιά θα έχουν πρόσβαση στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση μέχρι το 2015.

Πηγή στο διαδίκτυο:

<https://www.iefimerida.gr> (προσπέλαση 25/06/2024)

¹ Κείμενο και εργασίες/δραστηριότητες για την Ε΄ & ΣΤ΄ Δημοτικού.

Μαλάλα Γιουσαφζάι: Ένα παιδί, ένας δάσκαλος κι ένα βιβλίο μπορούν να αλλάξουν τον κόσμο.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ/ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1α. Σε ποιο κειμενικό τύπο ανήκει το παραπάνω κείμενο: (κύκλωσε το σωστό)

- A. αφηγηματικό B. άρθρο Γ. επιχειρηματολογικό Δ. επιστολή

1β. Μπορείς συνοπτικά να δικαιολογήσεις την επιλογή σου;

2. Ποιον άλλον τίτλο θα μπορούσες να δώσεις στο κείμενο;

3. Η Μαλάλα ήταν υποψήφια για το Νόμπελ (κύκλωσε το σωστό):

- α) Λογοτεχνίας
β) Χημείας
γ) Ιατρικής
δ) Ειρήνης

4. Να γράψεις τις παρακάτω προτάσεις κάνοντας τις απαραίτητες αλλαγές, ώστε να έχουν πλήρες και κατανοητό νόημα.

α. Οι γυναίκες να υφίστανται του κόσμου και τα κορίτσια εξακολουθούν διακρίσεις σε κάθε μέρος και βία.

α).

β. Η ισότητα των φύλων είναι δικαίωμα απαραίτητη βάση ανθρώπινο θεμελιώδες για έναν ειρηνικό και κόσμο και βιώσιμο.

β).

5. Να κυκλώσεις όσες από τις παρακάτω προτάσεις είναι σε ευθύ λόγο.

α. «Είμαι εδώ για να μιλήσω για το δικαίωμα κάθε παιδιού στην εκπαίδευση», είπε η Μαλάλα.

β. Η Μαλάλα ανέφερε ότι δεν βρισκόταν εκεί για να πάρει εκδίκηση.

γ. «Με πυροβόλησαν στο κεφάλι και νόμισαν ότι θα με κάνουν να σιωπήσω», υποστήριξε η Μαλάλα.

δ. Η Μαλάλα ισχυρίστηκε πως θέλει να υπερασπιστεί το δικαίωμα όλων των παιδιών στην εκπαίδευση.

6. Από τις παρακάτω λέξεις που είναι γραμμένες με κεφαλαία γράμματα, μπορείς αφαιρώντας ένα γράμμα να δημιουργήσεις μια νέα λέξη με διαφορετική σημασία; Το νόημα της νέας λέξης να δηλώνει αυτό που περιγράφει η βοηθητική λέξη/ φράση στην παρένθεση.

α. ΣΧΟΛΕΙΟ (παρατήρηση)

β. ΠΑΙΔΕΙΑ (άτομα μικρής ηλικίας)

γ. ΠΡΟΣΦΟΡΑ (ο τρόπος με τον οποίο μιλάει κάποιος)

δ. ΣΤΡΟΦΗ (σίτιση, γεύμα)

7. Η Μαλάλα είπε: «ένα παιδί, ...να αλλάξουν τον κόσμο», η δευτερεύουσα πρόταση «να αλλάξουν τον κόσμο» τι είδος είναι; Επίλεξε το σωστό και αιτιολόγησε την απάντησή σου.

α. χρονική πρόταση

β. ειδική πρόταση

γ. τελική πρόταση

δ. βουλητική πρόταση

Είναι.....

γιατί.....

.....

8. Η Μαλάλα στην ομιλία της στη Συνέλευση των Νέων στην έδρα του ΟΗΕ λέει: «...με πυροβόλησαν... και νόμισαν ότι οι σφαίρες θα με κάνουν να σιωπήσω, όμως απέτυχαν. Απ' αυτή τη σιωπή ξεπήδησαν χιλιάδες φωνές». Με τον όρο «φωνές» αναφέρεται στις:

α) φωνές από το παιχνίδι των συμμαθητών και των συμμαθητριών της,

β) «φωνές-ενέργειες» για έναν δικαιότερο κόσμο για τα κορίτσια και τις γυναίκες,

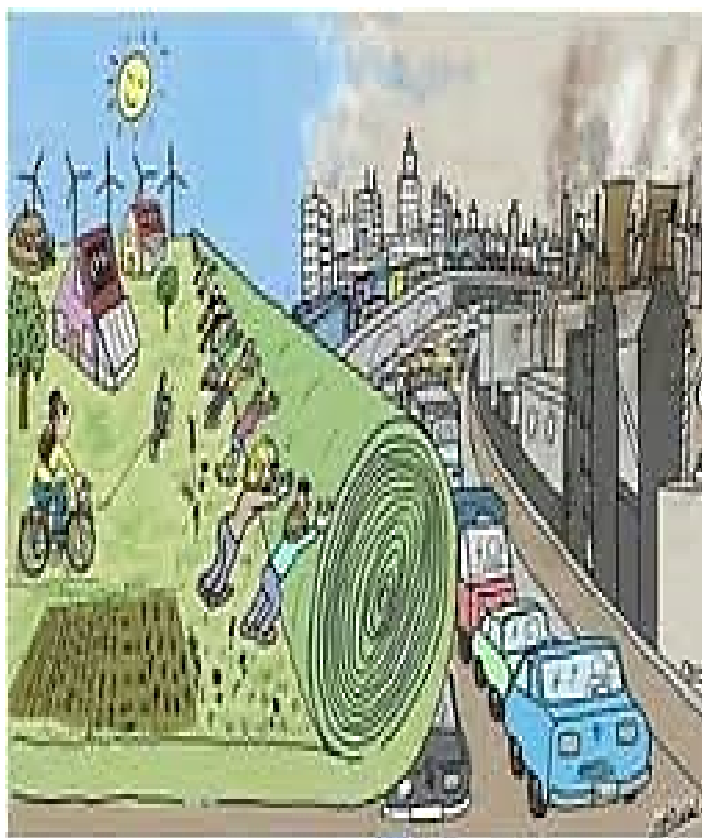
γ) «φωνές-θρήνος» των γονιών της για το τραγικό γεγονός που της συνέβη,

δ) «φωνές χαράς», επειδή τα κορίτσια δεν πηγαίνουν σχολείο.

9.«Ένα παιδί, ένας δάσκαλος και ένα βιβλίο μπορούν να αλλάξουν τον κόσμο». Συμφωνείς ή διαφωνείς με τη Μαλάλα; Να υποστηρίξεις την άποψή σου αναφέροντας τουλάχιστον δύο επιχειρήματα.

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ...²

A

B

Πηγή: UNIVERSITY OF GOTHENBURG

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ/ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ:

1. Αφού παρατηρήσεις με προσοχή τα δύο σκίτσα, μπορείς να εντοπίσεις και να γράψεις μια ομοιότητα και μια διαφορά που υπάρχει ανάμεσά τους;
2. Μπορείς να δώσεις έναν τίτλο για κάθε σκίτσο;
 - α.
 - β.
3. Να περιγράψεις συνοπτικά τα δύο σκίτσα ως προς το μήνυμά τους. Ποιο από τα δύο στέλνει αισιόδοξο μήνυμα;

² Κείμενο και εργασίες/δραστηριότητες για την Ε΄ & ΣΤ΄ Δημοτικού

4. Αν αυτά τα σκίτσα τα έβλεπαν οι άνθρωποι πριν από 40 χρόνια, πιστεύεις ότι θα άλλαζαν κάποια συνήθεια από τον τρόπο ζωής τους; Αν ναι, ποια;

5. Αφού παρατηρήσεις τα παραπάνω σκίτσα, μπορείς να γράψεις συνοπτικά δύο εκτιμήσεις/σκέψεις σου σχετικά με την κατάσταση που θα επικρατήσει στον πλανήτη Γη τα επόμενα 20 χρόνια;

6. Εκτιμάς ότι τα σκίτσα, μαζί με το σχόλιο του δεύτερου σκίτσου, ανήκουν στα πολυτροπικά κείμενα; Ναι ή όχι; Μπορείς να δικαιολογήσεις την απάντησή σου;

7. Τα δύο σκίτσα αναφέρονται στο «περιβάλλον». Αφού απομονώσεις το πρώτο συνθετικό της λέξης «περιβάλλον», στη συνέχεια να σχηματίσεις τρεις σύνθετες λέξεις με αυτό και κατόπιν να γράψεις τρεις προτάσεις για κάθε μία από αυτές τις σύνθετες λέξεις.

α.....

β.....

γ.....

8. Μπορείς να συντάξεις τρεις προτάσεις (μία απλή, μία σύνθετη και μία επαυξημένη) χρησιμοποιώντας αντίστοιχα τις λέξεις: *περιβάλλον, μόλυνση, ανακύκλωση*;

α.

β.

γ.

9. Στο σχόλιο του δεύτερου σκίτσου οι λέξεις «μου» και «σου» σε ποιο είδος αντωνυμιών ανήκουν; Ποιο στοιχείο σε βοήθησε να δώσεις την απάντησή σου;

10. Στις παρακάτω λέξεις υπάρχουν ορθογραφικά λάθη. Μπορείς να τις γράψεις ορθά ;

εργοστάσια

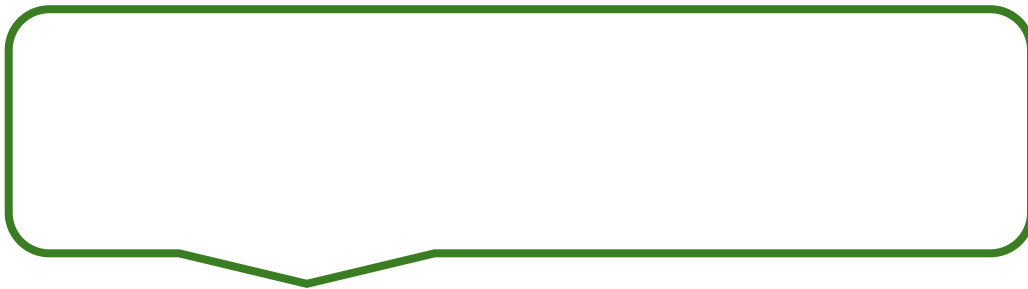
αυτοκίνητα

καυσαίρια

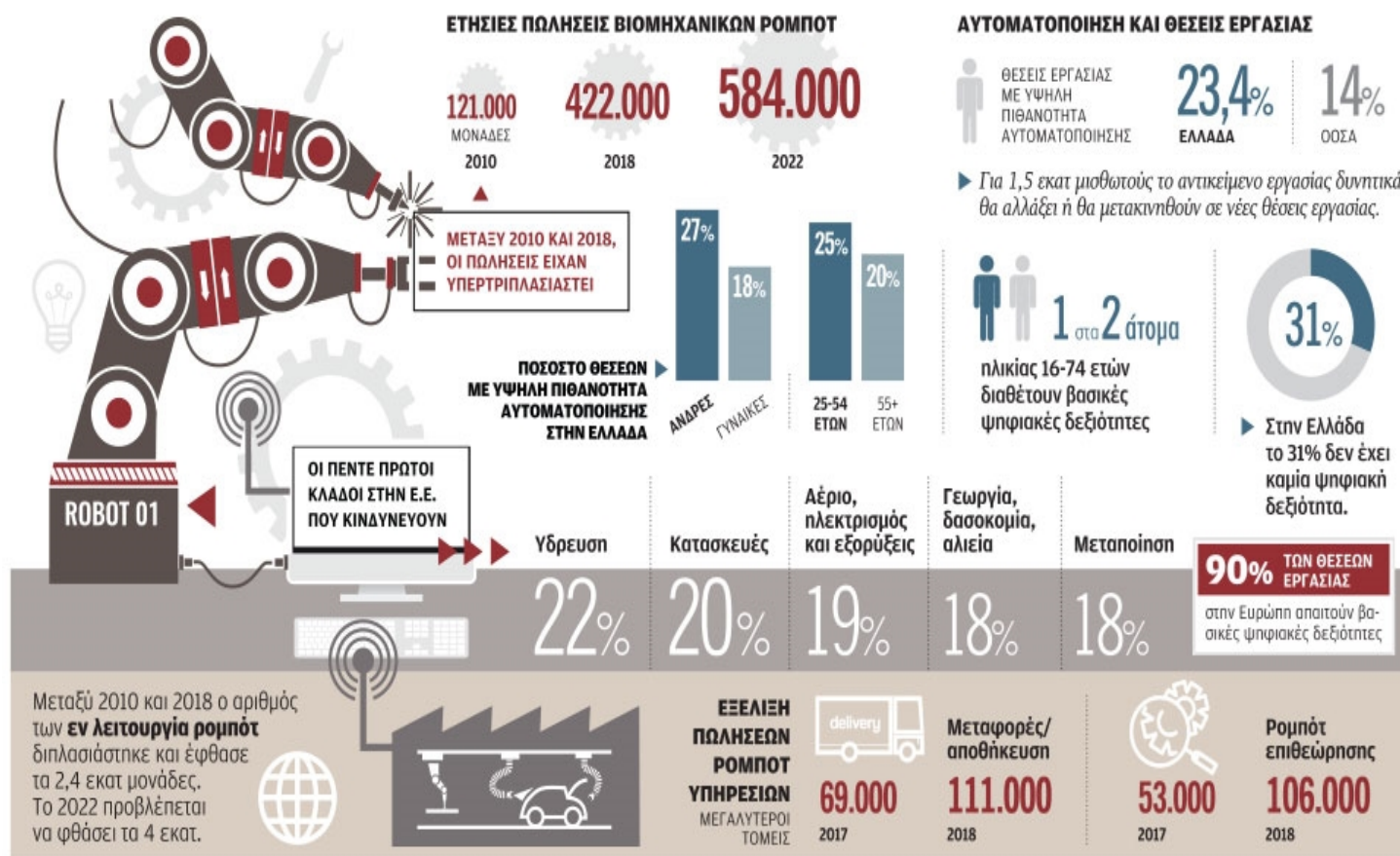
αναπνευστίρας

βιομηχανεία

11. Στο σχόλιο του δεύτερου σκίτσου (B) δεν υπάρχουν σημεία στίξης. Μπορείς να τα συμπληρώσεις γράφοντάς το ξανά;

Η χρήση των ρομπότ...³

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

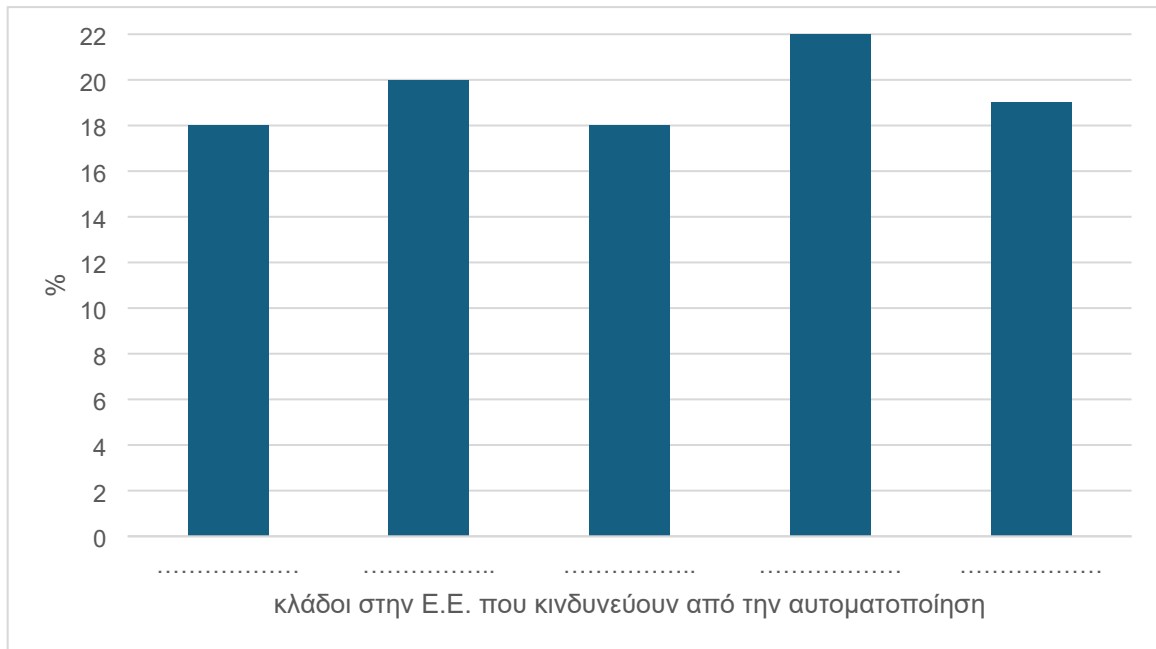
Πηγή από το διαδίκτυο:

<https://www.kathimerini.gr/economy/local/1047973/epelaynoyn-ta-rompot-stin-agora-ergasias/> (τελευταία προσπέλαση 25/06/2024)

³ Κείμενο και προτεινόμενες εργασίες/δραστηριότητες για τη ΣΤ' Δημοτικού.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ/ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Το παραπάνω κείμενο θεωρείς ότι ανήκει στα μονοτροπικά ή στα πολυτροπικά κείμενα;
Μπορείς να αιτιολογήσεις την άποψή σου;
2. Σύμφωνα με τα στοιχεία που παρατίθενται στο κείμενο, ο κλάδος που κινδυνεύει περισσότερο από την αυτοματοποίηση είναι: (κύκλωσε το σωστό)
 - α. η αλιεία
 - β. ο ηλεκτρισμός
 - γ. οι κατασκευές
 - δ. η ύδρευση
3. Να χαρακτηρίσεις τις παρακάτω προτάσεις γράφοντας (Σ) για τις σωστές και (Λ) για τις λανθασμένες.
 - α. Το 2018 υπήρξαν 100.000 ρομπότ επιθεώρησης.
 - β. Στην Ελλάδα, οι θέσεις εργασίας που καλύπτονται από γυναίκες έχουν μικρότερη πιθανότητα αυτοματοποίησης σε σχέση με τις αντίστοιχες θέσεις των ανδρών.
 - γ. Το 31 % στην Ελλάδα έχει ψηφιακές δεξιότητες.
 - δ. Η συντριπτική πλειονότητα των θέσεων εργασίας στην Ευρώπη απαιτεί βασικές ψηφιακές δεξιότητες.
 - ε. Από το 2010 έως το 2018 ο αριθμός των εν λειτουργία ρομπότ μειώθηκε και έφτασε τα 2,4 εκατ. μονάδες.
4. Μπορείς να δώσεις έναν άλλο τίτλο στο παραπάνω κείμενο;
5. Στην καθημερινή μας ζωή χρησιμοποιούνται όλο και περισσότερο οι ρομποτικές εφαρμογές. Εκτιμάς ότι οι ρομποτικές εφαρμογές μπορούν να αντικαταστήσουν συνολικά τον άνθρωπο στον χώρο εργασίας; Αιτιολόγησε την άποψή σου.
6. Αφού παρατηρήσεις με προσοχή τα στοιχεία που παρουσιάζονται στο κείμενο, να αντλήσεις τις κατάλληλες πληροφορίες και να συμπληρώσεις το παρακάτω ραβδόγραμμα.

7. Ποιο μέρος του λόγου χρησιμοποιείται περισσότερο στα σχόλια που υπάρχουν στο κείμενο; Γιατί συμβαίνει αυτό κατά τη γνώμη σου;

8. Ποια από τις παρακάτω προτάσεις είναι η ορθή μετατροπή στην παθητική φωνή της πρότασης: «Η αυτοματοποίηση θα αλλάξει δυνητικά το αντικείμενο εργασίας για 1,5 εκ. μισθωτούς»; (Κύκλωσε τη σωστή απάντηση)

- α.** Το αντικείμενο εργασίας δυνητικά θα αλλάξει η αυτοματοποίηση για 1,5 εκ. μισθωτούς.
- β.** Το αντικείμενο εργασίας δυνητικά θα αλλαχθεί για 1,5 εκ. μισθωτούς από την αυτοματοποίηση.
- γ.** Το αντικείμενο εργασίας δυνητικά έχει αλλαχθεί από την αυτοματοποίηση για 1,5 εκ. μισθωτούς.
- δ.** Για 15 εκ. μισθωτούς θα αλλάξει δυνητικά η αυτοματοποίηση το αντικείμενο εργασίας.

2. ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ

ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ 2026-2027

Τα μαθηματικά αποτελούν ένα ιδιαίτερο αντικείμενο μάθησης. Αναγνωρίζονται ως ένας από τους πλέον κρίσιμους τομείς του ανθρώπινου πολιτισμού, εξαιτίας του ισχυρού τρόπου ερμηνείας του κόσμου που προσφέρουν, με σημαντική συνεισφορά στην ανάπτυξη της ατομικής αλλά και της συλλογικής σκέψης. Παγκοσμίως κατέχουν κεντρική θέση στα Προγράμματα Σπουδών της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Η επιτυχημένη σχολική μαθητεία σε αυτά, αποτελεί καθοριστικό παράγοντα της γνωστικής και, κατ' επέκταση, της ακαδημαϊκής και της επαγγελματικής ανάπτυξης κάθε ατόμου.

Ωστόσο, η επιτυχής μαθησιακή πορεία, ξεκινά από τη στιγμή που τα Μαθηματικά θα αποκτήσουν νόημα για τους/τις μαθητές/τριες. Η κατανόηση των γνώσεων και των δεξιοτήτων φαίνεται να αναπτύσσεται όταν συμμετέχουν σε ομάδες, εργάζονται με νέες ιδέες, προτείνουν πιθανούς σχεδιασμούς και λύσεις, υπερασπίζονται μέσω επιχειρημάτων τις προτάσεις τους, τις αναδιαμορφώνουν με τα νέα δεδομένα που προέρχονται από τη συζήτηση με τα μέλη της ομάδας τους και την ολομέλεια της τάξης και καταλήγουν σε συμπεράσματα. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, χρειάζεται να διδαχθούν δομικά στοιχεία που συγκροτούν τη μαθηματική γνώση.

Οι γνώσεις και δεξιότητες που χρειάζεται να κατακτήσουν οι μαθητές/τριες είναι: η διατήρηση και ανάκληση δεδομένων (αριθμητικά δεδομένα όπως $4+3=7$), η χρήση αλγόριθμων ($46 \times 8=368$), η μάθηση εννοιών (πρόσθεση), η εξοικείωση με βασικές γεωμετρικές έννοιες, ο υπολογισμός γεωμετρικών μεγεθών και η επίλυση προβλημάτων. Προαπαιτούμενα για τον σχεδιασμό και λύση του προβλήματος είναι η γλωσσική, η πραγματολογική, η στρατηγική γνώση, καθώς και η γνώση υποδειγμάτων προβλημάτων. Κατά την επίλυση προβλημάτων μια σημαντική δυσκολία που αντιμετωπίζουν οι μαθητές/τριες οφείλεται στην αδυναμία να κατασκευάσουν την κατάλληλη αναπαράσταση του προβλήματος. Άλλη μία δυσκολία των μαθητών/τριών είναι να αποδώσουν τεκμηριωμένους μαθηματικούς συλλογισμούς και να αιτιολογήσουν με τη χρήση συμβολικής ή και φυσικής γλώσσας τις αποφάσεις τους κατά την επίλυση προβλημάτων. Έτσι, χρειάζεται ο σχεδιασμός δράσεων ενίσχυσης της μαθηματικής επιχειρηματολογίας στην τάξη των μαθηματικών του Δημοτικού. Επιπροσθέτως, είναι ανάγκη να δίνεται βαρύτητα στις εισαγωγικές δραστηριότητες των σχολικών εγχειριδίων, για την προσέγγιση των μαθηματικών εννοιών, οι οποίες έχουν κυρίως τη μορφή των ανοιχτών/διερευνητικών προβλημάτων, ώστε να αναπτυχθούν και στρατηγικές για την επίλυσή τους.

Επίσης, οι δυσκολίες που ενδέχεται να αντιμετωπίσουν οι μαθητές/τριες στα παραπάνω δομικά στοιχεία, αποτυπώνονται με χαμηλές επιδόσεις, οι οποίες όταν επαναλαμβάνονται φαίνεται να συνδέονται με την έλλειψη κινήτρων και την αποφυγή εμπλοκής τους στα Μαθηματικά. Ακόμη, οι πηγές των δυσκολιών συνδέονται με: τα χαρακτηριστικά των Μαθηματικών (ιεραρχική φύση των Μαθηματικών, ο αφηρημένος κώδικας επικοινωνίας και οι τρόποι αναπαράστασης της γνώσης), καθώς και με ατομικούς και περιβαλλοντικούς παράγοντες.

Τέλος, σημειώνεται πως τα **Νέα Προγράμματα Σπουδών** των Μαθητικών του Δημοτικού (Ι.Ε.Π. 2023) ενσωματώνουν σε μεγάλο βαθμό προτάσεις ώστε να ενισχυθεί η διδασκαλία βασικών μαθηματικών εννοιών που προαναφέρθηκαν, κυρίως με τη μορφή δραστηριοτήτων επίλυσης προβλημάτων.

Τα Διαδραστικά Συστήματα Μάθησης που εγκαθίστανται στις αίθουσες διδασκαλίας της Ε' και Στ' Δημοτικού μπορούν να αυξήσουν σε σημαντικό βαθμό τη διαδραστικότητα στη διδασκαλία και τη μάθηση των Μαθηματικών. Δίνουν τη δυνατότητα στον/στην εκπαιδευτικό να ενισχύσει και να μετατρέψει τη διδασκαλία σε μια δυναμική και ελκυστική

εμπειρία για τους μαθητές και τις μαθήτριες, με ποικιλία αναπαραστάσεων χρησιμοποιώντας οπτικοακουστικό και πολυμεσικό εκπαιδευτικό υλικό.

Πιο συγκεκριμένα, στο επόμενο διάστημα, ο/η εκπαιδευτικός θα μπορεί να σχεδιάζει το δικό του μάθημα διδασκαλίας (σενάριο διδασκαλίας) προσαρμοσμένο στις συγκεκριμένες μαθησιακές ανάγκες των μαθητών/τριών του/της, το οποίο θα μπορεί να το αποθηκεύει και να το αξιοποιεί, αφού το τροποποιήσει, χρησιμοποιώντας το ενδεχομένως σε επόμενη σχολική χρονιά ή και να το διαμοιράζει και συνδιαμορφώνει με άλλους συναδέλφους του/της. Το μάθημα αυτό μπορεί να περιλαμβάνει εντυπωσιακές παρουσιάσεις, δραστηριότητες που ο ίδιος έχει δημιουργήσει με την αξιοποίηση εκπαιδευτικών λογισμικών και δυναμικών ψηφιακών εργαλείων για την κατανόηση συγκεκριμένων μαθηματικών εννοιών.

Μπορεί επίσης, στο μάθημά του/της ο/η εκπαιδευτικός να αξιοποιεί συνδέσμους που οδηγούν σε κατάλληλες ασκήσεις, δραστηριότητες, προβλήματα και ψηφιακά περιβάλλοντα από έγκυρους και αξιόπιστους δικτυακούς τόπους.

Ενδεικτικά παραδείγματα:

<http://ebooks.edu.gr/ebooks>

Διαδραστικά-εμπλουτισμένα «Βιβλία του μαθητή» στο «Ψηφιακό Σχολείο».

<http://aesop.iep.edu.gr>

Πλατφόρμα «Αίσωπος» - Ψηφιακά Διδακτικά Σενάρια.

<http://photodentro.edu.gr/aggregator>

ΦΩΤΟΔΕΝΤΡΟ. Εθνικός συσσωρευτής εκπαιδευτικού περιεχομένου.

<https://phet.colorado.edu/en/simulations/filter?subjects=math&type=html>

Αφορά την ενότητα των Μαθηματικών. Οι εκπαιδευτικοί επιλέγουν -ανά βαθμίδα και τάξη αλλά και συμβατότητα από τεχνολογικής άποψης, με επιλογή γλώσσας και κάποιων βασικών χαρακτηριστικών συμπερίληψης- δραστηριότητες.

<https://www.geogebra.org/>

Δυναμικό ψηφιακό περιβάλλον Μαθηματικών για όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης, το οποίο ενσωματώνει γεωμετρία, άλγεβρα και στοχαστικά Μαθηματικά.

<http://nlvm.usu.edu>

Η National Library of Virtual Manipulatives (NLVM), του πανεπιστημίου Utah, εμπεριέχει μοναδικές διαδραστικές μικροεφαρμογές, οι οποίες μπορούν να αξιοποιηθούν για τη διδασκαλία Μαθηματικών. Δίνεται, περιορισμένη χρονικά, δωρεάν χρήση.

Στο **παράρτημα** των οδηγιών για τη διδασκαλία του μαθήματος των Μαθηματικών, για την Ε' και κυρίως για τη Στ' τάξη, αναπτύχθηκαν δραστηριότητες/προβλήματα «ανοικτού τύπου» με στόχο την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης των μαθητών/τριών και ζητείται από αυτούς σε ορισμένες περιπτώσεις να απαντήσουν σε ερωτήματα όπως: εξήγησε πώς σκέφτηκες, τι διαπιστώνεις, τι προβλέπεις, ποιοι παράγοντες μπορούν να ανατρέψουν την πρόβλεψή σου; Επιπροσθέτως, μπορεί ο/η εκπαιδευτικός να αξιοποιήσει ασκήσεις, δραστηριότητες και προβλήματα από τα θέματα των τελευταίων τριών ετών των Διαγνωνστικών Εξετάσεων στον σύνδεσμο: <https://iep.edu.gr/el/endeiktika-themata-eedx-menu>

Επισήμανση: Στο πλαίσιο του διδακτικού σχεδιασμού οι εκπαιδευτικοί προκειμένου να αξιοποιήσουν ιστοσελίδες από το διδακτικό υλικό να προβαίνουν σε επανέλεγχο της εγκυρότητάς τους, διότι ενδέχεται ορισμένες από αυτές να είναι ανενεργές ή να οδηγούν σε διαφορετικό περιεχόμενο.

ΤΑΞΗ Α΄

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

Βιβλίο μαθητή, Μαθηματικά Α΄ Δημοτικού, α΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Βιβλίο μαθητή, Μαθηματικά Α΄ Δημοτικού, β΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά Α΄ Δημοτικού, α΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά Α΄ Δημοτικού, β΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά Α΄ Δημοτικού, γ΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά Α΄ Δημοτικού, δ΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Επισήμανση: Οι ασκήσεις, δραστηριότητες και κεφάλαια, τα οποία έχουν ενταχθεί στο τέλος κάθε τάξης σε ξεχωριστό πίνακα, προτείνεται να αξιοποιηθούν προαιρετικά.

Η πρόταση για μη αξιοποίηση ασκήσεων, δραστηριοτήτων και κεφαλαίων καθώς και η προαιρετική διδασκαλία κάποιων άλλων, επιτρέπουν στον/στην εκπαιδευτικό να αφιερώσει περισσότερο χρόνο σε εμβάθυνση ή εξειδίκευση, ανάλογα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών του.

Κεφάλαιο	Προτείνεται να <u>μην</u> αξιοποιηθούν διδακτικά από το Βιβλίο Μαθητή τα παρακάτω:	Προτείνεται να <u>μην</u> αξιοποιηθούν διδακτικά από το Τετράδιο Εργασιών τα παρακάτω:	Προτείνεται να αξιοποιηθούν διδακτικά τα παρακάτω «ψηφιακά δομήματα» από τα εμπλουτισμένα σχ. εγχειρίδια	Παρατηρήσεις
1ο 1η Ενότητα				
3ο		σελ.14, δραστηριότητα 1		Υπάρχει αντίστοιχη σε επόμενο κεφάλαιο
5ο	σελ.21, δραστηριότητα 3			Υπάρχει σε επόμενο κεφάλαιο (κεφ.7)
7ο	σελ. 24, δραστηριότητα 1			Προτείνεται να αξιοποιηθεί χειραπτικό υλικό κυβάρια ή ξυλάκια
8ο	σελ. 27, δραστηριότητα 6			Υπάρχει σε επόμενο κεφάλαιο (κεφ.11)
9ο				

2η Ενότητα				
11ο	2 ^η δραστηριότητα Σελ.34			Προτείνεται η χρήση κερμάτων, επειδή είναι χρονοβόρο και χάνεται το πρώτο στάδιο αναπαράστασης που είναι το απτικό
12ο		σελ.32, δραστηριότητα 3		Δεν έχουν διδασχθεί συνδυασμούς συμφώνων στη γλώσσα
13ο	σελ.39 δραστηριότητα 3	σελ.35 δραστηριότητα 2		Δεν εξυπηρετούν άμεσα τους στόχους του κεφαλαίου
17ο 3η Ενότητα	Μαθαίνω Σελ.48	σελ.11 δραστηριότητα 5		Δεν έχουν διδασχθεί τα αντίστοιχα γράμματα στη γλώσσα για να συμπληρώσουν τις λέξεις Σελ.48 Προτείνεται παρόμοια αριθμογραμμή να κολληθεί στα θρανία των μαθητών
19ο	σελ.52 δραστηριότητα 1			Επειδή, το επίπεδο ανάγνωσης δεν βοηθά την επίλυση της άσκησης στο α΄ τρίμηνο, προτείνεται να ειπωθεί στους μαθητές/τριες να κυκλώσουν με κίτρινο μαρκαδόρο την αριστερή στήλη και με κόκκινο τη δεξιά στήλη

20ο	Σελ.54 δραστηριότητα 1 σελ. 55 δραστηριότητα 3			Προτείνεται να χρησιμοποιηθο ύν κέρματα Ρεαλιστική κατάσταση
21ο	σελ.56, δραστηριότητα 1			Υπάρχει όμοια σε προηγούμενο κεφάλαιο
25ο 4η Ενότητα	σελ.65, δραστηριότητα 4			Υπάρχει όμοια σε επόμενα κεφάλαια (κεφ.33, 46)
29ο		σελ.33 δραστηριότητα 5		Υπάρχει σε επόμενο κεφάλαιο (κεφ. 47) αξιοποίηση στην ενότητα 7
31ο		σελ.36 δραστηριότητα 3		Υπάρχει δυσκολία στην κατανόησή της
32ο		σελ.39 δραστηριότητα 5		Υπάρχει σε επόμενο κεφάλαιο (κεφ.47)
33ο 5η Ενότητα				
35ο		σελ. 15 δραστηριότητα 5		Υπάρχει δυσκολία στην κατανόησή της
36ο		σελ. 17 δραστηριότητα 5		Υπάρχει λάθος, το σωστό είναι: «προς τα αριστερά 2»
39ο 6η Ενότητα	σελ. 26 δραστηριότητα 1		Μπορεί να πραγματοποιηθ εί η παρακάτω ψηφιακή δραστηριότητα: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/10593	Προτείνεται να αξιοποιηθεί χειραπτικό υλικό κυβάκια, ξυλάκια και κέρματα
41ο		σελ.27 δραστηριότητα 5		Υπάρχει δυσκολία στην κατανόησή της
45ο 7η Ενότητα				

46o			Μπορεί να πραγματοποιηθεί η παρακάτω ψηφιακή δραστηριότητα: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/10588	Προτείνεται να χωριστούν οι μαθητές/τριες σε ομάδες των τεσσάρων μαθητών και να παίξουν το φιδάκι. Εξασκούνται επιπλέον και σε χωρικές κατευθύνσεις μπροστά και πίσω.
49o	σελ.46 δραστηριότητα 1 σελ.46 δραστηριότητα 2			Υπάρχει δυσκολία στην κατανόησή τους από τους/τις μαθητές/τριες
51o	σελ.50 δραστηριότητα 1			Η τρίτη πρόσθεση στη σειρά είναι με διψήφιους αριθμούς
52o 8η Ενότητα	σελ.54 δραστηριότητα 2			Αντί των νομισμάτων προτείνεται να αξιοποιηθεί χειραπτικό υλικό κυβάρια ή ξυλάκια
54o	σελ.59 δραστηριότητα 2	σελ.14 δραστηριότητα 3		Παρουσιάζουν δυσκολία στην κατανόησή τους
55o			Μπορεί να πραγματοποιηθεί η παρακάτω ψηφιακή δραστηριότητα: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/10587	
58o 9η Ενότητα				
60o		σελ.26 δραστηριότητα 3		Αντί της λέξης «άδεια» να γραφεί «έχουν λιγότερο νερό»

61ο	σελ.74 δραστηριότητα 1	σελ.29 δραστηριότητα 4		Παρουσιάζει δυσκολία στην λύση της από τους/τις μαθητές/τριες ΤΕ σελ. 29 δρ. 4 Προτείνεται αρχικά ο εκπαιδευτικός να ονομάσει τα σχήματα και οι μαθητές να τα δείχνουν. Επίσης, ενδείκνυται και η χρήση γεωπίνακα.
-----	------------------------------	------------------------------	--	---

Τα παρακάτω προτείνεται να αξιοποιηθούν προαιρετικά.

Ενότητες Κεφάλαια	Προτείνεται να αξιοποιηθούν προαιρετικά από το Βιβλίο Μαθητή τα παρακάτω:	Προτείνεται να αξιοποιηθούν προαιρετικά από το Τετράδιο Εργασιών τα παρακάτω:	Παρατηρήσεις
1η Ενότητα Κεφάλαιο 1ο	σελ. 12 και 13 δραστηριότητες 1 και 3	σελ. 10, δραστηριότητες 1 και 2	Οι δραστηριότητες του ΒΜ μπορούν να αξιοποιηθούν και στο μάθημα της Φυσικής Αγωγής (στην ενότητα ψυχοκινητικής αγωγής: Κατευθύνσεις) και αντίστοιχες δραστηριότητες του ΤΕ γίνονται στο Νηπιαγωγείο
Κεφάλαιο 2ο	σελ. 14, δραστηριότητα 1	σελ. 12 και 13 δραστηριότητες 1 και 4	Μπορούν να αξιοποιηθούν και στα Εικαστικά στην Α ενότητα με τα σχήματα
Κεφάλαιο 3ο	σελ. 16 και 17, δραστηριότητες 1, 2 και 4		
Κεφάλαιο 4ο		σελ. 17, δραστηριότητα 4	Για την άμεση αναπαράσταση ενός αριθμού μπορεί να αξιοποιηθεί η χρήση ενός ή δύο ζαριών
Κεφάλαιο 6ο		σελ. 21, δραστηριότητα 4	Εμπεριέχεται σε προηγούμενη δραστηριότητα
Κεφάλαιο 8ο		σελ. 25, δραστηριότητα 6	Μπορεί να αξιοποιηθεί και στα Εικαστικά
2η Ενότητα Κεφάλαιο 9ο		σελ. 27, δραστηριότητα 3	

Κεφάλαιο 11ο	σελ. 35, δραστηριότητα 4		
Κεφάλαιο 12ο		σελ. 33, δραστηριότητα 4	
Κεφάλαιο 14ο	σελ. 41, δραστηριότητα 2		
Κεφάλαιο 15ο		σελ. 38, δραστηριότητα 1	Παρόμοιες δραστηριότητες υπάρχουν σε προηγούμενα κεφάλαια
Κεφάλαιο 16ο	σελ. 45, δραστηριότητα 5		Μπορεί να αξιοποιηθεί και στα Εικαστικά
3η Ενότητα Κεφάλαιο 17ο	σελ. 48 και 49 δραστηριότητες 1 και 4	σελ. 11, δραστηριότητα 4	ΒΜ Σελ.49, δεν εστιάζει στους 3 βασικούς στόχους του κεφαλαίου (βιβλίο δασκάλου, σελ.61)
Κεφάλαιο 18ο	σελ. 51, δραστηριότητα 3	σελ. 12 δραστηριότητες 1 και 2	Παρόμοιες δραστηριότητες υπάρχουν στο ίδιο κεφάλαιο
Κεφάλαιο 19ο		σελ. 14 και 15 δραστηριότητες 2 και 6	
Κεφάλαιο 20ο		σελ. 17 δραστηριότητα 3	Δεν αποτελεί βασικό στόχο του κεφαλαίου
Κεφάλαιο 21ο	σελ. 57, δραστηριότητα 3		Παρόμοια δραστηριότητα υπάρχει σε επόμενο κεφάλαιο
Κεφάλαιο 22ο		σελ. 20 δραστηριότητα 1	
4η Ενότητα Κεφάλαιο 25ο		σελ. 25 δραστηριότητα 5	
Κεφάλαιο 26ο		σελ. 26 δραστηριότητες 1 και 2	Παρόμοιες δραστηριότητες υπάρχουν στο ίδιο κεφάλαιο. Εναλλακτικά, μπορούν να αξιοποιηθούν και στα Εικαστικά
Κεφάλαιο 27ο	σελ. 68 και 69 δραστηριότητες 1, 2 και 3		Παρόμοιες δραστηριότητες υπάρχουν στο ίδιο κεφάλαιο
Κεφάλαιο 29ο	σελ. 73, δραστηριότητα 3		
Κεφάλαιο 30ο		σελ. 35 δραστηριότητα 5	
Κεφάλαιο 31ο		σελ. 36 δραστηριότητα 2	
5η Ενότητα Κεφάλαιο 33ο	σελ. 13, δραστηριότητα 5		
Κεφάλαιο 35ο	σελ. 17, δραστηριότητα 4		

Κεφάλαιο 36ο		σελ. 16 και 17 δραστηριότητες 3 και 6	
Κεφάλαιο 37ο	σελ. 21, δραστηριότητα 2	σελ. 18, δραστηριότητα 2	
Κεφάλαιο 38ο		σελ. 20, δραστηριότητα 2	
6η Ενότητα Κεφάλαιο 39ο	σελ. 27, δραστηριότητα 4	σελ. 23, δραστηριότητες 5 και 6	Στο ΤΕ προτείνεται να γίνει μέρος των δραστηριοτήτων 5 και 6
Κεφάλαιο 40ο	σελ. 28, δραστηριότητα 1	σελ. 25, δραστηριότητα 3	Στα ΒΜ και ΤΕ προτείνεται να γίνει μέρος των δραστηριοτήτων
Κεφάλαιο 42ο	σελ. 33, δραστηριότητες 3 και 4	σελ. 28, δραστηριότητα 2	Στα ΒΜ και ΤΕ προτείνεται να γίνει μέρος των δραστηριοτήτων
Κεφάλαιο 43ο	σελ. 34, δραστηριότητα 2	σελ. 31, δραστηριότητα 5	Στα ΒΜ και ΤΕ προτείνεται να γίνει μέρος των δραστηριοτήτων
7η Ενότητα Κεφάλαιο 45ο	σελ. 38 και 39 δραστηριότητες 1 και 3		Προτείνεται να γίνει μέρος των δραστηριοτήτων
Κεφάλαιο 46ο	σελ. 41, δραστηριότητα 4	σελ. 34 και 35 δραστηριότητες 3 και 5	Στο ΒΜ και ΤΕ προτείνεται να γίνει μέρος των δραστηριοτήτων
Κεφάλαιο 47ο		σελ. 37, δραστηριότητες 3 και 4	Προτείνεται να γίνει μέρος των δραστηριοτήτων
Κεφάλαιο 48ο	σελ. 44, δραστηριότητα 1	σελ. 38, δραστηριότητα 3	Στο ΒΜ και ΤΕ προτείνεται να γίνει μέρος των δραστηριοτήτων
Κεφάλαιο 50ο		σελ. 43, δραστηριότητα 3	Προτείνεται να γίνει μέρος των δραστηριοτήτων
Κεφάλαιο 51ο		σελ. 44 και 45 δραστηριότητες 3 και 5	
8η Ενότητα Κεφάλαιο 52ο	σελ. 54, δραστηριότητα 1		
Κεφάλαιο 53ο	σελ. 56 και 57 δραστηριότητες 1 και 3	σελ. 12, δραστηριότητα 3	Στο ΒΜ, σελ.56 και ΤΕ προτείνεται να γίνει μέρος των δραστηριοτήτων
Κεφάλαιο 54ο		σελ. 15, δραστηριότητα 5	
Κεφάλαιο 55ο	σελ. 61, δραστηριότητα 3		
Κεφάλαιο 56ο	σελ. 63, δραστηριότητα 4		
Κεφάλαιο 57ο	σελ. 64, δραστηριότητα 1		Μπορεί να αξιοποιηθεί και στα Εικαστικά: Α ενότητα: Διακοσμητικά μοτίβα

9η Ενότητα Κεφάλαιο 58ο	σελ. 68, δραστηριότητα 1	σελ. 23, δραστηριότητα 6	Παρόμοια δραστηριότητα στο ΒΜ υπάρχει σε προηγούμενο κεφάλαιο. Εξαιρείται το «μαθαίνω»
Κεφάλαιο 60ο		σελ. 27, δραστηριότητα 5	Οι στόχοι καλύπτονται από τις υπόλοιπες δραστηριότητες (βιβλίο δασκάλου, σελ.154)
Κεφάλαιο 61ο	σελ. 75, δραστηριότητα 2	σελ. 29, δραστηριότητα 4	

Οδηγίες για τις ενότητες των Μαθηματικών της Α΄ τάξης

1η Ενότητα

Η σημαντικότητα της έννοιας του αριθμού αναδεικνύεται και στα Νέα Προγράμματα Σπουδών: «Από τη στιγμή της γέννησής τους τα παιδιά έρχονται αντιμέτωπα με μια πληθώρα από αριθμητικά φαινόμενα, τα οποία ελκύουν το ενδιαφέρον και την περιέργειά τους. Οι αριθμοί αντιπροσωπεύουν μια ανεξάντλητη και ερεθιστική πηγή ευκαιριών για ανακαλύψεις. Έτσι, η καθημερινότητά τους προσφέρει το πρώτο και πιο προκλητικό περιβάλλον για αλληλεπιδράσεις με νόημα και, επομένως, για την προώθηση της διαδικασίας μάθησης του αριθμού. Η διεύρυνση αυτού του πρώτου πεδίου 'αριθμητικής δράσης' με το σχολικό περιβάλλον διαμορφώνει νέους ορίζοντες μάθησης για τον αριθμό, καθώς με οργανωμένο, πλέον, τρόπο οι μαθητές οδηγούνται στη μετάβαση από την άτυπη αριθμητική γνώση στην τυπική, στη μύηση στο 'αριθμητικό/μαθηματικό κεφάλαιο' του ανθρώπινου πολιτισμού. Προσκαλούνται, συγκεκριμένα, να γίνουν «ενάριθμοι» (numerate), να αναπτύξουν την αίσθηση του αριθμού (number sense): μια γενική κατανόηση του αριθμού και των πράξεων με αριθμούς, καθώς και την ικανότητα ευέλικτης αξιοποίησης αυτής της κατανόησης για τη συγκρότηση και διατύπωση μαθηματικών κρίσεων και την ανάπτυξη χρήσιμων στρατηγικών διαχείρισης των αριθμών και των πράξεων με αριθμούς», Νέο πρόγραμμα Σπουδών για τα Μαθηματικά στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, Συμπληρωματικά προς τα ισχύοντα Προγράμματα Σπουδών, σελ. 15, <http://ebooks.edu.gr/ebooks/v2/ps.jsp>

Επειδή, η έννοια του αριθμού στα μαθηματικά είναι πολύ σημαντική προτείνεται κατά τη διδασκαλία του η διαφοροποίηση χειραπτικού υλικού, για παράδειγμα κάποιοι μαθητές χειρίζονται καλύτερα υλικά που είναι πιο σταθερά όπως ένας άβακας αντί για κυβάρια, ενώ άλλοι χρειάζεται να κινηθούν στο χώρο για παράδειγμα σε μια επιδαπέδια αριθμογραμμή.

Επίσης, προτείνεται το κεφάλαιο 5 να γίνει σε δύο διδακτικές περιόδους (μία διδ. περίοδος το Βιβλίο Μαθητή και μία διδ. περίοδος το Τετράδιο Εργασιών).

Ακόμη, προτείνεται το κεφάλαιο 6 να γίνει σε δύο διδακτικές περιόδους (μία διδ. περίοδος το Βιβλίο Μαθητή και μία διδ. περίοδος το Τετράδιο Εργασιών).

Στο πλαίσιο της ανάπτυξης μιας μαθηματικής δραστηριότητας στην τάξη που αφορά την έννοια του αριθμού προτείνεται πέραν της γνωστής αναπαράστασης των ζαριών η χρήση δυναμικών εικόνων για τους αριθμούς. Ένας τέτοιος τρόπος μπορεί να αποτυπωθεί σε καρτέλες των δέκα (μοντέλα δεκαδικής βάσης)-καρτέλα με άδεια τετράγωνα, πέντε σε κάθε σειρά.

2η Ενότητα

Προτείνεται το κεφάλαιο 10 να γίνει σε δύο διδακτικές περιόδους (μία διδ. περίοδος το Βιβλίο Μαθητή και μία διδ. περίοδος το Τετράδιο Εργασιών).

3η Ενότητα

Προτείνεται η διδασκαλία της προσθετικής ανάλυσης των αριθμών να διδαχθεί με την εξής λογική σειρά:

Δραστηριότητα	Αιτιολόγηση
Κεφάλαιο 18, σελίδα 13, δραστηριότητα 5 από το Τετράδιο Εργασιών	Αντιμεταθετική ιδιότητα πρόσθεσης ως παρατήρηση των ίδιων προσθετέων στις αριθμοπροτάσεις «έχω κάνει την πράξη μία φορά, οι προσθετέοι μένουν ίδιοι, ξέρω το αποτέλεσμα χωρίς να κάνω νοερά την ίδια πρόσθεση»
Κεφάλαιο 21, σελίδα 57, δραστηριότητα 3 από το Βιβλίο Μαθητή	Να δοθεί εναλλακτικό ρεαλιστικό πλαίσιο προβλήματος
Κεφάλαιο 21, σελίδα 19, δραστηριότητα 3 από το Τετράδιο Εργασιών	Τυποποιημένη προσθετική ανάλυση αριθμών Να δοθεί εναλλακτικό ρεαλιστικό πλαίσιο προβλήματος
Κεφάλαιο 21, σελίδα 18, δραστηριότητα 2 από το Τετράδιο Εργασιών	Δίνεται η δυνατότητα μέσα από το ρεαλιστικό πλαίσιο του προβλήματος ο/η μαθητής/τρια να διαχειριστεί τις συλλογές «βιβλία» του 6,7,8 ενεργώντας σε αυτές. Προτείνεται και η χρησιμοποίηση χειραπτικού υλικού. Επίσης, ο/η μαθητής/τρια μπορεί να ταξινομήσει τις λύσεις του ή τις λύσεις που προκύπτουν από άλλους/ες συμμαθητές/τριες στην τάξη

4η Ενότητα

Προτείνεται στο κεφάλαιο 30 η δραστηριότητα 3 (τετράδιο εργασιών τεύχος β σελίδα 34) να αξιοποιηθεί στην επόμενη ενότητα 7.

5η Ενότητα

Προτείνεται το κεφ.33 να γίνει σε δύο διδακτικές περιόδους (μία διδ. περίοδος το Βιβλίο Μαθητή και μία διδ. περίοδος το Τετράδιο Εργασιών).

6η Ενότητα

Προτείνεται το κεφ.42 να γίνει σε δύο διδακτικές περιόδους (μία διδ. περίοδος το Βιβλίο Μαθητή και μία διδ. περίοδος το Τετράδιο Εργασιών).

7η Ενότητα

Στην έννοια της πρόσθεσης και της αφαίρεσης, ως αντίστροφες πράξεις, μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως αναπαράσταση η αριθμογραμμή. Τα κεφάλαια 47 και 49 προτείνεται να διδαχθούν με την εξής λογική σειρά:

Δραστηριότητα	Αιτιολόγηση
Κεφάλαιο 49, σελ. 47, δραστηριότητα 4 από το Βιβλίο Μαθητή	Δίνεται η δυνατότητα μέσα από το ρεαλιστικό πλαίσιο του προβλήματος να χρησιμοποιηθεί η αριθμογραμμή για την επίλυση της αφαίρεσης 13-9. Οι μαθητές/τριες προσθέτουν στο 9 αριθμούς «κηρομπογιές» μέχρι το 13 μελετώντας την υπέρβαση της δεκάδας ως απόσταση του 9 από το 13. Αντίστροφα, οι μαθητές/τριες αναλύουν το πλήθος 9

	επιλέγοντας πιο εύκολες αφαιρέσεις με γνώμονα το 10. (13-3=10, 10-6=4)
Κεφάλαιο 49, σελ. 41, δραστηριότητα 5 από το Τετράδιο Εργασιών	Εξάσκηση πράξεων στην αριθμογραμμή. Διαχείριση πλήθους αφαιρέτη.
Κεφάλαιο 47, σελ.42, δραστηριότητα 1 από το Βιβλίο Μαθητή	Προτείνεται να συμπληρωθεί πρώτα η αριθμογραμμή και έπειτα οι αριθμοπροτάσεις που συμβολίζουν τις κινήσεις – μαθηματικές πράξεις πάνω στην αριθμογραμμή
Κεφάλαιο 47, σελ. 43, δραστηριότητα 3 από το Βιβλίο Μαθητή	Πρώτα η αριθμογραμμή, έπειτα οι αριθμοπροτάσεις
Κεφάλαιο 47, σελ.43, άσκηση 4 από το Βιβλίο Μαθητή	Πρώτα η αριθμογραμμή, έπειτα η αριθμοπρόταση
Κεφάλαιο 49, σελ.40, δραστηριότητα 2 από το Τετράδιο Εργασιών	Εξάσκηση στη μέτρηση της απόστασης των αριθμών στην αριθμογραμμή
Κεφάλαιο 47, σελ.37, δραστηριότητα 3, δραστηριότητα 4 από το Τετράδιο Εργασιών	
Κεφάλαιο 49, σελ.47, δραστηριότητα 5 από το Βιβλίο Μαθητή	
Κεφάλαιο 49, σελ. 40, δραστηριότητα 3 από το Τετράδιο Εργασιών	
Κεφάλαιο 30, σελ.4, δραστηριότητα 3 από το Τετράδιο Εργασιών	Εξάσκηση στην αντιστροφή πράξεων

ΤΑΞΗ Β΄

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

Βιβλίο μαθητή, Μαθηματικά Β΄ Δημοτικού, α΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Βιβλίο μαθητή, Μαθηματικά Β΄ Δημοτικού, β΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά Β΄ Δημοτικού, α΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά Β΄ Δημοτικού, β΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά Β΄ Δημοτικού, γ΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά Β΄ Δημοτικού, δ΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Επισήμανση: Οι ασκήσεις, δραστηριότητες και κεφάλαια, τα οποία έχουν ενταχθεί στο τέλος κάθε τάξης σε ξεχωριστό πίνακα, προτείνεται να αξιοποιηθούν προαιρετικά.

Η πρόταση για μη αξιοποίηση ασκήσεων, δραστηριοτήτων και κεφαλαίων καθώς και η προαιρετική διδασκαλία κάποιων άλλων, επιτρέπουν στον/στην εκπαιδευτικό να αφιερώσει περισσότερο χρόνο σε εμβάθυνση ή εξειδίκευση, ανάλογα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών του.

Κεφάλαιο	Προτείνεται να <u>μην</u> αξιοποιηθούν διδακτικά από το Βιβλίο Μαθητή τα παρακάτω:	Προτείνεται να <u>μην</u> αξιοποιηθούν διδακτικά από το Τετράδιο Εργασιών τα παρακάτω:	Προτείνεται να αξιοποιηθούν διδακτικά τα παρακάτω «ψηφιακά δομήματα» από τα εμπλουτισμένα σχ. εγχειρίδια	Παρατηρήσεις
<u>1^η Ενότητα</u> 1 ^ο	Ολόκληρο το Κεφάλαιο			Ως εισαγωγικό Κεφάλαιο είναι προτιμότερο να αξιοποιηθούν δραστηριότητες με χειραπτικό υλικό και παιγνιώδη μορφή (όπως, π.χ. αυτή της σελ. 10 του Β.Μ.).
2 ^ο	Σελ. 15, εργασία	Σελ. 9, άσκηση δ	Μπορεί να πραγματοποιηθεί	Β.Μ. Εργασία: Δεν προσελκύει το

			η παρακάτω ψηφιακή δραστηριότητα: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/10594	ενδιαφέρον των μαθητών. Τ.Ε. Άσκηση δ: Η χρήση και αξιοποίηση της αριθμογραμμής καλό θα ήταν να γίνεται με πιο ελκυστικό για τα παιδιά τρόπο.
4°	Σελ.19 Άσκηση 3 και 4	Σελ. 13, άσκηση δ (β)		Β.Μ. Παρουσιάζον αυξημένη δυσκολία Τ.Ε. Άσκηση δ (β): Παρουσιάζει αυξημένη δυσκολία.
5°	Σελ. 20, δραστηριότητα	Σελ. 15, άσκηση δ		Β.Μ. Δραστηριότητα: Μη χρηστική – λειτουργική εικονιστική παράσταση. Τ.Ε. Άσκηση δ: Δεν προσελκύει το ενδιαφέρον των μαθητών.
6°	Σελ. 23, εργασία 2 (α)			Προτείνεται να αξιοποιηθεί χειραπτικό υλικό (κυβάρια ή ξυλάκια).
7°	σελ. 24, δραστηριότητες σελ. 25 δραστηριότητες 1,2			Σελ.24. Θα ήταν προτιμότερο οι συγκεκριμένες δραστηριότητες να γίνουν με χειραπτικό υλικό.

				Σελ. 25. Προτείνεται οι μαθητές/τριες να επιλύσουν προβλήματα που να έχουν νόημα για αυτούς. Ενδεικτικά συζητούν τρόπους επίλυσης όπως του προβλήματος: Πώς μπορώ να βρω πόσα είναι τα μισά βιβλία που έχω στην τσάντα μου;
Επαναληπτικό 1 ^ο – 8 ^ο		Σελ. 22, άσκηση α Σελ. 23, άσκηση ζ		Άσκηση α: Το ζητούμενο της άσκησης δεν περιγράφεται με σαφήνεια. Άσκηση ζ: Αυξημένης δυσκολίας και κατανόησης του περιεχομένου της για τους μαθητές.
<u>2^η Ενότητα</u> 9 ^ο		Σελ. 24, άσκηση β	Μπορεί να πραγματοποιηθεί η παρακάτω ψηφιακή δραστηριότητα: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/10599	Αυξημένης δυσκολίας σε επίπεδο κατανόησης και επίλυσης για τους μαθητές.
10 ^ο	Σελ. 33, δραστηριότητα 3	Σελ. 26, άσκηση β	Μπορεί να πραγματοποιηθεί η παρακάτω ψηφιακή δραστηριότητα: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/10599	Β.Μ. Δραστηριότητα 3: Αυξημένης δυσκολίας. Τ.Ε. Άσκηση β: Το σκέλος της άσκησης που

			<u>m/ds/8521/10602</u>	αναφέρεται στην πρόταση λύσης εμπεριέχει αυξημένο επίπεδο δυσκολίας για τους μαθητές.
11°	Σελ. 35, εργασίες 2 & 3	Σελ. 28, άσκηση α Σελ. 29, άσκηση γ		Β.Μ. Εργασίες 2 & 3: Αυξημένου επιπέδου δυσκολίας για κατανόηση από τους μαθητές. Τ.Ε. Άσκηση α: Τα μαντέματα συνήθως δυσκολεύουν τα παιδιά της συγκεκριμένης ηλικιακής ομάδας γιατί απαιτούν αφηρημένη μαθηματική σκέψη. Άσκηση γ: Η εύρεση των τριών διαφορετικών λύσεων υπερβαίνει τις δυνατότητες αρκετών μαθητών αυτής της ηλικίας.
12°	Σελ. 37, Συμπέρασμα			Περιλαμβάνεται δεκαδικός αριθμός που δεν έχουν διδαχθεί τα παιδιά της β' τάξης.
13°	Σελ. 38, δραστηριότητα β	Σελ. 32, άσκηση α		Β.Μ. Δραστηριότητα α β: Αυξημένης δυσκολίας.

				Τ.Ε. Άσκηση α: Απαιτεί αρκετό χρόνο. Θα μπορούσε να συζητηθεί μόνο σε προφορικό επίπεδο με τους μαθητές.
14°	Σελ. 41, εργασία 1			Αυξημένης δυσκολίας για τους μαθητές.
15°	Σελ. 43, εργασία 2			Εργασία 2: Αυξημένης δυσκολίας.
Επαναληπ- τικό 9° – 15°	Σελ. 45, άσκηση 3γ	Σελ. 39, άσκηση στ		Β.Μ. Άσκηση 3γ: Αυξημένου επιπέδου δυσκολίας για κατανόηση και επίλυση. Τ.Ε. Άσκηση στ: Αυξημένου επιπέδου δυσκολίας για κατανόηση και επίλυση.
<u>3^η Ενότητα</u> 17°	Σελ. 48, δραστηριότητα Σελ. 49, εργασία 1	Σελ. 9 τ. β', άσκηση β		Β.Μ. Δραστηριότητα α: Προτείνεται η αντικατάστασ ή της με άλλη δραστηριότητ α βιωματικής προσέγγισης με τη χρήση χειραπτικού υλικού. Β.Μ. Εργασία 1: Παρουσιάζει πολυπλοκότητ α και δημιουργεί δυσκολίες στους μαθητές. Τ.Ε. Άσκηση β:

				Απαιτεί αρκετό χρόνο για τη ζωγραφική και δυσκολεύει τα παιδιά.
18°	Σελ. 51, εργασία	Σελ. 10, τ. β', άσκηση α		Β.Μ. Εργασία: Προτείνεται η χρήση χειραπτικού υλικού αντί του εικονιστικού. Τ.Ε. Άσκηση α: Η δραστηριότητα(1) μπερδεύει τους μαθητές, ενώ η α(2) απαιτεί υψηλό επίπεδο αφηρημένης μαθηματικής σκέψης.
19°	Σελ. 52, δραστηριότητα			Αυξημένης δυσκολίας για τους μαθητές (το β' σκέλος του ερωτήματος).
20°	Σελ. 55, εργασία	Σελ. 14, τ. β', άσκηση β Σελ. 15, τ. β', άσκηση γ		Β.Μ. Εργασία: Περιέχει αυξημένης δυσκολίας ερωτήματα, χωρίς την ύπαρξη υποστηρικτικό υ χειραπτικού υλικού. Τ.Ε. Ασκήσεις β & γ: Παρουσιάζουν αυξημένες δυσκολίες κατανόησης και επίλυσης.
21°	Σελ. 57, εργασία 2	Σελ. 16, τ. β', άσκηση β		Β.Μ. Εργασία 2:

		Σελ. 17, τ. β', άσκηση δ		Αυξημένης δυσκολίας. Τ.Ε. Ασκήσεις β & δ: Αυξημένης δυσκολίας για τους μαθητές.
22°		Σελ. 19, τ. β', άσκηση γ		Αυξημένης δυσκολίας.
23°	Σελ. 60, δραστηριότητα	Σελ. 20, τ. β', ασκήσεις α & β		Β.Μ. Δραστηριότητ α: Αυξημένης δυσκολίας. Τ.Ε. Ασκήσεις α & β: Περιέχουν αυξημένης δυσκολίας ερωτήματα για τους μαθητές της συγκεκριμένης τάξης.
Επαναληπτι κό 16° – 23°				
4 ^η Ενότητα 26°	Σελ. 70, δραστηριότητα		Μπορεί να πραγματοποιηθ εί η παρακάτω ψηφιακή δραστηριότητα: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/10620	Αναπροσαρμο γή στην τιμή του ψωμίου ώστε να ανταποκρίνετ αι στην πραγματικότη τα
27°	Σελ. 72, δραστηριότητα		Μπορεί να πραγματοποιηθ εί η παρακάτω ψηφιακή δραστηριότητα: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/10616	Προτείνεται να αντικατασταθ εί με δραστηριότητ α χειραπτικού υλικού (μπίλιες, κυβάκια).
28°	Σελ. 74, δραστηριότητα β	Σελ. 33, τ. β', άσκηση ε	Μπορεί να πραγματοποιηθ εί η παρακάτω ψηφιακή δραστηριότητα:	Β.Μ. Δραστηριότητ α β: Αυξημένης δυσκολίας για τους μαθητές.

			http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/10619	Τ.Ε. Άσκηση ε: Αυξημένη δυσκολία κατανόησης λόγω ασαφούς περιεχομένου.
Επαναληπτικό 24° – 28°	Σελ. 77, άσκηση 2	Σελ. 34, τ. β', άσκηση α Σελ. 35, τ. β', άσκηση ε		Β.Μ. Άσκηση 2: Η συγκεκριμένη άσκηση με την επόμενη δραστηριότητα επέκτασής της είναι αυξημένης δυσκολίας για αρκετούς μαθητές. Τ.Ε. Άσκηση α: Ενέχει αυξημένη δυσκολία κατανόησης και επίλυσης διότι αποτελεί ανοιχτού τύπου πρόβλημα και απαιτεί τουλάχιστον εικονιστικό υλικό διαχείρισης από το μαθητή. Άσκηση ε: Απαιτεί υψηλού επιπέδου αφηρημένη σκέψη και δυσκολεύει τους μαθητές.
<u>5^η Ενότητα</u> 30°		Σελ. 8, τ. γ', άσκηση α & β Σελ. 9, τ. γ', άσκηση στ		Άσκηση α & β: Προτείνεται η αντικατάσταση ή τους με άλλες που αξιοποιούν

				χειραπτικό υλικό (κυβάρια, κ.λπ.). Άσκηση στ: Αυξημένης δυσκολίας για τους μαθητές.
31°	Ολόκληρο το Κεφάλαιο	Ολόκληρο το Κεφάλαιο		Το κεφάλαιο αυτό αποσπασματικά στοχεύει στη δόμηση της έννοιας της επιφάνειας που είναι ιδιαίτερα απαιτητική για τα παιδιά της συγκεκριμένης ηλικίας.
32°		Σελ. 12, τ. γ', άσκηση γ		Παρουσιάζει αυξημένη δυσκολία στην κατανόηση.
33°	Σελ. 14, τ. β', εργασία 1	Σελ. 15, τ. γ', άσκηση γ		Β.Μ. Εργασία 1: Απαιτεί πολύ χρόνο και είναι δύσκολη για τους μαθητές. Τ.Ε. Άσκηση γ: Το ζητούμενο της άσκησης δεν περιγράφεται με σαφήνεια.
Επαναληπτικό 29° – 33°	Σελ. 16, τ. β', άσκηση 1β	Σελ. 17, τ. γ', άσκηση ζ		Β.Μ. Άσκηση 1β: Η διατύπωση του προβλήματος δυσκολεύει αρκετούς μαθητές. Τ.Ε. Άσκηση ζ: Αυξημένης δυσκολίας.

6 ^η Ενότητα 34 ^ο	Σελ. 18, τ. β', εισαγωγική δραστηριότητα Σελ. 19, τ. β', άσκηση 2	Σελ. 19, τ. γ', άσκηση ε		Β.Μ. Εισαγωγική δραστηριότητα: Σύνθετη, πολύωρη και μη χρηστική για τους μαθητές. Άσκηση 2: Ο συνδυασμός του λεκτικού προβλήματος με το συγκεκριμένο εικονιστικό υλικό γίνεται ιδιαίτερα απαιτητικός στα παιδιά. Τ.Ε. Άσκηση ε: Αυξημένης δυσκολίας.
35 ^ο	Σελ. 20, τ. β', εισαγωγική δραστηριότητα	Σελ. 21, τ. γ', άσκηση ε		Β.Μ. Εισαγωγική δραστηριότητα: Μη χρηστική – λειτουργική εικονιστική παράσταση. Τ.Ε. Άσκηση ε: Αυξημένης δυσκολίας για τους μαθητές.
36 ^ο	Σελ. 23, δραστηριότητα			Αυξημένης δυσκολίας για τους μαθητές.
37 ^ο	Σελ. 25, τ. β', εργασία 1	Σελ. 24, τ. γ', άσκηση β Σελ. 25, τ. γ', άσκηση ε		Β.Μ. Εργασία 1: Ο πίνακας με το εικονιστικό υλικό που συνοδεύει την εργασία είναι δύσχρηστος για τους μαθητές. Τ.Ε. Άσκηση β: Πολύπλοκο και δυσνόητο

				για τους μαθητές το διάγραμμα του ερωτήματος. Άσκηση ε: Περιέχει αυξημένης δυσκολίας ερωτήματα για τους μαθητές της συγκεκριμένης τάξης.
38°		Σελ. 27, τ. γ', άσκηση στ		Η διατύπωση του προβλήματος δυσκολεύει στους μαθητές.
40°		Σελ. 31, τ. γ', άσκηση ε Σελ. 31, τ. γ', άσκηση ζ		Άσκηση ε: Δυσκολεύει τους μαθητές. Άσκηση ζ: Αλλαγή του ποσού των χαρτονομισμάτων.
Επαναληπτικό 34° – 40°		Σελ. 32, τ. γ', άσκηση α Σελ. 33, τ. γ', άσκηση ζ		Άσκηση α: Αυξημένης δυσκολίας. Άσκηση ζ: Απαιτεί υψηλό επίπεδο αφηρημένης σκέψης και παρουσιάζει αυξημένη δυσκολία επίλυσης για τους μαθητές.
<u>7η Ενότητα</u> 44°	Σελ. 43, τ. β', εργασία 1	Σελ. 13, τ. δ', άσκηση γ		Β.Μ. Εργασία 1: Αυξημένης δυσκολίας για τους μαθητές. Τ.Ε. Άσκηση γ: Μη ευκρινές και λειτουργικό το συγκεκριμένο

				εικονιστικό υλικό.
Επαναληπτικό 41° – 44°	Σελ. 45, τ. β', άσκηση 2			Ο διδακτικός στόχος καλύπτεται από απλούστερες και σαφέστερες δραστηριότητες.
<u>8^η Ενότητα</u> 45°		Σελ. 16, τ. δ', άσκηση β Σελ. 17, τ. δ', άσκηση γ Σελ. 17, τ. δ', άσκηση δ		Άσκηση β: Λόγω της αντιστοιχίας συμβόλου με αριθμητική τιμή παρουσιάζει αυξημένη δυσκολία για τους μαθητές. Άσκηση γ: Αυξημένης δυσκολίας. Άσκηση δ: Η (ασαφής) διατύπωση του προβλήματος δυσκολεύει τους μαθητές και επίσης, περιλαμβάνει νοητική πράξη μη τέλειας διαίρεσης: 36/8.
48°	Σελ. 53, τ. β', εισαγωγική δραστηριότητα (Ζωγραφίζω τι μπορεί να διαρκεί:)			Η δραστηριότητα της ζωγραφικής απαιτεί αρκετό χρόνο (θα μπορούσε ίσως να αποτελέσει διαθεματική δράση στα πλαίσια του μαθήματος

				των εικαστικών).
49°		Σελ. 25, τ. δ', άσκηση δ		Παρουσιάζει αυξημένη δυσκολία κατανόησης λόγω αντιστοίχισης συμβόλου με αριθμητική τιμή.
50°	Ολόκληρο το κεφάλαιο	Σελ. 27, τ. δ', ασκήσεις β,γ,δ		Β.Μ.: Πολύωρες και «πυκνές» διδασκτικές δραστηριότητ ες. Ο διδασκτικός στόχος έχει επιτευχθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο (49). Τ.Ε. Ασκήσεις β,γ,δ: Οι συγκεκριμένες ασκήσεις απαιτούν λογικομαθημα τικές ενέργειες υψηλού αφηρημένου επιπέδου και δυσκολεύουν τους μαθητές.
Επαναληπτι κό 45° – 50°	Σελ. 59, τ. β', άσκηση 2β	Σελ. 28, τ. δ', άσκηση β Σελ. 29, τ. δ', ασκήσεις δ, ε		Β.Μ. Άσκηση 2β: Αυξημένης δυσκολίας και κατανόησης του περιεχομένου τους. Τ.Ε. Άσκηση β: Αυξημένης δυσκολίας. Ασκήσεις δ,ε: Υψηλού επιπέδου αφηρημένη

				σκέψη με συνέπεια δυσχέρειες στην επίλυσή τους.
<u>9^η Ενότητα</u> 51 ^ο	Ολόκληρο το Κεφάλαιο	Ολόκληρο το Κεφάλαιο		Η έννοια της καθετότητας με τη συγκεκριμένη αποσπασματική ή αναφορά είναι δύσκολο να κατανοηθεί και κατ' επέκταση να δομηθεί επιτυχώς από τους μαθητές.
52 ^ο	Ολόκληρο το Κεφάλαιο	Ολόκληρο το Κεφάλαιο		Η έννοια της παραλληλίας με τη συγκεκριμένη αποσπασματική ή αναφορά είναι δύσκολο να κατανοηθεί και κατ' επέκταση να δομηθεί επιτυχώς από τους μαθητές.
53 ^ο		Σελ. 35, τ. δ', άσκηση δ Σελ. 35, τ. δ', άσκηση ε		Άσκηση δ: Η διατύπωση της άσκησης δημιουργεί ασάφειες. Άσκηση ε: Αυξημένης δυσκολίας.
Επαναληπτικό 51 ^ο – 54 ^ο	Σελ. 68,69 τ. β', άσκηση 1 Σελ. 69, τ. β', άσκηση 2	Σελ. 39, τ. δ', άσκηση δ Σελ. 39, τ. δ', ασκήσεις ε, στ		Β.Μ. Άσκηση 1: αφαιρέθηκε το αντίστοιχο κεφάλαιο Άσκηση 2: Αυξημένης δυσκολίας. Τ.Ε. Άσκηση δ: Ασαφής διατύπωση

				και δυσκολία κατανόησης. Ασκήσεις ε, στ: Οι συγκεκριμένες ασκήσεις περιέχουν αυξημένης δυσκολίας ερωτήματα για τους μαθητές της συγκεκριμένης τάξης.
--	--	--	--	---

Τα παρακάτω προτείνεται να αξιοποιηθούν προαιρετικά.

Ενότητες Κεφάλαια	Προτείνεται να αξιοποιηθούν προαιρετικά από το Βιβλίο Μαθητή τα παρακάτω:	Προτείνεται να αξιοποιηθούν προαιρετικά από το Τετράδιο Εργασιών τα παρακάτω:	Παρατηρήσεις
1η Ενότητα Κεφάλαιο 2ο		σελ. 8, άσκηση β	Παρόμοια άσκηση υπάρχει στο βιβλίο μαθητή
Κεφάλαιο 3ο		σελ. 10, άσκηση β	
Κεφάλαιο 5ο		σελ. 14, άσκηση β	
Κεφάλαιο 8ο		σελ. 20, άσκηση β	
2η Ενότητα Κεφάλαιο 9ο		σελ. 31, εργασία 1	
Κεφάλαιο 11ο		σελ. 35, εργασία 1	Εναλλακτικά, να γίνει προφορικά
Κεφάλαιο 12ο		σελ. 36, η τελευταία δραστηριότητα	
Κεφάλαιο 13ο		σελ. 39, η πρώτη δραστηριότητα	
Κεφάλαιο 15ο		σελ. 37, άσκηση γ	
3η Ενότητα Κεφάλαιο 16ο		σελ. 7, άσκηση δ	Μπορεί να αξιοποιηθεί και στα Εικαστικά
Κεφάλαιο 17ο		σελ. 9, άσκηση β	Προτείνεται να γίνει μέρος των δραστηριοτήτων
Κεφάλαιο 18ο		σελ. 10, άσκηση β	Προτείνεται να γίνει μέρος των δραστηριοτήτων

Κεφάλαιο 19ο		σελ. 12, άσκηση β	
Κεφάλαιο 21ο	σελ. 57, εργασία 1		
Κεφάλαιο 25ο	σελ. 69, εργασία 3	σελ. 27, άσκηση γ	ΒΜ Δε συνδέεται άμεσα με τους βασικούς στόχους του κεφαλαίου (βιβλίο δασκάλου, σελ. 94). ΤΕ Προτείνεται να γίνει μέρος των δραστηριοτήτων
5η Ενότητα Κεφάλαιο 29ο		σελ. 7, άσκηση δ	Υπάρχουν παρόμοιες δραστηριότητες στο ίδιο κεφάλαιο
Κεφάλαιο 32ο		σελ. 13, άσκηση ε	
Επαναληπτικό	σελ. 17, εργασία 2		Έχει αφαιρεθεί το αντίστοιχο κεφάλαιο
6η Ενότητα Κεφάλαιο 36ο		σελ. 22, άσκηση β	
Κεφάλαιο 39ο		σελ. 29, άσκηση δ	
Κεφάλαιο 40ο	σελ. 31, εργασία 2		
7η Ενότητα Κεφάλαιο 42ο		σελ. 8, άσκηση α	
Κεφάλαιο 43ο		σελ. 11, ασκήσεις ε και στ	Υπάρχουν παρόμοια προβλήματα σε επόμενα κεφάλαια
8η Ενότητα Κεφάλαιο 46ο	σελ. 49, εργασία 2	σελ. 18 και 19, ασκήσεις β και ε	Οι βασικοί στόχοι επιτυγχάνονται με δραστηριότητες του ίδιου κεφαλαίου
Κεφάλαιο 49ο	σελ. 55, εργασία 2		
Επαναληπτικό		σελ. 28, άσκηση α	

Οδηγίες για τις ενότητες των Μαθηματικών της τάξης

Προτείνεται η σύνδεση των μαθηματικών: α) με τη μουσική μέσα από δραστηριότητες και β) με την περιβαλλοντική εκπαίδευση με δραστηριότητες που προτείνονται στον Οδηγό Ανάπτυξης διαθεματικών δραστηριοτήτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στο βιβλίο δασκάλου στις σελ.91 και 94 στα αντίστοιχα φύλλα δραστηριοτήτων 1 και 4.

Επιπλέον, για την προσέγγιση του αλγόριθμου της πρόσθεσης και της αφαίρεσης προτείνεται αρχικά να εργαστούν οι μαθητές/τριες με:

α) μοντέλα δεκαδικής βάσης (πίνακες με δύο πλαίσια των δέκα) και με πίνακες θεσιακής αξίας, όπου οι μονάδες, δεκάδες και εκατοντάδες αναπαρίστανται στο πάνω μέρος του πίνακα αρχικά με κυβάρια των ένα, των δέκα και των εκατό και στη συνέχεια με εικόνες. Η δραστηριότητα αυτή θα βοηθήσει τους μαθητές/τριες στη γραπτή καταγραφή του αλγόριθμου.

Ενδεικτικά προτείνονται δύο ή τρία προβλήματα, όπου θα δίνεται η ευκαιρία στους μαθητές να προτείνουν λύσεις σχετικά με το πώς θα σχηματίσουν δύο αριθμούς για παράδειγμα το 36 στην πάνω καρτέλα δεκαδικής βάσης και το 45 στην κάτω καρτέλα δεκαδικής βάσης. Η οδηγία που παίρνουν οι μαθητές/τριες είναι να αρχίσουν από τη στήλη των μονάδων, στη συνέχεια τους δίνεται χρόνος να το επιλύσουν και να εξηγήσουν αυτό που έκαναν και να το δικαιολογήσουν.

Επίσης, προτείνεται να εμπλέκονται σε δραστηριότητες που υποστηρίζουν την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο ένα πλαίσιο καθορίζει το μαθηματικό νόημα (για παράδειγμα 4 δάσκαλοι σε μία τάξη είναι πολλοί, ενώ τέσσερις μαθητές σε μία τάξη είναι λίγοι, μία (1) πολυκατοικία δεν μπορεί να έχει μόνο μία (1) πόρτα.

1η Ενότητα

Στο εισαγωγικό κεφάλαιο θα πρέπει να διατεθούν 2-3 διδακτικές ώρες για την πληρέστερη ανασκόπηση και επανάληψη των βασικών μαθηματικών εννοιών που διδάχθηκαν οι μαθητές στην Α΄ Δημοτικού. Επίσης, προτείνεται η χρήση και αξιοποίηση χειραπτικού υλικού καθώς και βιωματικές (σε μικρές ομάδες παιδιών) δραστηριότητες με παιγνιώδη μορφή έτσι, ώστε να προσελκύουν το ενδιαφέρον των παιδιών για μάθηση.

Η επίλυση προβλήματος σε παιδιά της συγκεκριμένης ηλικιακής ομάδας συνίσταται να ακολουθεί τη στόχευση και μεθοδολογική κατάταξη της ιεραρχημένης διαβάθμισης των λεκτικών προβλημάτων (συνένωσης, σύνθεσης, εξισορρόπησης, κ.λπ.). Η διδασκαλία στη συγκεκριμένη περίπτωση θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη την ιεραρχική δυσκολία του κάθε τύπου προβλήματος και να υπάρχει, επιπροσθέτως, εναλλακτικό υποστηρικτικό υλικό.

2η Ενότητα

Ενθαρρύνουμε τους μαθητές να αναπτύξουν τις δικές τους στρατηγικές επίλυσης προβλήματος.

Προτείνεται μεθοδική και στοχευμένη προσέγγιση των μαθηματικών εννοιών με βιωματικές – παιγνιώδεις δράσεις που προσελκύουν το ενδιαφέρον των μαθητών.

Τα συμπεράσματα προκύπτουν μετά από εκτενή συζήτηση – διάλογο με τα παιδιά. Αποφεύγεται η στείρα απομνημόνευση και δίνεται ιδιαίτερη έμφαση σε χειραπτικό και, σε δεύτερο στάδιο, εικονιστικό υλικό.

3η Ενότητα

Δίνεται έμφαση στην ανάπτυξη των στρατηγικών του παιδιού στην ανάλυση αριθμών και με βάση αυτές τις στρατηγικές προχωρούμε σε δομημένη και μεθοδική δόμηση της μαθηματικής έννοιας.

Προτείνεται ο έλεγχος των αποτελεσμάτων των ασκήσεων να γίνεται, εναλλακτικά, και με τη χρήση χειραπτικού υλικού για όσους μαθητές το έχουν ανάγκη.

Συνίσταται η ενεργός εμπλοκή των μαθητών σε βιωματικές παιγνιώδεις δραστηριότητες (π.χ. το παιχνίδι στη σελ. 64 στο Β.Μ.).

4η Ενότητα

Προτείνεται το κεφ. 24 να γίνει σε δύο διδακτικές ώρες (μία διδακτική ώρα η προπαίδεια του 10 και μία διδακτική ώρα η προπαίδεια του 5).

Προτείνεται το κεφ. 25 να γίνει σε δύο διδακτικές ώρες (μία διδακτική ώρα η προπαίδεια του 2 και μία διδακτική ώρα η προπαίδεια του 4).

Προτείνεται το κεφ. 28 να γίνει σε δύο διδακτικές ώρες (μία διδακτική ώρα η προπαίδεια του 3 και μία διδακτική ώρα η προπαίδεια του 6).

Προτείνεται αξιοποίηση εικονιστικού υλικού σε καρτέλες μεγάλου μεγέθους ελκυστικές στους μαθητές και εργασία των παιδιών σε ομάδες.

5η Ενότητα

Προτείνεται το κεφ. 29 να γίνει σε δύο διδακτικές ώρες (μία διδακτική ώρα η προπαίδεια του 9 και μία διδακτική ώρα η προπαίδεια του 11).

Προτείνεται η εισαγωγική δραστηριότητα του κεφ. 30 να γίνει με χειραπτικό υλικό και βιωματικά (σε μικρές ομάδες παιδιών).

6η Ενότητα

Προτείνεται η εισαγωγικές δραστηριότητες των κεφ. 34 & 35 να γίνουν με χειραπτικό υλικό.

Επειδή η διαδικασία επίλυσης προβλήματος αποτελεί σημαντική (βασική) μαθηματική διαδικασία συνίσταται αρχικά να γίνεται χρήση και αξιοποίηση χειραπτικού υλικού από τους μαθητές της τάξης.

Τα κεφ. 38 και 39 δύναται να ενσωματωθούν.

7η Ενότητα

Προτείνεται εξάσκηση ανά δυάδες μαθητών στην αντιστοίχιση των δακτύλων με τις εκατοντάδες καθώς και δραστηριότητες με χρήση και αξιοποίηση χειραπτικού υλικού (π.χ. ραβδάκια, κυβάκια, κ.λπ.).

8η Ενότητα

Η δόμηση και ανάπτυξη της έννοιας «περισσότερο από ...» και «λιγότερο από» συνίσταται να αρχίζει με δραστηριότητες που περιλαμβάνουν μικρούς αριθμούς και διαδοχικά να περάσουν οι μαθητές σε δραστηριότητες με μεγάλους αριθμούς (κεφ.45).

Κεφ. 50: Η εισαγωγική δραστηριότητα μπορεί να χρησιμοποιηθεί για διαθεματική εργασία στα πλαίσια της Ευέλικτης Ζώνης.

9η Ενότητα

Κεφ. 53: Μεθοδικά και εστιασμένα προσελκύουμε το ενδιαφέρον των μαθητών με στόχο την κατανόηση των βημάτων του συμπεράσματος.

Κεφ. 54: Συστηματική αξιοποίηση του άβακα για την αναγνώριση τετραψήφιων αριθμών.

ΤΑΞΗ Γ΄

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

Βιβλίο μαθητή, Μαθηματικά Γ΄ Δημοτικού, ένα τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά Γ΄ Δημοτικού, α΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά Γ΄ Δημοτικού, β΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά Γ΄ Δημοτικού, γ΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά Γ΄ Δημοτικού, δ΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Επισήμανση: Οι ασκήσεις, δραστηριότητες και κεφάλαια, τα οποία έχουν ενταχθεί στο τέλος κάθε τάξης σε ξεχωριστό πίνακα, προτείνεται να αξιοποιηθούν προαιρετικά.

Η πρόταση για μη αξιοποίηση ασκήσεων, δραστηριοτήτων και κεφαλαίων καθώς και η προαιρετική διδασκαλία κάποιων άλλων, επιτρέπουν στον/στην εκπαιδευτικό να αφιερώνει περισσότερο χρόνο σε εμβάθυνση ή εξειδίκευση, ανάλογα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών του.

Κεφάλαιο	Προτείνεται να <u>μη</u> αξιοποιηθούν διδακτικά από το Βιβλίο Μαθητή τα παρακάτω:	Προτείνεται να <u>μη</u> αξιοποιηθούν διδακτικά από το Τετράδιο Εργασιών τα παρακάτω:	Προτείνεται να αξιοποιηθούν διδακτικά τα παρακάτω «ψηφιακά δομήματα» από τα εμπλουτισμένα σχ. εγχειρίδια	Παρατηρήσεις
1ο		α΄ τεύχος, σελ. 11, άσκηση 5		Η άσκηση 5 θα μπορούσε να αξιοποιηθεί διδακτικά στο βιβλίο του μαθητή, χρησιμοποιώντας βιωματικά τους άβακες και οι μαθητές να κατανοήσουν την αξία θέσης των ψηφίων.
2ο	σελ. 14, άσκηση 1			Η άσκηση 1 προκειμένου να χαρακτηριστεί ανακαλυπτική αρκεί η εκφώνηση του προβλήματος, ώστε οι

				μαθητές να βρουν όλους τους πιθανούς τρόπους πρόσθεσης.
2ο	σελ. 15, άσκηση 2			Η άσκηση 2 εστιάζει κυρίως στο διαδικαστικό μέρος πρόσθεσης διψήφιων και τριψήφιων αριθμών. Προτείνεται να δοθούν ως πρόβλημα σε ζευγάρια μαθητών/τριών και να προτείνουν λύσεις.
7ο	σελ. 25, άσκηση 4			Στην άσκηση 4 η χρήση της αριθμομηχανής θα μπορούσε να ενσωματωθεί ως τρόπος επαλήθευσης στις άλλες δραστηριότητες
8ο		α' τεύχος, σελ. 24, άσκηση 2	Αντί για την 5 ^η άσκηση του Β.Μ., σελ. 29, μπορεί να πραγματοποιηθεί η παρακάτω ψηφιακή δραστηριότητα: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4391	Οι μαθητές έχουν εξασκηθεί σε παρόμοιες ασκήσεις στο βιβλίο του μαθητή.
8ο		α' τεύχος, σελ. 25, άσκηση 4		Οι μαθητές έχουν εξασκηθεί σε παρόμοιες ασκήσεις.
9ο		α' τεύχος, σελ. 26, άσκηση 1	Η δραστηριότητα	Οι μαθητές έχουν

			‘μαθαίνω’ σελ. 31 στο Β.Μ. μπορεί να γίνει με πιο διερευνητικό τρόπο μέσω ψηφιακών εργαλείων: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4425 http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4424	εξασκηθεί σε παρόμοιες ασκήσεις.
10ο	σελ. 32, άσκηση 1			Η άσκηση 1 προκειμένου να χαρακτηριστεί ανακαλυπτική ώστε οι μαθητές να βρουν όλους τους πιθανούς τρόπους αφαίρεσης, αρκεί η εκφώνηση του προβλήματος.
10ο	σελ. 33, άσκηση 2			Η άσκηση 2 εστιάζει κυρίως στο διαδικαστικό μέρος αφαίρεσης διψήφιων και τριψήφιων αριθμών.
12ο	σελ. 37, άσκηση 3			Έχουν γίνει παρόμοια προβλήματα.
12ο		α' τεύχος, σελ. 32, άσκηση 2		Έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.
13ο		α' τεύχος, σελ. 35, άσκηση 5		Οι μαθητές έχουν εξασκηθεί σε παρόμοιες ασκήσεις.

14ο	σελ. 43, άσκηση 5			Δεν εξυπηρετεί άμεσα τον διδασκτικό στόχο της ενότητας. Θα μπορούσε να συνδεθεί με το 4ο μάθημα που αφορά το αρχαίο ελληνικό σύστημα αριθμητικής γραφής
14ο		β' τεύχος, σελ. 11, άσκηση 4		Οι μαθητές έχουν εξασκηθεί σε παρόμοιες ασκήσεις.
15ο	σελ. 45, άσκηση 3			Οι ασκήσεις 1, 2 αρκούν για την επίτευξη του διδασκτικού στόχου.
15ο		β' τεύχος, σελ. 13, άσκηση 4		Εισάγεται διαδικαστικά η έννοια της αντίστροφης πράξης πρόσθεσης- αφαίρεσης χωρίς να έχει αναπτυχθεί εννοιολογικά στο βιβλίο του μαθητή. Θα μπορούσε να μεταφερθεί στο βιβλίο του μαθητή.
17ο	σελ. 49, άσκηση 3			Έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.
17ο		β' τεύχος, σελ. 17, άσκηση 6		Έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.
18ο		β' τεύχος, σελ. 18, άσκηση 1	Η δραστηριότητα 3 σελ. 51 στο Β.Μ. μπορεί να γίνει με πιο διερευνητικό	Έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.

			τρόπο μέσω ψηφιακών εργαλείων: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4292	
19ο	σελ. 52, άσκηση 1			Έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.
19ο	σελ. 53, άσκηση 3			Δεν εντάσσεται άμεσα στην κατηγορία των προβλημάτων.
20ο		β' τεύχος, σελ. 22, άσκηση 2		Εισάγεται διαδικαστικά η έννοια της αντίστροφης πράξης πρόσθεσης-αφαίρεσης χωρίς να έχει αναπτυχθεί εννοιολογικά στο βιβλίο του μαθητή. Θα μπορούσε να μεταφερθεί στο βιβλίο του μαθητή.
26ο	σελ.67, άσκηση 2			Θα μπορούσαν να δοθεί χειραπτικό υλικό για τα 6 έκτα και 3 τρίτα π.χ. διάφανο χαρτί και να αποφασίσουν οι μαθητές πώς θα τα χρησιμοποιήσουν προκειμένου να λύσουν το πρόβλημα
27ο	σελ. 71, άσκηση 2			Οι υπόλοιπες δραστηριότητες αρκούν για την επίτευξη του διδακτικού στόχου.

27ο		γ' τεύχος, σελ. 11, ασκήσεις 4, 6		Έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.
28ο	σελ. 73, ασκήσεις 2, 3			Έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.
28ο		γ' τεύχος, σελ 13, ασκήσεις 5, 6		Έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.
29ο		γ' τεύχος, σελ. 14, άσκηση 1 γ' τεύχος, σελ. 15, άσκηση 4		Έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.
30ο	σελ. 77, ασκήσεις 2, 3			Έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.
30ο		γ' τεύχος, σελ. 16, άσκηση 3		Έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.
31ο	σελ. 79, άσκηση 4			Έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.
33ο	σελ. 84 Άσκηση 1 σελ. 85, άσκηση 2			Σελ.84, η άσκηση 1 Προτείνεται να γίνει με πραγματικά αντικείμενα που υπάρχουν στην τάξη (για παράδειγμα το βάρος της βιβλιοθήκης. Σελ. 85, η άσκηση 2 εστιάζει κυρίως στο διαδικαστικό μέρος ενώ στην παρούσα φάση η εστίαση είναι στην εννοιολογική κατανόηση. Προτείνεται να εργαστούν με κύβους dienes για καλύτερη εννοιολογική κατανόηση

33ο		γ' τεύχος, σελ. 23, άσκηση 5		Έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.
34ο	σελ. 87, άσκηση 2 άσκηση 3.2 3.3 και 3.4			Η άσκηση 2 εστιάζει κυρίως στο διαδικαστικό μέρος ενώ στην παρούσα φάση η εστίαση είναι στην εννοιολογική κατανόηση. Για τις 3.2, 3.3 και 3.4 εναλλακτικά προτείνεται η χρήση κύβων Dienes για καλύτερη εννοιολογική κατανόηση
35ο	σελ.89, άσκηση 2			Προτείνεται χρήση δεκαδικών μοντέλων όπως <u>Hundredths Disk</u> – <u>GeoGebra</u> ή εκτύπωση των δεκαδικών μοντέλων
36ο	σελ. 90, άσκηση 1			Προτείνεται να εργαστούν σε ομάδες και να αντιστοιχίσουν τις τιμές που θα υπάρχουν σε πολλά αντικείμενα της τάξης με νομίσματα που θα έχουν δοθεί σε κάθε ομάδα. Εναλλακτικά θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν τις τιμές από το κυλικείο.
36ο	σελ. 91, άσκηση 5			Δυσκολία στην κατανόησή της

				από τους μαθητές.
36ο		γ' τεύχος, σελ. 28, άσκηση 1 γ' τεύχος, σελ. 29, άσκηση 4		Έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.
37ο	σελ. 93, άσκηση 2			Έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.
37ο		γ' τεύχος, σελ.30, άσκηση 1 γ' τεύχος, σελ.31, άσκηση 4		Υπάρχουν παρόμοιες ασκήσεις παρακάτω.
40ο	σελ.99, άσκηση 2			Προτείνεται και η χρήση των κύβων Dienes για την καλύτερη εννοιολογική κατανόηση.
40ο		γ' τεύχος, σελ. 34, άσκηση 2		Τ.Ε. Η συγκεκριμένη άσκηση θα μπορούσε να αξιοποιηθεί διδακτικά στο βιβλίο του μαθητή, χρησιμοποιώντας βιωματικά τους άβακες οι μαθητές θα αναπτύξουν την αξία θέσης των ψηφίων.
41ο			Αντί για τη 2 ^η δραστηριότητα, σελ. 101, στο Β.Μ. μπορεί να πραγματοποιηθεί η παρακάτω ψηφιακή δραστηριότητα: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4150	

			Ως επέκταση της 5ης άσκησης, σελ.37, στο Τ.Ε. μπορεί να πραγματοποιηθεί η παρακάτω ψηφιακή δραστηριότητα: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4144	
42ο			Ως επέκταση της 1ης δραστηριότητας του Β.Μ, σελ. 102, μπορεί να πραγματοποιηθεί η παρακάτω ψηφιακή δραστηριότητα: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4417	
46ο	Όλο το κεφάλαιο			Έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις σε προηγούμενο κεφάλαιο.
48ο	σελ. 117, άσκηση 2 σελ. 117, άσκηση 4			Έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.
48ο		δ' τεύχος, σελ. 15, ασκήσεις 2, 3		Οι υπόλοιπες δραστηριότητες επαρκούν για την επίτευξη των στόχων.
49ο		δ' τεύχος, σελ. 17, άσκηση 4	Η άσκηση 3, σελ. 16, στο Τ.Ε. μπορεί να γίνει με πιο διερευνητικό τρόπο μέσω ψηφιακών εργαλείων: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4417	Έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.

			em/ds/8521/43 84	
50ο		δ' τεύχος, σελ. 18, άσκηση 2 δ' τεύχος, σελ. 19, άσκηση 4		Έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.
53ο		δ' τεύχος, σελ. 25, άσκηση 5		Η συγκεκριμένη άσκηση θα μπορούσε να αξιοποιηθεί διδακτικά στο βιβλίο του μαθητή, χρησιμοποιώντας βιωματικά τους άβακες οι μαθητές θα αναπτύξουν την αξία θέσης των ψηφίων.
54ο	Όλο το κεφάλαιο			Αποτελεί επανάληψη εννοιών που έχουν αναπτυχθεί επαρκώς σε προηγούμενη ενότητα.
56ο	σελ. 135, ασκήσεις 2, 3			Οι άσκηση 2 και 3 εστιάζουν κυρίως στο διαδικαστικό μέρος ενώ στην παρούσα φάση η εστίαση είναι στην εννοιολογική κατανόηση μέσω της επίλυσης προβλημάτων.
56ο		δ' τεύχος, σελ. 31, ασκήσεις 4, 6		Έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.
57ο	Όλο το κεφάλαιο			Αποτελεί επανάληψη εννοιών που έχουν αναπτυχθεί επαρκώς σε

			προηγούμενη ενότητα.
58ο	Όλο το κεφάλαιο		Οι δραστηριότητες θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν στα κεφάλαια που αναπτύσσονται οι αντίστοιχες έννοιες. Ωστόσο, έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.
59ο	Όλο το κεφάλαιο		Οι δραστηριότητες θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν στα κεφάλαια που αναπτύσσονται οι αντίστοιχες έννοιες. Ωστόσο, έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.

Τα παρακάτω προτείνεται να αξιοποιηθούν προαιρετικά.

Ενότητες Κεφάλαια	Προτείνεται να αξιοποιηθούν προαιρετικά από το Βιβλίο Μαθητή τα παρακάτω:	Προτείνεται να αξιοποιηθούν προαιρετικά από το Τετράδιο Εργασιών τα παρακάτω:	Παρατηρήσεις
1η Ενότητα Κεφάλαιο 1ο	σελ. 13, άσκηση 2		Βλέπε οδηγίες Βιβλίο Δασκάλου σελ. 9
Κεφάλαιο 2ο	σελ. 15, το πρώτο μέρος της άσκησης 3		Υπάρχουν παρόμοιες ασκήσεις στο ίδιο κεφάλαιο
Κεφάλαιο 3ο	σελ. 17, άσκηση 3		Προτείνεται να αξιοποιηθεί και σε άλλα γνωστικά αντικείμενα
Κεφάλαιο 5ο		σελ. 19, άσκηση 5	Υπάρχουν παρόμοιες ασκήσεις στο ίδιο κεφάλαιο
Κεφάλαιο 6ο	σελ. 22, άσκηση 1		Υπάρχει παρόμοια άσκηση στο Τετράδιο Εργασιών

2η Ενότητα Κεφάλαιο 8ο	σελ. 29, άσκηση 3	σελ. 25, άσκηση 4	
Κεφάλαιο 10ο		σελ. 29, άσκηση 5	
Κεφάλαιο 11ο		σελ. 31, άσκηση 5	Δεν εξυπηρετεί άμεσα τους βασικούς στόχους του κεφαλαίου
Κεφάλαιο 15ο		σελ. 13, άσκηση 5	Έχουν γίνει παρόμοιες δραστηριότητες
Κεφάλαιο 16ο		σελ. 15, άσκηση 3	
Κεφάλαιο 17ο		σελ. 17, άσκηση 4	
Κεφάλαιο 18ο		σελ. 19, άσκηση 4	Μπορεί να συνδυαστεί με το μάθημα της Ιστορίας
Κεφάλαιο 20ο		σελ. 23, στην άσκηση 6 να γίνουν δύο στήλες	
4η Ενότητα Κεφάλαιο 23ο		σελ. 27, άσκηση 4	
5η Ενότητα Κεφάλαιο 28ο	σελ. 72, άσκηση 1	σελ. 13, άσκηση 4	
Κεφάλαιο 29ο		σελ. 14 και 15, ασκήσεις 2 και 5	
Κεφάλαιο 30ο		σελ. 17, άσκηση 6	
Κεφάλαιο 31ο		σελ. 19, άσκηση 3	
Κεφάλαιο 32ο	σελ. 80, άσκηση 2		
6η Ενότητα Κεφάλαιο 33ο	σελ. 85, άσκηση 3	σελ. 23, άσκηση 4	
Κεφάλαιο 36ο	σελ. 91, άσκηση 4.2		Προτείνεται να γίνει μέρος των δραστηριοτήτων
Κεφάλαιο 38ο		σελ. 32, άσκηση 2	
7η Ενότητα Κεφάλαιο 41ο		σελ. 36 και 37, ασκήσεις 1 και 4	
Κεφάλαιο 42ο		σελ. 38 και 39, ασκήσεις 2 και 4	Μπορούν να αξιοποιηθούν και στα Εικαστικά
8η Ενότητα Κεφάλαιο 47ο	σελ. 115, άσκηση 3	σελ. 13, άσκηση 5	
Κεφάλαιο 49ο	σελ. 119, άσκηση 3		
Κεφάλαιο 50ο	σελ. 120, άσκηση 1		
Κεφάλαιο 51ο	σελ. 122 άσκηση 1		
9η Ενότητα Κεφάλαιο 55ο	σελ. 133 άσκηση 3	σελ. 29, άσκηση 6	

Κεφάλαιο 56ο	σελ. 135 άσκηση 4	σελ. 30 και 31, ασκήσεις 2 και 5	
--------------	-------------------	-------------------------------------	--

Οδηγίες για τις ενότητες των μαθηματικών της τάξης

1η Ενότητα: Αριθμοί μέχρι το 1.000 - Οι τέσσερις πράξεις-
Γεωμετρικά σχήματα

Κεφ. 1: Να δοθεί βαρύτητα στην ανάπτυξη της αξίας θέσης των ψηφίων και στην ανάλυση των αριθμών στο δεκαδικό τους ανάπτυγμα μέσα από τις αντίστοιχες δραστηριότητες.

Κεφ. 2: Να δοθεί η δυνατότητα στους μαθητές να ανακαλύψουν τους διαφορετικούς τρόπους πρόσθεσης μεταβαίνοντας στον αλγόριθμο της κάθετης πρόσθεσης εννοιολογικά. Σ' αυτό θα βοηθήσει η κατανόηση των μαθητών για την αξία θέσης των ψηφίων ώστε να τοποθετήσουν τα ψηφία των δύο προσθετέων σωστά και να προκύψει το άθροισμα.

Κεφ. 3: Να προσεγγίσουν οι μαθητές τα βασικά χαρακτηριστικά των σχημάτων και να τα συγκρίνουν μέσα από βιωματικές δραστηριότητες, καταστάσεις της καθημερινότητάς τους και χειραπτικά υλικά.

Κεφ. 4-6: Να εστιάσουν οι μαθητές στην εννοιολογική κατανόηση του πολλαπλασιασμού προσεγγίζοντάς τον ως επαναλαμβανόμενη πρόσθεση. Η απομνημόνευση της προπαίδειας είναι επιθυμητή για λόγους αυτοματοποίησης, αλλά γνωρίζοντας οι μαθητές το εννοιολογικό υπόβαθρο του πολλαπλασιασμού θα τους βοηθήσει στα σημεία που θα δυσκολευτούν. Να αντιληφθούν τον πολλαπλασιασμό ως αντίστροφη πράξης της διαίρεσης και το αντίστροφο.

Κεφ. 7: Επαναληπτικό.

2η Ενότητα: Μετρήσεις μήκους - Πράξεις αφαίρεσης και
πολλαπλασιασμού - Στερεά σώματα

Κεφ. 8: Να χρησιμοποιούν οι μαθητές το μέτρο, να εξασκηθούν στη μέτρηση μηκών και να παρατηρήσουν τη σχέση των υποδιαίρεσεων του μέτρου. Να αντιληφθούν ότι η μονάδα μέτρησης είναι μια συμβατική έννοια, το μέτρο και οι υποδιαίρεσεις προέκυψαν από την ανάγκη του ανθρώπου να μετρήσει το μήκος. Σ' αυτό το σημείο μπορούμε να αναφερθούμε και σε άλλες μονάδες μέτρησης όπως η ίντσα. Οι μαθητές έχουν εμπειρίες και με την ανάλογη καθοδήγηση του εκπαιδευτικού πιθανόν να σκεφτούν ότι για τη μέτρηση της διαγωνίου των τηλεοράσεων χρησιμοποιείται η ίντσα.

Κεφ. 9: Να δοθεί έμφαση στη δισδιάστατη και τρισδιάστατη μορφή των σχημάτων και στην αναπαράστασή τους με τη χρήση αναπτυγμάτων.

Κεφ. 10: Να δοθεί η δυνατότητα στους μαθητές να ανακαλύψουν τους διαφορετικούς τρόπους αφαίρεσης μεταβαίνοντας στον αλγόριθμο της κάθετης αφαίρεσης εννοιολογικά. Σ' αυτό θα βοηθήσει η κατανόηση των μαθητών για την αξία θέσης των ψηφίων ώστε να τοποθετήσουν σωστά τα ψηφία του μειωτέου και του αφαιρετέου και να προκύψει η διαφορά. Σημαντικό είναι να δοθεί προσοχή στις έννοιες του μειωτέου και του αφαιρετέου προκειμένου οι μαθητές να αντιληφθούν και να συνδέσουν τις έννοιες με τη διαδικασία της πράξης της αφαίρεσης. Μειωτέος είναι ο αριθμός που μειώνεται, άρα είναι ο μεγαλύτερος αριθμός και αφαιρετέος είναι ο αριθμός που αφαιρείται από τον μειωτέο. Δηλαδή ο μειωτέος, μειώνεται κατά τόσο, όσο είναι ο αφαιρετέος και προκύπτει η διαφορά.

Κεφ. 11: Να εστιάσουν οι μαθητές στην εννοιολογική κατανόηση του πολλαπλασιασμού προσεγγίζοντας τον ως επαναλαμβανόμενη πρόσθεση. Η απομνημόνευση της προπαίδειας είναι επιθυμητή για λόγους αυτοματοποίησης, αλλά γνωρίζοντας οι μαθητές

το εννοιολογικό υπόβαθρο του πολλαπλασιασμού θα τους βοηθήσει στα σημεία που θα δυσκολευτούν.

Κεφ. 12: Επαρκούν οι οδηγίες στο βιβλίο του δασκάλου.

Κεφ. 13: Επαναληπτικό.

3η Ενότητα: Αριθμοί μέχρι το 3.000 - Οι τέσσερις πράξεις - Χαράξεις, ορθές γωνίες

Κεφ. 14: Να δοθεί βαρύτητα στην ανάπτυξη της αξίας θέσης των ψηφίων και στην ανάλυση των αριθμών στο δεκαδικό τους ανάπτυγμα μέσα από τις αντίστοιχες δραστηριότητες. Κρίνεται σημαντική η ανάπτυξη της ιδιότητας της σύγκρισης των αριθμών.

Κεφ. 15: Να αντιληφθούν οι μαθητές την πρόσθεση ως αντίστροφη πράξη της αφαίρεσης και το αντίστροφο. Να χρησιμοποιούν αυτή την ιδιότητα ως επαλήθευση των πράξεων.

Κεφ. 16: Να δοθεί έμφαση στη ανάπτυξη δεξιοτήτων των μαθητών στη χρήση γεωμετρικών οργάνων (χάρακας, γνώμονας, διαβήτη) προκειμένου να κατασκευάζουν απλά γεωμετρικά σχήματα και να παρατηρούν τα χαρακτηριστικά των σχημάτων.

Κεφ. 17: Να δοθεί βαρύτητα στην ανάλυση των αριθμών στην αξία των ψηφίων του και στην επιμεριστική ιδιότητα του πολλαπλασιασμού ως προς την πρόσθεση.

Κεφ. 18: Να δοθεί έμφαση σε καταστάσεις μερισμού.

Κεφ. 19: Επαρκούν οι οδηγίες στο βιβλίο του δασκάλου.

Κεφ. 20: Επαναληπτικό.

4η Ενότητα: Εισαγωγή στα απλά κλάσματα

Κεφ. 22: Να δοθεί έμφαση σε καταστάσεις μερισμού και ίσου μερισμού καθώς και στη σχέση των μεριδίων μεταξύ τους και ως προς το όλο.

Κεφ. 23: Να εξασκηθούν οι μαθητές στην ερμηνεία του κλάσματος χρησιμοποιώντας ποικίλα μοντέλα εξωτερικών αναπαραστάσεων των κλασμάτων.

Κεφ. 24: Να αντιληφθούν την έννοια της κλασματικής μονάδας. Να έχουν αίσθηση της σχέσης της κλασματικής μονάδας με τη μονάδα στους φυσικούς αριθμούς. Στα κλάσματα η κλασματική μονάδα προσδιορίζεται κάθε φορά από το κλάσμα που έχουμε, άρα είναι άπειρες, ενώ στους φυσικούς η μονάδα είναι το 1. Κάθε αριθμός προκύπτει ως επανάληψη της μονάδας του. Συνεπώς, η ανάπτυξη της σχέσης αυτής θα επιτρέψει τους μαθητές να αντιληφθούν το κλάσμα ως αριθμό μέσα από την επανάληψη της κλασματικής του μονάδας, τόσες φορές όσες εκφράζει ο αριθμητής. Είναι σημαντικό να αναπτυχθεί η ιδιότητα της σύγκρισης και να μπορούν οι μαθητές να διατάσσουν τους αριθμούς χρησιμοποιώντας το μοντέλο της αριθμογραμμής και να τους συγκρίνουν χρησιμοποιώντας τα σύμβολα ανισότητας. Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί στην περίπτωση σύγκρισης κλασμάτων που εκφράζουν κάποιο μοντέλο εμβαδού. Είναι σημαντικό να καταλάβουν οι μαθητές ότι μπορούμε να συγκρίνουμε κλάσματα που αναφέρονται στο ίδιο όλο.

Κεφ. 25: Είναι σημαντικό οι μαθητές να αναπτύξουν δεξιότητες παρατήρησης και σύγκρισης σχημάτων προκειμένου να κατανοήσουν ότι ισοδύναμα είναι τα κλάσματα που εκφράζουν το ίδιο μέρος ενός μεγέθους. Αυτό που αλλάζει μόνο είναι ο αριθμός των μερών και όχι το μέρος.

Κεφ. 26: Επαναληπτικό.

5η Ενότητα: Προσθέσεις και αφαιρέσεις - Αλγόριθμος του πολλαπλασιασμού

Κεφ. 27: Να δοθεί έμφαση στη διαδικασία ελέγχου της ορθότητας της πράξης με την αντίστροφη πράξη.

Κεφ. 28: Να εξασκηθούν στην ανάλυση των αριθμών στην αξία των ψηφίων του και στην επιμεριστική ιδιότητα του πολλαπλασιασμού ως προς την πρόσθεση, διψήφιο με μονοψήφιο.

Κεφ. 29: Να εξασκηθούν στην ανάλυση των αριθμών στην αξία των ψηφίων του και στην επιμεριστική ιδιότητα του πολλαπλασιασμού ως προς την πρόσθεση, διψήφιο με διψήφιο.

Κεφ. 30: Εισαγωγή στον αλγόριθμο του πολλαπλασιασμού και σύνδεση με τις δύο προηγούμενες ενότητες.

Κεφ. 31: Επαρκούν οι οδηγίες στο βιβλίο του δασκάλου.

Κεφ. 32: Επαναληπτικό.

6η Ενότητα: Εισαγωγή στους δεκαδικούς αριθμούς

Κεφ. 33-38:

Επαρκούν οι διδακτικές οδηγίες στο βιβλίο του δασκάλου, ωστόσο θα πρέπει να δοθεί έμφαση στην κατανόηση της αξίας θέσης των ψηφίων του ακέραιου και του δεκαδικού μέρους ενός δεκαδικού αριθμού.

7η Ενότητα: Αριθμοί μέχρι το 7.000 - Μέτρηση μάζας -

Παζλ, πλακόστρωτα, μωσαϊκά, συμμετρία

Κεφ. 40: Να δοθεί βαρύτητα στην ανάπτυξη της αξίας θέσης των ψηφίων, στην ανάλυση των αριθμών στο δεκαδικό τους ανάπτυγμα μέσα από τις αντίστοιχες δραστηριότητες και στη σύγκριση και διάταξη των αριθμών.

Κεφ. 41: Επαρκούν οι οδηγίες στο βιβλίο του δασκάλου.

Κεφ. 42: Επαρκούν οι οδηγίες στο βιβλίο του δασκάλου.

Κεφ. 43: Επαρκούν οι οδηγίες στο βιβλίο του δασκάλου.

Κεφ. 44: Επαρκούν οι οδηγίες στο βιβλίο του δασκάλου.

Κεφ. 45: Επαναληπτικό.

8η Ενότητα: Πολλαπλασιασμοί και διαιρέσεις - Μοτίβα -

Μέτρηση χρόνου και επιφάνειας

Κεφ. 46: Έχει αφαιρεθεί.

Κεφ. 47: Επαρκούν οι οδηγίες στο βιβλίο του δασκάλου.

Κεφ. 48: Επαρκούν οι οδηγίες στο βιβλίο του δασκάλου.

Κεφ. 49: Να δοθεί έμφαση στην εκμάθηση και κατανόηση της αναλογικής ώρας.

Κεφ. 50: Επαρκούν οι οδηγίες στο βιβλίο του δασκάλου.

Κεφ. 51: Επαρκούν οι οδηγίες στο βιβλίο του δασκάλου.

Κεφ. 52: Επαναληπτικό.

9η Ενότητα: Αριθμοί μέχρι το 10.000 - Κλάσματα και

δεκαδικοί- Πράξεις - Γεωμετρία

Κεφ. 53: Να δοθεί έμφαση στην ανάλυση των αριθμών και στη διάταξη τους ανάλογα με την αξία τους.

Κεφ. 54: Έχει αφαιρεθεί.

Κεφ. 55: Επαρκούν οι οδηγίες στο βιβλίο του δασκάλου.

Κεφ. 56: Εισαγωγή στις κάθετες διαιρέσεις και στον αλγόριθμο της ευκλείδειας διαίρεσης.

Κεφ. 57: Έχει αφαιρεθεί.

Κεφ. 58: Έχει αφαιρεθεί.

Κεφ. 59: Έχει αφαιρεθεί.

Σημείωση: Για να τρέξετε τις ψηφιακές δραστηριότητες σε απευθείας σύνδεση (on line), προτιμήστε τον φυλλομετρητή Mozilla Firefox. Αν εξακολουθείτε να έχετε πρόβλημα, προσθέστε τη διεύθυνση <http://photodentro.edu.gr> στο exception site list στην καρτέλα security της Java.

ΤΑΞΗ Δ΄

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

Βιβλίο μαθητή, Μαθηματικά Δ΄ Δημοτικού, ένα τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά Δ΄ Δημοτικού, α΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά Δ΄ Δημοτικού, β΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά Δ΄ Δημοτικού, γ΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά Δ΄ Δημοτικού, δ΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Επισήμανση: Οι, ασκήσεις, δραστηριότητες και κεφάλαια, τα οποία έχουν ενταχθεί στο τέλος κάθε τάξης σε ξεχωριστό πίνακα, προτείνεται να αξιοποιηθούν προαιρετικά.

Η πρόταση για μη αξιοποίηση ασκήσεων, δραστηριοτήτων και κεφαλαίων καθώς και η προαιρετική διδασκαλία κάποιων άλλων, επιτρέπουν στον/στην εκπαιδευτικό να αφιερώνει περισσότερο χρόνο σε εμβάθυνση ή εξειδίκευση, ανάλογα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών του.

Κεφάλαιο	Προτείνεται να <u>μη</u> αξιοποιηθούν διδακτικά από το Βιβλίο Μαθητή τα παρακάτω:	Προτείνεται να <u>μη</u> αξιοποιηθούν διδακτικά από το Τετράδιο Εργασιών τα παρακάτω:	Προτείνεται να αξιοποιηθούν διδακτικά τα παρακάτω «ψηφιακά δομήματα» από τα εμπλουτισμένα σχ. εγχειρίδια	Παρατηρήσεις
1ο		Σελ.6 Στην 1 ^η άσκηση να γίνει η αντιστοίχιση των αριθμών μόνο με τις αριθμολέξεις (να μη συμπληρωθεί η δεύτερη δεξιά γραμμή, που αποτυπώνει την πρόσθεση)		Αποφεύγεται να αποδομηθεί έτσι η αμφιμονοσήμαντη αντιστοιχία αριθμού και αριθμολέξης του. Η ανάλυση αριθμών σε προσθετέους υλοποιείται και σε πολλές άλλες ασκήσεις της ενότητας.
2ο	Στο συμπέρασμα, να αντικατασταθεί η έκφραση:	Σελ.8 1 ^η & 3 ^η άσκηση σελ. 9 άσκηση 6 (να αντικατασταθ	Η δραστηριότητα 1β, σελ. 11 στο Β.Μ, μπορεί να γίνει με πιο διερευνητικό	1 ^η άσκηση: Είναι δυσνόητη, ενώ ψαλιδίζει και την αποκλίνουσα σκέψη των

	«στρογγυλός» αριθμός, με την: «αριθμός που τελειώνει σε 0»	εί η πρόταση: «Αν του προσθέσω 3 μονάδες γίνεται «στρογγυλός αριθμός» με την: «Αν του προσθέσω 3 μονάδες ο αριθμός θα τελειώνει σε 0)	τρόπο μέσω ψηφιακών εργαλείων: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4198 Η δραστηριότητα 2, σελ. 11 στο Β.Μ, μπορεί να γίνει με πιο διερευνητικό τρόπο μέσω ψηφιακών εργαλείων: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4214	μαθητών. Προτιμότερο είναι να προτείνουν οι ίδιοι οι μαθητές τρόπους που ταιριάζουν στο δικό τους γνωστικό στιλ. 3 ^η άσκηση: Τα μοτίβα μελετώνται σε άλλη κατοπινή ενότητα. 6 ^η άσκηση: Δεν υφίσταται στον μαθηματικό λόγο η έκφραση «στρογγυλός αριθμός».
3ο	σελ.13 στην εργασία 1 να μη συμπληρωθεί η τελευταία στήλη του πίνακα.	Σελ.11 άσκηση 5		
4ο		Σελ. 13 Οι ασκήσεις 5 και 6		Είναι χρονοβόρες. Οι σχετικές έννοιες της διάταξης και του δεκαδικού αναπτύγματος μπορούν να καλυφτούν με τις προηγούμενες ασκήσεις του κεφαλαίου.
5ο		Σελ. 15 Οι ασκήσεις 4, 5 και 6.		Οι υπόλοιπες ασκήσεις του κεφαλαίου είναι αρκετές, ώστε οι μαθητές αυτού του ηλικιακού επιπέδου να εξοικειωθούν σταδιακά με την ορολογία, μέσω

				παρατήρησης και πειραματισμού και να εντοπίσουν τις ιδιότητες κάποιων σχημάτων και μέσω αυτών να προβούν σε χαλαρές γενικεύσεις και ομαδοποιήσεις.
6ο			Η δραστηριότητα β, σελ. 19 στο Β.Μ, μπορεί να γίνει με πιο διερευνητικό τρόπο μέσω ψηφιακών εργαλείων: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4301	
7ο	Σελ. 21 2η εργασία			Γενικά, η επίλυση προβλημάτων είναι, συχνά, πολύ δύσκολη για τους μαθητές, καθώς αυτοί δε συνειδητοποιούν τις γνωστικές διαδικασίες που απαιτούνται κατά την επίλυση. Το συγκεκριμένο πρόβλημα είναι σύνθετο και οι απαιτήσεις του υπερβαίνουν, μάλλον, τις δυνατότητες των μαθητών της Δ' τάξης.
8ο		Σελ. 22 4η άσκηση	Αντί για την άσκηση 4,	Τ.Ε: 4 ^η άσκηση: Οι εκτιμήσεις

		Σελ.23 Στην άσκηση 5 στην β' περίπτωση να αντικατασταθούν οι αριθμοί με άλλους μικρότερους, ώστε να φανεί ευκρινέστερα η ευκολία που προσφέρει στους υπολογισμούς η αντιμεταθετική ή και η προσεταιριστική ιδιότητα της πρόσθεσης.	σελ.22 στο Τ.Ε., μπορεί να πραγματοποιηθεί η παρακάτω διερευνητική δραστηριότητα με χρήση ψηφιακών εργαλείων: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4332	των σχετικών πράξεων είναι πολύ δύσκολες. Αν απαλειφόταν η έκφραση «Εκτιμώ και...» και παρέμενε το υπόλοιπο τμήμα της πρότασης ίσως υπήρχε νόημα και μαθησιακό όφελος.
9ο	Σελ. 27 1η εργασία			Είναι δυσνόητος και ασαφής ο τρόπος παρουσίασης της επιμεριστικής ιδιότητας του πολλαπλασιασμού ως προς την πρόσθεση, ειδικά στη δεύτερη παραδειγματική περίπτωση.
10ο	Σελ 28 2 ^η δραστηριότητα			Υπερβολική και κουραστική χρήση εικόνας και σχεδιαγραμμάτων σε βάρος του μαθηματικού λόγου.
11ο	Σελ 31 3 ^η εργασία	Σελ. 28 ασκήσεις 3 και 4	Η δραστηριότητα 1, σελ. 30 στο Β.Μ, μπορεί να γίνει με πιο διερευνητικό τρόπο μέσω	Β.Μ: Ο στόχος καλύφθηκε από τις προηγούμενες δυο εργασίες Τ.Ε: Μια μελέτη των κλασμάτων

			ψηφιακών εργαλείων: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4321	ακολουθεί σε υστερότερο κεφάλαιο, όπου πρέπει να δοθεί και ιδιαίτερη βαρύτητα (σύμφωνα και με το κείμενο με οδηγίες για κάθε ενότητα, που ακολουθεί στο τέλος)
12ο	Ολόκληρο το κεφάλαιο	Ολόκληρο το κεφάλαιο		Τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα μπορούν να καλυφθούν και από τα εκατέρωθεν του 12 ^{ου} κεφάλαια.
13ο		Σελ 33 Πρόβλημα 4 και 5		Είναι προτιμότερο τέτοιου είδους προβλήματα να μελετηθούν στην επόμενη τάξη, όπου τα πολλαπλάσια και οι διαιρέτες αριθμών μελετώνται εκτενέστερα.
14ο	Σελ. 37 Εργασία	Σελ. 35 Πρόβλημα 3		Β.Μ: Πολύ δύσκολο πρόβλημα για το αντιληπτικό επίπεδο μαθητών Δ' Δημοτικού. Η επόμενη τάξη προσφέρεται περισσότερο για την πραγμάτευση τέτοιων προβλημάτων. Τ.Ε: Η συνθετότητα του προβλήματος

				μπορεί να αντιμετωπιστεί επιτυχέστερα στην επόμενη τάξη.
17ο		Σελ. 10 άσκηση 4 Σελ. 11 άσκηση 8		Οι στόχοι καλύπτονται από τις υπόλοιπες εργασίες και ασκήσεις του κεφαλαίου.
18ο		Σελ. 12 ασκήσεις 1 και 3	Η άσκηση 6, σελ. 13 στο Τ.Ε., μπορεί να γίνει με πιο διερευνητικό τρόπο μέσω ψηφιακών εργαλείων: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4284	Οι υπόλοιπες δραστηριότητες του κεφαλαίου είναι αρκετές, ώστε να καλυφτούν τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα.
3 ^η επανάληψη		Σελ.19 άσκηση 6		Η δραστηριότητα αυτή δεν προσφέρει μαθησιακό όφελος σε παιδιά αυτού του ηλικιακού επιπέδου. Είναι καθαρά διαδικαστική και αρκετά χρονοβόρα, ειδικά αν επιλεγούν δεκαδικοί αριθμοί μικρότεροι της μονάδας.
21ο	Σελ. 57 εργασία 2	Σελ. 23 άσκηση 7		Β.Μ: Το πρόβλημα αυτό, είναι πολύπλοκο, με πολλά χρώματα, σχεδιάγραμμα, πίνακα και

				παρουσιάζει δυσκολίες στη διαχείρισή του. Τ.Ε: Η άσκηση είναι διαδικαστική και ο στόχος έχει καλυφτεί με τις αμέσως προηγούμενες δραστηριότητες .
22ο		Σελ.24 άσκηση 3 Σελ. 25 άσκηση 6		Άσκηση 3: Θα ήταν προτιμότερη η απαίτηση για την ανεύρεση ενός, δύο ή το πολύ τριών τρόπων. Εξάλλου ο στόχος έχει ήδη καλυφτεί στο Β.Μ. άσκηση 6: Η παρακάτω άσκηση 7 προσφέρει τουλάχιστον ίδιες μαθησιακές ευκαιρίες και προάγει επιπλέον και τη συνεργατικότητα.
23ο		Σελ. 27 ασκήσεις 4 και 5		Τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα μπορούν να επιτευχθούν από τις υπόλοιπες ασκήσεις του κεφαλαίου.
24ο	Σελ. 62 εργασία 1	Σελ. 29 Ασκήσεις 5, 6 και 7		Β.Μ: Αυτός ο τρόπος της επιμεριστικότητας προσφέρει σύγχυση, ενώ

				καταστρατηγεί και την αυτενέργεια των μαθητών. Τ.Ε. Οι ασκήσεις αυτές είναι επαναλήψεις προηγούμενων ασκήσεων.
26ο		Σελ. 32 πρόβλημα 2 σελ. 33 πρόβλημα 4		Έχουν ίδιους μαθησιακούς στόχους με τα υπόλοιπα προβλήματα του κεφαλαίου.
27ο	Σελ. 71 εργασία 1			Το παρόν κεφάλαιο μελετά παράλληλες και τεμνόμενες ευθείες στο επίπεδο. Στην εργασία 1 οι ευθείες είναι ασύμβατες, δηλαδή δεν βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο.
32ο			Η δραστηριότητες α, β, γ και δ, σελ. 80 στο Β.Μ, μπορούν να εμπλουτιστούν και να επεκταθούν μέσω των παρακάτω διερευνητικών ψηφιακών δραστηριοτήτων: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4422 http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4434	

33ο		Σελ. 19 άσκηση 6		Τα προς κατασκευή σχήματα είναι πολύ δύσκολα, για μαθητές Δ' Δημοτικού.
36ο		Σελ. 26 άσκηση 1 Σελ.27 ασκήσεις 5 και 6		Οι ασκήσεις 1 και 6 είναι διαδικαστικές ενώ η 5 είναι ασαφής και δυσνόητη.
37ο		Σελ. 29 άσκηση 8		Η άσκηση μπορεί να αποβεί πολύ χρονοβόρα κατά την αναζήτηση του σχετικού κειμένου.
38ο	Σελ. 94 εισαγωγική δραστηριότητα σελ. 95 εργασία 1	Σελ. 30 άσκηση 2		Β.Μ: Έννοιες και δραστηριότητες που συμπλέκονται με διατάξεις και συνδυασμούς αντικειμένων απέχουν πολύ από το γνωστικό επίπεδο μαθητών της Δ' Δημοτικού, ειδικά δε, όταν συνυπάρχουν και με τη δημιουργία μοτίβων. Τ.Ε: Η άσκηση ενδείκνυται να μελετηθεί στην επόμενη τάξη, όπου η μελέτη των διαιρετών ενός αριθμού είναι διεξοδικότερη και αναλυτικότερη.
39ο		Σελ. 33		Η μελέτη αυτών των ασκήσεων,

		ασκήσεις 5, 6 & 7		που είναι καθαρά διαδικαστικές, είναι χρονοβόρα.
40ο		Σελ. 35 άσκηση 6		Το παρόν πρόβλημα είναι περίπλοκο, και δύσκολο για τους μαθητές αυτής της τάξης.
41ο	Σελ 105 εργασία 1			Ο τρόπος παρουσίασης με τα πολλά χρώματα και τους πίνακες μάλλον δυσκολεύει την αντίληψη των πολλαπλασιαστικών δομών.
42ο		Σελ. 8 άσκηση 4 σελ.9 άσκηση 7		Άσκηση 4: Οι υπόλοιπες ασκήσεις του κεφαλαίου είναι αρκετές για την κάλυψη των προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων άσκηση 7: Η αναζήτηση διάφορων τρόπων διαίρεσης, αφαίρει δυνατότητες εκμάθησης και εμπέδωσης του βασικού, κλασικού αλγόριθμου. Οι μεγαλύτερες τάξεις προσφέρονται περισσότερο για τέτοιες αλγοριθμικές τεχνικές.

43ο		Σελ. 10 άσκηση 1		Είναι ασύμβατη σε κεφάλαιο που μελετά αντίστροφα προβλήματα και επιπλέον είναι και πολύ δύσκολη, αφού απαιτεί νοητικά άλματα που ένας δεκάχρονος μαθητής, μάλλον, αδυνατεί να πραγματοποιήσει.
44ο		Σελ. 13 άσκηση 5		Οι στόχοι καλύπτονται από τις υπόλοιπες ασκήσεις και προβλήματα του κεφαλαίου.
46ο	Σελ. 115 εργασία 2			Ο πίνακας παραπέμπει στη μελέτη ανάλογων ποσών, τα οποία αποτελούν διδακτέα ύλη μεγαλύτερης τάξης.
48ο		Σελ. 22 άσκηση 2 & 3 Σελ. 23 άσκηση 8		Οι στόχοι επιτυγχάνονται και από τις υπόλοιπες ασκήσεις του κεφαλαίου.
52ο	Όλο το κεφάλαιο	Όλο το κεφάλαιο		Τα γεωμετρικά στερεά περιέχουν πολλούς ορισμούς και είναι προτιμότερο να εξεταστούν ενδελεχέστερα σε μεγαλύτερες τάξεις, όπου

				υπάρχουν σχετικά, κεφάλαια.
53ο	Όλο το κεφάλαιο	Όλο το κεφάλαιο		Όπως παραπάνω.
55ο		Σελ 38 άσκηση 1 σελ. 39 άσκηση 5 & 7		Οι ασκήσεις αυτές περιέχουν υψηλό βαθμό δυσκολίας, για τους μαθητές της Δ' Δημοτικού.
9 ^η επανάληψη	Σελ. 141 Δραστηριότητα 3	Σελ. 42 άσκηση 1 & 2		Τα σχετικά κεφάλαια του εγχειριδίου έχουν αφαιρεθεί από τη διδακτέα ύλη.

Τα παρακάτω προτείνεται να αξιοποιηθούν προαιρετικά.

Ενότητες Κεφάλαια	Προτείνεται να αξιοποιηθούν προαιρετικά από το Βιβλίο Μαθητή τα παρακάτω:	Προτείνεται να αξιοποιηθούν προαιρετικά από το Τετράδιο Εργασιών τα παρακάτω:	Παρατηρήσεις
Κεφάλαιο 3ο	σελ. 12, δραστηριότητα		Οι στόχοι της δραστηριότητας επιτυγχάνονται από άλλες εργασίες του ίδιου κεφαλαίου.
Κεφάλαιο 4ο	σελ. 15, εργασία 4		
Κεφάλαιο 5ο	σελ. 17, εργασία 3		
Κεφάλαιο 6ο	σελ. 19, δραστηριότητα β		
1η Επανάληψη	σελ. 23, δραστηριότητα 4 και 6	σελ. 21, άσκηση 4	
Κεφάλαιο 8ο	σελ. 25, δραστηριότητα ε	σελ. 23, άσκηση 6	ΒΜ Ο βασικός στόχος επιτυγχάνεται με δραστηριότητες του ίδιου κεφαλαίου
Κεφάλαιο 9ο		σελ. 24 και 25, ασκήσεις 2, 3, 4 και 8	

Κεφάλαιο 10ο		σελ. 26, άσκηση 3	
Κεφάλαιο 14ο		σελ. 34, άσκηση 2	
Κεφάλαιο 16ο	σελ. 42, το πρώτο μέρος της α) δραστηριότητας	σελ. 9, ασκήσεις 4 και 7	
Κεφάλαιο 17ο		σελ. 10, άσκηση 2	Οι στόχοι καλύπτονται από τις υπόλοιπες ασκήσεις και εργασίες του κεφαλαίου
Κεφάλαιο 18ο	σελ. 47, εργασία 1	σελ. 13, άσκηση 6	
Κεφάλαιο 19ο		σελ. 15, άσκηση 7	
Κεφάλαιο 20ο	σελ. 51, δραστηριότητα δ		
3η Επανάληψη		σελ. 18, άσκηση 3	
Κεφάλαιο 21ο		σελ. 23, άσκηση 8	
Κεφάλαιο 22ο	σελ. 59, εργασία 2	σελ. 25, άσκηση 7	
Κεφάλαιο 23ο		σελ. 27, άσκηση 7	
Κεφάλαιο 25ο		σελ. 31, άσκηση 4	
4η Επανάληψη	σελ. 68 και 69, ασκήσεις 2 και 5	σελ. 34, ασκήσεις 3 και 4	
Κεφάλαιο 27ο		σελ. 6 και 7, ασκήσεις 1 και 6	η άσκηση 1 να γίνει προφορικά
Κεφάλαιο 28ο	σελ. 73, εργασία 3	σελ. 9, άσκηση 6	Η εργασία 3 στο ΒΜ, σελ. 73 και οι ασκήσεις 1α και 4, σελ. 8 και 9 του ΤΕ να γίνουν προφορικά.
Κεφάλαιο 29ο		σελ. 10 και 11, ασκήσεις 1 και 7	
Κεφάλαιο 30ο	σελ. 76, η δραστηριότητα «ο πίνακας ανακοινώσεων»	σελ. 13, άσκηση 5	ΒΜ Μπορεί να αξιοποιηθεί και στα Εικαστικά (βιωματική δραστηριότητα στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης) ΤΕ σελ. 13, η άσκηση 5 να αξιοποιηθεί και στα Εικαστικά
Κεφάλαιο 31ο	σελ. 79, εργασία 2	σελ. 14 και 15, ασκήσεις 3 και 6	
Κεφάλαιο 32ο		σελ. 17, άσκηση 5	

Κεφάλαιο 33ο		σελ. 19, άσκηση 5	
Κεφάλαιο 34ο	σελ. 85, εργασία 1	σελ. 21, άσκηση 5	
5η Επανάληψη	σελ. 86, άσκηση 2	σελ. 23, άσκηση 6	
Κεφάλαιο 35ο		σελ. 24, άσκηση 1, σελ. 24, άσκηση 3 ένα από τα δύο παραδείγματα, σελ. 25, άσκηση 7	Η άσκηση 1, σελ. 24 του ΤΕ να γίνει προφορικά.
Κεφάλαιο 36ο		σελ. 26, άσκηση 3 ένα από τα δύο παραδείγματα.	
Κεφάλαιο 37ο		σελ. 28, άσκηση 3	Στη δραστηριότητα της σελ. 92, του ΒΜ να γίνουν κάποια κείμενα επιλεκτικά.
6η Επανάληψη	σελ. 100 άσκηση2, σελ. 101 το δεύτερο μέρος της άσκησης 4		
Κεφάλαιο 41ο		σελ. 7, ασκήσεις 5 και 7	
Κεφάλαιο 43ο		σελ. 10, άσκηση 4	
Κεφάλαιο 44ο		σελ. 13, άσκηση 4	
Κεφάλαιο 45ο	σελ. 112, δραστηριότητα	σελ. 14, ασκήσεις 1 και 2	
Κεφάλαιο 46ο	σελ. 115, εργασία 3	σελ. 17 άσκηση 6	
7η Επανάληψη		σελ. 19 άσκηση 6	
Κεφάλαιο 48ο		σελ. 23 άσκηση 7	
Κεφάλαιο 49ο		σελ. 24 και 25 ασκήσεις 1 και 5	
Κεφάλαιο 50ο		σελ. 27 άσκηση 7	
Κεφάλαιο 51ο		σελ. 28 άσκηση 1	
8η Επανάληψη		σελ. 31 άσκηση 4	
Κεφάλαιο 56ο	σελ. 139, εργασία 1		
9η Επανάληψη	σελ. 141, άσκηση 3		

Οδηγίες για τις περιόδους των μαθηματικών της τάξης

Α' Περίοδος

- A. Κατά τα πρώτα κεφάλαια, αλλά και όπου απαιτείται στο εγχειρίδιο, είναι απαραίτητο να αναδειχθεί ένας πλουραλισμός κατά την αξιοποίηση των τύπων του γνωστικού ύφους. Όσον αφορά στα Μαθηματικά οι τύποι του γνωστικού ύφους που έχουν μελετηθεί σε μεγαλύτερη συχνότητα είναι ο αναλυτικός και ο ολιστικός. Κατά την επίλυση προβλημάτων ο/η εκπαιδευτικός θα παρατηρήσει ότι στους μαθητές/τριες που υπερिσχύει ο πρώτος τύπος συνήθως επικεντρώνονται σε γνωστές μεθόδους, ακολουθεί διαδοχικά βήματα,, χρησιμοποιεί μολύβι και χαρτί για να κάνει τους υπολογισμούς και επαληθεύει χρησιμοποιώντας τη διαδικασία της λύσης. Στη δεύτερη περίπτωση, επιχειρείται μια πρώτη εκτίμηση, τροποποιώντας τους αριθμούς, βρίσκει πιθανούς περιορισμούς,, υπολογίζει νοερά, και επαληθεύει με τη χρήση διαφορετικής λύσης. Ο /Η εκπαιδευτικός κατανοεί ότι ο τρόπος επίλυσης ενός προβλήματος μπορεί να διαφέρει ακόμα και στην περίπτωση που υπάρχει μία απάντηση. Επιπλέον, στην αρχή του μαθήματος μπορεί να παρουσιάζει το περίγραμμα του μαθήματος και μια σύνοψη στο τέλος, ενώ κατά τη διδασκαλία η χρήση λεκτικών και οπτικών μέσων είναι υποστηρικτική.
- B. Η θεσιακή αξία του ψηφίου είναι μια σύνθετη έννοια και οι μαθητές/τριες χρειάζονται αρκετά χρόνια για να την κατακτήσουν. Κατά τη διδασκαλία προτείνεται: α) ο χειρισμός συγκεκριμένων αντικειμένων και η εύρεση της σχέσης μιας τρισδιάστατης αναπαράστασης και της συμβολικής μορφής ενός τριψήφιου αριθμού, β) η μετατροπή των αριθμών σε υλική αναπαράσταση (ξυλάκια, κύβοι Dienes, άβακας) και αντίστροφα. Προτείνεται στη βιβλιοθήκη της τάξης να υπάρχει υλικό διαθέσιμο στους μαθητές/τριες. Επιπλέον, η μελέτη συστημάτων μέτρησης, όπως επίσης και των σχετικών κερμάτων και χαρτονομισμάτων του ευρώ αλλά και η χρήση οδόμετρων μπορεί να ωφελήσει στην κατανόηση των πτυχών του δεκαδικού μας συστήματος. Ακόμη, η συμβολική αποτύπωση ενός αριθμού με διαφορετικές μονάδες τάξης (π.χ. $4E + 6\Delta + 8M = 3E + 16\Delta + 8M$), η μετατροπή αριθμολέξεων σε αριθμούς και το αντίθετο είναι κάποιες περιπτώσεις που μπορούν, επίσης, να βοηθήσουν.
- Γ. Οι εκτιμήσεις θεωρούνται σημαντικές διαδικασίες στα σχολικά Μαθηματικά και κατέχουν μία σημαντική θέση στα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών. Η σημαντικότητα των εκτιμήσεων οφείλεται: α) στην χρησιμότητα τους στην καθημερινή ζωή και β) στην εφαρμογή, ανάλογα με τον τύπο της εκτίμησης, της μαθηματικής γνώσης με ευέλικτους τρόπους. Οι μαθητές/τριες καλούνται να αποφασίσουν αν μια απάντηση σε έναν υπολογισμό είναι λογική, να εκτιμήσουν το αποτέλεσμα σε προβλήματα που εστιάζουν στη μέτρηση, να εκτιμήσουν τη θέση ενός αριθμού στην αριθμογραμμή, ή να εκτιμήσουν για παράδειγμα πόσα βιβλία υπάρχουν στη βιβλιοθήκη της τάξης τους. Οι εκπαιδευτικοί χρειάζεται: α) να λαμβάνουν υπόψη την άτυπη γνώση που μεταφέρουν οι μαθητές πριν την είσοδό τους στο σχολείο και τις στρατηγικές που ήδη χρησιμοποιούν και β) να εντάσσουν τη διδασκαλία των στρατηγικών μέσα σε πλαίσια της καθημερινότητας των μαθητών/τριών, καθόλη τη διάρκεια της φοίτησης τους στο δημοτικό σχολείο.

Δ. Στη μελέτη των κλασμάτων χρειάζεται να αφιερωθεί περισσότερος χρόνος, πέραν του προτεινόμενου από το εγχειρίδιο, ώστε η Δ' τάξη να αποτελέσει σημαντική γέφυρα μεταξύ της Γ' και Ε' τάξης. Σε κάθε περίπτωση η στόχευση προτείνεται να επικεντρωθεί στην άρση των παρανοήσεων ότι ένα κλάσμα είναι μόνο ένα μικρό κομμάτι μιας ακέραιας μονάδας, ενός όλου, και ότι τα κλάσματα δεν είναι αριθμοί παρά μόνο μέρος ενός σχήματος ή μιας ποσότητας, καθώς το περιεχόμενο των κλασμάτων συνδέεται με τους δεκαδικούς αριθμούς και τα ποσοστά, τους λόγους και την αναλογία. Κατά τη διδασκαλία, η παράλληλη χρήση χειραπτικού υλικού(κομμάτια κυκλικής πίτας, χαρτί με τετραγωνάκια ή κουκίδες, διπλωμένες λωρίδες χαρτιού, λωρίδες κλασμάτων, ή

ράβδοι Cuisenaire, αριθμογραμμή, ευθύγραμμα τμήματα και μοντέλα συνόλων) θεωρείται κρίσιμη για την εννοιολογική κατανόηση των κλασμάτων σε όλες τις τάξεις του δημοτικού.

- Ε. Στα κεφάλαια που πραγματεύονται επίλυση προβλημάτων, σε αυτή τη διδακτική περίοδο του εγχειριδίου αλλά και στις υπόλοιπες, είναι παιδαγωγικά επιθυμητό και ευκαίριο να δοθεί αυξημένη βαρύτητα, ενώ παράλληλα χρειάζεται και αποτελεσματική διαχείριση του διδακτικού χρόνου με την επιλογή: α) προβλημάτων που παρέχουν το πλαίσιο για την προσέγγιση βασικών εννοιών και δεξιοτήτων του μαθηματικού προγράμματος, β) προβλημάτων που αναφέρονται σε οικείες καταστάσεις των μαθητών με περισσότερες της μίας λύσης, και γ) με δυνατότητα επιλογής από τους μαθητές/τριες προβλημάτων διαφορετικού βαθμού δυσκολίας και την αιτιολόγηση της επιλογής τους. Η εμπλοκή των μαθητών στην επίλυση, προβλημάτων, φαίνεται να κινητοποιεί τη φαντασία τους και προσφέρει αποτελεσματικότερη προσέγγιση των μαθηματικών εννοιών, καθώς επίσης και αποδοτικότερες μεθόδους ανάπτυξης του μαθηματικού συλλογισμού.
- Στ. Ένα σημαντικό συστατικό των Μαθηματικών, ως μέρος της απαραίτητης διαδικαστικής γνώσης, αποτελούν και οι αλγόριθμοι. Η χρήση αλγοριθμικών διαδικασιών, η κατανόηση και η αυτοματοποίησή τους ανάγονται σε ύψιστης προτεραιότητας στόχευση του Σχολείου, δεδομένου ότι συναρτώνται άμεσα με τις επιτυχείς επιλύσεις προβλημάτων. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί, ώστε κατά το δυνατό να αρθούν οι πολλές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι μαθητές κατά τις εκτελέσεις πράξεων, ιδίως του πολλαπλασιασμού και της διαίρεσης. Σημαντικά εμπόδια για την κατανόηση φαίνεται να είναι, η πολλαπλότητα των νοημάτων των συμβόλων «x» και «÷» αλλά ακόμα και απλών πολλαπλασιαστικών δομών (π.χ. 4×3 ή $12:3$), η απορροφητική ιδιότητα του μηδενός στον πολλαπλασιασμό αλλά και η αδυναμία εκτέλεσης διαίρεσης με διαιρέτη μηδέν, η αδυναμία εφαρμογής της αντιμεταθετικής και της προσεταιριστικής ιδιότητας του πολλαπλασιασμού, η αδυναμία κατανόησης και εφαρμογής της επιμεριστικής ιδιότητας του πολλαπλασιασμού ως προς την πρόσθεση και η άγνοια της θεσιακής αξίας. Ακόμη, οι μαθητές γνωρίζουν να εκτελούν πολλαπλασιασμούς και διαιρέσεις, αλλά αδυνατούν να εφαρμόσουν αυτή τη γνώση κατά την επίλυση προβλημάτων, ενώ αγνοούν και την ευκολία που προσφέρουν οι πολλαπλασιασμοί αριθμών με πολλαπλάσια του 10. Τέλος, δυσκολία παρατηρείται και στην κατανόησης της συνθήκης της διαίρεσης και των σχέσεων μεταξύ των όρων της (Διαιρετέος = Διαιρέτης x Πηλίκο + Υπόλοιπο).

2η Περίοδος

- Α. Ιδιαίτερη βαρύτητα πρέπει να δοθεί στη μελέτη των εμβαδών, όπου οι ασκήσεις του εγχειριδίου είναι αρκετά καίριες και στοχευμένες. Οι μαθητές, καθώς καλύπτουν επιφάνειες, δίχως κενά και επικαλύψεις, μπορούν να αναπτύξουν την έννοια της επανάληψης μονάδων. Η στρατηγική δε, της επικάλυψης είναι η κύρια μέθοδος της ευκλείδειας γεωμετρίας, κατά τον προσδιορισμό ισεμβαδικών σχημάτων. Η έννοια της διατήρησης του εμβαδού είναι, επίσης, σημαντική, παραμελείται, όμως, συχνά, στη διδασκαλία. Επιπλέον, οι μαθητές δυσκολεύονται να αντιληφθούν ότι όταν τεμαχίζουν μια δεδομένη επιφάνεια και ανασυνθέτουν εκ νέου τα μέρη της, δημιουργώντας, έτσι, μια άλλη διαφορετική επιφάνεια, αυτή παραμένει ισεμβαδική.
- Β. Κατά την μελέτη των ομοιοτήτων και των διαφορών των γεωμετρικών σχημάτων (κεφάλαιο 32) ας είναι χαλαρές οι γενικεύσεις και οι ομαδοποιήσεις. Σύμφωνα με τη θεωρία των van Hiele, η γεωμετρική σκέψη αναπτύσσεται μέσω εξελικτικών σταδίων. Παρότι αυτά τα στάδια ανάπτυξης της σκέψης δε συναρτώνται άμεσα με την ηλικία, μαθητές αυτής της τάξης αδυνατούν, μάλλον, να εξηγήσουν τις ιδιότητες, τις σχέσεις και τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των σχημάτων, ενώ και οι ορισμοί δεν είναι ακόμη, πλήρως κατανοητοί. Όταν περιγράφεται ένα αντικείμενο, μάλλον απαριθμούνται όλες

οι ιδιότητες, που ήδη είναι γνωστές, δίχως όμως να μπορεί να διακρίνεται, ποιες ιδιότητες είναι απαραίτητες και ποιες αρκετές για να περιγραφεί το γεωμετρικό σχήμα. Γ. Ο γεωμετρικός μετασχηματισμός της αξονικής συμμετρίας - ανάκλασης (κεφάλαιο 34), είναι η μόνη μορφή μετασχηματισμού που μελετάται στα τρέχοντα εγχειρίδια των Μαθηματικών. Ωστόσο, τα νέα Προγράμματα Σπουδών εισάγουν στο Δημοτικό Σχολείο και τα τρία είδη των ευκλείδειων μετασχηματισμών (μεταφορά-μετακίνηση, αξονική συμμετρία και περιστροφή). Η μελέτη της Γεωμετρίας της Κίνησης (των μετασχηματισμών) δημιουργεί πολλές καταλυτικές, μαθησιακές συνθήκες, αφού μπορεί να ενισχύσει και να εναρμονίσει τις σχετικές με το συνηθισμένο ευκλείδειο επίπεδο διαισθητικές εικασίες των μαθητών, ενώ χαρίζει ακόμα και μερικές γνήσιες εκπλήξεις αλλά και προκλήσεις στους μαθητές, οι οποίες προκύπτουν από την απλή εφαρμογή των βασικών ιδιοτήτων της Γεωμετρίας της Κίνησης. Γενικά, οι μαθητές δυσκολεύονται πολύ στην κατανόηση της αξονικής συμμετρίας, και για αυτό απαιτείται να δοθεί περισσότερος χρόνος κατά την εξέταση του κεφαλαίου.

Λογισμικά για τη μελέτη της συμμετρίας : α) Δυναμικά συστήματα Γεωμετρίας (ενδεικτικά Symmetry – GeoGebra και β) Revelation Natural art (λογισμικό αισθητικής έκφρασης και ανάπτυξης της δημιουργικότητας).

Γ' περίοδος.

A. Προτείνεται να συνδεθεί η μελέτη των μοτίβων και με άλλα μαθήματα, όπως τη Μουσική και τα Εικαστικά, καθώς η έννοια του μοτίβου-προτύπου (pattern) βοηθά τους μαθητές στην ανακάλυψη των μαθηματικών σχέσεων με ένα παιγνιώδη τρόπο. Σε κάθε περίπτωση, τα νέα αριθμητικά και γεωμετρικά μοτίβα, που θα εισαχθούν για μελέτη απαιτείται να είναι σχετικώς απλά, ώστε να συμβαδίζει η αποκωδικοποίησή τους με τις αντιληπτικές δυνατότητες των μαθητών αυτής της τάξης. Υποστηρίζεται ότι τα Μαθηματικά είναι η επιστήμη των προτύπων - μοτίβων. Έρευνες έχουν δείξει ότι ακόμη και τα στοιχειώδη μαθηματικά πρότυπα, μέσα από την παρατήρησή τους, παρέχουν άριστες ευκαιρίες μάθησης, ειδικά, στους μικρούς μαθητές, επειδή συνδυάζουν την εξάσκηση δεξιοτήτων με γενικές «ικανότητες», όπως μαθηματική σκέψη, εξερεύνηση, επεξήγηση και επικοινωνία.

B. Σύμφωνα με έρευνες, οι μαθητές δεν αντιλαμβάνονται ότι ο πολλαπλασιασμός και η διαίρεση είναι αντίστροφες πράξεις. Μια αρχική προσέγγιση των σχετικών κεφαλαίων του εγχειριδίου, για αποτελεσματικότερη κατανόηση, είναι επιθυμητό να περιλαμβάνει απλά, εισαγωγικά προβλήματα με «μικρούς» αριθμούς.

Σημείωση: Για να τρέξετε τις ψηφιακές δραστηριότητες σε απευθείας σύνδεση (on line), προτιμήστε τον φυλλομετρητή Mozilla Firefox. Αν εξακολουθείτε να έχετε πρόβλημα, προσθέστε τη διεύθυνση <http://photodentro.edu.gr> στο exception site list στην καρτέλα security της Java.

ΤΑΞΗ Ε΄

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

Βιβλίο μαθητή, Μαθηματικά Ε΄ Δημοτικού, α΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Βιβλίο μαθητή, Μαθηματικά Ε΄ Δημοτικού, β΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά Ε΄ Δημοτικού, α΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά Ε΄ Δημοτικού, β΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τα παρακάτω προτείνεται να αξιοποιηθούν προαιρετικά.

Ενότητες Κεφάλαια	Προτείνεται να αξιοποιηθούν προαιρετικά από το Βιβλίο Μαθητή τα παρακάτω:	Προτείνεται να αξιοποιηθούν προαιρετικά από το Τετράδιο Εργασιών τα παρακάτω:	Παρατηρήσεις
Ενότητα 1η Κεφάλαιο 1ο	σελ. 8, οι δύο τελευταίες ασκήσεις	σελ. 7, άσκηση 4	ΒΜ Η εστίαση στην κατασκευή της αριθμογραμμής και την ισοδιαμέρισή της επιτυγχάνεται και στην άσκηση 10 του ΤΕ
Κεφάλαιο 3ο	σελ. 12, η εφαρμογή	σελ. 12, το 2ο πρόβλημα	
Κεφάλαιο 4ο	σελ. 13, η δεύτερη δραστηριότητα	σελ. 14, το 1ο πρόβλημα και το δεύτερο μέρος της Διερεύνησης- Επέκτασης	
Κεφάλαιο 5ο	σελ. 16, η εφαρμογή		
Κεφάλαιο 6ο		σελ. 17, ασκήσεις 2 και 4, σελ. 18, η διερεύνηση	
Κεφάλαιο 7ο		σελ. 20, η Διερεύνηση- Επέκταση	
Επαναληπτικό 1ο	σελ. 22, να γίνει μέρος των προβλημάτων	σελ. 22, να γίνει μέρος των προβλημάτων	
Ενότητα 2η Κεφάλαιο 8ο		σελ. 25, το 2ο ^{1ο} πρόβλημα	
Κεφάλαιο 9ο	σελ. 27, η πρώτη δραστηριότητα	σελ. 25 ²⁷ , να γίνει μέρος των γινόμενων της κάθε άσκησης, σελ.	

		28, η Διερεύνηση-Επέκταση	
Κεφάλαιο 10ο		σελ. 30, να γίνει μέρος των προβλημάτων	
Κεφάλαιο 11ο		σελ. 32, να γίνει μέρος των προβλημάτων	
Κεφάλαιο 12ο	σελ. 33, η δεύτερη δραστηριότητα, σελ. 34, η Εφαρμογή	σελ. 34, να γίνει μέρος των προβλημάτων	
Επαναληπτικό 2ο	σελ. 36, να γίνει μέρος των προβλημάτων	σελ. 36, να γίνει μέρος των προβλημάτων	
Ενότητα 3η Κεφάλαιο 14ο		σελ. 42, η Διερεύνηση-Επέκταση	
Κεφάλαιο 15ο		σελ. 44, να γίνει μέρος των προβλημάτων	
Κεφάλαιο 16ο		σελ. 46, η Διερεύνηση-Επέκταση	
Κεφάλαιο 18ο		σελ. 49, να γίνει μέρος της 3ης άσκησης σελ. 50, 3ο πρόβλημα	
Κεφάλαιο 19ο	σελ. 52, η Εφαρμογή	σελ. 51, 2η άσκηση, σελ. 52, 2ο πρόβλημα	
Κεφάλαιο 20ο		σελ. 53, 3η άσκηση, σελ. 54, 3ο πρόβλημα	
Κεφάλαιο 21ο	σελ. 56, η Εφαρμογή	σελ. 56, η Διερεύνηση-Επέκταση	
Επαναληπτικό 3ο		σελ. 58, να γίνει μέρος των προβλημάτων	
Ενότητα 4η Κεφάλαιο 22ο		σελ. 62, η 3η Διερεύνηση-Επέκταση	
Κεφάλαιο 23ο	σελ. 64, η Εφαρμογή	σελ. 64, 3ο πρόβλημα	
Κεφάλαιο 24ο	σελ. 66, η Εφαρμογή	σελ. 66, 2ο πρόβλημα και η Διερεύνηση-Επέκταση	

Επαναληπτικό 4ο	σελ. 68, 3ο πρόβλημα	σελ. 68, 3ο πρόβλημα	
Ενότητα 5η Κεφάλαιο 25ο		σελ. 8, η Διερεύνηση-Επέκταση	
Κεφάλαιο 26ο		σελ. 10, η Διερεύνηση-Επέκταση	
Κεφάλαιο 27ο	σελ. 14, η Εφαρμογή	σελ. 12, 1ο πρόβλημα και η Διερεύνηση-Επέκταση	
Κεφάλαιο 28ο	σελ. 15, η 2η λύση στη Διερεύνηση	σελ. 13, η 4η άσκηση	
Κεφάλαιο 29ο	σελ. 18, η Εφαρμογή	σελ. 16, 2ο πρόβλημα και η Διερεύνηση-Επέκταση	
Κεφάλαιο 30ο	σελ. 20, η Εφαρμογή	σελ. 17, 3η άσκηση, σελ. 18, 1ο πρόβλημα	
Κεφάλαιο 31ο	σελ. 22, η Εφαρμογή	σελ. 18, 3ο και 4ο πρόβλημα	
Κεφάλαιο 32ο		σελ. 21, 2η άσκηση, σελ. 22, 5η άσκηση και η Διερεύνηση-Επέκταση	
Επαναληπτικό 5ο	σελ. 25, 3η άσκηση	σελ. 23, 2η άσκηση, σελ. 24, 2ο πρόβλημα	
Ενότητα 6η Κεφάλαιο 33ο	Ολόκληρο το κεφάλαιο	Ολόκληρο το κεφάλαιο	Μπορεί να γίνει σύνδεση του αρνητικού αριθμού με την καθημερινότητα των μαθητών στην ενότητα: Θερμότητα (Φυσικά)
Κεφάλαιο 34ο	σελ. 32, η Εφαρμογή	σελ. 30, η Διερεύνηση-Επέκταση	
Κεφάλαιο 35ο	σελ. 33, η 2β δραστηριότητα	σελ. 31, 1ο πρόβλημα, σελ. 32, το δεύτερο μέρος της Διερεύνησης-Επέκτασης	
Επαναληπτικό 6ο	σελ. 36, 2ο πρόβλημα	σελ. 34, 3ο πρόβλημα, το α και β	
Ενότητα 7η Κεφάλαιο 36ο		σελ. 37, 1ο πρόβλημα	
Κεφάλαιο 37ο	Ολόκληρο το κεφάλαιο	Ολόκληρο το κεφάλαιο	

Κεφάλαιο 38ο	σελ. 44, η Εφαρμογή	σελ. 42, η Διερεύνηση-Επέκταση	
Κεφάλαιο 40ο	σελ. 48, η Εφαρμογή		
Κεφάλαιο 41ο		σελ. 48, 3ο πρόβλημα	
Κεφάλαιο 42ο	σελ. 51, η Διερεύνηση 1		
Κεφάλαιο 43ο		σελ. 51, η 3η άσκηση, σελ. 52, 2ο πρόβλημα	
Κεφάλαιο 44ο		σελ. 53, 2ο πρόβλημα	
Επαναληπτικό 7ο	σελ. 57, 1ο πρόβλημα, σελ. 58, 4ο πρόβλημα	σελ. 55, 1ο πρόβλημα, σελ. 56, 5ο πρόβλημα	
Ενότητα 8η Κεφάλαιο 45ο	σελ. 62, η Εφαρμογή	σελ. 60, 3ο πρόβλημα και η Διερεύνηση-Επέκταση	
Κεφάλαιο 46ο		σελ. 62, 4ο πρόβλημα	
Κεφάλαιο 47ο		σελ. 64, 2ο πρόβλημα και η Διερεύνηση-Επέκταση	
Κεφάλαιο 48ο		σελ. 66, η Διερεύνηση-Επέκταση	
Κεφάλαιο 49ο		σελ. 68, 3ο πρόβλημα	
Κεφάλαιο 50ο		σελ. 70, 3ο πρόβλημα και η Διερεύνηση-Επέκταση	
Κεφάλαιο 51ο		σελ. 71, 1η άσκηση και σελ. 72, η Διερεύνηση-Επέκταση	
Κεφάλαιο 52ο		σελ. 74, η Διερεύνηση-Επέκταση	
Επαναληπτικό 8ο	σελ. 78, να γίνει μέρος των προβλημάτων	σελ. 76, να γίνει μέρος των προβλημάτων	

ΤΑΞΗ ΣΤ΄

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

Βιβλίο μαθητή, Μαθηματικά ΣΤ΄ Δημοτικού, ένα τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά ΣΤ΄ Δημοτικού, α΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά ΣΤ΄ Δημοτικού, β΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά ΣΤ΄ Δημοτικού, γ΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά ΣΤ΄ Δημοτικού, δ΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Επισήμανση: Οι, ασκήσεις, δραστηριότητες και κεφάλαια, τα οποία έχουν ενταχθεί στο τέλος κάθε τάξης σε ξεχωριστό πίνακα, προτείνεται να αξιοποιηθούν προαιρετικά.

Η πρόταση για μη αξιοποίηση ασκήσεων, δραστηριοτήτων και κεφαλαίων καθώς και η προαιρετική διδασκαλία κάποιων άλλων, επιτρέπουν στον/στην εκπαιδευτικό να αφιερώσει περισσότερο χρόνο σε εμβάθυνση ή εξειδίκευση, ανάλογα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών του.

Κεφάλαιο	Προτείνεται να <u>μην</u> αξιοποιηθούν διδακτικά από το Βιβλίο Μαθητή τα παρακάτω:	Προτείνεται να <u>μην</u> αξιοποιηθούν διδακτικά από το Τετράδιο Εργασιών τα παρακάτω:	Προτείνεται να αξιοποιηθούν διδακτικά τα παρακάτω «ψηφιακά δομήματα» από τα εμπλουτισμένα σχ. εγχειρίδια	Παρατηρήσεις
1 ^ο		σελ. 7, 4 ^η άσκηση, σελ. 8, 2 ^ο πρόβλημα		Η 2 ^η δραστηριότητα στο Β.Μ. και η δραστηριότητα με προεκτάσεις στο Τ.Ε. είναι αντίστοιχες.
2 ^ο	Ολόκληρο το κεφάλαιο	Ολόκληρο το κεφάλαιο		Οι μαθητές έχουν διδαχθεί σε προηγούμενες τάξεις να διαβάζουν και να γράφουν δεκαδικούς, καθώς, επίσης να κατανοούν τις ιδιότητες και την αξία των ψηφίων

				τους. Μπορεί να γίνει αναφορά στο 3 ^ο και 4 ^ο κεφάλαιο.
3 ^ο	σελ. 13, 1 ^η δραστηριότητα			Παρουσιάζει αυξημένη δυσκολία στην κατανόηση.
4 ^ο	σελ. 15, 1 ^η δραστηριότητα			Σύγκριση φυσικών αριθμών έχουν διδαχθεί σε προηγούμενες τάξεις. Η 2 ^η δραστηριότητα με τις αποστάσεις καλύπτει το στόχο.
5 ^ο		σελ. 15, 1 ^η ασκ. (β, δ, ε, ζ, η) 2 ^η ασκ. (α, β, ε) 3 ^η ασκ.		Αποτελούν επανάληψη απλών αριθμητικών πράξεων και οι στόχοι καλύπτονται με λιγότερες ασκήσεις.
6 ^ο	σελ. 19, 1 ^η δραστηριότητα	σελ. 17, 3 ^η άσκηση, 1 ^ο πρόβλημα σελ. 18, 2 ^ο Πρόβλημα 3 ^ο Πρόβλημα		1^η δραστ.: Το περιεχόμενο της συγκεκριμένης δραστηριότητας έχει καλυφθεί σε μικρότερες τάξεις. 3^η άσκ. Το περιεχόμενο της συγκεκριμένης άσκησης έχει καλυφθεί σε μικρότερες τάξεις. 1^ο και 2^ο πρόβλημα:

				Έχουν καλυφθεί σε προηγούμενες τάξεις
8 ^ο	σελ. 23, 1 ^η δραστηριότητα	σελ.21, 2 ^η άσκηση, σελ.22, δραστηριότητα με προεκτάσεις	Αντί για τη 2 ^η εφαρμογή, σελ. 24 μπορεί να πραγματοποιηθεί η παρακάτω ψηφιακή δραστηριότητα: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/1836	1^η δραστ.: Το περιεχόμενο της δραστηριότητας καλύπτεται από την επόμενη και τις εφαρμογές. 2^η άσκ.: Χρειάζεται γνώση της επιμεριστικής ιδιότητας του πολλαπλασιασμού ως προς την πρόσθεση και το ΒΜ τη διδάσκει μόνο μέσω προβλήματος. Εναλλακτικά στη θέση της δραστηριότητας με προεκτάσεις προτείνεται από τον Οδηγό Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Β. Δ. το 1 ^ο Φ.Ε. σελ. 91-92 και 4 ^ο Φ.Ε. σελ.94
9 ^ο	ολόκληρο το κεφάλαιο	ολόκληρο το κεφάλαιο		Η διαδικασία επίλυσης προβλήματος συναντάται σε κάθε κεφάλαιο και έχει συζητηθεί πολλές φορές σε μικρότερες τάξεις. Θα πρέπει να

				επανέρχεται και να συζητείται σε κάθε προβληματική κατάσταση. Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο υπάρχει αναλυτικά η μεθοδολογία Ε.Π.
10°	ολόκληρο το κεφάλαιο	ολόκληρο το κεφάλαιο		Οι μαθητές είναι ήδη εξοικειωμένοι με την αριθμομηχανή αφού η χρήση της υπάρχει στα βιβλία μικρότερων τάξεων και είναι μπροστά μας σε κάθε ευκαιρία.
11°		σελ.27, 1° πρόβλημα σελ.28, 2° και 3° πρόβλημα		Αντίστοιχα προβλήματα έχουν γίνει σε προηγούμενες τάξεις.
12°	σελ.31, 1 ^η δραστηριότητα		Η 2 ^η δραστηριότητα μπορεί να γίνει με πιο διερευνητικό τρόπο μέσω ψηφιακών εργαλείων: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/3735	1 ^η δραστ. Η συγκεκριμένη δραστηριότητα καλύπτεται από τη 2 ^η δραστηριότητα και την 1 ^η εφαρμογή.
13°	σελ.33, 1 ^η δραστηριότητα	σελ.32, Δραστηριότητα με προεκτάσεις		1 ^η δραστ.: Αντίστοιχες δραστηριότητες έγιναν στην Ε' τάξη Δραστ. με προεκτ.: Η κατασκευή

				αφίσας είναι χρονοβόρα. Προτείνεται να γίνει την ώρα των εικαστικών.
14°		Σελ. 33 2 ^η άσκηση σελ.34, 3° πρόβλημα Δραστηριότητα με προεκτάσεις		2 ^η άσκ.: Είναι ιδιαίτερα απλή. 3° πρόβλ.: Παρουσιάζει αυξημένη δυσκολία. Δραστ. με προεκτ.: Προτείνεται, η κάθε ομάδα να επινοήσει το δικό της μυστικό κώδικα.
15°	σελ.38, 1 ^η εφαρμογή	σελ.36, 2° πρόβλημα		1 ^η εφαρμ: Ίδια με την 1 ^η δραστηριότητα. 2° πρόβλ: Οι στόχοι του προβλήματος έχουν καλυφθεί με προηγούμενες ασκήσεις. Ίδια με την 1 ^η δραστηριότητα
17°			Η 1 ^η δραστηριότητα στο Β.Μ. μπορεί να γίνει με πιο διερευνητικό τρόπο μέσω ψηφιακών εργαλείων: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/3702	
18°	ολόκληρο το κεφάλαιο	ολόκληρο το κεφάλαιο		Οι στόχοι του κεφαλαίου «Δυνάμεις του 10» μπορούν

				εύκολα να δοθούν μέσα από τη χρήση παραδειγμάτων για τις δυνάμεις στο 17 ^ο κεφάλαιο.
19 ^ο	σελ.45, 1 ^η δραστηριότητα	σελ. 7 1 ^ο πρόβλημα		1 ^η δραστ.: Οι μαθητές γνωρίζουν την έννοια του κλάσματος από προηγούμενη τάξη. 1 ^ο πρόβ: Παρουσιάζει δυσκολία στην κατανόηση.
21 ^ο	σελ. 49, 1η Δραστηριότητα	σελ. 11, 1 ^η άσκηση, 1 ^ο πρόβλημα		1 ^η δραστ.: Το περιεχόμενο της συγκεκριμένης δραστηριότητας καλύπτεται από την εφαρμογή. 1 ^η άσκ.: Το περιεχόμενο της συγκεκριμένης άσκησης καλύπτεται από τις δραστηριότητες. 1 ^ο πρόβλ.: Το περιεχόμενο του συγκεκριμένου προβλήματος καλύπτεται από τις δραστηριότητες.
22 ^ο	σελ.51, 1 ^η δραστηριότητα	σελ. 13, 1 ^ο πρόβλημα 2 ^ο πρόβλημα	Η 2 ^η δραστηριότητα μπορεί να γίνει με πιο διερευνητικό	1 ^η , 2 ^η δραστ.: Οι δραστηριότητες καλύπτονται

	2 ^η δραστηριότητα		τρόπο μέσω ψηφιακών εργαλείων: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/1958	από τις ασκήσεις του Τ.Ε. Το συγκεκριμένο κεφάλαιο, μπορεί να καλυφθεί από την Ε τάξη. 1 ^ο , 2 ^ο πρόβλ.: Έχουν λύσει παρόμοια προβλήματα στην Ε' τάξη.
24ο		σελ. 18 Δραστηριότητα με προεκτάσεις, γ ερώτημα	Το 1 ^ο πρόβλημα του Τ.Ε. μπορεί να γίνει με πιο διερευνητικό τρόπο μέσω ψηφιακών εργαλείων: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/1956	Δραστ. με προεκτ.: Εφόσον τα κουτάκια είναι 40, υπάρχει δυσκολία στον υπολογισμό του αντίστοιχου μέρους.
25 ^ο	Όλο το κεφάλαιο	Όλο το κεφάλαιο		
26 ^ο	σελ. 63, 1 ^η δραστηριότητα	Σελ. 22, Δραστηριότητα με προεκτάσεις		1 ^η δραστ.: Οι στόχοι του κεφαλαίου μπορούν να επιτευχθούν μέσα από την επόμενη δραστηριότητα. Βλέπε παρακάτω κείμενο με οδηγίες διαχείρισης της ύλης. Δραστ. Με προεκτ.: υπάρχει δυσκολία στο σχηματισμό και την επίλυση της εξίσωσης
27 ^ο	σελ. 65,	σελ.24,		1 ^η δραστ.: Η κατανόησή

	1 ^η δραστηριότητα	Δραστηριότητα με προεκτάσεις		της θεωρείται δύσκολη. Δραστ. με προεκτ.: Δυσνόητη για τους μαθητές απαιτεί τη γνώση γεωγραφικού μήκους και πλάτους και των υποδιαίρέσεων της μοίρας. Βλέπε παρακάτω κείμενο με οδηγίες διαχείρισης της ύλης.
28 ^ο	σελ. 67, 1 ^η δραστηριότητα			1 ^η δραστ.: Οι στόχοι του κεφαλαίου μπορούν να επιτευχθούν μέσα από άλλες, δραστηριότητες ασκήσεις και τα προβλήματα. Βλέπε παρακάτω κείμενο με οδηγίες διαχείρισης της ύλης.
29 ^ο	σελ. 69, 1 ^η δραστηριότητα			1 ^η δραστ.: Το περιεχόμενο της θεωρείται δυσνόητο. Βλέπε παρακάτω κείμενο με οδηγίες διαχείρισης της ύλης.
Ανακεφαλαίωση	σελ.71, ορισμοί σελ.72, 1 ^ο πρόβλημα			Να αποφευχθεί η απομνημόνευ

				ση των ορισμών. 1 ^ο πρόβλ.: Να επιλυθούν προβλήματα με απλές μορφές εξισώσεων.
30 ^ο	σελ. 75, 1 ^η δραστηριότητ α			1 ^η δραστ.: Οι στόχοι του κεφαλαίου μπορούν να επιτευχθούν μέσα από την επόμενη δραστηριότητ α και τις εφαρμογές.
31 ^ο		σελ. 31, 1 ^ο πρόβλημα		1 ^ο πρόβλ. Το περιεχόμενο του συγκεκριμένο υ προβλήματος καλύπτεται από τις εφαρμογές.
32 ^ο			Η 2 ^η εφαρμογή, σελ. 80, μπορεί να γίνει με πιο διερευνητικό τρόπο μέσω ψηφιακών εργαλείων: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/1789	
33 ^ο	σελ. 81, 1 ^η δραστηριότητ α σελ. 82, εφαρμογή	σελ. 35, 2 ^η άσκηση		Η 1 ^η δρ. και η εφαρμ. μπορούν να διδασθούν μέσω της 2 ^{ης} δραστηριότητ ας. 2 ^η άσκ.: Το περιεχόμενο της συγκεκριμένης άσκησης καλύπτεται

				από την 1 ^η άσκηση.
37°				Βλέπε παρακάτω κείμενο διαχείρισης της ύλης.
38°	Ολόκληρο το κεφάλαιο	Ολόκληρο το κεφάλαιο		Οι μαθητές γνωρίζουν ήδη τρόπους για να εργαστούν.
39°	Ολόκληρο το κεφάλαιο	Ολόκληρο το κεφάλαιο		Οι μαθητές γνωρίζουν ήδη τρόπους για να εργαστούν.
40°				Βλέπε παρακάτω κείμενο διαχείρισης της ύλης.
41°				Βλέπε παρακάτω κείμενο διαχείρισης της ύλης.
42°		σελ. 18, Δραστηριότητα με προεκτάσεις		Δρασ. με προεκ.: Οι στόχοι της έχουν καλυφθεί με προηγούμενες ασκήσεις.
43°	σελ. 101, 2 ^η δραστηριότητα			2 ^η δραστ: Παρουσιάζει δυσκολία στην κατανόηση.
44°		σελ. 22, 5° πρόβλημα, δραστηριότητα με προεκτάσεις		5° πρόβλ. και δραστ. με προεκ.: Παρουσιάζουν δυσκολία και δεν ικανοποιούν τους βασικούς στόχους του κεφαλαίου. Βλέπε κείμενο διαχείρισης της ύλης.
45°	σελ. 110 εφαρμογή			Το περιεχόμενό

				της καλύπτεται από τις εργασίες των κεφ. 45, 46.
47°	σελ. 114 εφαρμογή			Το περιεχόμενο της συγκεκριμένης εφαρμογής καλύπτεται από τις δραστηριότητες και το συμπέρασμα.
48°	Σελ. 115 δραστηριότητα	σελ.29, 3 ^η άσκηση		δρ. Το περιεχόμενο της εύρεσης του μέσου όρου δίνεται πιο απλά στην εφαρμογή. 3 ^η ασκ.: Το περιεχόμενό της καλύπτεται από την εφαρμογή.
49°	1 ^η δραστηριότητα			1 ^η δρ.: Ο στόχος της δραστηριότητας που είναι η κατανόηση της ανάγκης για μια τυποποιημένη μονάδα μέτρησης έχει ήδη κατανοηθεί σε προηγούμενες τάξεις. Βλέπε παρακάτω κείμενο διαχείρισης της ύλης.
50°	Ολόκληρο το κεφάλαιο	Ολόκληρο το κεφάλαιο		Κεφ.: 50°: Η έννοια του βάρους (μάζας) και οι

				μονάδες μέτρησής της είναι πολύ κοινές για τους μαθητές. Έχουν διδαχθεί στην Δ' τάξη (κεφ.18) και σε πολλές δραστηριότητες στην Ε' τάξη.
51 ^ο	Ολόκληρο το κεφάλαιο	Ολόκληρο το κεφάλαιο		Κεφ.: 51 ^ο : Σχετικά προβλήματα έχουν διδαχθεί διεξοδικά και στην Δ' και στην Ε' τάξη. Μπορεί να ξανασυζητηθεί και στην ΣΤ' μέσα από κάποιο πρόβλημα. Η ώρα Greenwich μπορεί να συζητηθεί στο πλαίσιο του μαθήματος της Γεωγραφίας (Κεφ. 2 ^ο , σ.16-17).
52 ^ο	σελ.125, 1 ^η δραστηριότητα, σελ. 126, 1 ^η εφαρμογή	σελ. 37 1 ^ο πρόβλημα. 3 ^ο πρόβλημα.		Η νομισματική μονάδα είναι οικεία έννοια για τους μαθητές, οι οποίοι έχουν έρθει σε επαφή με αρκετές σχετικές δραστηριότητες, με εξαίρεση τις

				έννοιες τόκου και επιτοκίου.
53°				Βλέπε παρακάτω κείμενο διαχείρισης της ύλης.
55°		Σελ. 7, άσκηση 3, Σελ. 8, 1° πρόβλημα		Κεφ. 55° Η ασκ. 7 παρουσιάζεται ως παράδειγμα στο Β.Μ. Το 1° πρόβ. παρουσιάζει αυξημένη δυσκολία. Βλέπε κείμενο διαχείρισης της ύλης.
Ανακεφαλαίωση	σελ. 134, 4° πρόβλημα			
56°	σελ. 137, 1 ^η δραστηριότητα	Ολόκληρο το κεφάλαιο		Βλέπε παρακάτω κείμενο διαχείρισης της ύλης.
58°		σελ. 13, 2° πρόβλημα	Ως επέκταση της 2 ^{ης} εφαρμογής σχετικά με το άθροισμα των γωνιών τετραπλεύρου προτείνεται η παρακάτω ψηφιακή δραστηριότητα: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4020	Ο μαθηματικός στόχος του 2 ^{ου} προβλήματος ικανοποιείται στη δραστηριότητα με προεκτάσεις. Βλέπε κείμενο διαχείρισης της ύλης.
59°	Ολόκληρο το κεφάλαιο	Ολόκληρο το κεφάλαιο		Έχει διδαχτεί στην Ε΄ Δημοτικού. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να υπενθυμίσει την έννοια στην εφαρμογή 2,

				κεφ. 62, σελ. 150, στην εφαρμογή 2, κεφ. 63, σελ 152 και στις εφαρμογές 1 και 2, κεφ. 64, σελ 154
60°	σελ. 145, 1 ^η δραστηριότητα σελ. 146, 1 ^η εφαρμογή	σελ. 17, 1 ^η άσκηση, σελ. 18, 1 ^ο πρόβλημα		Η αναγνώριση και χάραξη αξόνων συμμετρίας και η κατασκευή συμμετρικών σχημάτων ως προς άξονα συμμετρίας εκτείνεται από την Α' μέχρι την Ε' τάξη. Βλέπε παρακάτω κείμενο διαχείρισης της ύλης.
61°		σελ. 19, 2 ^η άσκηση 3 ^η άσκηση	.	Το πλαίσιο της 2 ^{ης} άσκησης δεν είναι πλήρως ρεαλιστικό. Το εμβαδόν της αυλής στην 3 ^η άσκηση ενδεχομένως να μην μπορεί να υπολογιστεί με τις μέχρι τώρα γνώσεις των μαθητών
62°	Βλέπε παρακάτω κείμενο διαχείρισης της ύλης.	σελ. 21, 2 ^η άσκηση		2 ^η άσκ.: Το σχήμα δεν ανταποκρίνεται στις διαστάσεις του.
63°	Βλέπε παρακάτω κείμενο		Σελ. 151, η 2 ^η δραστηριότητα μπορεί να γίνει	

	διαχείρισης της ύλης.		με πιο διερευνητικό τρόπο μέσω ψηφιακών εργαλείων: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/1832	
66°			Η 1 ^η άσκηση στο Τ.Ε. μπορεί να γίνει με πιο διερευνητικό τρόπο μέσω ψηφιακών εργαλείων: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/3935	
67ο	ολόκληρο το κεφάλαιο	ολόκληρο το κεφάλαιο		Οι ορισμοί έχουν δοθεί πολλές φορές μέχρι τώρα σε μικρότερες τάξεις, δύναται να ξαναδοθούν στο 66° κεφ. και να επαναληφθούν σε διάφορα συναφή προβλήματα.
71°	ολόκληρο το κεφάλαιο	ολόκληρο το κεφάλαιο		Βλέπε κείμενο διαχείρισης της ύλης.

Τα παρακάτω προτείνεται να αξιοποιηθούν προαιρετικά.

Ενότητες Κεφάλαια	Προτείνεται να αξιοποιηθούν προαιρετικά από το Βιβλίο Μαθητή τα παρακάτω:	Προτείνεται να αξιοποιηθούν προαιρετικά από το Τετράδιο Εργασιών τα παρακάτω:	Παρατηρήσεις
Κεφάλαιο 4ο		σελ. 14, το 2ο πρόβλημα	
Κεφάλαιο 5ο		σελ. 15, το 1ο πρόβλημα	

Κεφάλαιο 7ο		σελ. 20, Δραστηριότητα με προεκτάσεις	Να διατηρηθούν μόνο τα ιστορικά στοιχεία από τη δραστηριότητα αυτή και να γίνει σύνδεση με τα θέματα για διερεύνηση.
Κεφάλαιο 12ο		σελ. 20, ένα εκ των δύο προβλημάτων	
Κεφάλαιο 15ο		σελ. 35, να γίνει μέρος των ασκήσεων 3 και 4	
Κεφάλαιο 17ο		σελ. 39 και 40, ένα εκ των δύο προβλημάτων	
Κεφάλαιο 20ο		σελ. 10, το 3ο πρόβλημα	
Κεφάλαιο 23ο		σελ. 15, 1η άσκηση	
Κεφάλαιο 24ο		σελ. 17, το 1ο πρόβλημα	
Κεφάλαιο 28ο		σελ. 26, το 3ο πρόβλημα	
Κεφάλαιο 30ο		σελ. 29, 2η άσκηση	
Κεφάλαιο 34ο		σελ. 37, το 1ο πρόβλημα	
Κεφάλαιο 37ο		σελ. 7, το 2ο πρόβλημα	
Κεφάλαιο 42ο		σελ. 17, το 2ο πρόβλημα	
Κεφάλαιο 43ο		σελ. 19, το 2ο πρόβλημα	
Κεφάλαιο 44ο		σελ. 22, το 4ο πρόβλημα	
Κεφάλαιο 49ο		σελ. 31, 3η άσκηση	
Κεφάλαιο 57ο		σελ. 11, 1η άσκηση	
Κεφάλαιο 61ο		σελ. 20, το 2ο πρόβλημα	
Κεφάλαιο 62ο		σελ. 21, 1η άσκηση	
Κεφάλαιο 63ο	σελ. 152, η 1η εφαρμογή		https://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4702 (παρουσιάζεται η λογική στην οποία βασίζεται το Tangram. Επιπλέον, προσεγγίζονται θέματα σχετικά με την αναγνώριση σχημάτων, την εύρεση σχέσεων

			ανάμεσα στις πλευρές τους και τον συνδυασμό σχημάτων για τη δημιουργία νέων)
Κεφάλαιο 65ο	σελ. 156, η 1η εφαρμογή		

Οδηγίες για τις ενότητες των μαθηματικών της τάξης

1η Ενότητα

Κεφ.1,3,4: Σύμπτυξη των κεφαλαίων 1, 3, 4 του βιβλίου μαθητή και αντίστοιχου τετραδίου εργασιών καθώς αποτελούν επανάληψη προηγούμενων τάξεων.

Κεφ.7: Προτείνεται να δοθεί χρόνος στη διαίρεση φυσικών και δεκαδικών αριθμών.

Κεφ. 8.: Πρέπει να υπάρξει οργανωμένη και μεθοδική προσέγγιση του θέματος. Μέχρι τη ΣΤ' τάξη η προσέγγιση των αριθμητικών παραστάσεων γινόταν διαισθητικά. Να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στην εννοιολογική κατανόηση του θέματος και όχι μόνο στη διαδικαστική. Οι μαθητές πρέπει να διαπιστώσουν την ανάγκη της προτεραιότητας των πράξεων και να υπολογίζουν την τιμή μιας αριθμητικής παράστασης.

Κεφ. 12: Η δραστηριότητα με προεκτάσεις μπορεί να αντικατασταθεί με παρόμοια με τίτλο: «Βοήθεια στους πρόσφυγες».

2η Ενότητα

Κεφ. 25: Ο όρος «μεταβλητή» προσεγγίζεται στο Γυμνάσιο. Να μην γίνει αναφορά στον ορισμό της μεταβλητής. Δεδομένου ότι μια πρώτη προσέγγιση είναι αρκετή, αφαιρείται ό,τι περιπλέκει την έννοια.

Κεφ. 26:

B.M.:2^η δραστηριότητα: Η φράση «χρησιμοποίησε μια μεταβλητή για να συμβολίσεις το ποσό...» να διορθωθεί σε: «χρησιμοποίησε το γράμμα x για να συμβολίσεις το άγνωστο ποσό...»

B.M.: Συμπέρασμα: Η φράση «Μια ισότητα που περιέχει μια μεταβλητή ...» να διορθωθεί σε: «Μια ισότητα που περιέχει αριθμούς και ένα γράμμα (στη θέση ενός άγνωστου αριθμού) ...».

B.M.: Παράδειγμα: Η φράση «Αν αντικαταστήσω τη μεταβλητή... » να διορθωθεί σε: «Αν αντικαταστήσω το γράμμα που αντιστοιχεί στον άγνωστο αριθμό x ...».

B.M.: Εφαρμογή 1^η: Η φράση «Με τη βοήθεια μιας μεταβλητής .» να διορθωθεί σε: «Με τη βοήθεια ενός γράμματος (άγνωστος όρος)...».

Η φράση «Ονομάζω την άγνωστη τιμή x» να διορθωθεί σε: «Ονομάζω τον άγνωστο όρο x»

B.M.: Εφαρμογή 2^η: Η φράση «Άγνωστη τιμή είναι...» να διορθωθεί σε: «Άγνωστος όρος είναι...»

Κεφ. 27:

B.M.: Ερωτήσεις για αυτοέλεγχο και συζήτηση: Η φράση «...αντικαθιστώ τη μεταβλητή...» να διορθωθεί σε: «... αντικαθιστώ το γράμμα, που εκφράζει τον άγνωστο αριθμό ...».

Κεφ. 28:

B.M.: Εφαρμογή 1^η: Η φράση «Άγνωστη τιμή .» να διορθωθεί σε: «Άγνωστος αριθμός...».

Η φράση «αντικαθιστώ τη μεταβλητή...» να διορθωθεί σε: «αντικαθιστώ το γράμμα».

B.M.: Εφαρμογή 2^η: Η φράση «Άγνωστη τιμή ...» να διορθωθεί σε: «Άγνωστος αριθμός...».

Κεφ. 29:

B.M.: Εφαρμογή 1^η: Η φράση «Ονομάζω την άγνωστη τιμή σ..» να διορθωθεί σε: «Ονομάζω τον άγνωστο όρο σ..»

B.M.: Εφαρμογή 2^η: Η φράση «Άγνωστη τιμή είναι ...» να διορθωθεί σε: «Άγνωστος όρος...»

Ανακεφαλαίωση 2ης Ενότητας:

Να δοθεί περισσότερη έμφαση στα παραδείγματα με τη ζυγαριά για την προσέγγιση της έννοιας της μεταβλητής, η οποία φαίνεται να είναι αρκετά δυσνόητη.

3η Ενότητα

Οι μαθητές εισάγονται στα ποσοστά, μετατρέπουν κλασματικούς αριθμούς σε ποσοστά και τα χρησιμοποιούν στη μοντελοποίηση καταστάσεων και στην επίλυση προβλημάτων
Κεφ. 37: Β.Μ. Συμπέρασμα: Η φράση «Χρησιμοποιώ μεταβλητή για την άγνωστη τιμή» να διορθωθεί σε: «Χρησιμοποιώ ένα γράμμα για τον άγνωστο όρο».

Κεφ. 37: Β.Μ.:2^η δραστηριότητα: Η φράση «την άγνωστη τιμή τη συμβολίζω με x» να διορθωθεί σε: «τον άγνωστο όρο τον συμβολίζω με x».

Κεφ. 40, 41: Προτείνεται να προταθούν δραστηριότητες από τον εκπ/κό μετατροπής τυχαίων κλασματικών αριθμών σε ποσοστά.

Κεφ. 44: Δραστηριότητα 2^η: Η φράση «...βάζοντας στη θέση του αγνώστου μια μεταβλητή» να διορθωθεί σε: «...βάζοντας στη θέση του αγνώστου ένα γράμμα».

5η Ενότητα

Κεφ. 49: Στη μέτρηση μήκους η προσέγγιση από τους εκπαιδευτικούς θα πρέπει να γίνεται περισσότερο διερευνητικά.

Κεφ. 53: Β.Μ. & Τ.Ε.: Συμπέρασμα: Μπορεί να γίνει η διαπραγμάτευση του γενικού κανόνα από τον εκπαιδευτικό αλλά να μη ζητηθεί από τους μαθητές να τον απομνημονεύσουν.

Ο εκπαιδευτικός να επικεντρωθεί στο να αποκτήσουν οι μαθητές την ικανότητα να διατυπώνουν έναν κανόνα για κάποιο απλό γεωμετρικό μοτίβο.

Κεφ. 55: Προτείνεται η 2^η δραστηριότητα, η εφαρμογή στο Β.Μ και η 1^η και 2^η άσκηση στο Τ.Ε. να γίνουν με χειραπτικό υλικό, για να διευκολυνθούν οι μαθητές στην αναγνώριση του μοτίβου.

6η Ενότητα

Για να υπάρξει ικανός χρόνος για την ολοκλήρωση της διδασκαλίας και την εμπέδωση των εννοιών της 6^{ης} ενότητας προτείνεται να διδαχθεί αμέσως μετά την 3^η ενότητα.

Κεφ. 56:

Β.Μ. & Τ.Ε.: Άσκηση 2^η: Οι μαθητές πρέπει να διδαχθούν και να είναι ικανοί να σχεδιάσουν με κανόνα, γνώμονα και διαβήτη πολύγωνα όπως το τετράγωνο, το κανονικό εξάγωνο και το κανονικό οκτάγωνο, που περιγράφεται στην Εφαρμογή του Β.Μ.

Κεφ. 58:

Τ.Ε.: Άσκηση 1^η: Να κατασκευαστεί και γωνία 180°, εφόσον δεν πραγματοποιήθηκε η άσκηση 3 του 57^{ου} κεφαλαίου, το οποίο αφαιρέθηκε ολόκληρο.

Κεφ. 60 :

Β.Μ.: Εφαρμογή 2^η: Να δοθεί έμφαση στη χάραξη συμμετρικών σχημάτων ως προς άξονα συμμετρίας.

Τ.Ε.: Άσκηση 2η: Να δοθεί έμφαση στην αναγνώριση σχημάτων που δεν είναι συμμετρικά ως προς άξονα (Άσκηση 2) και στη χάραξη συμμετρικών σχημάτων ως προς άξονα συμμετρίας (Άσκηση 3).

Η αναγνώριση και χάραξη αξόνων συμμετρίας και η κατασκευή συμμετρικών σχημάτων ως προς άξονα συμμετρίας εκτείνεται από την Α΄ μέχρι την Ε΄ τάξη.

Κεφ. 62:

Β.Μ.: Εφαρμογή 1^η: Η διαπραγμάτευση της συγκεκριμένης εφαρμογής επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια του εκπαιδευτικού.

Οι μαθητές έχουν ασχοληθεί με συναφή δραστηριότητα στην Ε' τάξη.

Κεφ. 63:

Β.Μ.: Εφαρμογή 1^η: Η διαπραγμάτευσή της συγκεκριμένης εφαρμογής επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια του εκπαιδευτικού. Οι μαθητές έχουν ασχοληθεί με αυτή τη δραστηριότητα στην Ε' τάξη.

Κεφ. 71: Εφόσον οι μαθητές έχουν κατανοήσει τη διαδικασία υπολογισμού του όγκου του κύβου και του ορθογωνίου παραλληλεπιπέδου, μπορούν να σκεφτούν πώς βρίσκεται ο όγκος του κυλίνδρου.

Σημείωση: Για να τρέξετε τις ψηφιακές δραστηριότητες σε απευθείας σύνδεση (on line), προτιμήστε τον φυλλομετρητή Mozilla Firefox. Αν εξακολουθείτε να έχετε πρόβλημα, προσθέστε τη διεύθυνση <http://photodentro.edu.gr> στο exception site list στην καρτέλα security της Java.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΘΕΜΑΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Η Βούλα θέλει να υπολογίσει το άθροισμα των αριθμών $1.678 + 27.689$ με τον υπολογιστή τσέπης (κομπιουτεράκι). Διαπίστωσε όμως ότι το πλήκτρο 6 είναι δεν λειτουργεί. Ποια στρατηγική θα της πρότεινες να ακολουθήσει, χρησιμοποιώντας τον υπολογιστή τσέπης, ώστε να βρει το αποτέλεσμα; Εξήγησε τον συλλογισμό σου.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Οι μαθητές/τριες, αναμένεται, αφού παρατηρήσουν την αξία θέσης του ψηφίου 6 στους παραπάνω αριθμούς, να σκεφτούν στρατηγικές, ώστε να αντικαταστήσουν τον αριθμό 6 με έναν άλλο μικρότερης ή μεγαλύτερης αξίας, προσπαθώντας να καταλήξουν στο σωστό αποτέλεσμα και κατόπιν να προσθέσουν ή να αφαιρέσουν ανάλογα τις εκατοντάδες.

2. Από μία αφετηρία λεωφορείων αναχωρούν καθημερινά λεωφορεία με προορισμό το λιμάνι και το αεροδρόμιο. Τα λεωφορεία με προορισμό το λιμάνι αναχωρούν κάθε 20 λεπτά της ώρας ενώ τα λεωφορεία με προορισμό το αεροδρόμιο αναχωρούν κάθε 30 λεπτά. Αν στις 7 το πρωί αναχώρησαν ταυτόχρονα τα δύο λεωφορεία για τους αντίστοιχους προορισμούς, πόσες φορές θα επαναληφθεί το ίδιο γεγονός (της ταυτόχρονης αναχώρησης) μέχρι τις 12 και μισή το μεσημέρι; Να εξηγήσεις πώς σκέφτηκες.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Οι μαθητές/τριες αναμένεται να βρουν το $E.K.Π(20, 30) = 60$. Άρα, κάθε 60 λεπτά=1 ώρα θα αναχωρούν ταυτόχρονα τα δύο λεωφορεία από την αφετηρία. Στη συνέχεια, αναμένεται να σκεφτούν πόσες φορές από τις 7 το πρωί θα συμβεί αυτό ανά μία ώρα μέχρι τις 12 και μισή το μεσημέρι. Η απάντηση είναι 5 φορές.

3. Κατά τη διάρκεια ενός αγώνα μπάσκετ τρία παιδιά είχαν τις παρακάτω επιδόσεις:

- Ο Γιάννης πέτυχε 12 στις 24 βολές.
- Ο Μάριος πέτυχε 8 στις 32 βολές.
- Η Δώρα πέτυχε 15 στις 45 βολές.

Ποιο παιδί ήταν το πιο εύστοχο; Να εξηγήσεις πώς σκέφτηκες.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Οι μαθητές αναμένεται να απαντήσουν ότι ο Γιάννης ήταν ο πιο εύστοχος. Ένας τρόπος για να εξηγήσουν πώς το σκέφτηκαν είναι να μετατρέψουν τα κλάσματα $12/24$, $8/32$ και $15/45$ σε ομώνυμα και κατόπιν να τα συγκρίνουν.

4. Οι αστρονόμοι μελετούν την κίνηση ενός κομήτη που περιφέρεται γύρω από τον Ήλιο. Εμφανίστηκε στη Γη το έτος 1923. Εμφανίστηκε ξανά το 1957 και μετά πάλι το 1991. Ποιο έτος θα εμφανιστεί ξανά; Να εξηγήσεις πώς το σκέφτηκες.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ

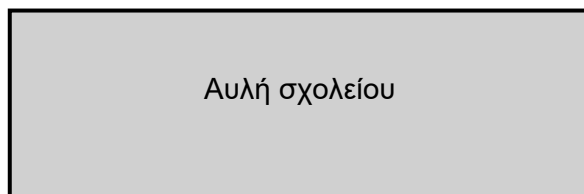
Οι μαθητές αναμένεται να απαντήσουν ότι κομήτης θα εμφανιστεί ξανά το έτος 2025 και να εξηγήσουν ότι υπάρχει ένα μοτίβο, μία κανονικότητα στην επανεμφάνιση του κομήτη και ότι αυτό συμβαίνει κάθε 34 χρόνια.

5. Ένας μελισσοκόμος μοίρασε σε 24 δοχεία εξίσου ποσότητα μελιού που μάζεψε από 4 κυψέλες. Πόσο μέλι θα περιέχει το κάθε δοχείο;
Μπορείς να λύσεις το πρόβλημα; Να δικαιολογήσεις την απάντησή σου.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Οι μαθητές/τριες αναμένεται να απαντήσουν ότι το πρόβλημα δεν μπορεί να λυθεί, γιατί λείπει ένα βασικό δεδομένο του, η ποσότητα του μελιού που πρέπει να μοιράσει εξ ίσου ο μελισσοκόμος στα δοχεία.

6. Η αυλή ενός σχολείου έχει σχήμα ορθογώνιου παραλληλόγραμμου με περίμετρο 80 μ. Το μήκος της αυλής είναι τριπλάσιο από το πλάτος της. Ο Ανδρέας υπολόγισε το εμβαδόν της αυλής και βρήκε ότι είναι 300 τ.μ. και η Άννα ότι είναι 250 τ.μ.
Α) Με ποιο παιδί συμφωνείς;
Β) Να εξηγήσεις πώς σκέφτηκες.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

- Α) Με τον Ανδρέα.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ

- Β) Οι μαθητές/τριες αναμένεται να σκεφτούν δύο αριθμούς που ο ένας (το μήκος) να είναι τριπλάσιος του άλλου (το πλάτος) και α) όταν τους προσθέσουν μεταξύ τους και κατόπιν πολλαπλασιάσουν το άθροισμά τους με το 2 να βρουν 80 μ, που είναι η περίμετρος του αυλής και β) όταν τους πολλαπλασιάσουν μεταξύ τους (μήκος Χ πλάτος) να βρουν 300 τ.μ. που είναι το εμβαδόν της αυλής. Αυτό μπορεί να το πετύχουν επιλέγοντας ζευγάρια αριθμών μέχρι να βρουν ποιο ζευγάρι αριθμών πληροί τις παραπάνω προϋποθέσεις.

Μήκος= 30μ.

Πλάτος= 10μ.

7. Στον παρακάτω πίνακα φαίνονται οι εγγραφές παιδιών σε έναν χορευτικό όμιλο, ο οποίος άρχισε τη λειτουργία του από το 2020.

έτος	2020	2021	2022	2023	2024	2025
αριθμός εγγραφών	20	33	44	49	55	

A) Από τη μελέτη του πίνακα τι διαπιστώνεις για τον αριθμό των εγγραφών των παιδιών στον χορευτικό όμιλο κατά τη διάρκεια των ετών από το 2020 έως το 2024;

B) Ποια πρόβλεψη μπορείς να κάνεις για το έτος 2025 σχετικά με τον αριθμό των παιδιών που γράφτηκαν στον χορευτικό όμιλο; Ποιοι παράγοντες θα μπορούσαν να αλλάξουν την πρόβλεψή σου;

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ

A) Μία διαπίστωση που αναμένεται να κάνουν οι μαθητές/τριες είναι ότι ο αριθμός των εγγραφών στον χορευτικό όμιλο αυξάνεται κάθε χρόνο από το 2020 έως το 2024.

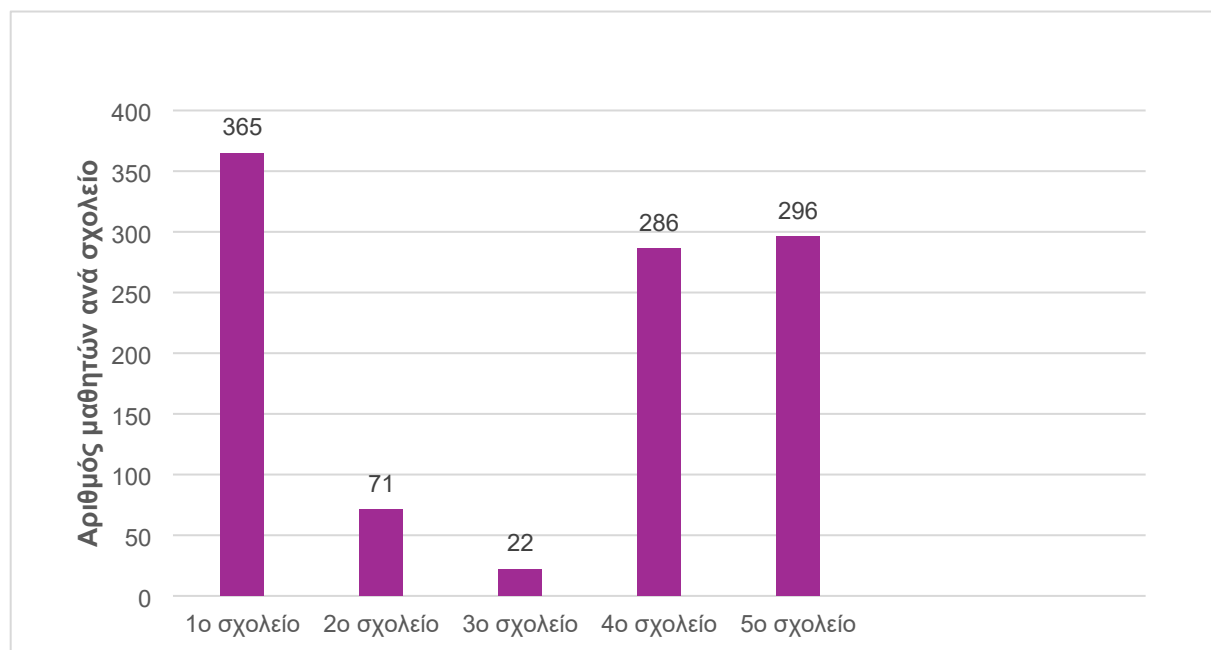
B) Οι μαθητές/τριες, αφού παρατηρήσουν τον πίνακα, αναμένεται να προβλέψουν ότι το έτος 2025 θα υπάρξει αύξηση στον αριθμό των εγγραφών. Υπάρχουν όμως αστάθμητοι παράγοντες που μπορούν να αλλάξουν την αρχική πρόβλεψή τους. Για παράδειγμα να ανοίξει πολύ κοντά ένας δεύτερος χορευτικός όμιλος που πιθανότατα θα μείωνε τον αριθμό των εγγραφών στον αρχικό όμιλο για το έτος 2025.

8. Το Υπουργείο Παιδείας αποφάσισε να αποστείλει στην αρχή της σχολικής χρονιάς λογοτεχνικά βιβλία στους/στις μαθητές/τριες πέντε δημοτικών σχολείων της χώρας μας. Αποφάσισε επίσης, να αποσταλεί ο ίδιος αριθμός βιβλίων σε όλα τα σχολεία, ο οποίος να είναι ίσος με τον Μέσο Όρο των μαθητών/τριών των πέντε δημοτικών σχολείων.

Να παρατηρήσεις το παρακάτω ραβδόγραμμα και να απαντήσεις:

Α) Πόσα βιβλία θα σταλούν σε κάθε σχολείο;

Β) Πιστεύεις ότι ο τρόπος διαμοιρασμού των βιβλίων, με κριτήριο τον Μέσο Όρο, είναι δίκαιος; Να αιτιολογήσεις την απάντησή σου.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ

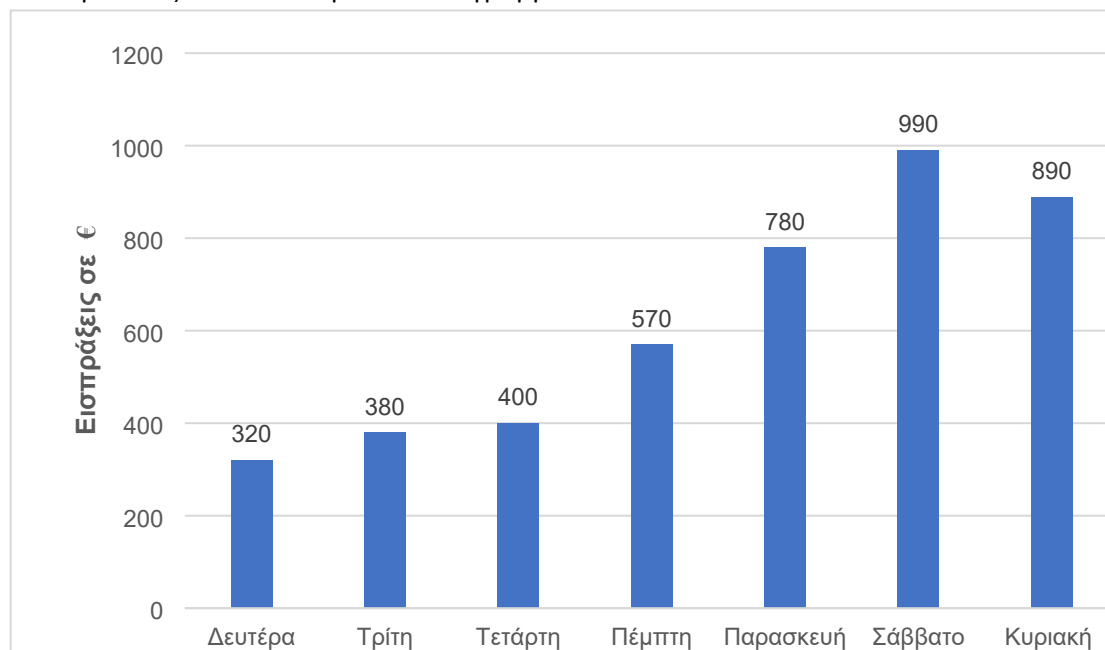
Α) Οι μαθητές/τριες αναμένεται να βρουν τον Μέσο Όρο των βιβλίων, που θα σταλούν στα πέντε δημοτικά σχολεία.

$$365 + 71 + 22 + 286 + 296 = 1.040$$

$$1040 : 5 = 208 \text{ βιβλία}$$

Β) Οι μαθητές/τριες αναμένεται να διαπιστώσουν ότι το κριτήριο του Μέσου Όρου δεν αποτελεί στη συγκεκριμένη περίπτωση δίκαιο τρόπο για να μοιραστούν τα βιβλία, γιατί στα σχολεία που ο αριθμός των μαθητών/τριών είναι μικρός κάθε μαθητής/τρια θα πάρει πολύ περισσότερα από ένα βιβλία, ενώ στα σχολεία με μεγάλο αριθμό μαθητών/τριών δεν θα φτάσει να πάρει κάθε μαθητής/τρια από ένα βιβλίο τουλάχιστον.

9. Σε έναν θερινό κινηματογράφο, οι εισπράξεις σε ευρώ (€) μιας εβδομάδας του Ιουνίου παρουσιάζονται στο παρακάτω διάγραμμα:

- Α) Μπορείς να βρεις τις δύο ημέρες της εβδομάδας που ο κινηματογράφος είχε τις υψηλότερες εισπράξεις;
- Β) Μπορείς να σκεφτείς γιατί συνέβη αυτό;
- Γ) Τι ενέργειες θα μπορούσε να κάνει ο ιδιοκτήτης του κινηματογράφου για να αυξήσει τις εισπράξεις του και τις υπόλοιπες ημέρες της εβδομάδας;

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ

- Α) Οι μαθητές/τριες, αφού παρατηρήσουν το ραβδόγραμμα, αναμένεται να απαντήσουν ότι οι μεγαλύτερες εισπράξεις παρατηρούνται το Σάββατο και την Κυριακή.
- Β) Οι μαθητές/τριες, αναμένεται να απαντήσουν ότι πιθανή αιτία των υψηλών εισπράξεων των δύο ημερών (Σάββατο και Κυριακή) είναι επειδή οι περισσότεροι άνθρωποι δεν εργάζονται και έχουν ελεύθερο χρόνο να τον διαθέσουν για ψυχαγωγία.
- Γ) Ένας τρόπος για να αυξήσει ο ιδιοκτήτης του κινηματογράφου τις εισπράξεις και τις υπόλοιπες μέρες της εβδομάδας θα ήταν να προσφέρει στην τιμή του εισιτηρίου και κάποιο αναψυκτικό ή σνακ.

3. ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ (ΦΥΣΙΚΑ, ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ, ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ)

ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ 2026-2027

Ι. ΦΥΣΙΚΑ

Εκπαιδευτικό υλικό:

1. Φυσικά Δημοτικού «Ερευνώ και Ανακαλύπτω» Τετράδιο Εργασιών Ε΄ τάξης, 1 τεύχος, ΙΤΥΕ "ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ". Κωδικός Βιβλίου: 0-10-0133, ISBN 978-960-06-2600-1
2. Φυσικά Δημοτικού «Ερευνώ και Ανακαλύπτω» Τετράδιο Εργασιών Στ΄ τάξης, 1 τεύχος, ΙΤΥΕ "ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ". Κωδικός Βιβλίου: 0-10-0179, ISBN 978-960-06-2645-2
3. Φυσικά Δημοτικού «Ερευνώ και Ανακαλύπτω» Βιβλίο Μαθητή Ε΄ τάξης, 1 τεύχος, ΙΤΥΕ "ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ". Κωδικός Βιβλίου: 0-10-0197, ISBN 978-960-06 -2599-8
4. Φυσικά Δημοτικού «Ερευνώ και Ανακαλύπτω» Βιβλίο Μαθητή Στ΄ τάξης, 1 τεύχος, ΙΤΥΕ "ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ". Κωδικός Βιβλίου: 0-10-0178, ISBN 978-960-06-2644-5

Σημαντικές Επισημάνσεις

Το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών των Φυσικών Επιστημών (ΦΕ) για το Δημοτικό (ΠΙ, 2002) στους ειδικούς σκοπούς του μαθήματος αναφέρει ότι με το μάθημα «Ερευνώ το Φυσικό Κόσμο» στο Δημοτικό επιδιώκεται η συστηματική εισαγωγή του/της μαθητή/ήτριας στις έννοιες και στον τρόπο προσέγγισης και μελέτης των Φ.Ε., *όπως για παράδειγμα η κατανόηση και ερμηνεία του κόσμου γύρω μας και η αποδεικτική αξία του πειραματισμού ως μέσου επαλήθευσης ή και απόρριψης των θεωριών*. Ένας επιπλέον σημαντικός στόχος που τα τελευταία χρόνια έχει εισαχθεί στα περισσότερα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών παγκοσμίως είναι αυτός της επαφής των μαθητών/τριών μέσω της διδασκαλίας των ΦΕ με την «εικόνα» των ΦΕ ή όπως έχει διεθνώς καθιερωθεί ως ορολογία με τη Φύση των ΦΕ (Nature of Science). Ένας ακόμη στόχος, ίσως ο πιο σημαντικός, αλλά και συνάμα η μεγαλύτερη πρόσκληση, είναι η καλλιέργεια θετικών στάσεων για τη μάθηση των Φ.Ε., δηλαδή την οικοδόμηση επιθυμητών ταυτοτήτων όχι από λίγους μαθητές/τριες μιας τάξης αλλά **από όλους** τους/τις μαθητές/τριες. Τα αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα στο μάθημα των Φυσικών Ε΄ και Στ΄ Δημοτικού δεν περιορίζονται μόνο στην απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων, αλλά αφορούν και στην καλλιέργεια στάσεων, αξιών και συναισθημάτων για το φυσικό περιβάλλον μέσω κριτικών προσεγγίσεων, οι οποίες εξετάζουν ολιστικά τις τεχνολογικές, περιβαλλοντικές και κοινωνικές διαστάσεις των υπό μελέτη ζητημάτων στην καθημερινή ζωή του ανθρώπου.

Το μάθημα των Φυσικών της Ε΄ και Στ΄ τάξης του Δημοτικού Σχολείου υποστηρίζεται από τη σειρά των εγχειριδίων «Φυσικά – Ερευνώ και Ανακαλύπτω», η οποία περιλαμβάνει για κάθε τάξη το Τετράδιο Εργασιών, το Βιβλίο Μαθητή και το Βιβλίο Εκπαιδευτικού. Βασική στόχευση είναι να προωθείται η **ανακαλυπτική-διερευνητική μάθηση** μέσω της κατάλληλης αξιοποίησης του προσφερόμενου υλικού αλλά και υλικού που θα αντλήσουν οι

εκπαιδευτικοί από άλλες αξιόπιστες πηγές (συμπληρωματικό προς το ισχύον πρόγραμμα σπουδών των Φ.Ε. Δημοτικού, διαδραστικά βιβλία, έγκυρα εκπαιδευτικά σενάρια, έγκυρους δικτυακούς τόπους, επιστημονικούς φορείς, δοκιμασμένες προτάσεις εκπαιδευτικών ή εκπαιδευτικών κοινοτήτων μάθησης, κ.λπ.), που θα κινήσουν το ενδιαφέρον των μαθητών/τριών και θα καλλιεργήσουν την κριτική και δημιουργική σκέψη τους.

Σε κάθε τάξη, η εκπαιδευτική διαδικασία για κάθε θεματικό αντικείμενο διαμορφώνεται με βάση τα φύλλα εργασίας του **Τετραδίου Εργασιών** το οποίο είναι το κύριο, βασικό εγχειρίδιο του μαθήματος. Η μεθοδολογική προσέγγιση που ακολουθείται στο Τετράδιο Εργασιών του Μαθητή, δίνει έμφαση στη διερεύνηση και στις πειραματικές διαδικασίες από τους/τις μαθητές/τριες. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι η **εξασφάλιση των υλικών για την εκτέλεση πειραμάτων και τη δημιουργία κατασκευών** από τους/τις μαθητές/τριες και θα πρέπει να λαμβάνεται ειδική μέριμνα για αυτό. Στο **Βιβλίο του Μαθητή** (συμβατικό και εμπλουτισμένο), το οποίο είναι επικουρικό εγχειρίδιο, υπάρχουν πληροφορίες με τις οποίες είναι δυνατόν οι μαθητές/τριες να συμπληρώσουν και να εμπεδώσουν τα συμπεράσματά τους από τα πειράματα, να διευρύνουν τις εφαρμογές, τις γενικεύσεις και τις ερμηνείες, αλλά και να ενισχύσουν το ενδιαφέρον τους για το θεματικό αντικείμενο. Στο **Βιβλίο του Εκπαιδευτικού** υπάρχουν οδηγίες τόσο για το γνωστικό αντικείμενο όσο και για την εκπαιδευτική διαδικασία. Συμπληρωματικά, όσον αφορά στον πειραματισμό, είναι επιθυμητό οι μαθητές/τριες να αναζητούν, να επιλέγουν και να φέρνουν οι ίδιοι κατάλληλα υλικά και καθημερινά αντικείμενα ώστε, έχοντάς τα και μετά το μάθημα, να συνεχίζουν τον πειραματισμό και τις κατασκευές και εκτός του σχολείου, εφόσον το επιθυμούν.

Στις μέρες μας τονίζεται ο καθοριστικός ρόλος της γλώσσας στη διδακτική και μαθησιακή διαδικασία των Φ.Ε. (όπως και σε κάθε γνωστικό αντικείμενο), η οποία παρέχει τη δυνατότητα στους/στις μαθητές/τριες να χρησιμοποιήσουν τον λόγο κατάλληλα και να εξοικειωθούν σταδιακά με την επιστημονική ορολογία, χωρίς βέβαια αυτό να τους επιβάλλεται, καθώς δεν είναι την ίδια χρονική στιγμή όλοι/ες οι μαθητές/τριες έτοιμοι/ες να κατανοήσουν μια έννοια με τον ίδιο τρόπο. Είναι σημαντικό στο μάθημα των Φ.Ε να δίνονται οι ευκαιρίες στους/στις μαθητές/τριες να διαπραγματεύονται στο πλαίσιο της επιστήμης, να επιχειρηματολογούν, να καταλήγουν σε συμφωνίες και να εκτιμούν τις απόψεις των άλλων, εμπλεκόμενοι/ες σε κατάλληλα σχεδιασμένες δραστηριότητες, που βασίζονται στην επίλυση προβλημάτων και στις διερευνήσεις ερωτημάτων είτε με αφορμή τις δραστηριότητες του Τετραδίου Εργασιών είτε έπειτα από ερευνητικά ερωτήματα που θα προκύψουν στην τάξη.

Για να επιτευχθεί καλύτερο μαθησιακό αποτέλεσμα στη διδασκαλία των Φ.Ε. καλό είναι να αξιοποιούνται κατάλληλα επιλεγμένες διδακτικές τεχνικές ή εργαλεία. Ως τέτοια εργαλεία μπορούν να θεωρηθούν: η αξιοποίηση γεγονότων από την *ιστορία των Φυσικών Επιστημών* (αφηγηματική τεχνική, γραμμή του χρόνου, κ.ά.), οι *πειραματικές δραστηριότητες*, οι *τεχνολογικές κατασκευές*, οι *ερωτήσεις*, η ομαδική *συζήτηση* και ο *διάλογος*, οι *μεταφορές* και οι *αναλογίες*, η *επίλυση προβλημάτων*, τα *νοητικά πειράματα*, οι *εννοιολογικοί χάρτες*, η *κατασκευή μοντέλων*, η *επιχειρηματολογία* - ακαδημαϊκή αντιπαράθεση, η *δραματοποίηση* και το *παιχνίδι ρόλων*, η *προσομοίωση* στον ηλεκτρονικό υπολογιστή και γενικότερα η αξιοποίηση των ΤΠΕ κ.ά. Σημειώνεται ότι οι ΤΠΕ, πάντα με κατάλληλους διδακτικούς χειρισμούς, παρέχουν τη δυνατότητα για οπτικοποίηση και χειρισμό σύνθετων εννοιών και μοντέλων, τρισδιάστατων εικόνων, προσομοιώσεων πραγματικών και φανταστικών κόσμων,

εικονικών επιστημονικών οργάνων, μαγνητοσκοπημένων στιγμιότυπων, που αυξάνουν τις πιθανότητες κατανόησης των επιστημονικών ιδεών. Προσφέρουν πρόσβαση σε υψηλής ποιότητας και σε σχετικές με την εκπαίδευση στις ΦΕ πηγές (διαδραστικά βιβλία, Φωτόδεντρο, ψηφιακά Σενάρια της βάσης «Αίσωπος», οπτικοποιήσεις, προσομοιώσεις, επικοινωνία με επιστήμονες, κ.λπ.) που αν αξιοποιηθούν κατάλληλα μπορούν να εμπλουτίσουν μια ανακαλυπτική - διερευνητική διαδικασία με πειραματικό προσανατολισμό. Προσοχή, όμως, δεν μπορούν να την υποκαταστήσουν, ούτε να λειτουργήσουν χρονικά εις βάρος της.

Τέλος, ένα πολύ σημαντικό σημείο στο μάθημα των Φ.Ε. είναι η φάση της ολοκλήρωσης/ ανασκόπησης κάθε ενότητας. Στο πλαίσιο της αναδιάρθρωσης και εξορθολογισμού της διδακτέας ύλης και των ωρών του μαθήματος Φυσικά Ε' και Στ' Δημοτικού, ελήφθη μέριμνα ώστε να υπάρχει χρόνος για δημιουργικές δραστηριότητες ανακεφαλαίωσης, αναπλαισίωσης της γνώσης και αναστοχασμού επί των όσων μελέτησαν οι μαθητές/τριες. Στη φάση της ανασκόπησης κάθε ενότητας μπορεί να πραγματοποιηθεί ποικιλία δραστηριοτήτων, όπως μικρά σχέδια εργασίας - τεχνολογικές κατασκευές, επίλυση προβλημάτων-γρίφων, ατομικοί και ομαδικοί εννοιολογικοί χάρτες, αφίσες (που συνδέουν την επιστήμη, το περιβάλλον, την τεχνολογία και την κοινωνία), δημιουργία ιστορικών αφηγήσεων με πρωταγωνιστές επιστήμονες, δημιουργία παιχνιδιών, πραγματοποίηση ατομικών και ομαδικών δοκιμασιών (προφορικών και γραπτών).

Η δημιουργία του Φακέλου Επιτευγμάτων που εισήχθη στο μάθημα των Εργαστηρίων Δεξιοτήτων προτείνεται να περιλαμβάνει, σε διακριτή ενότητα, επιτεύγματα των μαθητών και από το μάθημα των Φυσικών της Τάξης ώστε με την ολοκλήρωση των ενοτήτων προς το τέλος του σχολικού έτους, να πραγματοποιηθεί στη σχολική μονάδα με τη συμμετοχή της Ε' & Στ' τάξης ένα πανηγύρι επιστήμης, στο οποίο οι μαθητές/τριες θα παρουσιάσουν στη σχολική κοινότητα (μαθητές, εκπαιδευτικούς, γονείς) πειράματα, τεχνολογικές κατασκευές και άλλο υλικό (εννοιολογικούς χάρτες, αφίσες, κείμενα, ...) που δημιούργησαν ολόκληρη τη χρονιά στο πλαίσιο του μαθήματος των Φυσικών όπως και του μαθήματος των Εργαστηρίων Δεξιοτήτων. Η σύνδεση του μαθήματος των Φ.Ε. με ενότητες των Εργαστηρίων Δεξιοτήτων, μπορεί να γίνει όπου είναι εφικτό, για τον εμπλουτισμό της εργαστηριακής μορφής του μαθήματος και της καλλιέργειας των λεγόμενων δεξιοτήτων του 21^{ου} αιώνα: δεξιοτήτων ζωής (life skills), ήπιων δεξιοτήτων (soft skills) και δεξιοτήτων τεχνολογίας και επιστήμης. Συμπληρωματικό υλικό μπορεί να αντληθεί από το αποθετήριο των εργαστηρίων Δεξιοτήτων του ΙΕΠ στη διεύθυνση: <http://iep.edu.gr/el/psifiako-apothesis/skill-labs>

Προκειμένου να γίνουν εφικτά όσα περιγράφονται παραπάνω, έχει γίνει μείωση των προβλεπόμενων διδακτικών ωρών από 90 σε 72, στις οποίες περιλαμβάνονται και οι ώρες ανασκόπησης των ενοτήτων, που μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν για τους ίδιους σκοπούς.

Σημειώνεται ότι είναι προτεινόμενο στα Ωρολόγια Προγράμματα των Σχολείων να λαμβάνεται μέριμνα ώστε σε εβδομαδιαία βάση οι 2 από τις 3 ώρες του μαθήματος να είναι συνεχόμενες.

Σημειώνεται, επίσης, ότι αναφορικά με τα **τετραθέσια δημοτικά σχολεία**, στα οποία οι ώρες διδασκαλίας των Φυσικών Επιστημών περιορίζονται σε 2 αντί των 3 ωρών εβδομαδιαίως,

μπορούν να μειωθούν οι ώρες της ανασκόπησης της κάθε ενότητας. Συνεπώς, για την Ε΄ Δημοτικού οι ώρες ανασκόπησης κάθε ενότητας μπορούν να μειωθούν από δώδεκα (12) ώρες σε έξι (6). Αντίστοιχα, για την Στ΄ Δημοτικού οι ώρες ανασκόπησης κάθε ενότητας μπορούν μειωθούν από δεκαέξι (16) ώρες σε οκτώ (8).

Διαδραστικά Συστήματα Μάθησης.

Ο διαδραστικός πίνακας αποτελεί ένα πολύτιμο εργαλείο στη διδασκαλία της Φυσικής στις τάξεις Ε΄ και Στ΄ Δημοτικού, καθώς ενισχύει την εκπαιδευτική εμπειρία μέσω της αλληλεπίδρασης και της οπτικοποίησης σύνθετων εννοιών. Μέσω του διαδραστικού πίνακα, οι μαθητές/τριες μπορούν να παρακολουθούν και να συμμετέχουν σε προσομοιώσεις φυσικών φαινομένων, όπως η κίνηση των πλανητών ή η διάδοση του φωτός και του ήχου. Αυτές οι προσομοιώσεις παρέχουν μια πιο ζωντανή και κατανοητή προσέγγιση των εννοιών, σε σύγκριση με τις παραδοσιακές μεθόδους διδασκαλίας. Επιπλέον, η δυνατότητα να χειρίζονται οι ίδιοι/ες οι μαθητές/τριες τα προγράμματα και τα εργαλεία του διαδραστικού πίνακα, προάγει την ενεργητική μάθηση και ενθαρρύνει την κριτική σκέψη και την επίλυση προβλημάτων.

Επιπρόσθετα, ο διαδραστικός πίνακας διευκολύνει τη συνεργασία και την ομαδική εργασία στην τάξη. Οι μαθητές/τριες μπορούν να εργαστούν σε ομάδες για να λύσουν προβλήματα Φυσικής, χρησιμοποιώντας τον πίνακα για να παρουσιάσουν τις λύσεις τους και να συζητήσουν τις ιδέες τους. Αυτή η συνεργατική προσέγγιση όχι μόνο προάγει την κατανόηση των φυσικών εννοιών, αλλά και αναπτύσσει δεξιότητες επικοινωνίας και συνεργασίας, οι οποίες είναι κρίσιμες για τη μελλοντική τους εξέλιξη. Επιπλέον, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να ενσωματώσει πολυμέσα, όπως βίντεο και διαδραστικά παιχνίδια, για να διατηρήσει το ενδιαφέρον των μαθητών/τριών και να ενισχύσει την κατανόηση των διδασκόμενων εννοιών.

Ο διαδραστικός πίνακας προσφέρει μια πληθώρα λειτουργιών που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη διδασκαλία της Φυσικής στις τάξεις Ε΄ και Στ΄ Δημοτικού. Αυτές οι λειτουργίες περιλαμβάνουν:

1. **Προσομοιώσεις Φυσικών Φαινομένων:** Οι διαδραστικοί πίνακες επιτρέπουν τη χρήση λογισμικού που περιλαμβάνει προσομοιώσεις φυσικών φαινομένων. Οι μαθητές/τριες μπορούν να παρακολουθούν και να αλληλεπιδρούν με προσομοιώσεις για θέματα όπως η βαρύτητα, η τριβή, η ηλεκτρική ενέργεια και τα μαγνητικά πεδία. Αυτό καθιστά τις αφηρημένες έννοιες πιο προσιτές και κατανοητές μέσω της οπτικοποίησης και της πρακτικής εφαρμογής.
2. **Διαδραστικά Πειράματα:** Οι διαδραστικοί πίνακες δίνουν τη δυνατότητα για εκτέλεση εικονικών πειραμάτων. Οι μαθητές/τριες μπορούν να πειραματιστούν με διαφορετικές παραμέτρους, όπως η ταχύτητα, η μάζα και η δύναμη, και να δουν τα αποτελέσματα σε πραγματικό χρόνο. Αυτό τους/τις βοηθά να κατανοήσουν τη σχέση αιτίας και αιτιατού και να αναπτύξουν επιστημονικό τρόπο σκέψης.
3. **Διαδραστικά Μοντέλα και Εργαλεία Οπτικοποίησης:** Ο διαδραστικός πίνακας μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την παρουσίαση τρισδιάστατων μοντέλων και διαγραμμάτων που σχετίζονται με τη Φυσική, όπως το ηλιακό σύστημα ή η δομή των μορίων. Οι

μαθητές/τριες μπορούν να περιστρέψουν, να μεγεθύνουν και να εξερευνήσουν αυτά τα μοντέλα, αποκτώντας μια πιο βαθιά κατανόηση της χωρικής σχέσης και της δομής.

4. **Εκπαιδευτικά Βίντεο και Κινούμενα Σχέδια:** Οι δάσκαλοι/ες μπορούν να ενσωματώσουν βίντεο και κινούμενα σχέδια που εξηγούν φυσικές έννοιες με έναν ζωντανό και ενδιαφέροντα τρόπο. Αυτό βοηθά στη διατήρηση του ενδιαφέροντος των μαθητών/τριών και ενισχύει την κατανόηση μέσω της πολυαισθητηριακής μάθησης.
5. **Εργαλεία Σχεδίασης και Σημειώσεων:** Οι μαθητές/τριες και οι δάσκαλοι/ες μπορούν να χρησιμοποιήσουν εργαλεία σχεδίασης για να δημιουργήσουν διαγράμματα και γραφήματα, να σημειώσουν σημαντικές πληροφορίες και να αναλύσουν δεδομένα. Αυτό προάγει την ενεργή συμμετοχή των μαθητών/-τριών και διευκολύνει την κατανόηση των διαγραμματικών αναπαραστάσεων.
6. **Διαδραστικές Ασκήσεις και Κουίζ:** Οι διαδραστικοί πίνακες επιτρέπουν τη δημιουργία και τη χρήση διαδραστικών ασκήσεων και κουίζ, που βοηθούν στην αξιολόγηση της κατανόησης την οποία έχουν κατακτήσει οι μαθητές/τριες. Αυτές οι ασκήσεις μπορούν να παρέχουν άμεση ανάδραση, επιτρέποντας στους/στις μαθητές/τριες να διορθώσουν τα λάθη τους και να κατανοήσουν βαθύτερα τις έννοιες.
7. **Συνεργατική Μάθηση:** Ο διαδραστικός πίνακας υποστηρίζει τη συνεργατική μάθηση, καθώς επιτρέπει σε πολλούς/ες μαθητές/τριες να αλληλεπιδρούν ταυτόχρονα με το περιεχόμενο. Οι μαθητές/τριες μπορούν να εργαστούν σε ομάδες για να επιλύσουν προβλήματα και να παρουσιάσουν τις λύσεις τους, προάγοντας την ομαδική εργασία και την ανάπτυξη δεξιοτήτων επικοινωνίας.

Με την αξιοποίηση αυτών των λειτουργιών, ο διαδραστικός πίνακας μπορεί να μεταμορφώσει τη διδασκαλία του γνωστικού αντικείμενου της Φυσικής, καθιστώντας τη διαδικασία μάθησης πιο ενδιαφέρουσα, διασκεδαστική και αποτελεσματική για τους/τις μαθητές/τριες της Ε΄ και Στ΄ Δημοτικού.

Επίσης, στο πλαίσιο του διδακτικού σχεδιασμού οι εκπαιδευτικοί προκειμένου να αξιοποιήσουν ιστοσελίδες από το διδακτικό υλικό να προβαίνουν σε επανέλεγχο της εγκυρότητάς τους, διότι ενδέχεται ορισμένες από αυτές να είναι ανενεργές ή να οδηγούν σε διαφορετικό περιεχόμενο.

Επισήμανση: Τα σημειωμένα με έντονη γραφή προτείνεται να διδαχθούν σε προαιρετική βάση.

Η πρόταση για παράλειψη ενοτήτων, ασκήσεων, δραστηριοτήτων και πειραμάτων καθώς και η προαιρετική διδασκαλία κάποιων άλλων, επιτρέπουν στον/στην εκπαιδευτικό να αφιερώνει περισσότερο χρόνο σε εμβάθυνση ή εξειδίκευση, ανάλογα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών του.

ΤΑΞΗ Ε΄

ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΔΙΔΑΚΤΕΑΣ ΥΛΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΩΡΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	<i>Ως βασικό εγχειρίδιο προτείνεται το Τετράδιο Εργασιών και αναφορές σε σελίδες είναι σε αυτό όπου χρησιμοποιείται το βιβλίο μαθητή υπάρχει ειδική αναφορά.</i> Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.	
<u>ΕΙΣΑΓΩΓΗ</u>		
1. Ερευνώντας και ανακαλύπτοντας (σελ. 12-14) 2. Πώς μελετάμε τον κόσμο γύρω μας (σελ. 15)	1 διδακτική ώρα	
3. Ο δεκάλογος του καλού πειραματιστή (σελ. 16-17) Προτείνεται οι μαθητές να έχουν επίσης μια πρώτη επαφή με διάφορα απλά πειραματικά μέσα που θα χρησιμοποιήσουν σε επόμενες θεματικές ενότητες.	1 διδακτική ώρα	
Σύνολο	2 διδακτικές ώρες	
<u>ΥΛΙΚΑ ΣΩΜΑΤΑ</u>		
1. Όγκος (σελ. 20-22)	2 διδακτικές ώρες	
2. Μάζα (σελ.23-25)	2 διδακτικές ώρες	
3. Πυκνότητα (σελ. 26-27)	2 διδακτικές ώρες	
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 12-17) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	1 διδακτική ώρα	

Σύνολο	7 διδακτικές ώρες	
<u>ΜΙΓΜΑΤΑ</u>		
1. Μελετάμε τα μίγματα (σελ. 30-33)	Να μη διδαχθεί	Η ενότητα αυτή έχει διδαχθεί στη Δ΄ τάξη στη Μελέτη Περιβάλλοντος.
2. Μελετάμε τα διαλύματα (σελ. 34-37)	Να μη διδαχθεί	
<u>ΕΝΕΡΓΕΙΑ</u>		
1. Η ενέργεια έχει πολλά πρόσωπα (σελ. 40-42)	2 διδακτικές ώρες	
2. Η ενέργεια αποθηκεύεται (σελ. 43-44)	1 διδακτική ώρα	
3. Η ενέργεια αλλάζει συνεχώς μορφή (σελ.45-47)	2 διδακτικές ώρες	Το πείραμα της σελ. 48 προτείνεται σε προαιρετική βάση.
4. Η ενέργεια υποβαθμίζεται (σελ.48-50)		
5. Τροφές και ενέργεια (σελ. 51-54)	Μεταφέρεται στην ενότητα Πεπτικό σύστημα	Να διδαχθεί/ προσεγγιστεί σε συνδυασμό με το ΦΕ1 «Ισορροπημένη διατροφή» και το ΦΕ3 «Το ταξίδι της τροφής συνεχίζεται» της ενότητας Πεπτικό σύστημα ως διαθεματικό σχέδιο εργασίας 2 ωρών.
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 24-31) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	1 διδακτική ώρα	
Σύνολο	6 διδακτικές ώρες	
<u>ΠΕΠΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ</u>		
1. Ισορροπημένη διατροφή (σελ. 56-58)	Να μη διδαχθεί	Προτείνεται η αφαίρεσή του γιατί έχει γίνει σε προηγούμενες τάξεις και γίνεται και στην οικιακή οικονομία της Α΄ Γυμνασίου

2. Τα δόντια μας - Η αρχή του ταξιδιού της τροφής (σελ. 59-63)	1 διδακτική ώρα	Προτείνεται σε προαιρετική βάση.
3. Το ταξίδι της τροφής συνεχίζεται (σελ. 64-67) Αφαιρείται το πείραμα της σελ. 65, αλλά επισημαίνεται από τον εκπαιδευτικό η χρησιμότητα του σάλιου.	1 διδακτική ώρα	
4. Τροφές και ενέργεια (σελ. 51-54) Μεταφορά από την ενότητα της «Ενέργειας».	3 διδακτικές ώρες	Να διδαχθεί/ προσεγγιστεί σε συνδυασμό με το ΦΕ1 «Ισορροπημένη διατροφή» και το ΦΕ3 «Το ταξίδι της τροφής συνεχίζεται» της ενότητας Πεπτικό σύστημα ως διαθεματικό σχέδιο εργασίας, με θέματα που σχετίζονται με τη διατροφή, οι εργασίες θα συμπεριλαμβάνουν συζήτηση και παρουσίασή τους στην τάξη.
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 32-39) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Σχέδια εργασίας ανά ομάδες μαθητών για τη διατροφή και συζήτηση και παρουσίασή τους στην τάξη		
Σύνολο	5 διδακτικές ώρες	
<u>ΘΕΡΜΟΤΗΤΑ</u>		
1. Το θερμόμετρο (σελ. 70-73)	2 διδακτικές ώρες	Σελ. 71 η δραστηριότητα με τα μέρη του θερμομέτρου προτείνεται σε προαιρετική βάση.
2. Θερμοκρασία - Θερμότητα: Δύο έννοιες διαφορετικές (σελ. 74-77)	2 διδακτικές ώρες	
3. Τήξη και Πήξη (σελ. 78-81)	2 διδακτικές ώρες	
4. Εξάτμιση και συμπύκνωση (σελ. 82-83)	2 διδακτικές ώρες	
5. Βρασμός (σελ. 84-86)	2 διδακτικές ώρες	
6. Θερμαίνοντας και ψύχοντας τα στερεά (σελ. 87-88)	2 διδακτικές ώρες	
7. Θερμαίνοντας και ψύχοντας τα υγρά (σελ. 89-90)	1 διδακτική ώρα	

8. Θερμαίνοντας και ψύχοντας τα αέρια (σελ. 91-92)	1 διδακτική ώρα	
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 40-55) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	2 διδακτικές ώρες	
Σύνολο	16 διδακτικές ώρες	
ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ		
1. Στατικός ηλεκτρισμός (σελ. 94-97)	2 διδακτικές ώρες	
2. Το ηλεκτροσκόπιο (σελ. 98-100)	Να μη διδαχθεί	Η πειραματική διαδικασία που προτείνεται παρουσιάζει δυσκολίες.
3. Πότε ανάβει το λαμπάκι; (σελ. 101-103)	1 διδακτική ώρα	Σελ. 101 η δραστηριότητα με τα μέρη της λάμπας προτείνεται σε προαιρετική βάση.
4. Ένα απλό κύκλωμα (σελ. 104-108)	2 διδακτικές ώρες	
5. Το ηλεκτρικό ρεύμα (σελ. 109-111)	1 διδακτική ώρα	
6. Αγωγοί και μονωτές (σελ. 112-114)	1 διδακτική ώρα	
7. Ο διακόπτης (σελ. 115-118)	1 διδακτική ώρα	
8. Σύνδεση σε σειρά και παράλληλη σύνδεση (σελ. 119-122)	2 διδακτικές ώρες	
9. Ηλεκτρικό ρεύμα - Μια επικίνδυνη υπόθεση (σελ. 123-125)	1 διδακτική ώρα	
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 56-61) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται		

εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	3 διδακτικές ώρες	
Σύνολο	14 διδακτικές ώρες	
ΦΩΣ		
1. Διάδοση του φωτός (σελ. 128-130)	2 διδακτικές ώρες	
2. Διαφανή, ημιδιαφανή και αδιαφανή σώματα (σελ. 131-132)	1 διδακτική ώρα	
3. Φως και σκιές (σελ. 133-135)	1 διδακτική ώρα	
4. Ανάκλαση και διάχυση του φωτός (σελ. 136-139)	2 διδακτικές ώρες	
5. Απορρόφηση του φωτός (140-141)	1 διδακτική ώρα	
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 72-83) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	2 διδακτικές ώρες	
Σύνολο	9 διδακτικές ώρες	
ΗΧΟΣ		
1. Πώς παράγεται ο ήχος (σελ. 144-146)	2 διδακτικές ώρες	
2. Διάδοση του ήχου (σελ. 147-149)	2 διδακτικές ώρες	
3. Ανάκλαση του ήχου (σελ. 150-152)	1 διδακτική ώρα	
4. Απορρόφηση του ήχου (σελ. 153-154)	2 διδακτικές ώρες	
5. Άνθρωπος και ήχος - Το αφτί μας (σελ. 155-157)	2 διδακτικές ώρες	Προτείνεται σε προαιρετική βάση.
6. Ηχορρύπανση - Ηχοπροστασία (158-160)	1 διδακτική ώρα	
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 84-103) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του		

μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	3 διδακτικές ώρες	
Σύνολο	13 διδακτικές ώρες	
<u>ΜΗΧΑΝΙΚΗ - Μεταφέρεται, με μείωση των φύλλων εργασίας, στην Στ΄ τάξη</u>		Η μεταφορά γίνεται ώστε μια ισότιμη κατανομή των πειραματικών δραστηριοτήτων μεταξύ των τάξεων.
ΣΥΝΟΛΟ ΩΡΩΝ	72 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ	

Επισήμανση: Τα σημειωμένα με έντονη γραφή προτείνεται να διδαχθούν σε προαιρετική βάση.

Η πρόταση για παράλειψη ενοτήτων, ασκήσεων, δραστηριοτήτων και πειραμάτων καθώς και η προαιρετική διδασκαλία κάποιων άλλων, επιτρέπουν στον/στην εκπαιδευτικό να αφιερώσει περισσότερο χρόνο σε εμβάθυνση ή εξειδίκευση, ανάλογα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών του.

ΤΑΞΗ ΣΤ'

ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΔΙΔΑΚΤΕΑΣ ΥΛΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΩΡΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	<i>Ως βασικό εγχειρίδιο προτείνεται το Τετράδιο Εργασιών και οι αναφορές σε σελίδες αφορούν σε αυτό. Όπου χρησιμοποιείται το βιβλίο μαθητή υπάρχει ειδική αναφορά.</i> Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.	
<u>ΕΙΣΑΓΩΓΗ</u>		
1. Ερευνώντας και ανακαλύπτοντας (σελ. 12-14)	Να μη διδαχθεί	Έχουν διδαχθεί στην Ε' τάξη.
2. Πώς μελετάμε τον κόσμο γύρω μας (σελ. 15)	Να μη διδαχθεί	
3. Ο δεκάλογος του καλού πειραματιστή (σελ. 16-17)	Να μη διδαχθεί	
<u>ΕΝΕΡΓΕΙΑ</u>		
1. Μορφές ενέργειας (σελ. 20-22)	1 διδακτική ώρα	Αυτό το φύλλο εργασίας είναι πανομοιότυπο με αυτό της Ε' τάξης «Η ενέργεια έχει πολλά "πρόσωπα"» (σελ. 40-42), οπότε μπορεί να χρησιμοποιηθεί και για διασύνδεση με τις προηγούμενες γνώσεις για τη ενέργεια που έχουν οι μαθητές/τριες. Ή και για σύνδεση της δυναμικής ενέργειας με τις πειραματικές διαδικασίες που ακολούθησαν οι μαθητές/τριες στην ενότητα των δυνάμεων.
2. Πηγές ενέργειας (σελ. 23-25)	1 διδακτική ώρα	
3. Πετρέλαιο - Από το υπέδαφος στο σπίτι μας (σελ. 26-27)	1 διδακτική ώρα	

4. Επεξεργασία του αργού πετρελαίου (σελ. 28-30)	Να μη διδαχθεί	Οι ενότητες αυτές έχουν εξειδικευμένες πληροφορίες για την ηλικία και το γνωστικό επίπεδο των μαθητών.
5. Το πετρέλαιο ως πηγή ενέργειας (σελ. 31-32)	Να μη διδαχθεί	
6. Το πετρέλαιο ως πρώτη ύλη (σελ. 33-34)	Να μη διδαχθεί	
7. Ορυκτοί άνθρακες - Ένα πολύτιμο στερεό (σελ. 35-36)	1 διδακτική ώρα	Προτείνεται σε προαιρετική βάση.
8. Οι ορυκτοί άνθρακες ως πηγή ενέργειας (σελ. 37-38)	Να μη διδαχθεί	Οι ενότητες αυτές έχουν εξειδικευμένες πληροφορίες για την ηλικία και το γνωστικό επίπεδο των μαθητών.
9. Φυσικό αέριο - Ένα πολύτιμο αέριο (σελ. 39-40)	1 διδακτική ώρα	
10. Το φυσικό αέριο ως πηγή ενέργειας (σελ. 41-42)	Να μη διδαχθεί	Οι ενότητες αυτές έχουν εξειδικευμένες πληροφορίες για την ηλικία και το γνωστικό επίπεδο των μαθητών.
11. Πετρέλαιο, ορυκτοί άνθρακες ή φυσικό αέριο; (σελ. 43-44)	Να μη διδαχθεί	
12. Ανανεώσιμες και μη πηγές ενέργειας (σελ. 45-46)	1 διδακτικές ώρες	
13. Οικονομία στη χρήση της ενέργειας (σελ. 47-49)	1 διδακτική ώρα	
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 12-43) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	2 διδακτικές ώρες	
Σύνολο	9 διδακτικές ώρες	
ΘΕΡΜΟΤΗΤΑ		
1. Η θερμότητα μεταδίδεται με αγωγή (σελ. 52-53)	2 διδακτικές ώρες	
2. Η θερμότητα μεταφέρεται με ρεύματα (σελ. 54-56)	1 διδακτική ώρα	
3. Η θερμότητα διαδίδεται με ακτινοβολία (σελ. 57-59)	1 διδακτική ώρα	

Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 44-51), και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετρ. Εργασιών.	2 διδακτικές ώρες	
Σύνολο	6 διδακτικές ώρες	
ΕΜΒΙΑ - ΑΒΙΑ		
1. Χαρακτηριστικά της ζωής (σελ. 62-64)	1 διδακτική ώρα	Προτείνεται σε προαιρετική βάση.
2. Το κύτταρο (σελ. 65-68) Προτείνεται να συζητηθεί ως η βασική μονάδα των ζωντανών οργανισμών, χωρίς λεπτομερειακή αναφορά στα μέρη του, η οποία θα γίνει στην Βιολογία Α΄ Γυμνασίου.	1 διδακτική ώρα	
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 52-57), και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	1 διδακτική ώρα	
Σύνολο	3 διδακτικές ώρες	
ΦΥΤΑ		
1. Τα μέρη του φυτού (σελ. 70-71)	Να μη διδαχθεί	Προτείνεται η αφαίρεση της ενότητας γιατί καλύπτει έννοιες που έχουν γίνει σε μικρότερες τάξεις στη μελέτη περιβάλλοντος και έννοιες που καλύπτονται από τη Βιολογία της Α΄ Γυμνασίου.
2. Η φωτοσύνθεση (σελ. 72-75) Προτείνεται να γίνει από το Βιβλίο του Μαθητή (σελ. 60-61)	Να μη διδαχθεί	
3. Η αναπνοή (σελ. 76-78)	Να μη διδαχθεί	
4. Η διαπνοή (σελ. 79-82)	Να μη διδαχθεί	

Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 58-59) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετρ. Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	Να μη διδαχθεί	
Σύνολο	-	
<u>ΖΩΑ</u>		
1. Ζώα ασπόνδυλα και σπονδυλωτά (σελ. 84-88) Η ενότητα αυτή έχει διδαχθεί στη Δ' τάξη.	Να μη διδαχθεί	Προτείνεται η αφαίρεση της ενότητας γιατί καλύπτει έννοιες που έχουν γίνει σε μικρότερες τάξεις στη Μελέτη Περιβάλλοντος.
2. Τα θηλαστικά (σελ. 89-92)	Να μη διδαχθεί	
3. Προσαρμογή των ζώων στο περιβάλλον (σελ. 93-96)	Να μη διδαχθεί	
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 64-73) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	Να μη διδαχθεί	
Σύνολο	-	
<u>ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΑ</u>		
1. Τροφικές αλυσίδες και τροφικά πλέγματα (σελ. 98-101)	Να μη διδαχθεί	Προτείνεται η αφαίρεση της ενότητας γιατί καλύπτει έννοιες που έχουν γίνει σε μικρότερες τάξεις στη Μελέτη περιβάλλοντος και επαναλαμβάνονται και στις πρώτες τάξεις του γυμνασίου
2. Επίδραση του ανθρώπου στα οικοσυστήματα (σελ. 102-104)	Να μη διδαχθεί	
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 74-79) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται	Να μη διδαχθεί	

εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	Να μη διδαχθεί	
Σύνολο	-	
<u>ΑΝΑΠΝΕΥΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ</u> <u>ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ</u>		Για συνεκτική παρουσίαση των συστημάτων η διδασκαλία των ενότητων <u>ΑΝΑΠΝΕΥΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ</u> και <u>ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ</u> μεταφέρεται ως πρώτη ενότητα
<u>ΗΛΕΚΤΡΟΜΑΓΝΗΤΙΣΜΟΣ</u>		
1. Ο μαγνήτης (σελ. 122-125)	1 διδακτική ώρα	
2. Ο μαγνήτης προσανατολίζεται (σελ. 126-128)	1 διδακτική ώρα	
3. Από τον ηλεκτρισμό στο μαγνητισμό - Ο ηλεκτρομαγνήτης (σελ. 129-132)	2 διδακτικές ώρες	
4. Από το μαγνητισμό στον ηλεκτρισμό - Η ηλεκτρογεννήτρια (σελ. 133-135)	2 διδακτικές ώρες	Προτείνεται σε προαιρετική βάση.
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 94-101) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας με προεκτάσεις χρησιμοποιώντας λογισμικό προσομοιώσεων ή με κατασκευές και παρουσίαση τους από τους/τις μαθητές/τριες	3 διδακτικές ώρες	
Σύνολο	9 διδακτικές ώρες	
<u>ΦΩΣ</u>		
1. Η διάθλαση του φωτός (σελ. 138-142)	2 διδακτικές ώρες	

2. Φως και χρώματα (σελ. 143-147)	2 διδακτικές ώρες	
3. Μια απλή φωτογραφική μηχανή (σελ. 149-152) Προτείνεται να γίνει με σχετική προεργασία εκτός μαθήματος ή να χρησιμοποιηθεί η μεθοδολογία της ανεστραμμένης τάξης.	1 διδακτική ώρα	Προτείνεται σε προαιρετική βάση.
4. Το μάτι μας (σελ. 153-156) Αφαιρούνται τα πειράματα των σελ. 153 και 154	1 διδακτική ώρα	
5. Πώς βλέπουμε (σελ. 157-158)	1 διδακτική ώρα	
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 102-111) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	2 διδακτικές ώρες	
Σύνολο	9 διδακτικές ώρες	
ΟΞΕΑ-ΒΑΣΕΙΣ-ΑΛΑΤΑ		
1. Στα ίχνη των οξέων και των βάσεων (σελ. 160-163)	2 διδακτικές ώρες	
2. Τα άλατα (σελ. 164-165)	1 διδακτική ώρα	
3. Τα οξέα και οι βάσεις στην καθημερινή ζωή (σελ. 166-168)	2 διδακτικές ώρες	
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 112-117) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	2 διδακτικές ώρες	
Σύνολο	7 διδακτικές ώρες	
ΑΝΑΠΝΕΥΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ		

1.Η αναπνοή (σελ. 106-109)	1 διδακτική ώρα	
2.Αναπνοή και υγεία (σελ. 110-112)	1 διδακτική ώρα	
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 80-85) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	1 διδακτική ώρα	
Σύνολο	3 διδακτικές ώρες	
ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ		
1. Ένας ακούραστος μυς - Η καρδιά (σελ. 114-117)	1 διδακτική ώρα	Η ενότητα προτείνεται να διδαχθεί σε ένα συνεχόμενο δίωρο. Στη σελ. 116 οι ονομασίες των τμημάτων της καρδιάς προτείνονται σε προαιρετική βάση.
2. Μικρή και μεγάλη κυκλοφορία (σελ. 118-120)	Να μη διδαχθεί	Τα βασικά στοιχεία της ενότητας αυτής διδάσκονται στην Α΄ Γυμνασίου
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 86-93) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	1 διδακτική ώρα	
Σύνολο	2 διδακτικές ώρες	
ΜΕΤΑΔΟΤΙΚΕΣ ΑΣΘΕΝΕΙΕΣ		
1. Προστασία από τα μικρόβια (σελ. 170-172)	1 διδακτική ώρα	
2. Πρόληψη και αντιμετώπιση ασθενειών (σελ. 173-175)	1 διδακτική ώρα	Προτείνεται σε προαιρετική βάση.

Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 118-123) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	1 διδακτική ώρα	
Σύνολο	3 διδακτικές ώρες	
ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ		
1. Η αρχή της ζωής (σελ. 178-181) 2. Η ανάπτυξη του εμβρύου (σελ. 182-185)	2 διδακτικές ώρες	
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 124-129) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		Προτείνεται η διασύνδεση του κεφαλαίου με θέματα σεξουαλικής αγωγής στο πλαίσιο Εργαστηρίου Δεξιοτήτων
Ανασκόπηση της ενότητας.	1 διδακτική ώρα	
Σύνολο	3 διδακτικές ώρες	
ΜΗΧΑΝΙΚΗ Έχει μεταφερθεί, με μείωση των φύλλων εργασίας, από την Ε' τάξη		
1. Η ταχύτητα (σελ. 162-163)	1 διδακτική ώρα	
2. Οι δυνάμεις (σελ. 164-168) Αφαιρούνται οι σελ. 167-168	1 διδακτική ώρα	Προτείνεται οι μαθητές/τριες να μην μείνουν στην παρατήρηση και τη συζήτηση επί των εικόνων αλλά να πειραματιστούν με διάφορα αντικείμενα.
3. Δυνάμεις με επαφή - Δυνάμεις από απόσταση (σελ. 169-173) - Αφαιρούνται οι σελ. 172-173	1 διδακτική ώρα	Το πείραμα με το καλαμάκι το έχουν κάνει οι μαθητές/τριες στην ενότητα του στατικού ηλεκτρισμού.
4. Πώς μετράμε τη δύναμη (σελ. 174-176)	1 διδακτική ώρα	Στη σελ.175 η δραστηριότητα με τα μέρη του

		δυναμόμετρου προτείνεται σε προαιρετική βάση.
5. Τριβή - Μία σημαντική δύναμη (σελ. 177-179)	1 διδακτική ώρα	
6. Παράγοντες από τους οποίους εξαρτάται η τριβή (σελ. 180-183)	1 διδακτική ώρα	
7. Τριβή: επιθυμητή ή ανεπιθύμητη; (σελ. 184-187)	1 διδακτική ώρα	
8. Η πίεση (σελ. 188-190)	1 διδακτική ώρα	
9. Η υδροστατική πίεση (σελ. 191-193)	1 διδακτική ώρα	
10. Η ατμοσφαιρική πίεση (σελ. 194-197)	1 διδακτική ώρα	
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 104-115) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	2 διδακτικές ώρες	
<i>Κατά την διάρκεια της σχολικής χρονιάς και όποτε κρίνει ο/η εκπαιδευτικός οι μαθητές/τριες θα πρέπει να υλοποιήσουν μικρά σχέδια εργασίας με διερευνήσεις, κατασκευές και πειράματα. Οι μαθητές/τριες εργάζονται σε ομάδες με θέματα σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα και τα ερωτήματά τους, με τη συνεργασία των εκπαιδευτικών και παρουσιάζουν τις εργασίες τους στην τάξη ή και στο πανηγύρι επιστήμης του σχολείου.</i>	7 διδακτικές	
Σύνολο	11 διδακτικές ώρες	
ΣΥΝΟΛΟ ΩΡΩΝ	72 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ	

Προτάσεις εμπλουτισμού της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Για τον εμπλουτισμό του μαθήματος, ακολούθως, προτείνονται ενδεικτικά δραστηριότητες και εκπαιδευτικό υλικό, που μπορούν να χρησιμοποιήσουν οι διδάσκοντες, σύμφωνα με τις

ανάγκες της τάξης τους, των ενδιαφερόντων των μαθητών/τριών και των τεχνολογικών υποδομών που είναι διαθέσιμες σε κάθε τάξη.

Η βασική κατεύθυνση του μαθήματος είναι να πράττουν οι μαθητές/τριες εργαζόμενοι/ες σε ομάδες. Ειδικά για τις ιδιοκατασκευές προτείνεται να παρουσιαστούν από τους/τις μαθητές/τριες μαζί με πειράματα που έχουν κάνει στην τάξη, στο τέλος της σχολικής χρονιάς σε μια γιορτή των επιστημών, ένα πανηγύρι της επιστήμης, που θα είναι μια ανοιχτή εκδήλωση σε όλη τη σχολική κοινότητα. Οι ασκήσεις που προτείνονται σε ψηφιακή μορφή μπορούν χρησιμοποιηθούν για αναστοχασμό και να γίνουν είτε ομαδικά στη τάξη με χρήση βιντεοπροβολέα και υπολογιστή/διαδραστικού πίνακα είτε σε ομάδες μαθητών/τριών με χρήση υπολογιστή.

Σε κάθε περίπτωση η παρακολούθηση πειραματικών διαδικασιών ή προσομοιώσεων δεν υποκαθιστά τον αυθεντικό πειραματισμό των μαθητών με απτά υλικά

Μεγάλο μέρος του υλικού που προτείνεται, έχει συμπεριληφθεί στην εμπλουτισμένη μορφή των βιβλίων του μαθητή που είναι αναρτημένα Τα βιβλία του μαθητή εμπλουτισμένα με επιπλέον υλικό βρίσκονται στο ψηφιακό σχολείο:

 <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSDIM-E107/559/3671,15941/> για την Ε' τάξη,

<http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL101/560/3669,15927/> για τη Στ' τάξη

Το υλικό αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί και για τις συνθετικές εργασίες των μαθητών.

Η ταξινόμηση του υλικού έχει γίνει με βάση την παρακάτω κωδικοποίηση:

Βίντεο

Διαδραστική άσκηση κατανόησης

Προσομοίωση / Οπτικοποίηση

Κουίζ

Εργασία συμπλήρωσης

Διδακτικό Σενάριο

Παρουσίαση

Ιδιοκατασκευή /Πείραμα /Φύλλα Εργασίας

Σύνδεσμος για πληροφοριακό υλικό

Ε' τάξη

	Υλικά Σώματα
	Τα σωματίδια που συνθέτουν το μικρόκοσμο http://photodentro.edu.gr/v/item/video/8522/637
	Κλίμακα μεγεθών http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/1656
	Πυκνότητα http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSDIM-E107/559/3671,15942/
	Στήλη πυκνότητας υγρών με 7 στρώσεις http://efepereth.wikidot.com/7-layers-liquids-density
	Ζαχαρονεροστήλες πυκνότητας http://efepereth.wikidot.com/sugarwater-density-layers
	Ενέργεια
	Μάζες και ελατήρια https://phet.colorado.edu/el/simulations/masses-and-springs/about
	Η ενέργεια και οι μετατροπές της http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/8464
	Ενέργεια: μορφές και μετατροπές https://phet.colorado.edu/el/simulations/energy-forms-and-changes
	Παιχνίδια που πηγαινοέρχονται ... http://efepereth.wikidot.com/rolling-back-toys
	Πεπτικό Σύστημα
	Για τις συνθετικές εργασίες που προτείνονται στην ενότητα αυτή, οι μαθητές/τριες μπορούν να βρουν υλικό και από το διαδραστικό βιβλίο του μαθητή: http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSDIM-E107/559/3671,15945/
	Θερμότητα
	Με το μικρόκοσμο εξηγώ ... τη θερμότητα και τη θερμοκρασία http://photodentro.edu.gr/v/item/video/8522/638
	Καταστάσεις της Ύλης. Τα βασικά https://phet.colorado.edu/el/simulations/states-of-matter-basics
	Καταστάσεις της Ύλης. https://phet.colorado.edu/el/simulation/legacy/states-of-matter
	Διδακτικό ψηφιακό σενάριο «Θερμότητα - Θερμοκρασία» http://aesop.iep.edu.gr/node/7380

	Ηλεκτρισμός
	Μπαλόνια και στατικός ηλεκτρισμός. https://phet.colorado.edu/sims/html/balloons-and-static-electricity/latest/balloons-and-static-electricity_el.html
	Απλό ηλεκτρικό κύκλωμα http://photodentro.edu.gr/v/item/video/8522/965
	Εργαλειοθήκη κατασκευής κυκλωμάτων: Συνεχές ρεύμα - Εικονικό εργαστήριο. https://phet.colorado.edu/el/simulations/circuit-construction-kit-dc-virtual-lab
	Κατασκευή ηλεκτρικού στοιχείου http://micro-kosmos.uoa.gr/gr/software/yliko/ilektriko_stoixeio.pdf
	Ο φωτεινός Παντογνώστης http://micro-kosmos.uoa.gr/gr/software/yliko/foteinos_pantognostis.pdf
	Αλουμινοκαλώδια και ηλεκτρικά κυκλώματα http://efepereth.wikidot.com/aluminumwires-circuits
	Το "φωτομανταλοπαίχνιδο" της γνώσης ... ή φωτεινός παντογνώστης http://efepereth.wikidot.com/fotomantalopaixnido
	Φως
	Πρίσματα και ανάλυση του φωτός http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/8465
	Ένα περισκόπιο http://micro-kosmos.uoa.gr/gr/software/yliko/periscopio.pdf
	Ο παράξενος κουμπάρας http://micro-kosmos.uoa.gr/gr/software/yliko/paraxenos_koumparas.pdf
	Ήχος
	Ηχητικά Κύματα: https://phet.colorado.edu/sims/html/waves-intro/latest/waves-intro_el.html
	Ο ήχος είναι κύμα: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/8461
	Εννοιολογικός Χάρτης: https://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/8458
	Το μπαστούνι της βροχής http://micro-kosmos.uoa.gr/gr/software/yliko/rainstick.pdf

	Διδακτικό ψηφιακό σενάριο «Οι ήχοι τόσο γνωστοί και τόσο άγνωστοι»: http://aesop.iep.edu.gr/node/7077
---	--

Στ' τάξη

	Μηχανική
	Βαρίδια και ελατήρια http://phet.colorado.edu/sims/mass-spring-lab/mass-spring-lab_el.html (δραστηριότητα προτείνεται και στην Ε' τάξη με διαφορετική προσέγγιση)
	Προτείνεται να οργανωθεί ένα παιχνίδι ρόλων και επιχειρηματολογίας για το αν «Χρειάζεται ή όχι η τριβή γύρω μας;» ή μια δραματοποίησης «Ένας κόσμος χωρίς τριβή».
	Τριβή: http://phet.colorado.edu/sims/friction/friction_el.html
	Με το μικρόΚοσμο εξηγώ... τις Δυνάμεις μεταξύ των Σωμάτων: http://photodentro.edu.gr/v/item/video/8522/670
	Ατμοσφαιρική πίεση: το ποτήρι, το κερί και το νερό: http://photodentro.edu.gr/v/item/video/8522/959
	Νικώντας τις τριβές με λιπαντικά http://micro-kosmos.uoa.gr/gr/software/yliko/trivi.pdf
	Παιχνίδια ισοροπίας http://micro-kosmos.uoa.gr/gr/software/yliko/paixnidia_isorropias.pdf
	Εννοιολογικός Χάρτης: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/8459 Προτείνεται η δημιουργία ενός εννοιολογικού χάρτη στην τάξη ως ομαδική επαναληπτική εργασία στην τάξη με χρήση υπολογιστή, προβολέα και διαδραστικού πίνακα. Ο παραπάνω μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως δείγμα Προσοχή: Η αναπαραγωγή του αντικειμένου απαιτεί την εγκατάσταση και ενεργοποίηση του <i>Adobe Flash Player</i> , για περισσότερα μπορείτε να βρείτε στις ανακοινώσεις Φωτόδεντρου http://photodentro.edu.gr/lor/faq
	Ενέργεια
	Βαρίδια και ελατήρια http://phet.colorado.edu/sims/mass-spring-lab/mass-spring-lab_el.html
	Με το μικρόΚοσμο εξηγώ ... τις Ανανεώσιμες Αποθήκες Ενέργειας http://photodentro.edu.gr/v/item/video/8522/671
	Κατασκευή ηλιακών φούρνων με πολλά σχέδια ... http://efepereth.wikidot.com/solar-cookers

	Θερμότητα
	Μεταφορά θερμότητας με αγωγή http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/8583
	Μεταφορά θερμότητας με ρεύματα http://photodentro.edu.gr/v/item/video/8522/970
	Τα φιδάκια της θερμότητας http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL101/560/3669,15929/extras/Videos/kef2_fidakiatisthermotitas.flv
	Η βάρκα της θερμότητας http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL101/560/3669,15929/extras/Videos/kef2_barkathermotitas.FLV
	Ο έλικας της θερμότητας http://micro-kosmos.uoa.gr/gr/software/yliko/elikas_thermotitas.pdf
	Ηλιακός Θερμοσίφωνας http://micro-kosmos.uoa.gr/gr/software/yliko/iliakos.pdf
	Ηλιακός θερμοσίφωνας με το λάστιχο στο συλλέκτη σε σχήμα σερπαντίνας http://efepereth.wikidot.com/serpentine-solar-water-heater
	Απλός ηλιακός συλλέκτης στην πράξη http://efepereth.wikidot.com/solar-collector
	Έμβια – Άβια
	Λειτουργίες της Ζωής: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4682 Προσοχή: Η αναπαραγωγή του αντικειμένου απαιτεί την εγκατάσταση και ενεργοποίηση του <i>Adobe Flash Player</i> , για περισσότερα μπορείτε να βρείτε στις ανακοινώσεις Φωτόδεντρου http://photodentro.edu.gr/lor/faq
	Χαρακτηριστικά της Ζωής: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4687 Προσοχή: Η αναπαραγωγή του αντικειμένου απαιτεί την εγκατάσταση και ενεργοποίηση του <i>Adobe Flash Player</i> , για περισσότερα μπορείτε να βρείτε στις ανακοινώσεις Φωτόδεντρου http://photodentro.edu.gr/lor/faq
	Ηλεκτρομαγνητισμός
	Μαγνήτης και Πυξίδα: https://phet.colorado.edu/el/simulation/legacy/magnet-and-compass
	Μαγνήτες και Ηλεκτρομαγνήτες: https://phet.colorado.edu/el/simulation/legacy/magnets-and-electromagnets

	Το ηλεκτρικό κουδούνι: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/8572
	Γεννήτρια: https://phet.colorado.edu/el/simulation/legacy/generator
	Ηλεκτρικός κινητήρας: http://micro-kosmos.uoa.gr/gr/software/yliko/kinitiras.pdf
	Ηλεκτρική γεννήτρια: http://micro-kosmos.uoa.gr/gr/software/yliko/gennitria.pdf
	Φως
	Διάθλαση φωτός: https://phet.colorado.edu/el/simulation/bending-light (μόνο η λειτουργία της ακτίνας και οι ενότητες «Εισαγωγή» και «Πρίσματα»)
	Διδακτικό ψηφιακό σενάριο: «Ουράνιο Τόξο» http://aesop.iep.edu.gr/node/15438 (εφόσον υπάρχει χρόνος)
	Το ανθρώπινο μάτι, η μυωπία και η πρεσβυωπία http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/6176
	Έγχρωμη όραση: https://phet.colorado.edu/el/simulation/color-vision
	Κινούμενα σχέδια http://micro-kosmos.uoa.gr/gr/software/yliko/kinoumena_sxedia.pdf
	Κατασκευή γυαλιών για να βλέπουμε τρισδιάστατες εικόνες http://efepereth.wikidot.com/3d-glasses
	Ο δίσκος του Νεύτωνα, ο αυθεντικός http://efepereth.wikidot.com/newton-disk
	Οξέα – Βάσεις - Άλατα
	Παιχνίδι με τα οξέα τις βάσεις και τα άλατα http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/1533
	Σταυρόλεξο Οξέων – Βάσεων – Αλάτων http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/1434
	Μεταδοτικές Ασθένειες
	Δικτυακός τόπος με εκπαιδευτικό υλικό για τα μικρόβια http://www.e-bug.eu/
	Η ενότητα μαζί με το Αναπνευστικό Σύστημα προσφέρονται για την δημιουργία σύντομων διερευνητικών σχεδίων εργασίας από τους/τις μαθητές/τριες, χωρισμένους σε ομάδες, επικεντρώνοντας σε θέματα αγωγής υγείας. Ενδεικτικά θέματα θα μπορούσαν να είναι: Συγγραφή περιληπτικών πληροφοριών και συλλογή εικονογραφικού υλικού για το Παθητικό Κάπνισμα, Ατομική υγιεινή τα εμβόλια της παιδικής ηλικίας, διάφορες ασθένειες

	π.χ.: επιφυκίτιδα, γρίπη, φαρυγγίτιδα, τερηδόνα, έμπολα, χολέρα τυφοειδής πυρετός, μελιταίος πυρετός, κλπ. ,
	Πρόληψη και αντιμετώπιση μικροοργανισμών http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4921

Σε περίπτωση που σε κάποιους από τους υπολογιστές δεν ενεργοποιούνται οι προσομοιώσεις από το PhET θα πρέπει να εγκατασταθεί η Java

II.ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

ΤΑΞΗ Ε΄

Η σύνδεση του μαθήματος της Γεωγραφίας με ενότητες των Εργαστηρίων Δεξιοτήτων, μπορεί να γίνει όπου είναι εφικτό, ιδιαίτερα στις ενότητες που αφορούν τομείς όπως είναι η κλιματική Αλλαγή, η Πρόληψη και Προστασία από τις Φυσικές Καταστροφές, η Παγκόσμια Φυσική Κληρονομιά και Αειφορία, για τον εμπλουτισμό της εργαστηριακής μορφής του μαθήματος και της καλλιέργειας δεξιοτήτων Γεωγραφίας με τις δεξιότητες του 21^{ου} αιώνα: δεξιότητες ζωής (life skills) και ήπιες δεξιότητες (soft skills). Συμπληρωματικό υλικό μπορεί να αντληθεί από το αποθετήριο των εργαστηρίων Δεξιοτήτων του ΙΕΠ στη διεύθυνση: <http://iep.edu.gr/el/psifiako-apothetirio/skill-labs>

Επιπλέον, στο πλαίσιο της διαθεματικότητας, προτείνεται η σύνδεση των προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων ή/και των γενικών στόχων του μαθήματος της Γεωγραφίας με άλλα μαθήματα της ίδιας τάξης.

Διαδραστικά Συστήματα Μάθησης.

Ενδεικτικά οι εκπαιδευτικοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν τους διαδραστικούς πίνακες για:

- Δημιουργία διαδραστικών μαθημάτων που ενσωματώνουν πολυμέσα όπως βίντεο, εικόνες και ήχους, προσφέροντας οπτικές και ακουστικές εμπειρίες για την καλύτερη κατανόηση γεωγραφικών εννοιών και φαινομένων.
- Χρήση διαδραστικών χαρτών και εφαρμογών GIS (Geographic Information Systems), για την ανάλυση γεωγραφικών δεδομένων, όπως πληθυσμού, κλιματικών μοντέλων και γεωγραφικών φαινομένων.
- Χρήση εκπαιδευτικού λογισμικού και προσομοιώσεων για να εισαγωγή των μαθητών/τριών σε γεωγραφικά περιβάλλοντα όπως ερήμους, βουνά ή θάλασσες.
- Προσομοιώσεις καταστάσεων κρίσης, όπως φυσικές καταστροφές ή περιβαλλοντικές κρίσεις που ενθαρρύνουν τους/τις μαθητές/τριες να εξετάσουν τις αιτίες και τις επιπτώσεις αυτών των γεγονότων και να προτείνουν βιώσιμες λύσεις.
- Οργάνωση εικονικών επισκέψεων μέσω διαδραστικών οθονών, προσφέροντας στους μαθητές τη δυνατότητα να εξερευνούν γεωγραφικά τοπία και πολιτιστικά μνημεία.

Ενδεικτικές ιστοσελίδες για την υποστήριξη της διδασκαλίας της Γεωγραφίας.

<https://edutv.minedu.gov.gr/index.php/geografia/ifaisteia> (Ηφαίστεια)

<https://edutv.minedu.gov.gr/index.php/geografia/pediades> (Πεδιάδες)

<https://edutv.minedu.gov.gr/index.php/geografia/oroseires> (Οροσειρές)

<https://edutv.minedu.gov.gr/index.php/perivalon/o-kyklos-tou-neroy-3> (Ο κύκλος του νερού)

<https://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/10934?locale=el> (Πορθμός, ισθμός και διώρυγα)

<https://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/2992?locale=el> (Προσανατολισμός στον χάρτη)

<https://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/3650?locale=el> (Γεωγραφικοί όροι)

<https://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/2925?locale=el> (Γεωγραφικές συντεταγμένες)

<https://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/3027?locale=el> (Δελτίο καιρού)

<https://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/2869?locale=el> (Οι λίμνες της Ελλάδας)

<https://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/3614?locale=el> (Το φράγμα του Μαραθώνα)

<https://www.gein.noa.gr> (Γεωδυναμικό Ινστιτούτο Εθνικού Αστεροσκοπείου Αθηνών)

<https://seismo.auth.gr> (Σεισμολογικός Σταθμός ΑΠΘ)

<https://www.oasp.gr/> (Ο ιστότοπος του Οργανισμού Αντισεισμικού Σχεδιασμού και Προστασίας Ο.Α.Σ.Π.)

<https://civilprotection.gov.gr/odigies-prostasias/genikes-odigies> (Ιστοσελίδα του Υπουργείου Κλιματικής κρίσης και Πολιτικής Προστασίας για τις φυσικές καταστροφές)

Επισήμανση: Στο πλαίσιο του διδακτικού σχεδιασμού οι εκπαιδευτικοί προκειμένου να αξιοποιήσουν ιστοσελίδες από το διδακτικό υλικό να προβαίνουν σε επανέλεγχο της εγκυρότητάς τους, διότι ενδέχεται ορισμένες από αυτές να είναι ανενεργές ή να οδηγούν σε διαφορετικό περιεχόμενο.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

- Γεωγραφία, Μαθαίνω την Ελλάδα Ε΄ Δημοτικού, (Βιβλίο Μαθητή), τεύχος 1, ΙΤΥΕ Διόφαντος, Κωδικός Βιβλίου: 0-10-0239, ISBN: 978-960-06-2571-4.
- Γεωγραφία, Μαθαίνω την Ελλάδα Ε΄ Δημοτικού, (Τετράδιο Εργασιών), τεύχος 1, ΙΤΥΕ Διόφαντος, Κωδικός Βιβλίου: 0-10-0108, ISBN: 978-960-06-2572-1.
- Γεωγραφία, Μαθαίνω την Ελλάδα Ε΄ Δημοτικού, (Βιβλίο Δασκάλου), ΙΤΥΕ Διόφαντος, Κωδικός Βιβλίου: 0-10-0109-01-2012, ISBN: 978-960-06-2573-8.

Επισήμανση 1: Στο ως άνω εκπαιδευτικό υλικό (Βιβλίο Μαθητή, Τετράδιο Εργασιών, Βιβλίο Δάσκαλου) της Γεωγραφίας, Μαθαίνω την Ελλάδα Ε΄ Δημοτικού, όπου εμφανίζεται ο όρος «Λιβυκό Πέλαγος» να αντικαθίσταται με τον ορθό όρο «Νότιο Κρητικό Πέλαγος».

Επισήμανση 2: Τα σημειωμένα με έντονη γραφή προτείνεται να διδαχθούν σε προαιρετική βάση.

Η πρόταση για προαιρετική διδασκαλία ενοτήτων, δραστηριοτήτων, επιτρέπουν στον/στην εκπαιδευτικό να αφιερώνει περισσότερο χρόνο σε εμβάθυνση ή εξειδίκευση, ανάλογα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών του.

Ύλη (Περιεχόμενο - Διαχείριση και ενδεικτικός προγραμματισμός)

ΥΛΗ Γεωγραφίας Ε΄ Δημοτικού					
ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΚΕΦΑΛΑΙΑ		ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΟ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	ΠΡΟΤΕΙ ΝΟΜΕΝ ΕΣ ΩΡΕΣ
<u>Α. Ενότητα:</u> <u>Οι χάρτες. Ένα εργαλείο για τη μελέτη του κόσμου</u>	1	Ο χάρτης		Ενασχόληση με τις δραστηριότητες του Τετραδίου Εργασιών.	1*
	2	Τα είδη χαρτών			
	3	Η ταυτότητα του χάρτη: Τίτλος και Υπόμνημα			1
	4	Η ταυτότητα του χάρτη: Κλίμακα			1
	5	Προσανατολισμός			1
	Σύνολο:				
<u>Β. Ενότητα:</u> <u>Το φυσικό περιβάλλον της Ελλάδας</u>	6	Η μορφή και το σχήμα της Ελλάδας		Ενασχόληση με τις δραστηριότητες του Τετραδίου Εργασιών των κεφαλαίων που προτείνονται για διδασκαλία.	1
	7	Η θέση της Ελλάδας			1
	8	Οι ακτές της Ελλάδας			1
	9	Οι θάλασσες της Ελλάδας			1
	10	Μεγάλα νησιωτικά συμπλέγματα και νησιά της Ελλάδας			1
	11	Η ζωή στα νησιά	Προτείνεται σε προαιρετική βάση.		1*
	12	Οι παραθαλάσσιοι οικισμοί της Ελλάδας	Προτείνεται σε προαιρετική βάση.		
	13	Τα βουνά της Ελλάδας			
	14	Οι πεδιάδες της Ελλάδας			1*
	15	Η ζωή στα βουνά και στις πεδιάδες	Προτείνεται σε προαιρετική βάση.		
	16	Η έννοια του κλίματος – Διαφορές καιρού και κλίματος		1	

	17	Το κλίμα της Ελλάδας			1
	18	Καιρός, κλίμα και ανθρώπινες δραστηριότητες			1
	19	Οι ποταμοί της Ελλάδας			1*
	20	Οι λίμνες της Ελλάδας			
	21	Η ζωή στα ποτάμια και τις λίμνες της Ελλάδας	Προτείνεται σε προαιρετική βάση.		1
	22	Η χλωρίδα και η πανίδα της Ελλάδας			1*
	23	Η βλάστηση της Ελλάδας			
	24	Χαρακτηριστικά οικοσυστήματα της Ελλάδας	Προτείνεται σε προαιρετική βάση.		1
	25	Αλλαγές στην επιφάνεια της Γης			1
	26	Ο ρόλος των ηφαιστειών και των σεισμών στις αλλαγές της φύσης			1
	27	Οι φυσικές καταστροφές στον χώρο της Ελλάδας			1
	Σύνολο:				17 ώρες
<u>Γ. Ενότητα: Το ανθρωπογενές περιβάλλον της Ελλάδας</u>	28	Οι Έλληνες: Ένας λαός με μεγάλη και συνεχή ιστορία	Προτείνεται σε προαιρετική βάση.	Ενασχόληση με τις δραστηριότητες του Τετραδίου Εργασιών των κεφαλαίων που προτείνονται για διδασκαλία.	1*
	29	Ο πληθυσμός της Ελλάδας	Να γίνει αναφορά στα τελευταία στοιχεία της απογραφής του πληθυσμού.		
	30	Η γεωγραφική κατανομή του πληθυσμού της Ελλάδας			1*
	31	Τα μεγάλα αστικά κέντρα της Ελλάδας			
	32	Οι πόλεις της Ελλάδας			1

	33	Η διοικητική διαίρεση της Ελλάδας				
	34	Τα γεωγραφικά διαμερίσματα και οι περιφέρειες της Ελλάδας				1*
	35	Οι νομοί της Ελλάδας				1
	36	Η αγροτική παραγωγή στην Ελλάδα				
	37	Η κτηνοτροφική παραγωγή και η αλιεία στην Ελλάδα				1*
	38	Ο δασικός και ο ορυκτός πλούτος της Ελλάδας				1
	39	Η βιομηχανική παραγωγή στην Ελλάδα				
	40	Οι Υπηρεσίες στην Ελλάδα	Προτείνεται σε προαιρετική βάση.			1*
	41	Οι συγκοινωνίες στην Ελλάδα				1
	42	Οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης	Να μη διδαχτεί			-
	43	Η σημασία της Ευρωπαϊκής Ένωσης	Να μη διδαχτεί			-
	Σύνολο:					9 ώρες
<u>Δ. Ενότητα:</u> <u>Ελληνισμός</u> <u>εκτός συνόρων</u>	44	Κύπρος: το φυσικό περιβάλλον		Ενασχόληση με τις δραστηριότητες του Τετραδίου Εργασιών.	1*	
	45	Κύπρος: το ανθρωπογενές περιβάλλον				
	46	Ο ελληνισμός της διασποράς			1	
	47	Το ελληνικό στοιχείο στις αρχαίες ελληνικές εστίες	Να μη διδαχτεί		-	
	Σύνολο:					2 ώρες
	Γενικό σύνολο:					32 ώρες
<u>ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ:</u>						
Κεφάλαια που επισημαίνονται με (*), θα διδαχθούν περιληπτικά στον διδακτικό χρόνο που διατίθεται από το Ω.Π. της Ε΄ τάξης.						

- Συνθετικές Εργασίες: Προτείνεται η υλοποίηση απλών Συνθετικών Εργασιών (ΣΕ), επιλογής του εκπαιδευτικού, αναφορικά με το ανθρωπογενές ή το φυσικό περιβάλλον της περιφέρειας που ανήκει το σχολείο σε συνδυασμό με δυνατότητες ανάπτυξης σε σχέση με αυτό (αντίστοιχα). Εναλλακτικά, μπορεί να γίνει μια συνολική έρευνα αναφορικά με τις διδαχθείσες ενότητες (Β', Γ' & Δ') και η οποία να αφορά στην περιφέρεια στην οποία ανήκει η σχολική μονάδα.
- Επίσης, συνιστάται η υλοποίηση δραστηριοτήτων και η αξιοποίηση εκπαιδευτικού υλικού επιλογής του διδάσκοντα, καθώς και ψηφιακού υλικού από την πλατφόρμα του ψηφιακού σχολείου.
- Προτείνετε για τα κεφάλαια 29, 30, 31 και 32 να αξιοποιηθούν τα στοιχεία από την πρόσφατη απογραφή που διεξήχθη στη χώρα μας.
- Τέλος, μπορεί να διατεθεί χρόνος για επαναδιαπραγμάτευση ζητημάτων της ύλης η οποία διδάχτηκε και για τα οποία οι εκπαιδευτικοί εκτιμούν ότι δυσκολεύουν τους μαθητές και τις μαθήτριές τους ή εμπεριέχουν εναλλακτικές αντιλήψεις και ιδέες και δημιουργούν παρανοήσεις.

ΤΑΞΗ ΣΤ΄**ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:**

- Γεωγραφία, Μαθαίνω για τη Γη ΣΤ΄ Δημοτικού (Βιβλίο Μαθητή), τεύχος 1, ΙΤΥΕ Διόφαντος, Κωδικός Βιβλίου: 0-10-0236, ISBN: 978-960-06-2616-2.
- Γεωγραφία, Μαθαίνω για τη Γη ΣΤ΄ Δημοτικού (Τετράδιο Εργασιών), τεύχος 1, ΙΤΥΕ Διόφαντος, Κωδικός Βιβλίου: 0-10-0237, ISBN: 978-960-06-2617-9.
- Γεωγραφία, Μαθαίνω για τη Γη ΣΤ΄ Δημοτικού (Βιβλίο Δασκάλου), ΙΤΥΕ Διόφαντος, κωδικός βιβλίου: 0-10-0155, ISBN: 978-960-06-2618-6.

Επισήμανση: Τα σημειωμένα με έντονη γραφή προτείνεται να διδαχθούν σε προαιρετική βάση.

Η πρόταση για προαιρετική διδασκαλία ενοτήτων, δραστηριοτήτων, επιτρέπουν στον/στην εκπαιδευτικό να αφιερώνει περισσότερο χρόνο σε εμβάθυνση ή εξειδίκευση, ανάλογα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών του.

Διδακτέα ύλη (Περιεχόμενο - Διαχείριση και ενδεικτικός προγραμματισμός)

ΥΛΗ Γεωγραφίας ΣΤ΄ Δημοτικού					
ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΚΕΦΑΛΑΙΑ		ΠΑΡΑΤΗΡΗΣ ΕΙΣ ΒΙΒΛΙΟ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	ΠΡΟΤΕΙ ΝΟΜΕΝ ΕΣ ΩΡΕΣ
<u>A. Ενότητα:</u> <u>Η Γη ως ουράνιο σώμα</u>	1	Το σχήμα και οι κινήσεις της Γης		Ενασχόληση με τις δραστηριότητες του Τετραδίου Εργασιών.	1
	2	Οι πόλοι, ο Ισημερινός, οι παράλληλοι κύκλοι και οι μεσημβρινοί της Γης			1
	3	Οι γεωγραφικές συντεταγμένες της Γης			1
	4	Ο άξονας και η περιστροφή της Γης – Ημέρα και Νύχτα			1
	5	Η περιφορά της Γης – Οι εποχές			1
	6	Το ηλιακό μας σύστημα			1
	Σύνολο:				
<u>B. Ενότητα:</u> <u>Το φυσικό περιβάλλον</u>	7	Η κατανομή των ηπείρων και των ωκεανών		Ενασχόληση με τις δραστηριότητες του Τετραδίου Εργασιών.	1*
	8	Ωκεανοί και θάλασσες			

	9	Η ατμόσφαιρα	Να μη διδαχτεί, υπάρχει παρόμοια ύλη στην Α΄ Γ/σίου.		-
	10	Οι κλιματικές ζώνες της Γης		Ενασχόληση με τις δραστηριότητες του Τετραδίου Εργασιών των κεφαλαίων που προτείνονται για διδασκαλία.	1*
	11	Ζώνες βλάστησης			
	12	Το ανάγλυφο της Γης			1*
	13	Οι μεγάλες οροσειρές, οι μεγάλες πεδιάδες			
	14	Τα μεγαλύτερα ποτάμια και οι μεγαλύτερες λίμνες της Γης			
	15	Η σημασία του υδρογραφικού δικτύου στη ζωή των ανθρώπων	Προτείνεται σε προαιρετική βάση.		1*
	16	Οι φυσικές καταστροφές και οι συνέπειές τους στη ζωή των ανθρώπων			1
	17	Οι ανθρώπινες δραστηριότητες ως παράγοντας μεταβολών στην επιφάνεια της Γης	Προτείνεται σε προαιρετική βάση.		1
	Σύνολο:				6 ώρες
<u>Γ. Ενότητα:</u> <u>Η Γη ως χώρος ζωής του ανθρώπου</u>	18	Η κατανομή του πληθυσμού στη Γη	Προτείνεται σε προαιρετική βάση.		1*
	19	Γλώσσες και θρησκείες	Προτείνεται σε προαιρετική βάση.		
	20	Η ζωή στην έρημο	Προτείνεται σε		1*

			προαιρετική βάση.		
	21	Η ζωή στις πολικές περιοχές	Προτείνεται σε προαιρετική βάση.		
	22	Η ζωή στα τροπικά δάση	Προτείνεται σε προαιρετική βάση.		1*
	23	Η ζωή στις εύκρατες περιοχές	Προτείνεται σε προαιρετική βάση.		
	<u>Σύνολο:</u>				<u>3 ώρες</u>
<u>Δ. Ενότητα:</u> <u>Οι ήπειροι</u>	24	Η ΕΥΡΩΠΗ: Η ταυτότητα της Ευρώπης, Η θέση της Ευρώπης		Ενασχόληση με τις δραστηριότητες του Τετραδίου Εργασιών.	1
	25	Ο οριζόντιος διαμελισμός της Ευρώπης.			1
	26	Ο κατακόρυφος διαμελισμός της Ευρώπης.			1
	27	Το κλίμα της Ευρώπης και οι ανθρώπινες δραστηριότητες.	Να μη διδαχτεί, υπάρχει παρόμοια ύλη στη Β' Γ/σίου.		-
	28	Η χλωρίδα και η πανίδα – Η βλάστηση της Ευρώπης.	Να μη διδαχτεί, υπάρχει παρόμοια ύλη στην Β' Γ/σίου.		-
	29	Οι κάτοικοι και τα κράτη της Ευρώπης.	Να υλοποιηθεί με τη μορφή συνθετικής εργασίας / project (2 ώρες).		2*
	30	Πολιτιστικά χαρακτηριστικά των λαών της Ευρώπης.			

31	Αξιοθέατα, μνημεία & ιστορική συνέχεια των λαών της Ευρώπης.	Η προς διδασκαλία ύλη συμπεριλαμβάνεται σε αυτή της Α΄ Γυμνασίου, η οποία όμως είναι πλέον εμπλουτισμένη και θα διδαχτεί αναλυτικά.	
32	Τομείς παραγωγής αγαθών και παροχής υπηρεσιών.		
33	Οι σχέσεις των κρατών της Ευρώπης και η Ευρωπαϊκή Ένωση.		
34**	ΑΣΙΑ: Η ταυτότητα της Ασίας. Η θέση και το φυσικό περιβάλλον της Ασίας.	Να υλοποιηθεί με τη μορφή συνθετικής εργασίας / project (2 ώρες)	2*
35**	Τα κράτη της Ασίας.		
36**	Οι κάτοικοι της Ασίας		
37**	ΑΦΡΙΚΗ: Η ταυτότητα της Αφρικής Η θέση και το φυσικό περιβάλλον της Αφρικής.	Να υλοποιηθεί με τη μορφή συνθετικής εργασίας / project (2 ώρες)	2*
38**	Οι κάτοικοι και τα κράτη της Αφρικής		
39**	ΒΟΡΕΙΑ ΑΜΕΡΙΚΗ: Η ταυτότητα της Βόρειας Αμερικής Η θέση και το φυσικό περιβάλλον της Βόρειας Αμερικής.	Να υλοποιηθεί με τη μορφή συνθετικής εργασίας / project (2 ώρες)	2*
40**	Οι κάτοικοι της Βόρειας Αμερικής.		
41**	Τα κράτη της Βόρειας Αμερικής.		
42**	ΝΟΤΙΑ ΑΜΕΡΙΚΗ: Η ταυτότητα της Νότιας Αμερικής. Η θέση και το φυσικό περιβάλλον της Νότιας Αμερικής.	Να υλοποιηθεί με τη μορφή συνθετικής εργασίας / project (2 ώρες)	2*
43**	Οι κάτοικοι και τα κράτη της Νότιας Αμερικής.		
44**	ΩΚΕΑΝΙΑ: Η ταυτότητα της Ωκεανίας Η θέση και το φυσικό περιβάλλον της Ωκεανίας.	Να υλοποιηθεί με τη μορφή συνθετικής εργασίας / project (2 ώρες)	2*

	45**	Τα κράτη και οι κάτοικοι της Ωκεανίας		
		ΑΝΤΑΡΚΤΙΚΗ: ταυτότητα, θέση, φυσικό περιβάλλον	Να υλοποιηθεί με τη μορφή συνθετικής εργασίας/project (2 ώρες). Μπορεί να χρησιμοποιηθεί το Βιβλίο Μαθητή Α΄ Γυμνασίου, Ενότητα Δ6, σ. 140.	2
	Σύνολο:			17 ώρες
	Γενικό Σύνολο:			32 ώρες

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ:

- Κεφάλαια που επισημαίνονται με (*), θα διδαχθούν περιληπτικά στον διδακτικό χρόνο που διατίθεται από το Ω.Π. της Στ΄ τάξης.
- Ενότητα Δ, Κεφάλαια 34*-45**: Προτείνεται η εκπόνηση Συνθετικών Εργασιών (ΣΕ) διάρκειας 2 διδακτικών ωρών, οι οποίες να αφορούν στο ανθρωπογενές και το φυσικό περιβάλλον, σε συνδυασμό με τομείς παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών καθώς και επίκαιρα περιβαλλοντικά, κοινωνικά κ.ά. προβλήματα και θέματα για καθεμία από τις Ηπείρους. Τα αποτελέσματα των ΣΕ παρουσιάζονται από τους μαθητές/τις μαθήτριες στην ολομέλεια της τάξης τους. Η παρουσίαση μπορεί να υποστηρίζεται από χάρτες της ηπείρου, αφίσες (ζωγραφική, κολάζ, κτλ.) που θα έχουν κατασκευάσει οι μαθητές/τριες με τα χαρακτηριστικά κάθε ηπείρου. Επίσης, θα μπορούσαν να οργανώσουν μια έκθεση φωτογραφιών σχετικά με την ιστορία, τον πολιτισμό (μουσεία, τέχνη, μουσική, ζωγραφική) ή και για θέματα της επικαιρότητας, κ.ά.

Τα έργα των μαθητών/τριών και το συνολικό εκπαιδευτικό υλικό που θα προκύψει από τις ΣΕ, μπορεί να αξιοποιηθεί και για την οργάνωση μιας έκθεσης για όλες τις ηπείρους ή σε ένα δρώμενο που θα παρουσιασθεί σε όλο το σχολείο στο τέλος της σχολικής χρονιάς.

[Ειδικότερα: Κάθε ήπειρος θα αποτελεί ένα Σχέδιο Εργασίας των μαθητών/τριών (ομαδοσυνεργατικά). Οι μαθητές και οι μαθήτριες σε ομάδες θα εξετάζουν κάθε ήπειρο μέσα από διαφορετικούς ρόλους: (α) του γεωγράφου, (β) του περιηγητή/τουρίστα, (γ) του δημοσιογράφου, (δ) του περιβαλλοντολόγου, (ε) του ιστορικού κ.ά. Στο τέλος κάθε ενότητας (ηπείρου), κάθε μαθητής/ήτρια, θα πρέπει να έχει κατανοήσει τα βασικά χαρακτηριστικά της (ταυτότητα της ηπείρου)].

- Επίσης, συνιστάται η υλοποίηση δραστηριοτήτων και η αξιοποίηση εκπαιδευτικού υλικού επιλογής του διδάσκοντα, καθώς ψηφιακού υλικού από την πλατφόρμα του ψηφιακού σχολείου. Επιπρόσθετα, οι διδάσκοντες να συμβουλευτούν τις αναρτημένες στο ψηφιακό σχολείο: ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ «ΜΙΚΡΟ-ΣΕΝΑΡΙΩΝ» ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΣΤΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΣΤ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ.
- Τέλος, μπορεί να διατεθεί χρόνος για επαναδιαπραγμάτευση ζητημάτων της ύλης\που διδάχθηκε και για τα οποία οι εκπαιδευτικοί εκτιμούν ότι δυσκολεύουν τους μαθητές και τις μαθήτριές τους ή εμπεριέχουν εναλλακτικές αντιλήψεις και ιδέες και δημιουργούν παρανοήσεις.

III. ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Η σύνδεση του μαθήματος της Μελέτης του Περιβάλλοντος με ενότητες των Εργαστηρίων Δεξιοτήτων, μπορεί να γίνει όπου είναι εφικτό, για τον εμπλουτισμό της εργαστηριακής μορφής του μαθήματος και της καλλιέργειας δεξιοτήτων του 21^{ου} αιώνα: δεξιοτήτων ζωής (life skills) και ήπιων δεξιοτήτων (soft skills). Συμπληρωματικό υλικό μπορεί να αντληθεί από το αποθετήριο των εργαστηρίων Δεξιοτήτων του ΙΕΠ στη διεύθυνση: <http://iep.edu.gr/el/psifiako-apothetirio/skill-labs>

Αξιοποίηση πηγών από το διαδίκτυο.

Θα μπορούσε να γίνει αξιοποίηση video από ιστοσελίδες όπως το ted talks σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών και τις με τις ανάγκες της διδασκαλίας.

Για παράδειγμα το παρακάτω βίντεο-μάθημα από το Ted ed, το οποίο προσφέρεται με ελληνικούς υπότιτλους θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί στη Μελέτη Περιβάλλοντος της Δ' Δημοτικού και συγκεκριμένα στην Ενότητα 3 «Σπονδυλωτά και ασπόνδυλα Ζώα», Κεφάλαιο 3 «Η μέλισσα, ένα ασπόνδυλο ζώο», βιβλίο μαθητή σελ. 66.

Θα μπορούσε επίσης, να χρησιμοποιηθεί ως επέκταση αλλά και διαθεματικά στη Γλώσσα και Μαθηματικά.

<https://ed.ted.com/lessons/why-do-honeybees-love-hexagons-zack-patterson-and-andy-peterson>

Επισήμανση: Στο πλαίσιο του διδακτικού σχεδιασμού οι εκπαιδευτικοί προκειμένου να αξιοποιήσουν ιστοσελίδες από το διδακτικό υλικό να προβαίνουν σε επανέλεγχο της εγκυρότητάς τους, διότι ενδέχεται ορισμένες από αυτές να είναι ανενεργές ή να οδηγούν σε διαφορετικό περιεχόμενο.

ΤΑΞΗ Α΄

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

Μελέτη Περιβάλλοντος Α΄ Δημοτικού. Βιβλίο Μαθητή. Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος», 1 τεύχος.

Επισήμανση: Τα σημειωμένα με έντονη γραφή προτείνεται να διδαχθούν σε προαιρετική βάση.

Η πρόταση για προαιρετική διδασκαλία ενοτήτων, δραστηριοτήτων, επιτρέπουν στον/στην εκπαιδευτικό να αφιερώσει περισσότερο χρόνο σε εμβάθυνση ή εξειδίκευση, ανάλογα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών του.

Διδακτέα ύλη (Περιεχόμενο - Διαχείριση και ενδεικτικός προγραμματισμός)

Αναφέρεται με βάση το εκπαιδευτικό υλικό η διδακτέα ύλη και προτάσεις για τη διαχείρισή της καθώς και ενδεικτικός χρονικός προγραμματισμός.

ΓΕΝΙΚΗ ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ	ΕΞΟΡΘΟΛΟΓΙΣΜΟΣ – ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΥΛΗΣ ΕΝΟΤΗΤΩΝ/ ΔΙΔ ΩΡΕΣ	ΣΧΕΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΘΕΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΣΕ ΩΡΕΣ	ΣΥΝΟΛ Ο ΩΡΩΝ ΕΝΟΤΗΤ ΑΣ
<u>Η ομάδα</u> <u>Ενότητα 1: Η τάξη μου</u> <u>Ενότητα 2: Το σχολείο μου</u> <u>Ενότητα 3: Η οικογένεια μου</u>	11 δ. ώρες Προσθήκη 1 δ. ώρας. Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται. Οι σελ. 25 έως 36 να εμπλουτιστούν και με άλλο εικονιστικό υλικό. Στο κεφ. 4: 28 ^η Οκτωβρίου (ευκαιριακή ενότητα) διατίθεται 1 ακόμη δ. ώρα. Σελ. 23. Η Δραστηριότητα: «Ρωτάμε τους παππούδες και τις γιαγιάδες μας να μας πουν τι έγινε την 28 ^η Οκτωβρίου 1940» να αναδιατυπωθεί ως εξής: «Αναζητούμε πληροφορίες σε ιστορικές πηγές, με τη βοήθεια του/της δασκάλου/ας μας, για να	«Ομάδες σε δράση» 4 δ. ώρες Προσθήκη 2 διδακτικών ωρών. Διπλασιάζεται ο χρόνος που μπορεί να διατεθεί για την υλοποίηση του σχεδίου εργασίας.	15

	μάθουμε τι έγινε την 28η Οκτωβρίου 1940»		
<u>Ο χρόνος</u> <u>Ενότητα 1: Ο άνθρωπος και ο χρόνος</u> <u>Ενότητα 2: Ο ήλιος και η ζωή μας</u>	9 ώρες Προσθήκη 1 δ. ώρας. Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται. Στο κεφ. 5: Χριστούγεννα, Πρωτοχρονιά (ευκαιριακή ενότητα) διατίθεται 1 ακόμη δ. ώρα. Η ενότητα 2 «Ο ήλιος και η ζωή μας» προτείνεται σε προαιρετική βάση.	«Τρέχει, τρέχει ... ο χρόνος» 4 δ. ώρες Προσθήκη 2 διδακτικών ωρών. Διπλασιάζεται ο χρόνος που μπορεί να διατεθεί για την υλοποίηση του σχεδίου εργασίας.	13
<u>Ο τόπος μου</u> <u>Ενότητα 1: Το σπίτι μου</u> <u>Ενότητα 2: Η γειτονιά μου</u> <u>Ενότητα 3: Ο τόπος που ζω</u>	12 ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται. Στην ενότητα η γειτονιά μου προτείνεται να αξιοποιείται διαφοροποιημένο υλικό ανάλογα με τον τόπο που ζουν τα παιδιά.	«Γνωρίζω τον τόπο μου» 4 δ. ώρες Προσθήκη 2 διδακτικών ωρών. Διπλασιάζεται ο χρόνος που μπορεί να διατεθεί για την υλοποίηση του σχεδίου εργασίας.	14
<u>Οι ανάγκες του ανθρώπου</u> <u>Ενότητα 1: Οι ανάγκες του ανθρώπου</u> <u>Ενότητα 2: Γνωρίζω το σώμα μου</u> <u>Ενότητα 3: Ο αθλητισμός στο σχολείο μας</u>	10 ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια.	«Φροντίζω το σώμα μου για να είμαι υγιής» 2 δ. ώρες Προσθήκη 2 διδακτικών ωρών. Πρόταση για υλοποίηση σχεδίου εργασίας με τον παραπάνω ενδεικτικό τίτλο.	12

<u>Ενότητα 4: Αγαθά και επαγγέλματα</u>			
<u>Πώς επικοινωνούμε</u> <u>Ενότητα 1: Επικοινωνία – Ενημέρωση – Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης</u>	2 ώρες Η Γενική θεματική ενότητα 5 «Πώς επικοινωνούμε;» προτείνεται σε προαιρετική βάση καθώς προσεγγίζεται και στη Μελέτη Περιβάλλοντος των Β΄, Γ΄, Δ΄ τάξεων.	«Η επικοινωνία από τα παλιά χρόνια ως σήμερα» 4 δ. ώρες Προσθήκη 4 διδακτικών ωρών. Πρόταση για υλοποίηση σχεδίου εργασίας με τον παραπάνω ενδεικτικό τίτλο.	6
<u>Ο πολιτισμός μας</u> <u>Ενότητα 1: Τα παιχνίδια άλλοτε και σήμερα</u> <u>Ενότητα 2: Πώς ανακαλύπτω την ιστορία του τόπου μου</u> <u>Ενότητα 3: Τι είναι ο πολιτισμός;</u>	13 ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται. Στα κεφ. 2: 25 ^η Μαρτίου: Διπλή γιορτή, κεφ. 6: Απόκριες, κεφ. 7: Πάσχα (ευκαιριακές ενότητες) διατίθενται 1 ακόμη δ. ώρα στο καθένα.	«Επίσκεψη σε ένα μουσείο» 4 δ. ώρες Προσθήκη 4 διδακτικών ωρών. Διπλασιάζεται ο χρόνος που μπορεί να διατεθεί για την υλοποίηση του σχεδίου εργασίας.	17
<u>Ερευνούμε το περιβάλλον</u> <u>Ενότητα 1: Τα φυτά του τόπου μου</u> <u>Ενότητα 2: Τα ζώα του τόπου μου</u> <u>Ενότητα 3: Αντικείμενα από το περιβάλλον μου</u>	13 ώρες Στην ενότητα «:Αντικείμενα από το περιβάλλον μου», προτείνεται να αξιοποιηθεί και διαφορετικό εποπτικό υλικό	«Τα ζώα και τα φυτά στην τέχνη και στον πολιτισμό» 4 δ. ώρες Προσθήκη 2 διδακτικών ωρών. «Τα υλικά αλλάζουν» 3 δ. ώρες Προσθήκη 3 διδακτικών ωρών.	18

<u>Ενότητα 4: Η ηλεκτρική ενέργεια στη ζωή μας</u> <u>Ενότητα 5: Το ταξίδι του ήχου</u>		Πρόταση για υλοποίηση σχεδίου εργασίας με τον παραπάνω ενδεικτικό τίτλο. Οι μαθητές/τριες πειραματίζονται με τις αλλαγές της κατάστασης της ύλης (π.χ. φτιάχνουν σοκολατάκια, ερευνούν πώς το νερό αλλάζει κατάσταση κ.λπ.).	
ΣΥΝΟΛΟ Δ. ΩΡΩΝ			95

Σημείωση: Κάνουμε τον προγραμματισμό μας για τη διδασκαλία του μαθήματος, κατά προσέγγιση 95 ώρες ώστε να υπάρχει η δυνατότητα τροποποίησης με ευέλικτη διαχείριση των ωρών των σχεδίων εργασίας. Έτσι μπορεί, ανά περίπτωση, να προσαρμοστεί σε τάξη με δυσκολίες και ταυτόχρονα να είναι επαρκές και για τάξεις, όπου η διδακτική ύλη υλοποιείται χωρίς χρονικές καθυστερήσεις.

ΤΑΞΗ Β΄

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

Μελέτη Περιβάλλοντος Β΄ Δημοτικού. Βιβλίο Μαθητή. Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Διδακτέα ύλη (Περιεχόμενο - Διαχείριση και ενδεικτικός προγραμματισμός)

Αναφέρεται με βάση το εκπαιδευτικό υλικό η διδακτέα ύλη και προτάσεις για τη διαχείρισή της καθώς και ενδεικτικός χρονικός προγραμματισμός.

Επισήμανση: Τα σημειωμένα με έντονη γραφή προτείνεται να διδαχθούν σε προαιρετική βάση.

Η πρόταση για προαιρετική διδασκαλία ενοτήτων, δραστηριοτήτων, επιτρέπουν στον/στην εκπαιδευτικό να αφιερώνει περισσότερο χρόνο σε εμβάθυνση ή εξειδίκευση, ανάλογα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών του.

ΓΕΝΙΚΗ ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ	ΕΞΟΡΘΟΛΟΓΙΣΜΟΣ – ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΥΛΗΣ ΕΝΟΤΗΤΩΝ/ ΔΙΔ ΩΡΕΣ	ΣΧΕΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΘΕΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΣΕ ΩΡΕΣ	ΣΥΝ ΟΛΟ ΩΡΩ Ν ΕΝΟ ΤΗΤΑ Σ
<u>1. Το σχολείο</u>	5 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.		5
<u>2. Η συνοικία μου</u>	9 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται. Προτείνεται η ενότητα αυτή να διαφοροποιείται για μαθητές/τριες μη αστικών περιοχών. Το κεφάλαιο 2.8 « Από το χθες στο σήμερα» προτείνεται σε προαιρετική βάση.		9
<u>3. Ο προσανατολισμός</u>	2 δ. ώρες	«Παιδική χαρά» 3 δ. ώρες	5

	Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.		
<u>4. Ο χρόνος</u>	3 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται. Το κεφάλαιο 4.2 «Η γιαγιά θυμάται» και το κεφάλαιο 4.3 «Αλλαγές μέσα στον χρόνο» προτείνονται σε προαιρετική βάση.		3
<u>5. Οι ανάγκες και τα δικαιώματά μου</u>	2 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.		2
<u>6. Τα ζώα</u>	9 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται. Το κεφάλαιο 6.7 « Με θέμα τα ζώα» προτείνεται σε προαιρετική βάση.	«Τα ζώα της γειτονιάς μου» 3 δ. ώρες	12
<u>7. Τα φυτά</u>	7 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται. Το κεφάλαιο 7.4 «Με θέμα τα φυτά» προτείνεται σε προαιρετική βάση.		7
<u>8. Διάφοροι τόποι της πατρίδας μου</u>	7 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.		7
<u>9. Το νερό</u>	2 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.		2
<u>10. Ο καιρός</u>	3 δ. ώρες		3

	Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.		
<u>11. Έχουν ζωή... δεν έχουν ζωή</u>	2 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.		2
<u>12. Ενέργεια</u>	3 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.	«Παίζουμε με την ενέργεια» 2 δ. ώρες Προσθήκη 2 διδακτικών ωρών. Πρόταση για υλοποίηση σχεδίου εργασίας με τον παραπάνω ενδεικτικό τίτλο και θέμα κατασκευές που σχετίζονται με την ενέργεια. Κατασκευή μηχανών-συσκευών-παιχνιδιών με απλά υλικά, τα οποία χρησιμοποιούν ενέργεια από τρεχούμενο νερό ή άνεμο.	5
<u>13. Μεταφορές</u>	3 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.		3
<u>14. Επικοινωνία και ενημέρωση</u>	3 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται. Στην ενότητα αυτή προτείνεται να παρουσιαστεί τόσο ο έντυπος όσο και ο ηλεκτρονικός τύπος.		3
<u>15. Πολιτισμός</u>	5 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.		5
<u>16. Αθλητισμός και ψυχαγωγία</u>	2 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.		2

<u>ΥΠΑΡΧΟΥΣΕΣ ΕΥΚΑΙΡΙΑΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ</u> <u>17. Η διατροφή μας</u> <u>18. Το παιχνίδι</u> <u>19. Το βιβλίο</u> <u>20. Ας γιορτάσουμε</u> <u>21. Οι τέσσερις εποχές</u>		8 δ. ώρες Προσθήκη 3 δ. ωρών. Αυξάνεται ο χρόνος που μπορεί να διατεθεί για την υλοποίηση των ευκαιριακών ενοτήτων στη μορφή σχεδίων εργασίας.	8
<u>ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΕΥΚΑΙΡΙΑΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ</u> <u>(ΕΜΦΑΝΙΖΟΝΤΑΙ ΜΟΝΟ ΣΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ)</u> <u>Α. Γνωριμία με τις τέχνες</u> <u>Β. Προσέχω την υγεία μου</u> <u>Γ. Γνωριμία με τις γλώσσες που μιλούν οι μαθητές</u> <u>Δ. Όχι άλλα σκουπίδια</u> <u>Ε. Το Διάστημα</u>		12 δ. ώρες Προσθήκη 2 δ. ωρών. Προτείνεται να υλοποιηθούν στη μορφή 2ωρων ή 3ωρων σχεδίων εργασίας. Εναλλακτικά –και αυτό είναι θεμιτό- μπορούν αυτές οι ώρες των ευκαιριακών ενοτήτων να διαθέτουν για την υλοποίηση σχεδίων εργασίας που θα προκύψουν στη διάρκεια της μελέτης των ενοτήτων από τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών.	12
ΣΥΝΟΛΟ Δ. ΩΡΩΝ			95

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Κάνουμε τον προγραμματισμό μας για τη διδασκαλία του μαθήματος, κατά προσέγγιση 95 ώρες ώστε να υπάρχει η δυνατότητα τροποποίησης με ευέλικτη διαχείριση των ωρών των σχεδίων εργασίας. Έτσι μπορεί, ανά περίπτωση, να προσαρμοστεί σε τάξη με δυσκολίες και ταυτόχρονα να είναι επαρκές και για τάξεις, όπου η διδακτική ύλη υλοποιείται χωρίς χρονικές καθυστερήσεις.

ΤΑΞΗ Γ΄

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

Μελέτη Περιβάλλοντος Γ΄ Δημοτικού. Βιβλίο Μαθητή. Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Διδακτέα ύλη (Περιεχόμενο - Διαχείριση και ενδεικτικός προγραμματισμός)

Αναφέρεται με βάση το εκπαιδευτικό υλικό η διδακτέα ύλη και προτάσεις για τη διαχείρισή της καθώς και ενδεικτικός χρονικός προγραμματισμός.

Επισήμανση: Τα σημειωμένα με έντονη γραφή προτείνεται να διδαχθούν σε προαιρετική βάση.

Η πρόταση για προαιρετική διδασκαλία ενοτήτων, δραστηριοτήτων, επιτρέπουν στον/στην εκπαιδευτικό να αφιερώνει περισσότερο χρόνο σε εμβάθυνση ή εξειδίκευση, ανάλογα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών του.

ΕΝΟΤΗΤΑ	ΕΞΟΡΘΟΛΟΓΙΣΜΟΣ –ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΥΛΗΣ/ ΔΙΔ ΩΡΕΣ	ΣΧΕΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥΣ ΣΕ ΩΡΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΩΡΩΝ ΕΝΟΤΗΤΑ Σ
<u>1. Ζούμε μαζί</u>	7 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται. Το κεφάλαιο 4 «Ποιοι αποφασίζουν και τι αποφασίζουν» προτείνεται σε προαιρετική βάση.	«Οι κανόνες στην καθημερινή ζωή» 3 δ. ώρες	10
<u>2. Ο τόπος μας</u>	8 δ. ώρες Μείωση 1 ώρας. Προτείνεται το κεφ. 4: Ενδιαφερόμαστε για το περιβάλλον, να διδαχθεί συνοπτικά καθώς προσεγγίζεται στη Μελέτη Περιβάλλοντος των Α΄, Β΄ τάξεων. Το κεφάλαιο 3 «Δημιουργήματα της φύσης και έργα του ανθρώπου» προτείνεται σε προαιρετική βάση.		7
<u>3. Μέσα συγκοινωνίας</u>	3 δ. ώρες		3

<u>και μεταφοράς</u>	Μείωση 2 δ. ωρών. Προτείνεται να γίνουν συνοπτικά σε 1δ. ώρα το κεφ. 1: Τρένα, αυτοκίνητα, πλοία, αεροπλάνα άλλοτε και τώρα και το κεφ. 2: Τα μέσα συγκοινωνίας και μεταφοράς στη ζωή μας, καθώς διδάσκονται στο μάθημα της Μελέτης Περιβάλλοντος των Α΄, Β΄ και Δ΄ τάξεων.		
<u>4. Φυτά και ζώα του τόπου μας</u>	7 δ. ώρες Μείωση 5 δ. ωρών. Όλα τα κεφάλαια της ενότητας προσεγγίζονται και στη Μελέτη Περιβάλλοντος των Α΄ και Β΄ τάξεων. Προτείνεται να διδαχθεί το κεφ: Φυτά του τόπου μας σε 1 ώρα (αντί των 2 δ. ωρών). Να μην διδαχθούν τα κεφ. 4: Κατηγορίες φυτών και το κεφ. 5: Τα φυτά και το περιβάλλον τους. Τα κεφ. 6: Κατοικίδια ζώα, κεφ. 7: Αγρίμια και πουλιά του βουνού, κεφ. 8: Ζώα της θάλασσας κεφ. 9: Ζώα του γλυκού νερού να διδαχθούν σε 2 ώρες (αντί των 4 δ. Ωρών που προβλέπονται).	Εναλλακτικά θα μπορούσε συνολικά η ενότητα να προσεγγιστεί ως σχέδιο εργασίας με την ίδια διάρκεια.	7
<u>5. ΤΡΟΦΗ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑ</u>	4 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.		4
<u>6. ΤΙ ΧΡΕΙΑΖΟΜΑΣΤΕ ΓΙΑ ΝΑ ΖΟΥΜΕ</u>	7 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.		7
<u>7. Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΜΑΣ</u>	7 δ. ώρες	Εναλλακτικά θα μπορούσε ένα μέρος της ενότητας (π.χ. κεφ. 4:	7

	Μείωση 3 δ. ωρών. Να μην διδαχθεί το κεφ.: Νους και σώμα διότι καλύπτεται από το κεφ: «Αθλητισμός και Πολιτισμός» της Μελέτης Περιβάλλοντος; Δ' τάξης.	Πολιτισμός σε κάθε βήμα) να προσεγγιστεί ως σχέδιο εργασίας με την ίδια διάρκεια.	
<u>8. ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΟΥΜΕ ΚΑΙ ΕΝΗΜΕΡΩΝΟΜΑΣΤΕ</u>	9 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται. Να γίνεται αναφορά στα νέα μέσα επικοινωνίας καθώς και σε διαδικτυακές εφαρμογές και πλατφόρμες, διαφοροποιώντας το εποπτικό υλικό. Στο κεφάλαιο 5 μπορεί να γίνουν και δράσεις σχετικές με την ασφαλή πλοήγηση στο διαδίκτυο.		9
ΣΥΝΟΛΟ Δ. ΩΡΩΝ			54

Σημείωση: Κάνουμε τον προγραμματισμό μας για τη διδασκαλία του μαθήματος, κατά προσέγγιση 54 ώρες ώστε να υπάρχει η δυνατότητα τροποποίησης με ευέλικτη διαχείριση των ωρών των σχεδίων εργασίας. Έτσι μπορεί, ανά περίπτωση, να προσαρμοστεί σε τάξη με δυσκολίες και ταυτόχρονα να είναι επαρκές και για τάξεις, όπου η διδακτική ύλη υλοποιείται χωρίς χρονικές καθυστερήσεις.

ΤΑΞΗ Δ΄

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

Μελέτη Περιβάλλοντος Δ΄ Δημοτικού. Βιβλίο Μαθητή. Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Διδακτέα ύλη (Περιεχόμενο - Διαχείριση και ενδεικτικός προγραμματισμός)

Αναφέρεται με βάση το εκπαιδευτικό υλικό η διδακτέα ύλη και προτάσεις για τη διαχείρισή της καθώς και ενδεικτικός χρονικός προγραμματισμός.

Επισήμανση: Τα σημειωμένα με έντονη γραφή προτείνεται να διδαχθούν σε προαιρετική βάση.

Η πρόταση για προαιρετική διδασκαλία ενοτήτων, δραστηριοτήτων, επιτρέπουν στον/στην εκπαιδευτικό να αφιερώνει περισσότερο χρόνο σε εμβάθυνση ή εξειδίκευση, ανάλογα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών του.

ΕΝΟΤΗΤΑ	ΕΞΟΡΘΟΛΟΓΙΣΜΟΣ –ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΥΛΗΣ/ ΔΙΑ ΩΡΕΣ	ΣΧΕΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥΣ ΣΕ ΩΡΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΩΡΩΝ ΕΝΟΤΗΤΑΣ
<u>1. Ελλάδα</u> <u>- Η χώρα μας</u>	9 δ. ώρες Μείωση 3 ωρών. Προτείνεται να μην διδαχθούν: κεφ. 8: Σημαντικά έργα κεφ. 9: Πώς κατασκευάζεται ένα έργο; κεφ. 10 Πώς ένα σημαντικό έργο αλλάζει τη ζωή μας; Το κεφ. 6 « Ο τόπος μας: Ο τρόπος ζωής άλλοτε και τώρα» και το κεφ. 7 «Ο τόπος μας: Μέρη με ιστορία» προτείνονται σε προαιρετική βάση.		9
<u>2. Ο πολιτισμός των Ελλήνων και των άλλων λαών</u>	11 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται ή με επιλογή δραστηριοτήτων εξοικονομείται χρόνος για την υλοποίηση του προτεινόμενου από τους συγγραφείς σχεδίου εργασίας.	<u>Προτείνεται να προσεγγιστεί η ενότητα συνοπτικά με τη μέθοδο project.</u>	11
<u>3. Η φύση είναι το σπίτι μας</u>	19 δ. ώρες	Εναλλακτικά θα μπορούσε ένα μέρος της ενότητας (π.χ. κεφ. 8: Το νερό,	19

	Στο κεφάλαιο 3 «Σπονδυλωτά & ασπόνδυλα ζώα» ο λύκος και η μέλισσα στις σελίδες 65-67 προτείνονται σε προαιρετική βάση.	πολύτιμες σταγόνες) να προσεγγιστεί ως σχέδιο εργασίας με την ίδια διάρκεια.	
<u>4. Επαγγέλματα και προϊόντα στον τόπο μας</u>	1 δ. ώρες Προτείνεται η ενότητα να παρουσιαστεί περιληπτικά σε 1 ώρα. Αφαιρούνται 5 ώρες		1
<u>5. Γνωρίζουμε και προσέχουμε το σώμα μας</u>	5 δ. ώρες Μείωση 1 δ. ώρας Το κεφ: Φροντίζω το σώμα μου, υλοποιείται σε 2 ώρες (αντί για 3 δ. ώρες που προβλέπονται).		5
<u>6. Μελετάμε το φυσικό κόσμο</u>	5 δ. ώρες Μείωση 5 ωρών Προτείνεται να μην διδαχθούν τα ακόλουθα κεφάλαια που διδάσκονται στο μάθημα των Φυσικών Ε΄ τάξης: κεφ. 3: Πώς μετράμε τη θερμοκρασία των σωμάτων; κεφ. 5: Πάγος- νερό- υδρατμοί: Τι μένει ίδιο τι αλλάζει; κεφ. 6: Το φως ταξιδεύει ...και συναντά σώματα		5
<u>7. Οι άνθρωποι επικοινωνούμε και ενημερωνόμαστε</u>	5 δ. ώρες Προτείνεται να μην διδαχθούν τα ακόλουθα κεφάλαια που προσεγγίζονται στη Μελέτη Περιβάλλοντος και των προηγούμενων τάξεων: κεφ. 2: Διαβάζουμε εφημερίδες, περιοδικά και βιβλία		5

	κεφ. 3: Ακούμε ραδιόφωνο, παρακολουθούμε τηλεόραση κεφ. 6: Γινόμαστε μικροί ερευνητές		
ΣΥΝΟΛΟ Δ. ΩΡΩΝ			55

Σημείωση: Κάνουμε τον προγραμματισμό μας για τη διδασκαλία του μαθήματος, κατά προσέγγιση 55 ώρες ώστε να υπάρχει η δυνατότητα τροποποίησης με ευέλικτη διαχείριση των ωρών των σχεδίων εργασίας. Έτσι μπορεί, ανά περίπτωση, να προσαρμοστεί σε τάξη με δυσκολίες και ταυτόχρονα να είναι επαρκές και για τάξεις, όπου η διδακτική ύλη υλοποιείται χωρίς χρονικές καθυστερήσεις.

4. ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ 2026-2027

Εισαγωγικά κρίνεται σκόπιμο να επισημανθεί ότι η πρόταση που ακολουθεί είναι ενδεικτική, με την έννοια ότι ο/η εκπαιδευτικός είναι εκείνος/η που τελικά σχεδιάζει τη διδασκαλία του/της με βάση τις μαθησιακές ανάγκες κατά κύριο λόγο των μαθητών/τριών και φυσικά με βάση την ευχέρεια που του παρέχει ήδη το ισχύον ΠΣ να προβαίνει κατά την κρίση του/της σε συμπτήσεις και επεκτάσεις συγκεκριμένων πεδίων της διδακτέας ύλης του μαθήματος. Στο πλαίσιο αυτό, ακολουθεί στη συνέχεια το περίγραμμα της πρότασής μας, η οποία περιλαμβάνει δύο στήλες. Στην πρώτη αναφέρονται τα Περιεχόμενα του σχολικού βιβλίου με τις συμπτήσεις, αφαιρέσεις, συνεξετάσεις ή και μεταφορές κεφαλαίων με ταυτόχρονη αναφορά στον διδακτικό χρόνο που είναι διαθέσιμος και κρίνεται ως αναγκαίος. Τέλος, επισημαίνεται ότι η Τοπική Ιστορία αποτελεί βασική παράμετρο στη διδασκαλία του μαθήματος της Ιστορίας και με την έννοια αυτή, ο/η εκπαιδευτικός με βάση τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών αλλά και τον τόπο κατοικίας τους, μπορεί να αξιοποιήσει ικανό διδακτικό χρόνο που είναι διαθέσιμο προκειμένου να καθοδηγήσει τους/τις μαθητές/τριες, ώστε να εκπονήσουν Σχέδια Εργασίας ή και άλλες σχετικές διαθεματικές δραστηριότητες.

Επισημάνση: Στο πλαίσιο του διδακτικού σχεδιασμού οι εκπαιδευτικοί προκειμένου να αξιοποιήσουν ιστοσελίδες από το διδακτικό υλικό να προβαίνουν σε επανέλεγχο της εγκυρότητάς τους, διότι ενδέχεται ορισμένες από αυτές να είναι ανενεργές ή να οδηγούν σε διαφορετικό περιεχόμενο.

Αξιοποίηση πηγών από το διαδίκτυο.

Θα μπορούσε να γίνει αξιοποίηση video από ιστοσελίδες φορέων/οργανισμών σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών και τις με τις ανάγκες της διδασκαλίας.

Για παράδειγμα τα παρακάτω βίντεο θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν στην Ιστορία της Δ' Δημοτικού.

<https://www.youtube.com/watch?v=PX5bT3LZaqo> (Η μάχη των Θερμοπυλών, διάρκεια: 12:22), Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού-Κέντρο Πολιτισμού «Ελληνικός Κόσμος»

<https://www.youtube.com/watch?v=yTeGxAoU6K0> (Η ναυμαχία της Σαλαμίνας-μία εμπειρία εικονικής πραγματικότητας, διάρκεια: 04:33), Ίδρυμα Ευγενίδου.

Επίσης,

https://www.benaki.org/index.php?option=com_greekhistory&view=videocategory&Itemid=1059&id=2&lang=el (Σύντομα βίντεο για ποικίλα ιστορικά θέματα και διάφορες ιστορικές περιόδους, από την αρχαιότητα ως τη σύγχρονη εποχή, σε συνδυασμό με σχετικά αντικείμενα από τη συλλογή του μουσείου Μπενάκη).

Επισήμανση: Τα σημειωμένα με έντονη γραφή προτείνεται να διδαχθούν σε προαιρετική βάση.

Η πρόταση για προαιρετική διδασκαλία ασκήσεων, εργασιών, κεφαλαίων επιτρέπουν στον/στην εκπαιδευτικό να αφιερώνει περισσότερο χρόνο σε εμβάθυνση ή εξειδίκευση, ανάλογα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών του.

ΤΑΞΗ Γ΄

Περιεχόμενα	Βιβλίο Μαθητή, Τετράδιο Εργασιών
<u>Ενότητα 1η: Η Δημιουργία του Κόσμου</u>	Κατά την επεξεργασία των μαθημάτων της ενότητας προτείνεται να δοθεί έμφαση: α) στο εισαγωγικό σημείωμα/προοργανωτή της ενότητας, β) στα ανθρωπομορφικά χαρακτηριστικά και στα σύμβολα των θεών καθώς και γ) στους μύθους για την εξήγηση της δημιουργίας του κόσμου, της ανθρωπίνης ύπαρξης καθώς επίσης και γεγονότων ή φαινομένων της καθημερινής ζωής. Ειδικότερα, όσον αφορά στην αξιοποίηση συνοδευτικών κειμένων, εικόνων, διαγραμμάτων και ερωτήσεων στο βιβλίο του μαθητή, καθώς και εργασιών/δραστηριοτήτων στο τετράδιο εργασιών, για την επεξεργασία κάθε μαθήματος, προτείνονται τα ακόλουθα:
<u>1.Κεφ. 1ο: Η Τιτανομαχία (1 ώρα)</u>	<u>Βιβλίο Μαθητή:</u> α) Το διάγραμμα 2 και το συνοδευτικό κείμενο 3 μπορούν να αξιοποιηθούν και στο επαναληπτικό μάθημα για την ενότητα 1. β) Να γίνει επεξεργασία της ερώτησης 3. γ) Εναλλακτικά ή αν επαρκεί ο διαθέσιμος χρόνος, μπορεί να γίνει επεξεργασία της ερώτησης 2 και στο αντίστοιχο συνοδευτικό κείμενο. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Να δοθεί έμφαση στην αιτιολόγηση της ερώτησης 3. Η δραστηριότητα 1 μπορεί να αξιοποιηθεί ως ανακεφαλαιωτική. Αν ο διαθέσιμος χρόνος το επιτρέπει να γίνει η δραστηριότητα 2.
<u>2.Κεφ. 2ο: Οι θεοί του Ολύμπου (1 ώρα)</u>	<u>Βιβλίο Μαθητή:</u> α) Να γίνει επεξεργασία της ερώτησης 3, όσον αφορά στην αναπαράσταση του μύθου της Ευρώπης στο νόμισμα, β) Να γίνει επεξεργασία των εικόνων 2, 4, 5, 6, 7 και 8 για να γνωρίσουν οι μαθητές/τριες την αναπαράσταση των

<u>3.Κεφ. 3ο: Οι θεές του Ολύμπου (1 ώρα)</u> <u>4.Κεφ. 4ο: Ο Προμηθέας, η Πανδώρα, ο Δευκαλίωνας και η Πύρρα (1 ώρα)</u> <u>5. 1ο Επαναληπτικό (1 ώρα)</u>	θεών και των συμβόλων τους σε γλυπτά της αρχαίας και νεότερης εποχής και σε αρχαία ελληνικά αγγεία. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> α) Να δοθεί έμφαση στη δραστηριότητα 1 και στη δραστηριότητα 4 και β) Εφόσον υπάρχει χρόνος να γίνει η δραστηριότητα 2 και 3. <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> α) Να δοθεί έμφαση στην ερώτηση 1. β) Να αξιοποιηθεί το συνοδευτικό κείμενο 10. γ) Το συνοδευτικό κείμενο 2 μπορεί να αξιοποιηθεί κατά την ανακεφαλαίωση της ενότητας. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> α) Να δοθεί έμφαση στην δραστηριότητα 1. <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> α) Να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία της ερώτησης 1. β) Εφόσον υπάρχει χρόνος, να γίνει επεξεργασία της ερώτησης 2. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> α) Να δοθεί έμφαση στη δραστηριότητα 3, σε συνδυασμό με το μάθημα της Αισθητικής Αγωγής (Θεατρική Αγωγή και Εικαστικά). Για να συστηματοποιήσουν οι μαθητές/τριες τις γνώσεις που απέκτησαν σε αυτήν την ενότητα προτείνονται τα ακόλουθα: α) Να αξιοποιηθούν από το Βιβλίο του μαθητή το διάγραμμα 2 και το συνοδευτικό κείμενο 3 (μάθημα 1) και το συνοδευτικό κείμενο 2 (μάθημα 3), β) Να δοθεί έμφαση στη δραστηριότητα 1 και 5, γ) Οι δραστηριότητες 2 και 4 να γίνουν, αν επαρκεί ο διαθέσιμος χρόνος.
Προαιρετικά	ΤΕ: η άσκηση 2 (σελ. 7). Επαναληπτικό μάθημα: Οι ασκήσεις 2 και 4 (σελ. 9).
<u>Ενότητα 2η: Ο Ηρακλής</u>	Κατά την επεξεργασία των μαθημάτων της ενότητας προτείνεται να δοθεί έμφαση: α) στο εισαγωγικό κείμενο/προοργανωτή της ενότητας, β) στους μύθους που αναφέρονται στη ζωή και στα σημαντικότερα κατορθώματα του Ηρακλή, γ) στη μυθολογική διάσταση της έννοιας

<u>1.Κεφ. 1ο: Η γέννηση του Ηρακλή</u> <u>(1 ώρα)</u> <u>2.Κεφ. 2ο: Το λιοντάρι της Νεμέας</u> <u>(1 ώρα)</u> <u>3.Κεφ. 3ο: Η Λερναία Ύδρα και ο κάπρος του Ερύμανθου (1 ώρα)</u> <u>4.Κεφ. 4ο: Το ελάφι με τα χρυσά κέρατα, οι Στυμφαλίδες όρνιθες, οι στάβλοι του Αυγεία (1 ώρα)</u>	«ήρωας» και δ) στη σημασία της έννοιας «άθλος». Ειδικότερα, όσον αφορά στην αξιοποίηση συνοδευτικών κειμένων, εικόνων, διαγραμμάτων και ερωτήσεων στο βιβλίο του μαθητή, καθώς και εργασιών/δραστηριοτήτων στο τετράδιο εργασιών, για την επεξεργασία κάθε μαθήματος, προτείνονται τα ακόλουθα: <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Να δοθεί έμφαση στο συνοδευτικό κείμενο 7. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> α) Να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία της ερώτησης 2 και β) Να δοθεί έμφαση στη δραστηριότητα 4 σε συνδυασμό με τη Θεατρική Αγωγή. <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> α) Να αξιοποιηθεί το συνοδευτικό κείμενο 3 όσον αφορά στη μυθολογική διάσταση του ήρωα. β) Να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία της ερώτησης 3. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> α) Να δοθεί έμφαση στη δραστηριότητα 2 και β) Η δραστηριότητα 3 μπορεί να γίνει σε συνδυασμό με την Αισθητική Αγωγή (Εικαστικά). <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> α) Να αξιοποιηθούν οι εικόνες 1 και 2 ώστε οι μαθητές/τριες να έρθουν σε επαφή με αναπαραστάσεις των μύθων σε αρχαία ελληνικά αγγεία. β) Να αξιοποιηθεί η ερώτηση 2. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Να δοθεί έμφαση στη δραστηριότητα 3. <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> α) Να αξιοποιηθούν οι εικόνες 1 και 4 ώστε οι μαθητές/τριες να έρθουν σε επαφή με αναπαραστάσεις των μύθων σε αρχαία ελληνικά αγγεία. β) Να αξιοποιηθεί το συνοδευτικό κείμενο 5 σε συνδυασμό με την ερώτηση 2. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Να δοθεί έμφαση στις δραστηριότητες 2 και 3.
--	--

<u>4.Κεφ. 5ο: Ο θάνατος του Πάτροκλου (1 ώρα)</u> <u>5.Κεφ. 6ο: Ο Αχιλλέας σκοτώνει τον Έκτορα (1 ώρα)</u> <u>6.Κεφ. 7ο: Το τέλος του Αχιλλέα (1 ώρα)</u> <u>7.Κεφ. 8ο: Ο Δούρειος ίππος και η καταστροφή της Τροίας (1 ώρα)</u>	<u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Έμφαση δίνεται στην επεξεργασία της εικόνας 2 και στην αναπαράσταση του θυμού του Αχιλλέα. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Να αξιοποιηθεί η δραστηριότητα 3 και 4 σε συνδυασμό με τη Θεατρική Αγωγή. <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Αξιοποιούνται οι ερωτήσεις 1, 2 και 3 για συζήτηση στην τάξη. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Να γίνει εκτενής επεξεργασία της δραστηριότητας 4. <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Να αξιοποιηθεί το συνοδευτικό κείμενο 6 σε συνδυασμό με την ερώτηση 4. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Να γίνει εκτενής επεξεργασία της δραστηριότητας 4. β) Αν ο χρόνος επαρκεί, να γίνει επεξεργασία της δραστηριότητας 3. <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Να δοθεί έμφαση στην ερώτηση 2 σε συνδυασμό με την εικόνα 4 και στην προσέγγιση της σημασίας της φράσης «Αχίλλειος πτέρνα». <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> α) Να δοθεί έμφαση στις δραστηριότητες 1 και 4. β) Η δραστηριότητα 5 μπορεί να αξιοποιηθεί κατά την ανακεφαλαίωση της ενότητας. <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> α) Να δοθεί έμφαση στην εικόνα 1 με την αναπαράσταση του Δούρειου Ίππου σε αρχαίο ελληνικό αγγείο. β) Να δοθεί έμφαση στη σημασία της φράσης «Δούρειος Ίππος». γ) Να γίνει επεξεργασία της ερώτησης 1. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> α) Να αξιοποιηθεί εκτενώς η δραστηριότητα 1. β) Αν ο χρόνος επαρκεί, να αξιοποιηθεί και η δραστηριότητα 3.
Προαιρετικά	ΤΕ: οι ασκήσεις: 1 (σελ. 27), 1, 2 και 3 (σελ. 28), 1 και 2 (σελ. 29), 2 (σελ. 30), και 4 (σελ. 31).
<u>Ενότητα 6η: Οι περιπέτειες του Οδυσσέα</u>	Κατά την επεξεργασία των μαθημάτων της ενότητας προτείνεται να δοθεί έμφαση: α) στο εισαγωγικό

<u>3.Κεφ. 3ο: Η Νεολιθική εποχή στην Ελλάδα (1 ώρα)</u>	επαναληπτική/ανακεφαλαιωτική δραστηριότητα όλης της ενότητας. <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> α) Να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία της 1ης εικόνας (χάρτης), για να εντοπιστούν θέσεις της Νεολιθικής Εποχής στον ελλαδικό χώρο, καθώς και στις εικόνες 4, 5, 6 και 7. β) Το παράλληλο κείμενο 2 να αξιοποιηθεί, εφόσον επαρκεί ο διαθέσιμος χρόνος. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> α) Να αξιοποιηθεί η 3η εργασία, ώστε οι μαθητές/τριες να εντοπίσουν ομοιότητες και διαφορές από τον σύγχρονο τρόπο ζωής. β) Η εργασία 1 μπορεί να ολοκληρωθεί ως επαναληπτική/ανακεφαλαιωτική δραστηριότητα όλης της ενότητας.
Προαιρετικά	ΤΕ: η άσκηση 2 (σελ. 42).
<u>Ενότητα 8η: Η εποχή του Χαλκού στην Ελλάδα</u> <u>Α. Ο Κυκλαδικός Πολιτισμός</u> <u>1.Κεφ. 1ο: Η ζωή των Κυκλαδιτών (1 ώρα)</u>	Κατά την επεξεργασία των μαθημάτων της ενότητας προτείνεται να δοθεί έμφαση: α) Στο εισαγωγικό σημείωμα, β) Στη χωρική και χρονική τοποθέτηση του Κυκλαδικού πολιτισμού αξιοποιώντας την αρχική εικόνα και την ιστοριογραφική της σελ. 97 της προηγούμενης ενότητας (συσχετίζοντας το νησιωτικό περιβάλλον και τη γεωγραφική θέση με τη ναυσιπλοΐα και τη συνεπαγόμενη ανάπτυξη του εμπορίου) και γ) Στη γνωριμία των μαθητών/τριών με την καθημερινή ζωή των Κυκλαδιτών και τα επιτεύγματά τους (εμπόριο, ναυτιλία, τέχνη). Για την αξιοποίηση των συνοδευτικών κειμένων, εικόνων, διαγραμμάτων και ερωτήσεων κατά την επεξεργασία κάθε μαθήματος προτείνονται τα ακόλουθα: <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> α) Να αξιοποιηθούν οι εικόνες και τα παράλληλα κείμενα του μαθήματος για να κατανοήσουν οι μαθητές/τριες την καθημερινή ζωή

<u>3.Κεφ. 4ο: Η καθημερινή ζωή των Μυκηναίων (1 ώρα)</u>	<u>Βιβλίο Μαθητή:</u> α) Αξιοποίηση της εικόνας 5 και του συνοδευτικού κειμένου, για να κατανοήσουν τη θέση της γυναίκας στη μυκηναϊκή εποχή. β) Αξιοποίηση των εικόνων 1, 2, 4 και 6 για να γνωρίσουν χαρακτηριστικά στοιχεία της ζωής των Μυκηναίων. γ) Να δοθεί έμφαση στην 2η ερώτηση του μαθήματος και στην αιτιολόγησή της. δ) Να συσχετιστεί αυτό το μάθημα με αντίστοιχα προηγούμενων ενοτήτων («5η Ο Τρωικός πόλεμος» και «6η Οι περιπέτειες του Οδυσσέα»). <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> α) Να αξιοποιηθούν οι εργασίες 3 και 6 σε συνδυασμό με την Αισθητική Αγωγή. β) Οι υπόλοιπες εργασίες να αξιοποιηθούν, αν επαρκεί ο διαθέσιμος χρόνος.
<u>4.Κεφ. 5ο: Η θρησκεία και η γραφή των Μυκηναίων (1 ώρα)</u>	<u>Βιβλίο Μαθητή:</u> α) Να αξιοποιηθούν οι εικόνες 1, 2 και 3, για να γνωρίσουν τη θρησκεία και τα λατρευτικά έθιμα των Αχαιών (μνημειακή μορφή τάφων, κτερίσματα). β) Να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία της τελευταίας εικόνας και του συνοδευτικού κειμένου του κεφαλαίου, για να γνωρίσουν τη μυκηναϊκή γραφή και να τη συσχετίσουν με πρώιμες μορφές της ελληνικής γλώσσας. γ) Να δοθεί έμφαση στην 2η ερώτηση του μαθήματος και στην αιτιολόγησή της. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> α) Να δοθεί έμφαση στην 4η εργασία σε συνδυασμό με την Αισθητική Αγωγή. β) Οι υπόλοιπες εργασίες να αξιοποιηθούν, αν επαρκεί ο διαθέσιμος χρόνος.
<u>5.Κεφ. 6ο: Η τέχνη των Μυκηναίων (1 ώρα)</u>	<u>Βιβλίο Μαθητή:</u> α) Για να γνωρίσουν τα παιδιά την ανάπτυξη της Μυκηναϊκής τέχνης μέσα από χαρακτηριστικά αρχαιολογικά ευρήματα, μπορούν να αξιοποιηθούν οι εικόνες 1, 2, 4 και 5. β) Στην επεξεργασία της 1ης ερώτησης να δοθεί έμφαση στην αιτιολόγηση των απαντήσεων των παιδιών. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> α) Να αξιοποιηθούν οι εργασίες 3, 4 και 5 σε συνδυασμό με την Αισθητική Αγωγή. β) Οι υπόλοιπες εργασίες να αξιοποιηθούν, αν επαρκεί ο διαθέσιμος χρόνος.

<u>6. Επαναληπτικό μάθημα 9ης & 10ης Ενότητας (1 ώρα)</u>	Για να συστηματοποιήσουν οι μαθητές/τριες τις γνώσεις που απέκτησαν στις Ενότητες 9 & 10 και να καλύψουν τυχόν ελλείψεις προτείνονται τα ακόλουθα: α) Να αξιοποιηθούν εργασίες που δεν ολοκληρώθηκαν στο Βιβλίο του Μαθητή και το Τετράδιο Εργασιών, β) Να αξιοποιηθούν εργασίες που αναφέρονται στο επαναληπτικό μάθημα του Τετραδίου Εργασιών (σ. 56-57) και γ) Να συνδυαστεί η Ιστορία με την Αισθητική Αγωγή για να βιώσουν οι μαθητές/τριες τον Μινωικό και τον Μυκηναϊκό πολιτισμό
Σύνολο διδακτικών ωρών 48. [43 ώρες για τα επιμέρους κεφάλαια και 5 ώρες για τα 5 Επαναληπτικά. Σημειώνεται ότι ο/η εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα, ανάλογα με τις μαθησιακές ανάγκες των μαθητών/τριών της τάξης και σύμφωνα με την κρίση του/της, να αξιοποιήσει τον διαθέσιμο για το συγκεκριμένο μάθημα διδακτικό χρόνο τόσο για την εκπόνηση διαθεματικών σχεδίων εργασίας όσο και για τη διενέργεια περισσότερων των πέντε επαναληπτικών μαθημάτων].	

Επισήμανση: Τα σημειωμένα με έντονη γραφή προτείνεται να διδαχθούν σε προαιρετική βάση.

Η πρόταση για προαιρετική διδασκαλία ασκήσεων, εργασιών, κεφαλαίων επιτρέπουν στον/στην εκπαιδευτικό να αφιερώσει περισσότερο χρόνο σε εμβάθυνση ή εξειδίκευση, ανάλογα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών του.

ΤΑΞΗ Δ΄

Περιεχόμενα	Βιβλίο Μαθητή, Τετράδιο Εργασιών
<u>1η Ενότητα: Γεωμετρικά Χρόνια</u>	Η <u>1η Ενότητα</u> προτείνεται να διδαχθεί σε 4 διδακτικές ώρες συμπεριλαμβανομένης και 1 ώρας για Επαναληπτικό. Ειδικότερα, είναι εφικτό να συνδυαστεί η διδασκαλία των κεφαλαίων 3 και 4 σε 1 διδακτική ώρα λόγω ενιαίας θεματικής. Για την επεξεργασία της «εν λόγω» ενότητας μπορεί να γίνει αναζήτηση επιπλέον πληροφοριακού υλικού: → Στο Λογισμικό «Ιστορία Γ΄-Δ΄ Δημοτικού» του ΠΙ: http://www.pi-schools.gr/software/dimotiko/ → Στην ιστοσελίδα του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού: http://www.ime.gr/fhw/ → Στην ιστοσελίδα του Μουσείου Κυκλαδικής Τέχνης και στην ενότητα Μουσειοσκευές: http://www.cycladic.gr/ → Στην ιστοσελίδα του Φωτόδεντρου: http://photodentro.edu.gr/, στην ενότητα Ιστορία. Ειδικότερα για κάθε κεφάλαιο προτείνεται:
<u>1.Κεφ. 1ο: Η κάθοδος των Δωριέων (1 ώρα)</u>	<u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στο Παράθεμα 2 κι επιπλέον να γίνει συσχέτιση με το σήμερα, το προσφυγικό ζήτημα και τις διαχρονικές αιτίες των μετακινήσεων πληθυσμών. Ακόμη, η εν λόγω θεματική μπορεί να αποτελέσει θέμα Σχεδίου Εργασίας. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία της Εργασίας 2.

	http://odysseus.culture.gr/a/1/11/ga110.html → Στην ιστοσελίδα του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού: http://www.ime.gr/chronos/04/gr/index.html → Στην ιστοσελίδα του Φωτόδεντρου: http://photodentro.edu.gr/, στην ενότητα Ιστορία. <u>Ειδικότερα για κάθε κεφάλαιο προτείνεται:</u>
<u>1. Κεφ. 5ο: Νέες αποικίες των Ελλήνων (1 ώρα)</u>	<u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην αξιοποίηση του Χάρτη 1 και του Παραθέματος 2, και να γίνει συσχέτιση με το σήμερα, τη μετανάστευση για οικονομικο-κοινωνικούς ή/και πολιτικούς λόγους. Επίσης, να τονιστεί ο οργανωμένος χαρακτήρας (διαδικασία) και η σημασία (συνέπειες) του ελληνικού αποικισμού αυτής της περιόδου, καθώς και η διαφορά του από αυτόν της προηγούμενης περιόδου. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των Εργασιών 1 και 3.
<u>2. Κεφ. 6ο: Τα πολιτεύματα στην αρχαϊκή Ελλάδα (1 ώρα)</u>	<u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στο Παράθεμα 2 και να τονιστεί η εξέλιξη των πολιτευμάτων (αριστοκρατία, τιμοκρατία, ολιγαρχία, ισονομία, δημοκρατία), τα χαρακτηριστικά τους, ώστε οι μαθητές/τριες να επιχειρήσουν τις μεταξύ τους συγκρίσεις. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των Εργασιών 1 και 2.
<u>3. Κεφ. 7ο: Οι δεσμοί που ένωναν τους Έλληνες (1 ώρα)</u>	<u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στα Παραθέματα 2 και 4 και να τονιστεί η αξία των πανελληνίων αγώνων και η σημασία τους.

<u>8. Κεφ. 13ο: Οι νόμοι του Σόλωνα. Ο Πεισίστρατος γίνεται τύραννος (1 ώρα)</u> <u>9. Κεφ. 14ο: Ο Κλεισθένης θεμελιώνει τη δημοκρατία (1 ώρα)</u> <u>10. 2ο Επαναληπτικό (1 ώρα)</u>	<u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στο Παράθεμα 1 και να τονιστεί η σημασία της εδραίωσης του δημοκρατικού πολιτεύματος στην Αθήνα, ως αποτέλεσμα μιας μακρόχρονης πορείας κοινωνικών και οικονομικών συγκρούσεων και εξελίξεων. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των Εργασιών 1 και 3. <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στο Παράθεμα 2 και να τονιστεί η σημασία των μεταρρυθμίσεων του Κλεισθένη. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των Εργασιών 1 και 3.
Προαιρετικά	ΤΕ: Οι εργασίες 3 (σελ. 11), 2 και 3 (σελ. 13).
<u>3η Ενότητα: Κλασικά Χρόνια</u> <u>• ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ</u>	Η Ενότητα προτείνεται να διδαχθεί σε 20 διδακτικές ώρες συμπεριλαμβανομένων και 2 ωρών για Επαναληπτικό. Για την περαιτέρω επεξεργασία της εν λόγω ενότητας μπορεί να γίνει αναζήτηση επιπλέον πληροφοριακού υλικού: → Στο Λογισμικό Ιστορία Γ΄-Δ΄ Δημοτικού του ΠΙ: http://www.pi-schools.gr/software/dimotiko/ → Στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Πολιτισμού: http://odysseus.culture.gr/a/1/11/ga110.html → Στην ιστοσελίδα του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού: http://www.ime.gr/chronos/04/gr/index.html → Στην ιστοσελίδα του Φωτόδεντρου: http://photodentro.edu.gr/, στην ενότητα Ιστορία. <u>Ειδικότερα:</u>

<u>5. Κεφ. 19ο: Η μάχη των Πλαταιών και η ναυμαχία της Μυκάλης (1 ώρα)</u>	<u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στα Παραθέματα 2 και 3 και να επιχειρηθεί να αξιολογήσουν οι μαθητές τη σημασία των γεγονότων για τη διαμόρφωση μιας αίσθησης κοινής ταυτότητας του ελληνικού κόσμου ενόψει του «ασιατικού κινδύνου». <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία της Εργασίας 3.
Προαιρετικά ● <u>Ο «ΧΡΥΣΟΣ ΑΙΩΝΑΣ» (5ος αιώνας π.Χ.)</u> <u>6. Κεφ. 20ο: Η Αθήνα γίνεται η πιο ισχυρή δύναμη (1 ώρα)</u>	ΤΕ: Η εργασία 3 (σελ. 24) και η εργασία 1 (σελ. 26) Η υποενότητα Ο «ΧΡΥΣΟΣ ΑΙΩΝΑΣ» (5ος αιώνας π.Χ.) προτείνεται να διδαχθεί σε 5 διδακτικές ώρες και να δοθεί έμφαση στην εκδήλωση ανταγωνισμού των πόλεων-κρατών για την επιβολή ηγεμονίας τους στην Ελλάδα, καθώς και στα αποτελέσματα αυτού του ανταγωνισμού. Επιπλέον, στην κατανόηση βασικών εννοιών όπως συμμαχία-ηγεμονία, στα βασικά χαρακτηριστικά της αθηναϊκής δημοκρατίας, το παγκόσμιο χαρακτήρα των έργων τέχνης της εποχής και στη διαχρονική σημασία του ελληνικού πολιτισμού. <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στο Παράθεμα 1 και να τονιστεί η σημασία της εκδήλωσης ανταγωνισμού των ελληνικών πόλεων-κρατών για την επιβολή της ηγεμονίας τους στην Ελλάδα μετά τα μηδικά και τη σύσταση της Αθηναϊκής/Δηλιακής Συμμαχίας. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των Εργασιών 2 και 3.

<u>7. Κεφ. 21ο: Το πολίτευμα και η κοινωνία της Αθήνας στα χρόνια του Περικλή (1 ώρα)</u>	<u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στο Παράθεμα 2 και να τονιστούν τα βασικά χαρακτηριστικά της Αθηναϊκής Δημοκρατίας. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία της Εργασίας 3, η οποία μπορεί να αποτελέσει και θέμα Σχεδίου Εργασίας.
<u>8. Κεφ. 22ο: Η καθημερινή ζωή και η εκπαίδευση των Αθηναίων (1 ώρα)</u>	<u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στο Παράθεμα 2 και να τονιστούν τα βασικά στοιχεία καθημερινού βίου και πολιτισμού των αρχαίων Αθηναίων. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των Εργασιών 1 και 3.
<u>9. Κεφ. 23ο: Ο «χρυσός αιώνας» της τέχνης (1 ώρα)</u>	<u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στο Παράθεμα 1 και να τονιστεί ότι τα έργα αρχιτεκτονικής και γλυπτικής τέχνης του χρυσού αιώνα είναι αποτέλεσμα προηγμένης γνώσης της γεωμετρίας, των κανόνων συμμετρίας καθώς και της ανατομίας. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των Εργασιών 1 και 2.
<u>10. Κεφ. 24ο: Η Αθήνα γίνεται «σχολείο της Ελλάδας» (1 ώρα)</u>	<u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στα Παραθέματα 1 και 2 και να τονιστεί η αξία σημαντικών ανθρώπων της Φιλοσοφίας και των γραμμάτων για τους οποίους γίνεται λόγος ακόμη και σήμερα. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των Εργασιών 2 και 3.

Προαιρετικά	ΤΕ: Η εργασία 2 (σελ. 28) και η εργασία 4 (σελ. 31)
• <u>Ο ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ</u> <u>11. Κεφ. 25ο: Αιτίες και αφορμές του πολέμου (1 ώρα)</u> <u>12. Κεφ. 26ο: Οι κυριότερες φάσεις του πολέμου (1 ώρα)</u> <u>13. Κεφ. 27ο: Η ηγεμονία της Σπάρτης (1 ώρα)</u> <u>14. Κεφ. 28ο: Η Θήβα και η βοιωτική συμμαχία και κεφ. 29ο: Η Ηγεμονία της Θήβας (1 ώρα, περιληπτική προσέγγιση)</u>	Η υποενότητα Ο ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ προτείνεται να διδαχθεί σε 4 διδακτικές ώρες και δοθεί έμφαση στα αίτια και τα αποτελέσματα του πολέμου καθώς και στην κατανόηση των συνεπειών και αποτελεσμάτων του εμφυλίου πολέμου. <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στο Παράθεμα 1 και να αναδειχθεί η βασική αιτία του Πελοποννησιακού πολέμου. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία της Εργασίας 2. <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στα Παραθέματα 1 και 3 και να τονιστούν με αφορμή τον Πελοποννησιακό πόλεμο οι καταστροφικές συνέπειες που έχει ένας πόλεμος, ιδίως ένας εμφύλιος πόλεμος. Ο/Η εκπ/κός μπορεί να αναφερθεί σε παρόμοια σύγχρονα γεγονότα και να γίνει παραλληλισμός. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία της Εργασίας 2. <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στο Παράθεμα 2 και να τονιστούν τα βασικά στοιχεία της ηγεμονίας της Σπάρτης. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των Εργασιών 1 και 3. <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Σε αυτή τη διδακτική ώρα προτείνεται τα δύο κεφάλαια να παρουσιαστούν συνοπτικά από τον/την εκπαιδευτικό. Από τα Παραθέματα του 28ου κεφ. να δοθεί έμφαση στο 3ο και από εκείνα του 29ου κεφ. επίσης στο 1ο και στο 2ο. Επιπλέον, να επιχειρηθεί οι μαθητές να συγκρίνουν την Ηγεμονία της Θήβας με αυτήν της Σπάρτης και να εντοπίσουν ομοιότητες και διαφορές.

	<u>Τετράδιο Εργασιών</u>: Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των Εργασιών 2 από το 28ο κεφ. και 1 και 2 από το 29ο αντίστοιχα.
Προαιρετικά	ΤΕ: οι εργασίες 3 (σελ. 33) και 2 (σελ. 34).
• <u>Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ</u> <u>15. Κεφ. 30ο: Η Μακεδονία, μια νέα ελληνική δύναμη (1 ώρα)</u> <u>16. Κεφ. 31ο: Ο Μ. Αλέξανδρος καταλαμβάνει τη Μ. Ασία και την Αίγυπτο (1ώρα)</u> <u>17. Κεφ. 32ο: Η πορεία προς την Ινδία. Το τέλος της εκστρατείας (1 ώρα)</u>	Η υποενότητα Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ προτείνεται να διδαχθεί σε 4 διδακτικές ώρες. Δίνεται έμφαση στη διαπολιτισμική διάσταση της αυτοκρατορίας του Μ. Αλέξανδρου (την τέχνη, τη γλώσσα, τον πολιτισμό, την οικονομία, σε Ευρώπη, Αφρική και Ασία). Οι μαθητές να συγκρίνουν τον τρόπο ζωής (ψυχαγωγία, θρησκεία, αγωγή νέων, θέση της γυναίκας) στις πόλεις της Ανατολής με αυτόν στις πόλεις του ελλαδικού χώρου. <u>Βιβλίο Μαθητή</u>: Προτείνεται να δοθεί έμφαση στα Παραθέματα 2 και 3. Το Παράθεμα 3 μπορεί να αξιοποιηθεί και ως θέμα Σχεδίου Εργασίας. Επιπλέον, να τονιστεί η χαρισματική προσωπικότητα του Φιλίππου. Ο/η εκπαιδευτικός δύναται να αξιοποιήσει τον ιστότοπο του μουσείου των Αιγών (aigai.gr) <u>Τετράδιο Εργασιών</u>: Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των Εργασιών 1 και 3. <u>Βιβλίο Μαθητή</u>: Προτείνεται να δοθεί έμφαση στο Παράθεμα 2 και να τονιστούν οι κυριότεροι σταθμοί της εκστρατείας του Μ. Αλεξάνδρου. <u>Τετράδιο Εργασιών</u>: Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των Εργασιών 1 και 2. <u>Βιβλίο Μαθητή</u>: Προτείνεται να δοθεί έμφαση και στα τρία Παραθέματα και να τονιστεί η προσωπικότητα του

<u>ΟΙ ΔΙΑΔΟΧΟΙ ΤΟΥ Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ</u> <u>1. Κεφ. 34ο: Η αυτοκρατορία του Μ. Αλεξάνδρου χωρίζεται (1 ώρα)</u> <u>Το Κεφ. 35ο: Ο Πύρρος, ο βασιλιάς της Ηπείρου προτείνεται να μη διδαχθεί.</u> <u>2. Κεφ. 36ο: Η καθημερινή ζωή στα ελληνιστικά χρόνια και κεφ. 37ο: Οι τέχνες και τα γράμματα στα Ελληνιστικά χρόνια (1 ώρα, περιληπτική προσέγγιση)</u>	<u>Ειδικότερα για κάθε κεφάλαιο προτείνεται:</u> <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στα Παραθέματα 1 και 2. Επιπλέον, να τονιστεί η σημασία της διαίρεσης της αυτοκρατορίας του Μ. Αλεξάνδρου σε ελληνιστικά βασίλεια (Αντιγονιδών, Πτολεμαίων, Σελευκιδών). <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των Εργασιών 2 και 3. <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Σε αυτή τη διδακτική ώρα προτείνεται να παρουσιαστούν και τα δύο κεφάλαια περιληπτικά από τον/την εκπαιδευτικό. Από τα Παραθέματα προτείνεται να δοθεί έμφαση στο 1ο του κεφ. 36 και των δυο Παραθεμάτων του κεφ. 37. Επιπλέον, να τονιστεί η σημασία της μετακίνησης μεγάλου αριθμού Ελλήνων στην Ανατολή, στην ίδρυση εκεί ελληνικών πόλεων και στις σχέσεις τους με το γηγενές πληθυσμιακό στοιχείο. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των Εργασιών 2 και 3 από το κεφ. 36.
<u>● ΡΩΜΗ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΑ</u> <u>3. Κεφ. 38ο: Το ρωμαϊκό κράτος (1 ώρα)</u> <u>4. Κεφ. 39ο: Η Καρχηδόνα συγκρούεται με τη Ρώμη (1 ώρα)</u>	<u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στο Παράθεμα 2 και να τονιστεί η κοινωνική και πολιτική οργάνωσης της Ρώμης. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία της Εργασίας 3. <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στα Παραθέματα 2 και 3 και να τονιστεί η σημασία του σχεδίου και της πορείας του Αννίβα.

<u>5. Κεφ. 40ο: Η υποταγή του ελληνικού κόσμου (1 ώρα)</u> <u>6. 4ο Επαναληπτικό (1 ώρα)</u>	<u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των Εργασιών 1 και 2. <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Να τονιστεί η σημασία της δημιουργίας συμπολιτειών (Αιτωλική-Αχαϊκή) ως ύστατη προσπάθεια ένωσης των Ελλήνων σε θρησκευτική-πολιτική κοινότητα. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των Εργασιών 1 και 2.
Προαιρετικά	ΤΕ: Οι εργασίες 1 (σελ. 47), 3 (σελ. 48), 3 (σελ. 49) και 3, (σελ. 50).
<u>5η Ενότητα: Θέματα από την Αρχαία Ιστορία -Προτείνεται να μη διδαχθεί.</u>	Τα θέματα της 5ης Ενότητας του σχολικού βιβλίου προτείνεται να μην αποτελέσουν αντικείμενο ξεχωριστών μαθημάτων αλλά ο/η εκπαιδευτικός με βάση τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών να τα αξιοποιήσει σε προηγούμενες σχετικές ενότητες ή στο πλαίσιο σχεδιασμού εκπόνησης Σχεδίων Εργασίας.
<u>6η Ενότητα: Θέματα Τοπικής Ιστορίας - Προτείνεται να μη διδαχθεί.</u>	Η 6η Ενότητα <u>Θέματα Τοπικής Ιστορίας</u> του σχολικού βιβλίου προτείνεται να μην αποτελέσει αυτοτελές μάθημα, καθώς η Τοπική Ιστορία αποτελεί αντικείμενο διδασκαλίας καθ' όλη τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς. Επιπροσθέτως, ανάλογα με τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών και τον τρόπο διαμονής τους μπορεί να αξιοποιηθεί διδακτικός χρόνος έως και <u>5 διδακτικές ώρες</u> δεδομένου ότι ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να επιλέξει επιμέρους θέματα σε ένα πλαίσιο διαθεματικής διδασκαλίας με την εκπόνηση Σχεδίων Εργασίας.
Σύνολο διδακτικών ωρών 45. [35 ώρες για τα επιμέρους κεφάλαια, 5 ώρες για τα τέσσερα Επαναληπτικά και 5 ώρες για την Τοπική Ιστορία].	

Επισήμανση: Τα σημειωμένα με έντονη γραφή προτείνεται να διδαχθούν σε προαιρετική βάση.

Η πρόταση για προαιρετική διδασκαλία ασκήσεων, εργασιών, κεφαλαίων επιτρέπουν στον/στην εκπαιδευτικό να αφιερώνει περισσότερο χρόνο σε εμβάθυνση ή εξειδίκευση, ανάλογα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών του.

ΤΑΞΗ Ε΄

Περιεχόμενα	Βιβλίο Μαθητή, Τετράδιο Εργασιών
<u>Ενότητα Α: Οι Έλληνες και οι Ρωμαίοι</u>	Η πρώτη ενότητα προτείνεται να διδαχτεί σε 2 διδακτικές ώρες και να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στο κεφ. 2, που παρουσιάζει και τα πρώτα στοιχεία που οδηγούν στη μετέπειτα δημιουργία της Βυζαντινής αυτοκρατορίας. Το κεφ. 1 έχει ήδη διδαχτεί στην τελευταία ενότητα της Ιστορίας της Δ΄ Δημοτικού, <u>το κεφ. 3, δεν θα διδαχτεί γιατί θα διδαχτεί στην Ιστορία του Γυμνασίου όπου τα γεγονότα που οδήγησαν στην «κοσμοκρατορία» της Ρώμης θα αναλυθούν διεξοδικά και σε βάθος</u> , ενώ το κεφ. 4 θα αποτελέσει ξεχωριστό μέρος ενότητας διδασκαλίας της καθημερινής ζωής στα ρωμαϊκά και βυζαντινά χρόνια.
<u>1. Κεφ. 1ο: Οι Ρωμαίοι κυβερνούν τους Έλληνες και κεφ. 3ο: Η ρωμαϊκή αυτοκρατορία, μία υπερδύναμη του αρχαίου κόσμου (1 ώρα)</u>	<u>Βιβλίο Μαθητή</u> Προτείνεται να αξιοποιηθούν οι πηγές του 1ου κεφ., καθώς και οι πηγές 2 και 4 του 3ου κεφαλαίου, όπου οι μαθητές/τριες μπορούν να αντιληφθούν με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού το μέγεθος και τη δύναμη της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. <u>Τετράδιο Εργασιών</u> Από το 3ο κεφ. προτείνεται η δραστηριότητα 4. Η Εγνατία οδός μπορεί να γίνει και θέμα διαθεματικού project τοπικής Ιστορίας για τα σχολεία της Βόρειας Ελλάδας, την οποία διατρέχει η οδός.
<u>2.Κεφ. 2ο: Οι Έλληνες «κατακτούν» τους Ρωμαίους με τον πολιτισμό τους (1 ώρα)</u>	<u>Βιβλίο Μαθητή</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στις εικόνες και στα παραθέματα 1, 2 και 3 του 2ου κεφαλαίου, όπου τονίζονται τα κοινά σημεία ελληνικού και ρωμαϊκού πολιτισμού. <u>Τετράδιο Εργασιών</u>

<u>2. Κεφ. 6ο: Μία νέα πρωτεύουσα, η Κωνσταντινούπολη & Κεφ. 7ο: Η Κωνσταντινούπολη οχυρώνεται και στολίζεται με έργα τέχνης & Κεφ. 10ο: Το παλάτι, ο Ιππόδρομος και οι Δήμοι (2 ώρες)</u> <u>3. Κεφ. 8ο: Ο Χριστιανισμός γίνεται επίσημη θρησκεία & Κεφ. 9ο: Η Αυτοκρατορία χωρίζεται σε Ανατολική και Δυτική (1 ώρα)</u>	φαινομένου της μετακίνησης των πληθυσμών και το σύγχρονο προσφυγικό ζήτημα. <u>Βιβλίο μαθητή</u> Στα κεφ. 6, 7, 10 προτείνεται η αξιοποίηση των εικόνων- πηγών και ιδιαίτερα των 1, 4 από το κεφ. 6, των 1, 3 από το κεφ. 7 και των 1, 2, 4.α από το κεφ. 10 σε συνδυασμό και αντιπαράθεση με σύγχρονες φωτογραφίες της Κωνσταντινούπολης. Από τα παραθέματα- κείμενα προτείνονται το 3ο από το κεφ. 6, το 2ο και το 4ο από το κεφ. 7 και το 4ο από το κεφ. 10, που παρουσιάζουν την εικόνα της νέας πρωτεύουσας και μπορούν να συγκριθούν με σύγχρονες φωτογραφίες της Κωνσταντινούπολης. <u>Τετράδιο Εργασιών</u> Από το κεφ. 6 προτείνεται η εργασία 5 που προωθεί την ενεργητική και συμμετοχική μάθηση. Από το κεφ. 7 προτείνονται οι δραστηριότητες 1 και 3 σε συνδυασμό με αξίες της σημερινής εποχής όπως η ανεκτικότητα στις διαφορετικές θρησκείες αλλά και το σύγχρονο φαινόμενο των μετακινήσεων των πληθυσμών. Από το κεφ. 10 προτείνονται: η εργασία 2, που μπορεί να αξιοποιηθεί στο πλαίσιο της τοπικής ιστορίας, η εργασία 3, που αναδεικνύει τη σύνδεση παρόντος και παρελθόντος ως προς την καθημερινή ζωή και η εργασία 4, που μπορεί να αποτελέσει αφορμή για εργασία- project σχετικά με τα διάφορα ελληνικά έργα τέχνης τα οποία βρίσκονται μακριά από τον τόπο τους. <u>Βιβλίο μαθητή</u> Προτείνονται τα παραθέματα που τονίζουν την αξία της ανεξιθρησκίας (παράθεμα 4α από το κεφ. 8) και τον ελληνικό χαρακτήρα του βυζαντινού κράτους (παράθεμα 5 από το κεφ. 9). <u>Τετράδιο Εργασιών</u> Προτείνονται από το κεφ. 8 οι εργασίες- δραστηριότητες 1 και 4, που αναπτύσσουν την κριτική σκέψη και προβληματίζουν τους/τις μαθητές/τριες σχετικά με το ζήτημα της ανεξιθρησκίας. Από το κεφ.9 προτείνεται η εργασία
--	---

<u>Τα Κεφ. 11ο: Η καθημερινή ζωή στο Βυζάντιο & Κεφ. 12ο: Η εκπαίδευση στο Βυζάντιο προτείνεται να διδαχτούν στην Ενότητα Ζ: «Παιδεία και Πολιτισμός στο Βυζάντιο»</u> <u>Επανάληψη (1 ώρα)</u>	δραστηριότητα 2, που μπορεί να συνδυαστεί με το μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής.
Προαιρετικά	ΤΕ: οι εργασίες 2 (σελ. 8), 2,3,4 (σελ. 9), 2 (σελ. 10), 2 (σελ. 11), 1,4,5 (σελ. 12) και 1 (σελ. 13).
<u>Ενότητα Γ: Το Βυζαντινό κράτος, μια δύναμη που συνεχώς μεγαλώνει</u> <u>1.Κεφ. 13ο: Ο Ιουστινιανός μεταρρυθμίζει τη διοίκηση και τη νομοθεσία (1 ώρα)</u> <u>2. Κεφ. 14ο: Οι Δήμοι αναστατώνουν την πρωτεύουσα με τη “στάση του Νίκα”.</u>	Η 3η ενότητα προτείνεται να διδαχτεί σε 3 ώρες με ιδιαίτερη έμφαση στις μεταρρυθμίσεις του Ιουστινιανού, το σημαντικό ιστορικό γεγονός της στάσης του Νίκα και τα ουσιαστικά (θετικά ή αρνητικά) αποτελέσματα της εκστρατείας του Ιουστινιανού. <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στα παραθέματα 4 και 6 του βιβλίου, που φωτίζουν μια διαφορετική διάσταση της προσωπικότητας του Ιουστινιανού. <u>Τετράδιο εργασιών:</u> Προτείνονται οι δραστηριότητες εργασίες 2 και 3 που καλλιεργούν την κριτική σκέψη των μαθητών/τριών και μπορούν να λάβουν και τη μορφή project με θέμα τη σκιαγράφιση της προσωπικότητας του αυτοκράτορα. <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται η χρήση του παραθέματος 2 και της συνοδευτικής ερώτησης κρίσεως, ώστε οι μαθητές/τριες να σκιαγραφήσουν την προσωπικότητα της Θεοδώρας και τον ρόλο της στη βασιλεία του Ιουστινιανού. Β. Τετράδιο Εργασιών. Προτείνεται η εργασία δραστηριότητα 1.

<u>Το Κεφ. 15ο: Η Αγία Σοφία, ένα αριστούργημα της αρχιτεκτονικής, προτείνεται να διδαχτεί σε στην Ενότητα Ζ: «Παιδεία και Πολιτισμός στο Βυζάντιο».</u> <u>3. Κεφ. 16ο: Το βυζαντινό κράτος μεγαλώνει και φτάνει στα παλιά σύνορα της αυτοκρατορίας. (1 ώρα)</u>	<u>Βιβλίο μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί η έμφαση στην κριτική θεώρηση της εκστρατείας του Ιουστινιανού και στις συνέπειές της, θετικές και αρνητικές. Για τον σκοπό αυτό χρήσιμοι είναι οι χάρτες- παραθέματα 2 και 3 καθώς και το κείμενο παράθεμα 4. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνονται οι δραστηριότητες- εργασίες 3 και 4, που αφορούν ανάλυση κειμένου και δίνουν τη δυνατότητα εξαγωγής βαθύτερων συμπερασμάτων για την εκστρατεία του Ιουστινιανού από τους/τις μαθητές/τριες.
Προαιρετικά	ΤΕ: οι εργασίες 4 (σελ. 16), 2 και 4 (σελ. 17), 4 (σελ. 18) και 1 (σελ. 20).
<u>Ενότητα Δ: Το Βυζαντινό κράτος και οι γειτονικοί λαοί</u>	Η 4η ενότητα προτείνεται να διδαχτεί σε 4 ώρες. Στην 4η ενότητα προτείνεται το κεφ. 17 να μη διδαχτεί ξεχωριστά αλλά περιληπτικά, ως εισαγωγή για τα επόμενα κεφ. και σε συνδυασμό με το κεφ. 18, ώστε οι μαθητές/τριες να γνωρίσουν τους λαούς με τους οποίους έρχεται σε επαφή το Βυζάντιο σε αυτή την ενότητα. Στο κεφ. 18, στο οποίο παρατίθεται πληθώρα ιστορικών γεγονότων, προτείνεται να δοθεί έμφαση στις ενέργειες του Ηρακλείου που οδήγησαν στη νίκη των Βυζαντινών εναντίον σε Πέρσες και Αβάρους. Τα κεφ. 21 και 22 επίσης προτείνεται να διδαχτούν μαζί με έμφαση κυρίως στις πολιτισμικές και θρησκευτικές στενές σχέσεις των σλαβικών φύλων με το Βυζαντινό κράτος.

<u>1. Κεφ. 17ο: Οι «γείτονες» των Βυζαντινών & κεφ. 18ο: Πέρσες και Άβαροι συμμαχούν εναντίον του Βυζαντίου (1 ώρα)</u>	<u>Βιβλίο μαθητή</u> Στο 17ο κεφάλαιο προτείνεται να γίνει αναφορά στο παράθεμα 3 και το μάθημα να διδαχτεί μαζί με το 18ο με έμφαση στις ενέργειες του Ηράκλειου που οδήγησαν στη νίκη των Βυζαντινών επί του συνασπισμού Αβάρων- Περσών. Στο 18ο μάθημα τα παραθέματα 5 και 6 λειτουργούν συμπληρωματικά στο 17ο κεφάλαιο. <u>Τετράδιο Εργασιών.</u> Από το 17ο κεφ. προτείνεται η δραστηριότητα-εργασία 4, που δίνει τη δυνατότητα στους/στις μαθητές/τριες να λειτουργήσουν με ενσυναίσθηση τόσο ως προς τους πολιορκημένους όσο και ως προς τους επιτιθέμενους μιας πολιορκίας της εποχής. Η εργασία μπορεί να συνδεθεί και με την τοπική Ιστορία, με κάποια τοπική, θρυλική πολιορκία της πόλης των μαθητών/τριών. Από τις δραστηριότητες-εργασίες του κεφ. 18 προτείνονται η 2η, που ενισχύει τη θρησκευτική ενσυναίσθηση και η 3η, όπου οι μαθητές/τριες αναλύουν και συγκρίνουν την ποιητική δημιουργία με τα ιστορικά γεγονότα.
<u>2. Κεφ. 19ο: Οι Βυζαντινοί και οι Άραβες (1 ώρα)</u>	<u>Βιβλίο Μαθητή</u> Το 19ο κεφ. μάθημα προτείνεται να διδαχτεί με έμφαση στις πολιτισμικές σχέσεις των Αράβων με τους Βυζαντινούς. Μπορεί να αξιοποιηθεί το παράθεμα 6, όπου οι μαθητές/τριες μπορούν να αναζητήσουν και στοιχεία για τον σύγχρονο αραβικό πολιτισμό και τη σχέση του με τον ελληνικό. <u>Τετράδιο Εργασιών</u> Προτείνονται, η δραστηριότητα 2, που δίνει την ευκαιρία οι μαθητές/τριες να συζητήσουν για τη χρήση των όπλων τότε και σήμερα, η εργασία 5 που αφορά τη συνεργασία και την αλληλεπίδραση μεταξύ των λαών έστω και μετά από πολεμικές συγκρούσεις και κυρίως η δραστηριότητα 6 που μπορεί να αξιοποιηθεί για σύγκριση με τη σημερινή κατάσταση των προσφύγων και των αμάχων.

<u>3. Κεφ. 20ο: Η φύλαξη των ανατολικών συνόρων και οι Ακρίτες (1 ώρα)</u> <u>4. Κεφ. 21ο: Το Βυζάντιο εκχριστιανίζει τους Σλάβους & Κεφ. 22ο: Φιλικές σχέσεις και συγκρούσεις με τους Βουλγάρους και τους Ρώσους (1 ώρα)</u> <u>Επανάληψη (1 ώρα)</u>	<u>Βιβλίο Μαθητή</u> Στο 20ο κεφ. ο ρόλος των Ακριτών μπορεί να διερευνηθεί μέσα από τα δημοτικά τραγούδια, τους θρύλους και τα παραμύθια που σχετίζονται με τους Ακρίτες στα παραθέματα 2, 3 και 4. <u>Τετράδιο Εργασιών</u> Προτείνονται οι δραστηριότητες- Εργασίες 2 και 4, (στη 2 συσχετίζονται οι βυζαντινοί ακρίτες με την αρχαία Ιστορία, ενώ η 4 μπορεί να γίνει αφόρμηση για project). <u>Βιβλίο μαθητή:</u> Τα δύο κεφάλαια μπορούν συνεξεταστούν με έμφαση στους πολιτιστικούς και θρησκευτικούς δεσμούς που διατηρούν οι σλαβικοί λαοί με το Βυζάντιο. Από το κεφ. 21 μπορεί να αξιοποιηθεί/ούν κάποιο/α από τα τρία παραθέματα, που τονίζουν το σημαντικό πολιτιστικό και θρησκευτικό έργο των ιεραποστόλων Κυρίλλου και Μεθοδίου. Από το κεφ. 22 μπορεί να αξιοποιηθεί/ούν κάποιο/α από τα παραθέματα 2, 5 και 6 που αναδεικνύουν τους πολιτισμικούς και θρησκευτικούς δεσμούς των σλαβικών λαών με το Βυζάντιο. <u>Τετράδιο Εργασιών</u> Από το κεφ. 21 προτείνονται οι δραστηριότητες 1 και 2 που τονίζουν και αναδεικνύουν το πολιτισμικό έργο του Κυρίλλου και του Μεθοδίου, ενώ από το κεφ. 22 προτείνονται οι δραστηριότητες- εργασίες 2 και 4 που αναδεικνύουν τις πολιτισμικές αναφορές των σλαβικών λαών στο Βυζάντιο και τη σημασία τους.
Προαιρετικά	ΤΕ: οι εργασίες 3 (σελ. 23), 1 και 4 (σελ. 24), 1,3,4, (σελ. 25), 3 (σελ. 26), 3 και 4 (σελ. 27) και 3 (σελ. 28).

<u>Ενότητα Ζ: «Παιδεία και Πολιτισμός στο Βυζάντιο».</u> <u>Το κεφ. 27: Η καθημερινή ζωή στα χρόνια των Ισαύρων και των Μακεδόνων,</u> προτείνεται να διδαχτεί σε ξεχωριστή ενότητα με θεματική την καθημερινή ζωή στη Ρώμη και στο Βυζάντιο.	
Προαιρετικά	ΤΕ: Οι εργασίες: 4 (σελ. 32), 4 (σελ. 33) και 1, 4 (σελ. 34).
<u>Ενότητα ΣΤ: Το Βυζάντιο παρακμάζει και υποκύπτει σε κατακτητές</u> <u>1. Κεφ. 28ο: Το κράτος αντιμετωπίζει μεγάλα εσωτερικά προβλήματα & Κεφ.: 29ο: Νέοι εχθροί εμφανίζονται και αποσπούν εδάφη από την αυτοκρατορία (1 ώρα)</u>	Στην 6η ενότητα προτείνεται να δοθεί έμφαση στα γεγονότα και στις αιτίες που οδήγησαν στη σταδιακή παρακμή και κατάκτηση της αυτοκρατορίας τόσο από τους Σταυροφόρους όσο και τελικά από τους Τούρκους. Τα κεφ. 28 και 29 μπορούν να διδαχτούν μαζί με την έννοια ότι τα εσωτερικά προβλήματα (κεφ. 28) οδήγησαν στην απόσπαση εδαφών με κορύφωση την ήττα στη μάχη του Μαντζικέρτ, σημείο καθοριστικό για την αποδυνάμωση της αυτοκρατορίας, στην οποία και προτείνεται να δοθεί έμφαση στο κεφ. 29. Τα κεφ.30β και 32 προτείνεται να ενταχθούν και να αξιοποιηθούν στην ενότητα της Τοπικής Ιστορίας. Τα κεφ. 35 και 36 προτείνεται να διδαχτούν μαζί σε ένα ενιαίο δίωρο, με έμφαση κυρίως στις ενέργειες πολιορκημένων και πολιορκητών, που τελικά οδήγησαν στην πτώση της Πόλης. <u>Βιβλίο Μαθητή</u> Στο κεφ. 28 έμφαση προτείνεται να δοθεί στις αιτίες παρακμής της αυτοκρατορίας που οδήγησαν (στο κεφ. 29) στην ήττα της μάχης του Μαντζικέρτ, κομβικό σημείο για την εξάπλωση των Τούρκων στην Ανατολία. Στο κεφ. 29 έμφαση προτείνεται να δοθεί στα αίτια και στα αποτελέσματά της ήττας στο Μαντζικέρτ τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα (οικονομία, πολιτική, διοίκηση). Από τα παραθέματα του κεφ. 28 προτείνεται η χρήση του 4ου (που αναφέρεται στην εργασία 2 του

<u>2. Κεφ. 30α: Η τέταρτη σταυροφορία και η άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Φράγκους (1 ώρα)</u>	τετραδίου Εργασιών) και η εικόνα 4α, που αναφέρεται στην εργασία 3 του Τετραδίου Εργασιών. Από το κεφ. 29 τα παραθέματα 4, 5 και 6 μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε δραστηριότητες-εργασίες που προτείνονται στο Τετράδιο Εργασιών. <u>Τετράδιο Εργασιών</u> Από το κεφ. 28 προτείνονται οι δραστηριότητες-εργασίες 2 και 3 που καλλιεργούν την κριτική ιστορική σκέψη και ενσυναίσθηση των μαθητών/τριών σχετικά με την κοινωνική κατάσταση της εποχής που σταδιακά οδήγησε στην πτώση της αυτοκρατορίας. Από το κεφ. 29 προτείνονται οι εργασίες 2, που οι μαθητές/τριες αναλύουν την πηγή- παράθεμα 5 και λειτουργούν συναισθητικά απέναντι στον Ρωμανό και στον Αλπ Αρσλάν, η εργασία 3 που μπορεί να γίνει και θέμα project σύνδεσης της Ιστορίας με την ποίηση, η εργασία 4 που μπορεί να χρησιμοποιηθεί και σε project με θέμα τη θέση της γυναίκας στη βυζαντινή κοινωνία και τέλος η εργασία 5, όπου οι μαθητές/τριες μέσω της ανάλυσης κειμένου μπορούν να εξάγουν συμπεράσματα για το σχίσμα των Εκκλησιών. <u>Βιβλίο μαθητή</u> Προτείνεται στο κεφ. 30α να δοθεί έμφαση στα γεγονότα και στις σκοπιμότητες που οδήγησαν στην 4η σταυροφορία καθώς και στις αρνητικές της συνέπειες τόσο για την αυτοκρατορία όσο και για τις σχέσεις Δυτικής και Ανατολικής Εκκλησίας. Προτείνεται να γίνει αναφορά στα ελληνικά κράτη που δημιουργήθηκαν και η σύνδεσή τους με project και δραστηριότητες που συνδέονται με την Τοπική Ιστορία. Προτείνεται η αξιοποίηση των παραθεμάτων 3,4,5 από το κεφ. 30α καθώς και οι εικόνες από το κεφ. 30β σε συνδυασμό με τις δραστηριότητες του τετραδίου εργασιών. <u>Τετράδιο Εργασιών</u> Προτείνεται η αξιοποίηση της εργασίας-δραστηριότητας 2 για την καλλιέργεια της κριτικής ιστορικής σκέψης των μαθητών/τριών και η εργασία- δραστηριότητα 5 που μπορεί να ενταχτεί στο πλαίσιο της Τοπικής Ιστορίας.
--	--

<u>5. Κεφ. 34ο: Ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος προσπαθεί να σώσει την πρωτεύουσα (1 ώρα)</u>	Παλαιολόγος στην προσπάθειά του να σώσει την Πόλη. Οι μαθητές/τριες μπορούν να κρίνουν τις ενέργειες του αυτοκράτορα αξιοποιώντας τις πηγές-παραθέματα 4 και 5, ώστε να συνειδητοποιήσουν την κατάσταση που συνάντησε ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος στην Πόλη. <u>Τετράδιο εργασιών.</u> Προτείνονται οι εργασίες 1, 2 και 5 που μπορούν να χρησιμοποιηθούν συνδυαστικά από τους/τις μαθητές/τριες, για να αποδώσουν την κατάσταση της Πόλης και τις ενέργειες που έκανε ο αυτοκράτορας για να αντιμετωπίσει όλες τις προκλήσεις.
<u>6. Κεφ. 35ο: Οι Τούρκοι πολιορκούν την Κωνσταντινούπολη & Κεφ. 36ο: Η Άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Τούρκους (1 ώρα)</u>	<u>Βιβλίο Μαθητή</u> Προτείνεται να διδαχτούν τα κεφάλαια μαζί και να δοθεί έμφαση στις ενέργειες και αντενέργειες αμυνόμενων και επιτιθέμενων που τελικά οδήγησαν στην πτώση της Πόλης στους Τούρκους. Έμφαση μπορεί να δοθεί και στην ψυχολογία και το ηθικό των συμμετεχόντων μετά από κάθε ενέργεια και στον ρόλο της στην έκβαση της πολιορκίας. Έμφαση επίσης προτείνεται να δοθεί και στα μακροχρόνια αποτελέσματα της πτώσης της Πόλης στη διαμόρφωση και παγίωση της Οθωμανικής αυτοκρατορίας αλλά και στη διαμόρφωση της Ελληνικής και Τουρκικής εθνικής συνείδησης. Αφορμή για ανάλυση αλλά και για διαθεματικό project μπορούν να αποτελέσουν και οι μύθοι, οι θρύλοι και οι παραδόσεις που συνοδεύουν την πτώση της Πόλης τόσο από την πλευρά των Ελλήνων όσο και από των Τούρκων, και πώς αυτές διαμόρφωσαν ή διαμορφώνουν και επηρεάζουν ακόμη την εθνική συνείδηση αλλά και τις αντιλήψεις καθενός από τους δύο λαούς για τον άλλο. Μέσα από παιχνίδια ρόλων και δραματοποίηση οι μαθητές/τριες μπορούν να αξιοποιήσουν τα παραθέματα- πηγές 3, 5 του κεφ. 35 και 4, 5, 6 του κεφ. 36. Οι φωτογραφίες- πηγές 6 (κεφ. 35) και 1,3,5 (κεφ.36) μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την ανάλυση της πολιορκίας σε συνδυασμό με διαδραστικό υλικό, βίντεο και χάρτες από το διαδίκτυο. <u>Τετράδιο Εργασιών</u>

<u>Επανάληψη (1 ώρα)</u>	Από τις εργασίες- δραστηριότητες του κεφ. 35 προτείνεται η 5, όπου οι μαθητές/τριες αναδιηγούνται την πολιορκία μέσα από τα μάτια ενός σύγχρονου ανταποκριτή. Από το κεφ. 36 προτείνονται οι εργασίες 2 και 5, που μπορούν να αποτελέσουν αφορμή για ομαδικά project με θέμα τη λαϊκή αφήγηση, τους μύθους, τους θρύλους και τις παραδόσεις σχετικά με την πτώση της Πόλης.
Προαιρετικά	ΤΕ: Οι εργασίες: 4 (σελ. 37), 4 (σελ. 39), 2 (σελ. 40), 1, 2 (σελ. 41), 3 και 4 (σελ. 44), 4 (σελ. 45), 2 και 4 (σελ. 46), 3 και 4 (σελ. 47).
<u>Ενότητα Ζ: Παιδεία και Πολιτισμός στο Βυζάντιο</u> <u>1. Κεφ. 12ο Η εκπαίδευση στο Βυζάντιο (1 ώρα)</u> <u>2. Κεφ. 41ο Η Παιδεία στο Βυζάντιο (1 ώρα)</u> <u>3. Κεφ. 26ο. Η ανάπτυξη των γραμμάτων και η μελέτη των αρχαίων Ελλήνων κλασικών (1 ώρα)</u> <u>4. Κεφ. 42ο: Η γλώσσα των Βυζαντινών (1 ώρα)</u>	Προτείνεται η δημιουργία μίας νέας Ενότητας, με τον τίτλο: <u>Παιδεία και Πολιτισμός στο Βυζάντιο</u>, στην οποία θα ανήκουν τα κεφ. 12, 41, 26, 42, 40, 15, και 39, τα οποία αναφέρονται σε θέματα αγωγής και εκπαίδευσης, στη Βυζαντινή τέχνη, στη θέση της γυναίκας στην κοινωνία. <u>Βιβλίο μαθητή</u> Οι μαθητές/τριες, μελετώντας τα κεφ. 12, 41, 26 και τις πηγές (5 και 7 του κεφ. 12), (3 και 5 του κεφ. 41), (3 και 4 του κεφ. 26), μπορούν να διαμορφώσουν μια συνολική εικόνα για την παιδεία στο Βυζάντιο από τα πρώτα χρόνια μέχρι και μετά την Άλωση. Μπορούν να εργαστούν για το project σε ομάδες και να παρουσιάσουν τα αποτελέσματα της έρευνάς τους στην ολομέλεια του τμήματος . <u>Τετράδιο Εργασιών.</u> Οι μαθητές/τριες στην προσπάθειά τους να μελετήσουν διαχρονικά την παιδεία στο Βυζάντιο προτείνεται να αξιοποιήσουν τις εργασίες 3 και 4 του κεφ.12, 2 του κεφ. 41, 1 του κεφ.26, που μπορούν να ενταχθούν στην έρευνά τους. <u>Βιβλίο μαθητή</u> Οι μαθητές/τριες προτείνεται να μελετήσουν χωρισμένοι/ες σε ομάδες τις πληροφορίες του

<u>Επανάληψη (1 ώρα)</u>	μπορούν να αξιοποιηθούν σε project τοπικής Ιστορίας.
Προαιρετικά	ΤΕ: Οι εργασίες: 3 (σελ. 49), 1, 2, 3 (σελ. 50) και 3 (σελ. 52).
<u>Ενότητα Η: Θέματα Τοπικής Ιστορίας στο Βυζάντιο</u> Κεφ. 30β: Τα ελληνικά κράτη μετά την Άλωση της Πόλης και/ή Κεφ. 32: Η Θεσσαλονίκη γνωρίζει μεγάλη ακμή και/ή Κεφ. 37: Η βυζαντινή Κύπρος (3 διδακτικές ώρες) <u>Βυζαντινά μνημεία της περιοχής</u> (2 διδακτικές ώρες)	Στην εποχή της μετανεωτερικότητας η Τοπική Ιστορία παίζει καθοριστικό ρόλο στον εμπλουτισμό σημαντικών διεργασιών για το παιδί, όπως η δημιουργία μίας ισχυρής ταυτότητας που θα βασίζεται στους πυλώνες του τοπικού και του παγκόσμιου στοιχείου, του εθνικού και του υπερεθνικού. Η προσέγγισή της μπορεί να γίνει διαθεματικά με τη μέθοδο project. Προτείνεται κάποιο/α (ανάλογα με την περιοχή του σχολείου ή τις περιοχές καταγωγής των μελών του τμήματος) από τα κεφ. 30β, 32, 37 να αξιοποιηθεί/ούν ως αφετηρία για ένα project τοπικής Ιστορίας, που μπορεί να αφορά κάποιο από τα ελληνικά κράτη που δημιουργήθηκαν μετά την Άλωση της Πόλης από τους σταυροφόρους, τη Θεσσαλονίκη και την ευρύτερη περιοχή της ή τέλος την Κύπρο. <u>Βιβλίο Μαθητή</u> Οι μαθητές/τριες αξιοποιώντας τις πηγές των κεφ. 30β (1-5), 32 (1-6) και 37 (1-4), μπορούν να αναδείξουν θέματα της τοπικής Ιστορίας. <u>Τετράδιο Εργασιών</u> Οι μαθητές/τριες προτείνεται να αξιοποιήσουν στα project τοπικής Ιστορίας που θα κάνουν τις δραστηριότητες, 5 του κεφ. 30, και 2 και 4 του κεφ. 32. Τα τοπικά βυζαντινά μνημεία (κάστρα, εκκλησίες) και οι παραδόσεις και οι θρύλοι που συνδέονται με αυτά μπορούν να αποτελέσουν αφορμή για την εκκίνηση πολλών project στην τοπική Ιστορία.
Σύνολο διδακτικών ωρών 42 [32 ώρες για τα επιμέρους Κεφάλαια, 5 ώρες για Επανάληψη (προτείνεται κάθε φορά να αξιοποιούνται οι εργασίες των επαναληπτικών μαθημάτων από το Τετράδιο Εργασιών και ανάλογα με την εξέλιξη της προτεινόμενης ύλης) και 5 ώρες για την Τοπική Ιστορία].	

Επισήμανση: Τα σημειωμένα με έντονη γραφή προτείνεται να διδαχθούν σε προαιρετική βάση.

Η πρόταση για προαιρετική διδασκαλία ασκήσεων, εργασιών, κεφαλαίων επιτρέπουν στον/στην εκπαιδευτικό να αφιερώνει περισσότερο χρόνο σε εμβάθυνση ή εξειδίκευση, ανάλογα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών του.

ΤΑΞΗ ΣΤ΄

Περιεχόμενα	Βιβλίο Μαθητή, Τετράδιο Εργασιών
<u>Ενότητα Α: Οι εξελίξεις στην Ευρώπη κατά τους Νεότερους Χρόνους (μέσα 15ου αιώνα - αρχές 19ου αιώνα)</u>	Η ενότητα Α προτείνεται να διδαχθεί σε 3 διδακτικές ώρες. Για την επεξεργασία της “εν λόγω” ενότητας μπορεί να γίνει αναζήτηση επιπλέον πληροφοριακού υλικού στο Φωτόδεντρο http://photodentro.edu.gr/ ενώ για τη δημιουργία ιστοριογραμμής μπορεί να γίνει χρήση του λογισμικού timeline. Επίσης ενδείκνυται η παρουσίαση έργων τέχνης με θέμα τη Γαλλική Επανάσταση και ο σχολιασμός τους. Ειδικότερα για κάθε κεφάλαιο προτείνεται:
<u>1. Κεφ. 1ο: Η Αναγέννηση και η Θρησκευτική Μεταρρύθμιση (1 ώρα)</u>	<u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Στόχος είναι οι μαθητές/τριες να αντιληφθούν τα βασικά χαρακτηριστικά της περιόδου της Αναγέννησης, και την κεντρική επιδίωξη των Προτεσταντών/Διαμαρτυρόμενων. Από τα παραθέματα, προτείνεται να δοθεί έμφαση στα εξής: από τις «Οι πηγές αφηγούνται» στη 2η, τη «Ματιά στο παρελθόν» και στις εικόνες. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνει στην τάξη επεξεργασία των εργασιών 3 και 7.
<u>2. Κεφ. 2ο: Από τις Γεωγραφικές Ανακαλύψεις στον Διαφωτισμό (1 ώρα)</u>	<u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στον Διαφωτισμό. Από τα παραθέματα, προτείνεται να γίνει επεξεργασία στην τάξη «οι πηγές αφηγούνται» στην 1η και στις εικόνες 3, 4, 5, 6 και 7. Από τα ερωτήματα, προτείνεται το πρώτο. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνουν στην τάξη οι εργασίες 5 και 6.
<u>3. Κεφ. 3ο: Η Αμερικανική και η Γαλλική Επανάσταση (1 ώρα)</u>	<u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Στο 3ο κεφάλαιο προτείνεται να γίνει συνοπτική επεξεργασία της Αμερικανικής και της Γαλλικής Επανάστασης με έμφαση στα βασικά

	αιτήματα και στις βασικές αρχές της Γαλλικής Επανάστασης, αξιοποιώντας τα παραθέματα. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνουν στην τάξη οι εργασίες 4, 8 και 9. Η εργασία 13 μπορεί να δοθεί ως προαιρετική κατ' οίκον εργασία για το σπίτι από τους μαθητές.
Προαιρετικά	ΤΕ: Οι εργασίες: 1 (σελ. 5), 2 (σελ. 6), 11 (σελ. 9) και 12 (σελ. 10).
<u>ΕΝΟΤΗΤΑ Β: Οι Έλληνες κάτω από την οθωμανική και τη λατινική κυριαρχία (1453-1821)</u> <u>1. Κεφ. 1ο: Η κατάκτηση της ελληνικής Χερσονήσου (1 ώρα)</u> <u>2. Κεφ. 2ο: Οι συνθήκες ζωής των υποδούλων (1 ώρα)</u> <u>3. Κεφ. 3ο: Η θρησκευτική και η πολιτική οργάνωση των Ελλήνων (1 ώρα)</u>	Η ενότητα Β προτείνεται να διδαχθεί σε 8 διδακτικές ώρες. Ειδικότερα προτείνεται το 4ο κεφάλαιο να ενσωματωθεί στο νέο 7ο κεφάλαιο της παρούσας ενότητας, ενώ το 10ο κεφάλαιο της παρούσας ενότητας προτείνεται να συμπεριληφθεί στο 1ο κεφάλαιο της ενότητας Γ, «Η Φιλική Εταιρεία», λόγω ενιαίας θεματικής. Τέλος προστίθεται μια (1) διδακτική ώρα για ανακεφαλαίωση της ενότητας. Για την επεξεργασία της εν λόγω ενότητας μπορεί να γίνει αναζήτηση επιπλέον πληροφοριακού υλικού στο Εθνικό Οπτικοακουστικό Αρχείο (http://mam.avarchive.gr/portal/) και στο Φωτόδεντρο (http://photodentro.edu.gr/) <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Το κεφάλαιο, προτείνεται να μελετηθεί αναλυτικά. Από τα παραθέματα προτείνεται η «Ματιά στο παρελθόν» και οι εικόνες. Από τα ερωτήματα μπορεί να αξιοποιηθεί το πρώτο. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Δεν προτείνεται εργασία. <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Το 2ο κεφάλαιο προτείνεται να μελετηθεί αναλυτικά αξιοποιώντας τα παραθέματά του. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνουν στην τάξη οι εργασίες 1 και 2. <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Από το συγκεκριμένο κεφάλαιο προτείνεται να παρουσιαστούν περιληπτικά: α) ο ρόλος του Πατριάρχη και β) ο ρόλος των Φαναριωτών και των κοινοτικών αρχόντων. Από τα παραθέματα προτείνεται να γίνει αναφορά στα εξής: «Οι πηγές αφηγούνται» και «Ματιά στο παρελθόν».

<u>Το 4ο κεφάλαιο «Οι Κλέφτες και οι Αρματολοί» προτείνεται να μη διδαχθεί ξεχωριστά αλλά να γίνει αναφορά στους “εν λόγω” όρους στο 7. Κεφ. 9ο της παρούσας Ενότητας.</u> <u>4. Κεφ. 5ο: Η οικονομική ζωή (1 ώρα)</u> <u>5.Κεφ. 6ο: Οι Έλληνες των παροικιών και των Παραδουνάβιων Ηγεμονιών (1 ώρα)</u> <u>Το κεφ. 7ο: «Οι δάσκαλοι του Γένους» προτείνεται να μη διδαχθεί.</u> <u>6. Κεφ. 8ο: Ο Ρήγας Βελεστινλής και ο Αδαμάντιος Κοραής (1 ώρα)</u>	<u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνει στην τάξη η εργασία 4. <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να παρουσιαστούν περιληπτικά και με τη μορφή εννοιολογικού χάρτη η οικονομική παρακμή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και οι συνέπειές της. Από τα παραθέματα προτείνεται να γίνει αναφορά στο «Ματιά στο παρελθόν» και στις εικόνες. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνει στην τάξη η εργασία 8. <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Στο κεφάλαιο αυτό προτείνεται να παρουσιασθεί περιληπτικά η οικονομική και πνευματική ανάπτυξη των ελληνικών παροικιών και η συμβολή τους στην αφύπνιση του υπόδουλου έθνους. Από τα παραθέματα προτείνεται να γίνει αναφορά στο «Ματιά στο παρελθόν» και στις εικόνες. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνει στην τάξη η εργασία 9. <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να διδαχθούν περιληπτικά οι βιογραφίες και το έργο του Ρήγα Βελεστινλή και του Αδαμάντιου Κοραή. Από τα παραθέματα προτείνεται «Οι πηγές αφηγούνται» και οι εικόνες.
---	---

<u>7. Κεφ. 9ο: Τα κυριότερα επαναστατικά κινήματα (1 ώρα)</u> <u>Το κεφ. 10ο: «Οι αγώνες των Σουλιωτών» προτείνεται να μη διδαχθεί και να γίνει αναφορά στη θεματική του στο 1ο κεφάλαιο «Η Φιλική Εταιρεία» της Ενότητας Γ.</u> <u>8. Ανακεφαλαίωση Ενότητας (1 ώρα)</u>	<u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνει στην τάξη η εργασία 13. <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Το κεφάλαιο προτείνεται να παρουσιαστεί ως έχει. Ακόμη προτείνεται να γίνει αναφορά στους Κλέφτες και Αρματολούς του 4ου κεφαλαίου της παρούσας ενότητας. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνουν στην τάξη οι εργασίες 14 και 17. Προτείνεται ο αναστοχασμός των μαθητών/τριών για την Ενότητα Β. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνουν στην τάξη οι εργασίες 3, 7, 16 και 18. Για επέκταση με τη μορφή project θα μπορούσε να αξιοποιηθεί η δραστηριότητα/εργασία 6.
Προαιρετικά	ΤΕ: Οι εργασίες: 5, (σελ. 12), 10, 11 (σελ. 14), 12 (σελ. 15), 15 (σελ. 16).
<u>ΕΝΟΤΗΤΑ Γ: Η Μεγάλη Επανάσταση (1821-1830)</u>	Η ενότητα Γ προτείνεται να διδαχθεί σε 17 διδακτικές ώρες. Ειδικότερα, είναι εφικτό να συνδυαστεί η διδασκαλία των κεφαλαίων 3 και 7 σε μία διδακτική ώρα, λόγω ενιαίας θεματικής. Το κεφάλαιο 18 «Το τέλος της Επανάστασης και η ελληνική ανεξαρτησία», μπορεί να συνδυαστεί με Ανακεφαλαίωση της ενότητας σε μια διδακτική ώρα. Για την επεξεργασία της Ενότητας μπορεί να γίνει αναζήτηση επιπλέον πληροφοριακού υλικού. Ενδεικτικά αναφέρονται οι εξής πόροι: - Εθνικό Οπτικοακουστικό Αρχείο. - Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, http://www.nhmuseum.gr/el/ - Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού, http://www.ime.gr/fhw/ - Αρχεία Εθνικής Παλιγγενεσίας, http://paligenesia.parliament.gr/

	-«Ελεύθεροι Πολιορκημένοι» του Δ. Σολωμού από το μουσικό έργο του Χρήστου Λεοντή «Καντάτα Ελευθερίας», http://www.hellenicparliament.gr/onlinePublishing/KEL/kantata/rigas/thurios.mp3 -Έργα εικαστικά για την Έξοδο του Μεσολογγίου, (π.χ. του Ντελακρουά, του Βρυζάκη) -Για τον φιλελληνισμό μπορούν να αξιοποιηθούν λογισμικά όπως το hellenichistory.gr, πίνακες ζωγραφικής, ποιήματα και άρθρα. -Εικόνες από τη ναυμαχία του Ναυαρίνου. - Κατάλογος ψηφιοποιημένων μικροταινιών της Βιβλιοθήκης της Βουλής των Ελλήνων, http://catalog.parliament.gr/hipres/help/null/horizon/microfilms.htm
<u>1. Κεφ. 1ο: Η Φιλική Εταιρεία (1 ώρα)</u>	<u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Το κεφάλαιο προτείνεται να διδαχθεί αναλυτικά, αξιοποιώντας τα παραθέματά του. Ακόμη προτείνεται κατά την προσέγγιση του περιεχομένου της 1ης παραγράφου να γίνει σύντομη αναφορά στο κεφάλαιο «Οι αγώνες των Σουλιωτών» της ενότητας Β. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Η εργασία 1 μπορεί να δοθεί ως προαιρετική εργασία για το σπίτι.
<u>2. Κεφ. 2ο: Η εξέγερση στη Μολδοβλαχία (1 ώρα)</u>	<u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Το κεφάλαιο προτείνεται να διδαχθεί αναλυτικά, αξιοποιώντας τα εξής παραθέματα: από τις «Πηγές αφηγούνται» την 1 και την 3, τη «Ματιά στο παρελθόν» και τις εικόνες. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνει στην τάξη η εργασία 2.
<u>3. Κεφ. 3ο: Η επανάσταση στην Πελοπόννησο και κεφ.: 7ο: Η άλωση της Τριπολιτσάς (1 ώρα)</u>	<u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να προσεγγισθούν συνοπτικά, σε μια διδακτική ώρα το 3ο και το 7ο κεφάλαιο. Από το 3ο να παρουσιαστούν περιληπτικά δύο υποκεφάλαια: α) Οι μυστικές συναντήσεις των Φιλικών στα τέλη του 1820 στην Πελοπόννησο, β) Στο ξεκίνημα της επανάστασης, Παράδοση της Καλαμάτας στους Έλληνες, Κατάληψη

<u>4. Κεφ. 4ο: Η επανάσταση στη Στερεά Ελλάδα (1 ώρα)</u>	Μονεμβασιάς. Από τα παραθέματα προτείνεται να αξιοποιηθούν η «Ματιά στο παρελθόν» και οι εικόνες. Από τα ερωτήματα προτείνεται να συζητηθεί το πρώτο. Στο 7ο κεφάλαιο προτείνεται να παρουσιαστεί συνοπτικά η νίκη των Ελλήνων στο Βαλτέτσι και η άλωση της Τριπολιτσάς και από τα παραθέματα προτείνεται να αξιοποιηθούν η δεύτερη από τις «Οι πηγές αφηγούνται», η «Ματιά στο παρελθόν» και οι εικόνες. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Δεν προτείνεται εργασία.
<u>5. Κεφ. 5ο: Η επανάσταση στα νησιά του Αιγαίου (1 ώρα)</u>	<u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να παρουσιαστούν περιληπτικά με τη μορφή σχεδιαγράμματος ή γραμμής του χρόνου τα γεγονότα στη Στερεά Ελλάδα. Από τα παραθέματα προτείνονται να αξιοποιηθούν η «Ματιά στο παρελθόν» και οι εικόνες. Από τα ερωτήματα προτείνεται να εξετασθεί το πρώτο. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνει στην τάξη η εργασία 3, ενώ η εργασία 7 μπορεί να δοθεί ως προαιρετική εργασία για το σπίτι.
<u>6. Κεφ. 6ο: Η επανάσταση στην Ήπειρο, τη Θεσσαλία και τη Μακεδονία (1 ώρα)</u>	<u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί βαρύτητα: α) στα είδη των πολεμικών επιχειρήσεων και β) στα γεγονότα της Χίου, της Κάσου, των Ψαρών και στη ναυμαχία του κόλπου του Γέροντα. Από τα παραθέματα προτείνεται να αξιοποιηθούν η «Ματιά στο παρελθόν» και οι εικόνες. Από τα ερωτήματα προτείνεται να συζητηθεί το πρώτο. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Δεν προτείνεται εργασία.
<u>7. Κεφ. 8ο: Οι αγώνες του Κανάρη (1 ώρα)</u>	<u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να παρουσιαστούν περιληπτικά με τη μορφή σχεδιαγράμματος ή γραμμής του χρόνου τα γεγονότα στην Ήπειρο, τη Θεσσαλία και τη Μακεδονία. Από τα παραθέματα προτείνεται να αξιοποιηθούν η «Ματιά στο παρελθόν» και οι εικόνες. Από τα ερωτήματα προτείνεται να εξεταστεί το πρώτο. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Δεν προτείνεται εργασία. <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να παρουσιαστούν περιληπτικά με τη μορφή σχεδιαγράμματος τα εξής

<u>8. Κεφ. 9ο: Η εκστρατεία του Δράμαλη - Δερβενάκια (1 ώρα)</u> <u>9. Κεφ. 10ο: Ο Μάρκος Μπότσαρης (1 ώρα)</u> <u>10. Κεφ. 11ο: Ο Ιμπραήμ στην Πελοπόννησο - ο Παπαφλέσσας (1 ώρα)</u> <u>11. Κεφ. 12ο: Η δεύτερη πολιορκία του Μεσολογγίου - ο Διονύσιος Σολωμός (1 ώρα)</u> <u>12. Κεφ. 13ο: Οι αγώνες του Καραϊσκάκη (1 ώρα)</u> <u>13. Κεφ. 14ο: Ο Φιλελληνισμός (1 ώρα)</u> <u>14. Κεφ. 15ο: Η παρέμβαση των Μεγάλων Δυνάμεων και η Ναυμαχία του Ναυαρίνου (1 ώρα)</u> <u>15. Κεφ. 16ο: Οι Εθνοσυνελεύσεις και η πολιτική οργάνωση του Αγώνα (1 ώρα)</u>	υποκεφάλαια: α) πυρπολικά, β) ναυμαχία της Ερεσσού και γ) οι ναυτικές επιχειρήσεις του Κανάρη. Από τα παραθέματα προτείνεται να αξιοποιηθούν η «Ματιά στο παρελθόν» και οι εικόνες. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Δεν προτείνεται εργασία. <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Το κεφάλαιο προτείνεται να διδαχθεί αναλυτικά, αξιοποιώντας τα παραθέματα. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνει στην τάξη η εργασία 9. <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Το κεφάλαιο προτείνεται να διδαχθεί αναλυτικά, αξιοποιώντας τα παραθέματα. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνει στην τάξη η εργασία 8. <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Το κεφάλαιο προτείνεται να διδαχθεί αναλυτικά, αξιοποιώντας τα παραθέματα. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνει στην τάξη η εργασία 11. <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Το κεφάλαιο προτείνεται να διδαχθεί αναλυτικά, αξιοποιώντας τα παραθέματα. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνει στην τάξη η εργασία 13. <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Το κεφάλαιο προτείνεται να διδαχθεί αναλυτικά, αξιοποιώντας τα παραθέματα. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνει στην τάξη η εργασία 5, 6 και 14. <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Το κεφάλαιο προτείνεται να διδαχθεί περιληπτικά, με τη μορφή εννοιολογικού χάρτη. Από τα παραθέματα μπορούν ν' αξιοποιηθούν «Οι πηγές αφηγούνται» και οι εικόνες. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Δεν προτείνεται εργασία. <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Το κεφάλαιο προτείνεται να διδαχθεί αναλυτικά, αξιοποιώντας τα παραθέματα. Η «Ματιά στο παρελθόν» μπορεί να παραλληλιστεί με τους πρόσφυγες του σήμερα. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Η εργασία 12 μπορεί να δοθεί ως προαιρετική εργασία για το σπίτι.
--	---

<u>1.Κεφ. 1ο: Η βασιλεία του Όθωνα – ο Ιωάννης Κωλέττης και κεφ. 2ο: Η βασιλεία του Γεωργίου Α' (1 ώρα)</u> <u>2. Κεφ. 2ο: Ο Χαρίλαος Τρικούπης (1 ώρα)</u> <u>3. Κεφ. 3ο: Επαναστατικά κινήματα στη Μακεδονία και την Κρήτη και Κεφ. 4ο Η Ελλάδα στα τέλη του 19ου αιώνα (1 ώρα)</u>	- Ιστοσελίδες του Εθνικού Τυπογραφείου και της Βιβλιοθήκης της Βουλής των Ελλήνων. -Εικονογραφικό υλικό και πηγές (π.χ. τα αιτήματα του Στρατιωτικού Συνδέσμου) από την ιστοσελίδα του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού, http://www.ime.gr/chronos/ -Εικονογραφικό υλικό από την Εθνική Πινακοθήκη. - Πύλη για την ελληνική Γλώσσα. -Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, http://www.nhmuseum.gr/el/ -Στο ΙΜΕ Τα αιτήματα του Στρατιωτικού Συνδέσμου http://www.ime.gr/chronos/13/gr/domestic_policy/sources/index.html <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται το 1ο κεφάλαιο να διδαχθεί περιληπτικά. Από τα παραθέματα να προσεγγιστούν η πρώτη από τις «Οι πηγές αφηγούνται», η «Ματιά στο παρελθόν» και οι εικόνες. Από το 2ο κεφάλαιο να διδαχθεί μόνο η βασιλεία του Γεωργίου Α'. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνει στην τάξη η εργασία 1 και 3, ενώ η 4 μπορεί να δοθεί ως προαιρετική εργασία για το σπίτι. <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Από το 2ο κεφάλαιο θα διδαχθεί το τμήμα που αναφέρεται στον Χαρίλαο Τρικούπη με τα σχετικά παραθέματα καθώς και από το 4ο κεφάλαιο «Η Ελλάδα στα τέλη του 19ου αιώνα» το τμήμα που αναφέρεται στον Χαρίλαο Τρικούπη και το οικονομικό πρόβλημα. Από τα παραθέματα προσεγγίζονται «Οι πηγές αφηγούνται» η 1η και η «Ματιά στο παρελθόν» του κεφ. 4. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Δεν προτείνεται εργασία. <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να διδαχθούν συνοπτικά σε μια διδακτική ώρα το 3ο και το 4ο κεφ. Από το 3ο να γίνει σύντομη αναφορά α) στην επανάσταση στη Μακεδονία το 1878 και β) στην επανάσταση της Κρήτης το 1866 και στην κατοπινή αυτονομία της και από τα παραθέματα να εξετασθούν μόνο οι εικόνες. Από το 4ο κεφάλαιο προτείνεται να παρουσιαστούν περιληπτικά: α) το
--	---

	- Λογισμικό Ιστορικού Άτλαντα Centennia και Google Earth για οπτικοποίηση και γεωγραφικό εντοπισμό των χώρων όπου εκτυλίχθηκαν τα γεγονότα. -Λογισμικό on line, Πολιτικά και Διπλωματικά γεγονότα της Νεότερης Ιστορίας. http://ts.sch.gr/repo/online-packages/dim-politika-kai-diplomatika-gegonota-tis-neoteris-istorias-mas/politika/index.html -Εθνικό Οπτικοακουστικό Αρχείο http://mam.avarchive.gr/portal/ -Ιστορικό Αρχείο ΕΛΙΑ http://www.elia.org.gr - Βουλή των Ελλήνων, εφημερίδες της προς εξέταση εποχής, http://catalog.parliament.gr/hipres/help/null/horizon/digital.pdf -Χρήση λογισμικών εννοιολογικής χαρτογράφησης Inspiration ή cmap. -Ιστοσελίδα του Πολεμικού Μουσείου, Α' Παγκόσμιος Πόλεμος http://www.warmuseum.gr/vr/ -Εθνικό Ίδρυμα Μελετών και Ερευνών «Ελευθέριος Βενιζέλος» http://www.venizelos-foundation.gr/ -Φωτόδεντρο, Η Σμύρνη και ο ελληνισμός της Μικράς Ασίας. Μνήμη και νοσταλγία. http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/6527?locale=el -Φωτόδεντρο, Μικρασιατική καταστροφή και πρόσφυγες http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/4034?locale=el -Φωτόδεντρο, Οι πρόσφυγες της Μικράς Ασίας http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/1422?locale=el -Λογισμικό του Π.Ι. Ιστορία Ε΄- ΣΤ΄ Δημοτικού (οι θεματικές: Ένδοξα αλλά και δύσκολα χρόνια 1903-1923, από το Μεσοπόλεμο μέχρι τις μέρες μας, πνευματική ζωή, θέλεις να παίξουμε, λεξικό ονομάτων, λεξικό όρων). -Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού http://www.ime.gr/fhw/ -Ιστοσελίδα του Πολεμικού Μουσείου, Γερμανική εισβολή, Κατοχή – Αντίσταση – Απελευθέρωση http://www.warmuseum.gr/vr/ -Ιστοσελίδα του Ιστορικού Αρχείου της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος
--	---

1. Κεφ. 1ο: Από τον Ελληνοτουρκικό Πόλεμο του 1897 στον Μακεδονικό Αγώνα (1 ώρα) 2. Κεφ. 2ο: Το κίνημα στο Γουδί και η κυβέρνηση Βενιζέλου (1 ώρα) 3. Κεφ. 3ο: Οι Βαλκανικοί Πόλεμοι	-Το λογισμικό «Hot potatoes» για τη δημιουργία αλληλεπιδραστικών τεστ, πολλαπλών ερωτήσεων, σταυρόλεξων, ερωτήσεων αντιστοίχισης, ταξινόμησης και συμπλήρωσης κενών. -Φωτόδεντρο, <i>Οι αντιδράσεις στο καθεστώς της δικτατορίας</i> http://photodentro.edu.gr/video/handle/8522/531?locale=el -Φωτόδεντρο, <i>Η εξέγερση της 17ης Νοεμβρίου</i> http://photodentro.edu.gr/video/handle/8522/532?locale=el -Φωτόδεντρο, <i>Οι ιστορικές συνέπειες της εξέγερσης του Πολυτεχνείου</i> http://photodentro.edu.gr/video/handle/8522/533?locale=el - <i>Οι Έλληνες στη Διασπορά 15^{ος} - 20^{ος} αι.</i> (2006). Βουλή των Ελλήνων. http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/CD_1-115.pdf -Υπουργείο Εξωτερικών, Κυπριακό http://www.mfa.gr/kypriako - Κέντρο Έρευνας και Τεκμηρίωσης του Αγώνα της ΕΟΚΑ - Ιστοσελίδα του Πολεμικού Μουσείου, Αίθουσα Κύπρου http://www.warmuseum.gr/ -Υπουργείο Εξωτερικών, Η πορεία της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση http://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stin-ee/i-poreia-tis-elladas-stin-europaiki-enosi.html -Υπολογιστικό Φύλλο (excel) για την κατασκευή του χρόνου. <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Το κεφάλαιο προτείνεται να διδαχθεί αναλυτικά ως έχει. Από τα παραθέματα ενδείκνυται να αξιοποιηθούν τα εξής: η 1η και η 2η από τις «Οι πηγές αφηγούνται», η «Ματιά στο παρελθόν» και οι εικόνες. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνει στην τάξη η εργασία 2. <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Το κεφάλαιο προτείνεται να διδαχθεί αναλυτικά, αξιοποιώντας ως έχει με τα παραθέματα.
---	--

<u>9. Κεφ. 9ο: Μια δεκαετία αγώνων και θυσιών για την ελευθερία (1941 -1949) (1 ώρα)</u> <u>10. Κεφ. 10ο: Η μεταπολεμική ανασυγκρότηση της Ελλάδας (1950 - 1974) (1 ώρα)</u> <u>11. Κεφ. 11ο: Το Κυπριακό ζήτημα και κεφ. 12ο: Η Ελλάδα και η ευρωπαϊκή της πορεία (1 ώρα)</u> <u>12. Ανακεφαλαίωση Ενότητας (1 ώρα)</u>	<u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Το κεφάλαιο προτείνεται να διδαχθεί ως έχει με έμφαση στην εισβολή των Γερμανών και την άμυνα του ελληνικού στρατού στο Ρούπελ και την Κρήτη, τα αποτελέσματα του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου και τα παραθέματα. Με την επισήμανση στη ματιά στο παρελθόν, ότι το Ολοκαύτωμα εκτός των Εβραίων, αφορούσε επίσης, Ρομά, ομοφυλόφιλους, κομμουνιστές και άλλους πολιτικούς αντιπάλους του Χίτλερ. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνει στην τάξη η εργασία 13. <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην Εθνική Αντίσταση και να συζητηθούν τα παραθέματα. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Δεν προτείνεται εργασία. <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση: α) στο τέλος του Εμφυλίου Πολέμου, β) στη δικτατορία του 1967, την εξέγερση και την αντίσταση του ελληνικού λαού για την πτώση της και τον αντίκτυπο του Κυπριακού Ζητήματος στις ελληνοτουρκικές σχέσεις καθώς και στα παραθέματα. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Δεν προτείνεται εργασία. <u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται τα δύο κεφάλαια να διδαχθούν περιληπτικά σε μία διδακτική ώρα. Από το 11ο να προσεγγισθούν περιληπτικά α) η δράση της Ε.Ο.Κ.Α., β) η τουρκική εισβολή του 1974 και να συζητηθούν τα παραθέματα. Το 12ο κεφάλαιο προτείνεται να παρουσιαστεί περιληπτικά, αξιοποιώντας τα παραθέματα. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνει στην τάξη η εργασία 18. Προτείνεται ο αναστοχασμός των μαθητών/τριών για τα ιστορικά γεγονότα του 20ού αιώνα στην Ελλάδα.
--	---

	<u>Τετράδιο Εργασιών</u>: Προτείνεται να γίνει στην τάξη η εργασία 17. Μπορούν να αξιοποιηθούν για project κάποια/ες από τις εργασίες 9, 12, 15.
Προαιρετικά	ΤΕ: οι εργασίες: 14 (σελ. 37), 16 (σελ. 38-39), και 19 (σελ. 41).
<u>Τοπική Ιστορία (3 ώρες)</u>	Για την επεξεργασία της ενότητας της Τοπικής Ιστορίας προτείνεται να γίνει αναζήτηση επιπλέον πληροφοριακού υλικού από: -Τοπικά Μουσεία και Βιβλιοθήκες. -Τα κατά τόπους ΓΑΚ και τυχόν ιδιωτικά αρχεία. -Αρχειομνήμων http://arxiomnimon.gak.gr/ -Ιστορικό Αρχείο ΕΛΙΑ http://www.elia.org.gr - ΦΕΚ Αναζήτηση http://www.et.gr/index.php/2013-01-28-14-06-23/2013-01-29-08-13-13 -Τοπικές εφημερίδες, Βουλή των Ελλήνων http://catalog.parliament.gr/hipres/help/null/horizon/digital.pdf -Ιστοσελίδα του Εθνικού Ιστορικού Μουσείου http://www.nhmuseum.gr/ - Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα – Ελλάδα – Μακεδονία (imma.edu.gr) -Χρήση μουσειοσκευών
Σύνολο διδακτικών ωρών 50. 41 ώρες για τα επιμέρους <u>κεφάλαια</u>, 4 ώρες για τις <u>ανακεφαλαιώσεις</u> ενοτήτων και 5 ώρες για την <u>Τοπική Ιστορία</u>.	

5. ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ

ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ 2026-2027

Για τη διδασκαλία του μαθήματος των Θρησκευτικών στο Δημοτικό ισχύουν τα οριζόμενα στο ΦΕΚ 698/τ. Β΄/04-03-2020.

Κατά τη διδασκαλία των θεματικών ενοτήτων κάθε τάξης προτείνεται να μην αξιοποιηθούν ορισμένα κείμενα και κάποιες δραστηριότητες από το Βιβλίο του Μαθητή, ώστε να δοθεί έμφαση στις «Ενδεικτικές δραστηριότητες» (Βιωματικές, ομαδοσυνεργατικές/διερευνητικές, δραστηριότητες δημιουργικής έκφρασης και επισκέψεις/εκδηλώσεις/δράσεις), όπως αυτές αναφέρονται στην 3^η στήλη, στο «Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος των Θρησκευτικών στο Δημοτικό και στο Γυμνάσιο» (ΦΕΚ 698/τ. Β΄/04-03-2020), το οποίο βρίσκεται στον σύνδεσμο: <http://iep.edu.gr/el/thriskoftika>

Επιπλέον, στο πλαίσιο του διδακτικού σχεδιασμού και της οργάνωσης του μαθήματος των Θρησκευτικών, προτείνεται στο πλαίσιο της διαθεματικότητας, η σύνδεση της ύλης του μαθήματος με την αντίστοιχη ύλη άλλων μαθημάτων της ίδιας τάξης (οριζόντια διασύνδεση) ή των άλλων τάξεων (κάθετη διασύνδεση), ώστε κατά τη διδασκαλία να επιτυγχάνονται οι αναγκαίες προεκτάσεις και οι συσχετίσεις και συνεπώς ο/η μαθητής/τρια να αποκτά τη δυνατότητα για συγκρότηση ενιαίου συνόλου γνώσεων, δεξιοτήτων και αξιών.

Επισήμανση: Στο πλαίσιο του διδακτικού σχεδιασμού οι εκπαιδευτικοί προκειμένου να αξιοποιήσουν ιστοσελίδες από το διδακτικό υλικό να προβαίνουν σε επανέλεγχο της εγκυρότητάς τους, διότι ενδέχεται ορισμένες από αυτές να είναι ανενεργές ή να οδηγούν σε διαφορετικό περιεχόμενο.

ΤΑΞΗ Γ΄

Θεματικές ενότητες	Να μην αξιοποιηθούν από το βιβλίο του Μαθητή
Θ.Ε.1 Ζούμε μαζί	σελ. 11, το ποίημα «Γλυκό τσαμπί σταφύλι» και η 5 ^η δραστηριότητα σελ. 12, το ποίημα «Μικρό ποίημα της φιλίας» σελ. 14-15, το κείμενο «Γκρεμίζοντας τους τοίχους» σελ. 15, «Ιδέες για δραστηριότητες» σελ. 17, «Ιδέες για δραστηριότητες» σελ. 18-20 και σελ. 21, όλα τα κείμενα και οι αντίστοιχες δραστηριότητες
Θ.Ε.2 Χριστιανικές γιορτές: μέρες γεμάτες χαρά και νόημα	σελ. 37, «Μια άλλη ιστορία από τα βυζαντινά χρόνια»
Θ.Ε.4 Τα Χριστούγεννα. Ο Θεός γίνεται άνθρωπος	σελ. 48-49, «Η προσδοκία και η χαρά της γέννησης ενός παιδιού» σελ. 50 «Τα γενέθλιά μου»
Θ.Ε.5 Τα παιδιά: Η χαρά και η ελπίδα του κόσμου	σελ. 67, «Φεύγουμε στην εξοχή» και η 2 ^η δραστηριότητα

Θ.Ε.6 Ιησούς Χριστός, ο Σωτήρας του κόσμου	σελ. 81-82, «Ο Μεσσίας που όλοι προσδοκούσαν»
Θ.Ε.7 «Χριστός Ανέστη»: Γιορτάζοντας το Πάσχα	σελ. 89, «Γιατί λέγεται Ακάθιστος Ύμνος;»
Θ.Ε.8 Ο κόσμος μας, ένα στολίδι	σελ. 112, η 1 ^η και η 2 ^η από τις «Ιδέες για δραστηριότητες» σελ. 114-115, «Ψαλμοί του Δαβίδ για την κτίση του Θεού», «Ψαλμός 104», «Ψαλμός 148» σελ. 116, όλες οι «Ιδέες για δραστηριότητες» σελ. 118, Ο Άγιος Σεραφείμ του Σάρωφ και η αρκούδα σελ. 123, «Το τραγούδι της ανακύκλωσης»

ΤΑΞΗ Δ΄

Θεματικές ενότητες	Να μην αξιοποιηθούν από το βιβλίο του Μαθητή
Θ.Ε.1 Προσευχή: Η επικοινωνία με τον Θεό	σελ. 17, «Ένας ποιητής ψάλλει και προσεύχεται» και η δραστηριότητα
Θ.Ε.2 Παναγία, η μητέρα του Χριστού	σελ. 38, οι «Ιδέες για δραστηριότητες» σελ. 39, «Ποιήματα και τραγούδια για την Παναγία»
Θ.Ε.3 Σπουδαία «παιδιά»	σελ. 50, «Ο Δαβίδ ανακηρύσσεται βασιλιάς» σελ. 53, «Οι επτά αδελφοί Μακκαβαίοι» σελ. 57, «Παιδιά σε δύσκολες καταστάσεις» σελ. 58, «Παιδιά «θαύματα» και οι «Δραστηριότητες» σελ. 60-61, το κείμενο: Όλα τα παιδιά μπορούν να γίνουν «σπουδαία»!
Θ.Ε.4 Όλοι ίσοι, όλοι διαφορετικοί	σελ. 66, «Με τα διαφορετικά μας χαρίσματα συμπληρώνουμε ο ένας τον άλλον»
Θ.Ε.5 Ιεροί τόποι και ιερές πορείες	σελ. 79, όλα τα κείμενα και η «Δραστηριότητα» σελ. 86-88, «Το ταξίδι του Ιωνά» και οι αντίστοιχες δραστηριότητες
Θ.Ε.6 Άγιοι της Εκκλησίας και του τόπου μας	σελ. 103-104, «Ο Άγιος Γεράσιμος και το λιοντάρι» σελ. 105-106, «Ο Άγιος Πορφύριος Καυσοκαλυβίτης και το Αηδόνι» σελ. 106, η 1 ^η Δραστηριότητα σελ. 108-109, «Άββας Πινούφριος»
Θ.Ε.7 Αγία Γραφή: το ιερό βιβλίο της εκκλησίας	σελ. 114, η 1 ^η και η 2 ^η δραστηριότητα σελ. 118-119, «Ο Σπίνος», παραδοσιακό τραγούδι και «Ο Θεός δίπλα στον άνθρωπο» και οι «Δραστηριότητες» σελ. 120, «Η ανάγκη του ανθρώπου να πλησιάσει τον Θεό»

ΤΑΞΗ Ε΄

Θεματικές ενότητες	Να μην αξιοποιηθούν από το βιβλίο του Μαθητή
Θ.Ε.1 Προφήτες της Βίβλου. Κλήση για μετάνοια και αναγγελία του Μεσσία	σελ. 9, «Ο προφήτης Αμώς» σελ. 10-11, «Ο προφήτης Ιερεμίας» σελ. 13, η 3 ^η δραστηριότητα σελ. 17-18, «Η απάτη της αστρολογίας»
Θ.Ε.4 Αναγνωρίζοντας και διορθώνοντας τα λάθη μας	σελ. 47, «Η παραβολή του κακού δούλου» σελ. 50, η 3 ^η δραστηριότητα σελ. 51, «Ελέησόν με ο Θεός»: Η συντριβή του Δαβίδ σελ. 58, η 2 ^η δραστηριότητα
Θ.Ε.5 Η Εκκλησία του Χριστού μπαίνει στην ιστορία	σελ. 67, 1 ^η δραστηριότητα σελ. 68-70, όλα κείμενα
Θ.Ε.6 Αγώνας για την διαφύλαξη της αλήθειας	σελ. 79, το κείμενο και οι «Δραστηριότητες» σελ. 83-84, όλα τα κείμενα και οι «Δραστηριότητες» σελ. 86, οι «Δραστηριότητες» σελ. 87-88, όλα τα κείμενα σελ. 89, η 1 ^η δραστηριότητα σελ. 92, η 1 ^η και η 3 ^η δραστηριότητα
Θ.Ε.7 Ο Χριστιανισμός εξαπλώνεται στον κόσμο	σελ. 101, «Ο εκχριστιανισμός των Σλάβων. Κύριλλος και Μεθόδιος» σελ. 103-104, «Ο ιερομόναχος Κοσμάς Γρηγοριάτης»

ΤΑΞΗ ΣΤ΄

Θεματικές ενότητες	Να μην αξιοποιηθούν από το βιβλίο του Μαθητή
Θ.Ε.1 Οι πρώτοι χριστιανοί: δυσκολίες και περιπέτειες	σελ. 14, η «Ιδέα για δραστηριότητα» σελ. 17- 18, όλα τα κείμενα
Θ.Ε.2 Διωγμοί και εξάπλωση του χριστιανισμού. Πρόσωπα και μαρτυρίες	σελ. 28, «Ποιοι ήταν οι σκληρότεροι διωγμοί;» σελ. 29, «Άγιος Ιγνάτιος Αντιοχείας(περ. 50-107 μ.Χ.)» σελ. 32, η «Ιδέα για δραστηριότητα» σελ. 33-35, «Εν τούτω νίκα», «Το Διάταγμα των Μεδιολάνων» και οι «Ιδέες για δραστηριότητες»
Θ.Ε.3 Η Αγία Γραφή, ένα θεόπνευστο και διαχρονικό βιβλίο	σελ. 44, «Η θεοπνευστία της Αγίας Γραφής»
Θ.Ε.5 Η Θεία Ευχαριστία: Πηγή και κορύφωση της ζωής της Εκκλησίας	σελ. 76, το κείμενο «Η σημασία της χριστιανικής λατρείας για τους πιστούς» σελ. 77, η «Ιδέα για δραστηριότητα» σελ. 80-81, «Η διαρκής παρουσία του Χριστού στη Θεία Ευχαριστία»
Θ.Ε.6 Μνημεία και τόποι λατρείας: αποτυπώσεις της πίστης	σελ. 92, «Αρχιτεκτονική περιγραφή Εκκλησίας», «Στην εκκλησία» και οι «Ιδέες για δραστηριότητες» σελ. 102-103, «Βυζαντινή ζωγραφική. Η αφήγηση της πίστης» και η «Ιδέα για δραστηριότητα»

	σελ. 113-117, «Άλλα μνημεία: Λόγος και μέλος» όλα τα κείμενα εκτός από το «ΠΡΟΟΙΜΙΟ ΑΠΟ ΤΟ ΚΟΝΤΑΚΙΟ ΤΟΥ ΑΚΑΘΙΣΤΟΥ ΥΜΝΟΥ»
--	--

6. ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ 2026-2027

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ/ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ

1. Ο/η εκπαιδευτικός προσεγγίζει κριτικά τους διδακτικούς στόχους και τους προσαρμόζει στις μαθησιακές και εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών/τριών της τάξης. Προτείνεται να δημιουργεί περιλήψεις, κατανοητούς ορισμούς κ.λπ., όπου είναι δυνατόν, ώστε με βάση αυτά ο μαθητής/η μαθήτρια στη συνέχεια να συσχετίζει έννοιες και να προχωρά τη σκέψη του, κάνοντας συγχρόνως αναγωγές στην πράξη. Επιπλέον, ο/η εκπαιδευτικός προτείνεται, όπου είναι δυνατόν να δημιουργεί και να διαθέτει στους/στις μαθητές/τριες «εκπαιδευτικό υλικό» (π.χ. για επίκαιρα θέματα) και να τους/τις καθοδηγεί στην αναζήτηση και την κριτική επεξεργασία των πηγών, υλικού κ.λπ.

2. Ειδικότερα, είναι πολύ σημαντικό να υλοποιούνται προτεινόμενα σχέδια εργασίας καθώς έτσι, μέσα από ενεργητικές μεθόδους εμπλοκής των μαθητών/τριών, προωθούνται οι οριζόντιες ικανότητές τους και πραγματοποιούνται πολλοί και επικαιροποιημένοι στόχοι, σύμφωνα με τις θεματικές του Προγράμματος Σπουδών.

3. Για τις επίκαιρες δραστηριότητες που προτείνονται, καθώς και για τα (προαιρετικά) σχέδια εργασίας, μπορεί να χρησιμοποιηθεί το παρακάτω πρόσθετο υλικό: 1. Νομοθετικό πλαίσιο ενηλικίωσης, 2. Νομοθεσία περί της εθνικότητας και ιθαγένειας, 3. Κείμενα και αποσπάσματα από ληξιαρχείο, 4. Αιτήματα που έχουν υποβληθεί από μετανάστες για επεξεργασία σε υπηρεσίες (μέσα από ιστοσελίδες), 5. Σύνταγμα της Ελλάδας, 6. Φωτογραφίες από τόπους λατρείας άλλων θρησκειών, 7. Συνθήκες για το περιβάλλον, 8. Από τη Διεθνή Αμνηστία, 9. Από το Ελληνικό Συμβούλιο Προσφύγων, 10. Κείμενα για τη λειτουργία των σχολείων κατά το παρελθόν, 11. Ο Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας, 12. Υλικό για εναλλακτικές μορφές ενέργειας, 13. Εγχειρίδια ανακύκλωσης.

Επισημάνση: Στο πλαίσιο του διδακτικού σχεδιασμού οι εκπαιδευτικοί προκειμένου να αξιοποιήσουν ιστοσελίδες από το διδακτικό υλικό να προβαίνουν σε επανέλεγχο της εγκυρότητάς τους, διότι ενδέχεται ορισμένες από αυτές να είναι ανενεργές ή να οδηγούν σε διαφορετικό περιεχόμενο.

ΤΑΞΗ Ε΄

ΕΝΟΤΗΤΑ Α «ΕΙΜΑΣΤΕ ΟΛΟΙ ΠΟΛΙΤΕΣ»	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ/ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΕΙΣ/ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ/ ΟΔΗΓΙΕΣ	ΕΠΙΠΡΟΣΘΕΤΟ ΥΛΙΚΟ ΠΟΥ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΕΙ [ΠΕΡΑ ΑΠΟ ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΠΡΟΤΕΙΝΕΙ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ (ΒτΔ) σελ. 59-90].
A1. ΠΟΥ ΑΝΗΚΩ;	ΜΕΤΑΦΕΡΕΤΑΙ ΣΤΗ Β ΕΝΟΤΗΤΑ	
A2. ΤΑ ΟΝΟΜΑΤΑ ΕΙΝΑΙ ΚΑΤΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΑΠΟ ΛΕΞΕΙΣ	Στο τέλος του μαθήματος και μέσα από τις δραστηριότητες επιδιώκεται να έχουν αποσαφηνιστεί η έννοια και η σκοπιμότητα των τριών τρόπων απόκτησης ιθαγένειας, δηλ.: α) με τη γέννηση β) με τη πολιτογράφηση, γ) με την υιοθεσία (<18 ετών).	Επικαιροποιημένη Νομοθεσία περί ιθαγένειας. Έντυπα (χωρίς ονόματα) που σχετίζονται με το ζήτημα (π.χ. Ληξιαρχείου, πιστοποιητικά Δήμου, βεβαιώσεις σχολείου, αιτήσεις πολιτογράφησης, ερωτήσεις που

		υποβάλλονται κατά τη συνέντευξη της πολιτογράφησης (διαθέσιμα στο διαδίκτυο), αιτήσεις υιοθεσίας κ.λπ.).
A3. ΖΟΥΜΕ ΟΛΟΙ ΜΑΖΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	Προτείνεται να τονιστεί ότι κάθε άνθρωπος που ζει στην Ελλάδα, ανεξαρτήτως Ιθαγένειας, έχει διαφορετικές υποχρεώσεις και δικαιώματα. Σημαντικό λοιπόν είναι να γίνουν σαφείς (και προτείνεται να κατηγοριοποιηθούν σε πίνακα) οι διαφορές δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του Έλληνα πολίτη (ο οποίος έχει την ελληνική Ιθαγένεια) και του αλλοδαπού πολίτη (π.χ. η Νάντια που είναι πολίτης Ουκρανίας και δεν έχει την ελληνική Ιθαγένεια), οι οποίοι όμως ζουν και εργάζονται και οι δύο στην Ελλάδα.	
A4. ΠΕΡΙΚΛΗΣ, ΠΟΛΙΤΗΣ ΑΘΗΝΑΙΟΣ...		
A5. ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΘΝΟΣ	ΜΕΤΑΦΕΡΕΤΑΙ ΣΤΗ Γ' ΕΝΟΤΗΤΑ	
A6. ΕΙΜΑΣΤΕ ΠΟΛΙΤΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ	Να δοθεί έμφαση στη δραστηριότητα: Είναι υποχρέωση όλων μας να σκεφτόμαστε ότι πολλές ενέργειές μας επηρεάζουν κι άλλους ανθρώπους τον κόσμο (Δίκαιο και Αλληλέγγυο εμπόριο, βιώσιμη ανάπτυξη, φυσικές καταστροφές). Στο τέλος της Β ενότητας του βιβλίου προτείνεται να υλοποιηθεί σχέδιο εργασίας με τίτλο: «Οι μαθητές αποτυπώνουν τα άρθρα της οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου με σχέδια. Σχολιάζουν με κείμενα το κάθε άρθρο». Καλό είναι οι εκπαιδευτικοί να ευαισθητοποιήσουν ήδη τους μαθητές/τριες με στοιχεία από την παρούσα ενότητα (Α6). Βοηθητικά, μπορούν να χρησιμοποιήσουν επιλεγμένα άρθρα από τη «Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Παιδιού του 1989» (Η Σύμβαση υπάρχει στο Βιβλίο του Δασκάλου σελ. 75-90).	Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου Προτείνεται προαιρετικά η υλοποίηση της δραστηριότητας με τίτλο: <i>«Οι μαθητές αναζητούν στοιχεία και μελετούν την ιστορία της μετανάστευσης των Ελλήνων στην Ευρώπη και την Αμερική. Αναλύουν τις αιτίες, τις συνθήκες, τα προβλήματα»</i> με τους παρακάτω ενδεικτικούς στόχους και θεματικές: 1. Κατανόηση της έννοιας «πατρίδα» και των διαφορετικών κρατών. 2. Μελέτη παραδειγμάτων και μορφών διάκρισης ρατσισμού και ξενοφοβίας, και ανάδειξη των συνεπειών σε όσους είναι θύματα τέτοιων συμπεριφορών και εκδηλώσεων. 3. Μελέτη των αιτιών μετανάστευσης των ανθρώπων (π.χ. οικονομικά, πολιτικά). 4. Ιστορία μετανάστευσης των Ελλήνων (σε Ευρώπη, Αμερική, Αυστραλία). Προτεινόμενο υλικό για τη δραστηριότητα:

		1. Σχετικά γεγονότα της επικαιρότητας σε έντυπα (εφημερίδες) ή τηλεόραση. 2. Λογοτεχνικά κείμενα και παραμύθια που σχετίζονται με το θέμα αυτό. 3. Πληροφορίες για διαφορετικές θρησκείες και πολιτισμούς. 4. Φωτογραφίες χώρων θρησκευτικής λατρείας.
A7. ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΔΙΚΗ ΜΟΥ ΔΟΥΛΕΙΑ	Προτεινόμενη «επίκαιρη» δραστηριότητα: Με τη βοήθεια του Σχεδίου πολιτικής προστασίας του σχολείου οι εκπαιδευτικοί μπορούν να υλοποιήσουν «επίκαιρη» δραστηριότητα για τους τρόπους πρόληψης και διαχείρισης προβλημάτων από φυσικές καταστροφές.	
A8. ΤΙ ΕΜΑΘΑ ΩΣ ΤΩΡΑ;		
ΕΝΟΤΗΤΑ Β «ΕΧΟΥΜΕ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ»	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ/ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΕΙΣ/ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ/ΟΔΗΓΙΕΣ	ΕΠΙΠΡΟΣΘΕΤΟ ΥΛΙΚΟ ΠΟΥ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΕΙ [ΠΕΡΑ ΑΠΟ ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΠΡΟΤΕΙΝΕΙ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ (ΒτΔ) σελ. 61-90]
A1. ΠΟΥ ΑΝΗΚΩ;	ΜΕΤΑΦΕΡΘΗΚΕ ΑΠΟ Α' ΕΝΟΤΗΤΑ	Για τον ορισμό της οικογένειας (σελ. 8 και 11, ΒτΜ.) να αξιοποιηθεί η επικαιροποιημένη σχετική Νομοθεσία. Προτεινόμενη προαιρετική δραστηριότητα για τον μαθητή «δημιουργικής γραφής», που μπορεί να ενταχθεί και να υλοποιηθεί σε αυτή την ενότητα: Τίτλος: Είσαι φίλος, γίνε μέλος Στόχος: Ανάπτυξη του κριτικού κοινωνικού και πολιτικού γραμματισμού των παιδιών, ώστε να γίνουν οι αυριανοί δημοκρατικοί και ενεργοί πολίτες, μέσω των σχέσεών τους με τα μέλη της οικογένειας. Κατανόηση των τρόπους σύστασης ομάδων και τις μορφές της οικογένειας. Περιγραφή δραστηριότητας: Οι μαθητές και μαθήτριες διατυπώνουν γραπτώς τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους για την οικογένειά τους. Όποιο παιδί επιθυμεί περιγράφει/συστήνει την ομάδα αναφοράς του (όνομα,

		μορφή οικογένειας/ σκέψεις/ συμπεριφορές/συνήθειες/αξίες /προσδοκίες/συναισθήματα ομάδας-οικογένειας).
B1. ΓΝΩΡΙΖΟΥΜΕ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΜΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΥΜΕ ΤΙΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΜΑΣ B2. ΥΠΕΡΑΣΠΙΖΟΜΑΣΤΕ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΜΑΣ	Τα κεφάλαια B1 και B2 προτείνεται να διδαχτούν μαζί σε μια διδακτική ώρα. Είναι σημαντικό να κατανοήσουν οι μαθητές/τριες: α) τη διαφορά του «δικαιώματος» από το «προνόμιο» (έμφαση στο παράδειγμα της Ιωάννας και τη συμφωνία που είχε κάνει με τους γονείς της), β) το ότι το «δικαίωμα» και η «υποχρέωση» είναι αλληλοπροσδιοριζόμενα και ετεροκαθοριζόμενα.	
B3. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΕΙ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΜΑΣ		
B4. ΤΙ ΕΜΑΘΑ ΩΣ ΤΩΡΑ;		
ΕΝΟΤΗΤΑ Γ «ΖΟΥΜΕ ΣΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ»	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ/ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΕΙΣ/ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ/ΟΔΗΓΙΕΣ	ΕΠΙΠΡΟΣΘΕΤΟ ΥΛΙΚΟ ΠΟΥ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΕΙ [ΠΕΡΑ ΑΠΟ ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΠΡΟΤΕΙΝΕΙ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ (ΒτΔ) σελ. 61-90].
A5. ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΘΝΟΣ	ΜΕΤΑΦΕΡΘΗΚΕ ΑΠΟ Α ΕΝΟΤΗΤΑ. 1. Οι εκπαιδευτικοί θα μπορούσαν να δώσουν και περιγραφικούς ορισμούς των εννοιών κράτος-έθνος- λαός και να τις συσχετίσουν μεταξύ τους. 2. Να διευκρινιστεί τι εννοούμε ότι «ο ανώτερος νόμος είναι το Σύνταγμα». Προτείνεται να τονιστεί η καθοριστική σημασία του Συντάγματος στη λειτουργία της δημοκρατίας και να γίνει σαφές ότι το Σύνταγμα προστατεύει από την αυθαίρετη εξουσία.	Σύνταγμα της Ελλάδας https://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/To-Politevma/Syntagma/
Γ1. ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ;	Προτείνεται να δοθεί έμφαση στο γεγονός ότι η δημοκρατία είναι αλληλένδετη με το Σύνταγμα και ότι η κατάργηση του σημαίνει κατάλυση της δημοκρατίας.	

Γ2. ΤΟ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	1. Προτείνεται οι εκπαιδευτικοί να αναφερθούν στα συγκεκριμένα πρόσωπα που εκπροσωπούν τους θεσμούς (Π.τ.Δ., Πρωθυπουργός, πολιτικά κόμματα Βουλής κτλ.). 2. Προτείνεται να δοθεί με ένα σαφές διάγραμμα πώς προκύπτουν η Βουλή, η κυβέρνηση και ο Π.τ.Δ. 3. Θεωρείται σημαντικό να πραγματοποιηθεί η δραστηριότητα των «εκλογών» στην τάξη, υπό την εποπτεία του/της εκπαιδευτικού, ώστε αυτή να έχει παιδαγωγική αξία.	
Γ3. ΠΩΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ	Στο κεφάλαιο Γ3 προτείνεται να εξηγηθεί στους/στις μαθητές/τριες μέσω απλών διαγραμμάτων και παραδειγμάτων, μόνον ο τρόπος σχηματισμού και λειτουργίας του Ελληνικού Κοινοβουλίου.	
Γ4. Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΣΤΗΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΜΑΣ ΖΩΗ	Προτεινόμενο σχέδιο εργασίας: Ο/η εκπαιδευτικός δύναται να οργανώσει και να υλοποιήσει στην τάξη βιωματικό σχέδιο εργασίας με θέμα: σχολική ζωή και δημοκρατικοί κανόνες (π.χ. ενδοσχολική βία, εκφοβισμός, επιθετικότητα, επίλυση προβλημάτων με ειρηνικές διαδικασίες) ή άλλο με περιεχόμενο ένα κοινωνικό ζήτημα π.χ. οδική ασφάλεια. Ενδεικτική περιγραφή: α) Συζήτηση για σχέση μαθητή με ενηλίκους – συνομηλίκους. β) Επεξεργασία κανόνων λειτουργίας σχολείου. γ) Έρευνα για το πώς διασφαλίζεται η ασφάλεια στο σχολείο. δ) Οργάνωση συζητήσεων με επιχειρηματολογία: το να αναφέρεις μια επίθεση αποτελεί μορφή προδοσίας; ε) Προτάσεις και λήψη απόφασης για διαχείριση του αντίστοιχου προβλήματος ή α) Επεξεργασία κανόνων Οδικής Κυκλοφορίας. Συζήτηση για τις ποινές που πρέπει να επιβάλλονται στους παραβάτες. β) Επεξεργασία θεμάτων: αλκοόλ και οδήγηση, πώς συμπεριφέρομαι ως οδηγός και συνοδηγός. γ) Προτάσεις και λήψη απόφασης για επίλυση αντίστοιχων προβλημάτων.	1. Κείμενα που αναφέρονται στον τρόπο λειτουργίας των σχολείων σε άλλες εποχές. 2. Εσωτερικός κανονισμός λειτουργίας σχολείου. 3. Κείμενα που αναφέρονται στην πρόληψη, αντιμετώπιση και διαχείριση της ενδοσχολικής βίας ή του εκφοβισμού. 4. Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας..
Γ5. ΤΙ ΕΜΑΘΑ ΩΣ ΤΩΡΑ;		

ΕΝΟΤΗΤΑ Δ «ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΥΜΕ ΣΤΗ ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ»	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ/ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΕΙΣ/ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ/ΟΔΗΓΙΕΣ	ΕΠΙΠΡΟΣΘΕΤΟ ΥΛΙΚΟ ΠΟΥ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΕΙ [ΠΕΡΑ ΑΠΟ ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΠΡΟΤΕΙΝΕΙ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ (ΒτΔ) σελ. 61-90].
Δ1. ΕΡΕΥΝΩ ΣΚΕΦΤΟΜΑΙ ΑΠΟΦΑΣΙΖΩ	Προτείνεται οι ομάδες των μαθητών/τριών να εργαστούν βιωματικά με παραδείγματα για εξάσκηση.	
Δ2. ΟΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΔΗΜΟ	Στο κεφάλαιο Δ2 προτείνεται να εξηγηθεί στους/στις μαθητές/τριες μέσω απλών διαγραμμάτων και παραδειγμάτων, μόνον ο τρόπος σχηματισμού και λειτουργίας του Δημοτικού Συμβουλίου.	
Δ3. Ο ΕΝΕΡΓΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ ΑΠΟΦΑΣΙΖΕΙ ΣΥΜΜΕΤΕΧΕΙ ΚΑΙ ΔΡΑ		
Δ4. ΤΙ ΕΜΑΘΑ ΩΣ ΤΩΡΑ;		
ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΣΧΕΔΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ Η υλοποίηση των συγκεκριμένων σχεδίων προτείνεται να γίνει ως εξής: Το 1^ο σχέδιο με τίτλο: «Οι ενεργοί πολίτες “χτίζουν” το αειφόρο σχολείο» (οδηγίες στη σελ. 52 στο Βιβλίο του Δασκάλου) να υλοποιηθεί με το τέλος της Α΄ ενότητας. Το 2^ο και το 3^ο Σχέδιο, με τίτλους «Ο ενεργός πολίτης συμμετέχει στην ανάπτυξη του τόπου του» (οδηγίες και υλικό δίνονται στη σελ. 54 του Β.τ.Δ.) και «Οι πολίτες εκφράζονται συλλογικά στον Δήμο τους» (οδηγίες και υλικό δίνονται στη σελ. 57 του Β.τ.Δ.) αντίστοιχα, να υλοποιηθούν με το τέλος της Δ΄ Ενότητας.		

ΤΑΞΗ ΣΤ΄

ΚΕΦΑΛΑΙΟ	ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ ΥΛΗΣ /ΟΔΗΓΙΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ/ ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΠΗΓΕΣ
1η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ – Το άτομο και η κοινωνία		
Εισαγωγικό Επαναληπτικό Κεφάλαιο Υλης της Ε΄ τάξης.	Προτείνονται: Επανάληψη ύλης που διδάχθηκε στην Ε΄ τάξη. Εξέταση κατανόησης και εμπέδωσης εννοιών που διδάχθηκαν. Εντοπισμός προϋπάρχουσας γνώσης και διάγνωση δυσκολιών. Αξιοποίηση των διαθεματικών μακροεννοιών άτομο-σύνολο, αλληλεξάρτηση, επικοινωνία, σύστημα. Βιωματική Δραστηριότητα ανάπτυξης και ανάδειξης όρων και κανόνων τάξης και σχολικής ζωής. Προτείνεται να πραγματοποιηθεί βιωματική δραστηριότητα εντοπισμού, καταγραφής και ανάδειξης των κανόνων της τάξης σε ομαδοσυνεργατικό πλαίσιο. Οι μαθητικές μικρο-ομάδες με διαδικασίες καθοδηγούμενης διερεύνησης εντοπίζουν και διατυπώνουν έναν ή περισσότερους κανόνες της τάξης (όχι πάντως όλους τους κανόνες από την αρχή, μιας και η διαδικασία είναι συνεχής και έχει στόχο την ανάπτυξη σχέσεων ισοτιμίας,	Ψηφιακά Διδακτικά Εγχειρίδια για το Δημοτικό: http://ebooks.edu.gr/new/course-main.php?course=DSDI-M-F103

	αλληλεπίδρασης αμοιβαιότητας και συνευθύνης) για ένα συγκεκριμένο θέμα (π.χ. ασφάλεια, καθαριότητα, τρόπος εργασίας, τρόπος επικοινωνίας, όροι συνεργασίας, ρόλοι μελών ομάδων, παιχνίδι). Στη συνέχεια σε ολομέλεια οι μαθητές/τριες ψηφίζουν την προτιμότερη διατύπωση του κανόνα με τη μορφή δικαιώματος-υποχρέωσης, αλλά και πιθανών συνεπειών παραβίασης της συμφωνίας. Κατόπιν με ανάλογες δημοκρατικές διαδικασίες αναλαμβάνουν ποιος/-οί/-ές θα τον γράψουν, θα τον παρουσιάσουν και θα τον αναρτήσουν στην τάξη. Στην όλη διαδικασία ο/η εκπαιδευτικός προσανατολίζει, οργανώνει, συντονίζει, επεξηγεί, διευκολύνει, υποστηρίζει και κατευθύνει τις διαδικασίες. Η δραστηριότητα αυτή μπορεί να αξιοποιηθεί και για την ανάπτυξη σχετικού σχεδίου εργασίας.	
Ενότητα Α': Η Οικογένεια Αξιοποίηση εννοιολογικού χάρτη στην αρχή της ενότητας ως σχηματική αναφορά στα υπό μελέτη θέματα. Εμπλουτισμός του εννοιολογικού χάρτη ως διδακτική δραστηριότητα (και στον διαδραστικό πίνακα, εφόσον είναι διαθέσιμος).		
Κεφάλαιο 1ο: Η οικογένεια, τα μέλη της και οι μεταξύ τους σχέσεις	Έμφαση στην ετυμολογική διερεύνηση της έννοιας της οικογένειας (οίκος+γένος). Διατύπωση συμπερασμάτων. Εμπλουτισμός εννοιολογικού χάρτη με νέες διασυνδέσεις, π.χ. μορφές οικογένειας, κανόνες-συμφωνίες, ρόλοι και όροι εύρυθμης λειτουργίας οικογενειακής ζωής.	
Κεφάλαιο 2ο: Ρόλοι, δικαιώματα και υποχρεώσεις των μελών της οικογένειας		
Κεφάλαιο 3ο: Δυσκολίες που αντιμετωπίζει η οικογένεια	Σε συνέχεια με το προηγούμενο κεφάλαιο μέσα από καθοδηγούμενη διερεύνηση (κινητοποίηση με εστιασμένες ερωτήσεις από το ειδικό στο γενικό) εντοπίζονται πιθανά προβλήματα, δυσκολίες και δυσλειτουργίες στην οικογένεια και εξετάζονται ως αποτελέσματα ανεκπλήρωτων αναγκών που δυσχεραίνουν την εύρυθμη οικογενειακή λειτουργία. Μέσα από καθοδηγούμενη διερεύνηση σε πλαίσιο μαθητικών μικρο-ομάδων οι μαθητές συνθέτουν συμπεράσματα για τους τρόπους με τους οποίους οι οικογένειες υπερβαίνουν τις δυσκολίες (συζήτηση, δέσμευση για συγκεκριμένες συμπεριφορές, κανόνες-δικαιώματα-υποχρεώσεις, αλληλοσεβασμός, αλληλοκατανόηση). Στην περίπτωση που η υπέρβαση των δυσκολιών κρίνεται ως αδύνατη, αναζητούνται λύσεις από τον νόμο (Οικογενειακό δίκαιο) και την υποστήριξη της πολιτείας (μέσω υποστηρικτικών φορέων).	Φορείς Στήριξης της Οικογένειας http://www.1dype.gov.gr/?page_id=1488 https://www.hamogelo.gr/gr/el/kentra-stiriksis/
ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟ ΣΧΕΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ: Το σχέδιο εργασίας με θέμα «Το Οικογενειακό Δέντρο» προτείνεται ως διεπιστημονική ή/και διαθεματική προσέγγιση της θεώρησης των θεμάτων της οικογένειας ως θεσμού, αλλά και ως βιωματική εφαρμογή, με στόχο την εμπέδωση και προέκταση των γνώσεων και των αντιλήψεων των μαθητών και μαθητριών.		

Ενότητα Β΄: Το Εκπαιδευτικό Σύστημα		
Κεφάλαιο 1ο: Το εκπαιδευτικό σύστημα και το σχολείο	Η εισαγωγή στην ενότητα προτείνεται να ξεκινήσει από το 2 ο κεφάλαιο «Ένα σχολείο για όλους». Μέσα από τη συνεχιζόμενη ενασχόληση με τη διαμόρφωση κανόνων τάξης που έχει εγκαινιαστεί και συνεχίζεται ως μαθητική υποχρέωση και δέσμευση, η έννοια της ισότητας ως ισοτιμίας όλων των συμμαθητών/τριών είναι μια βιωμένη πραγματικότητα, η οποία στο παρόν κεφάλαιο μένει να γίνει αντιληπτή ως θεσμός. Κομβικές έννοιες είναι: η εκπαίδευση, το εκπαιδευτικό σύστημα – η υποχρεωτική και δωρεάν Εκπαίδευση – οι Βαθμίδες της Εκπαίδευσης. <i>Ο/η εκπαιδευτικός προτείνεται να δώσει έμφαση στα εξής:</i> Παροχή ίσων και αντισταθμιστικών ευκαιριών στην εκπαίδευση. Έμφαση στην ισοτιμία ως δικαίωμα που κατοχυρώνεται με τη δωρεάν φοίτηση όλων και την πρόσθετη θεσμική υποστήριξη όσων έχουν ανάγκη. Αξιοποίηση εννοιολογικού χάρτη στην αρχή της θεματικής ενότητας «Το Εκπαιδευτικό Σύστημα» ως σχηματική αναφορά στα υπό μελέτη θέματα. Εμπλουτισμός του εννοιολογικού χάρτη ως διδακτική δραστηριότητα (και στον διαδραστικό πίνακα εφόσον είναι διαθέσιμος). Παραδείγματα από εκπαιδευτικά συστήματα άλλων χωρών. Προτείνεται επίσης να αξιοποιηθούν πιθανές εμπειρίες παιδιών που έχουν έρθει ή κατάγονται από άλλες χώρες.	http://www.minedu.gov.gr/
Κεφάλαιο 2ο: Ένα σχολείο για όλους		
<u>ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟ ΣΧΕΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ:</u> Ανάπτυξη-δημιουργία εννοιολογικού χάρτη για τον τρόπο διοίκησης, ή οργάνωσης και λειτουργίας του σχολείου. Το συγκεκριμένο σχέδιο εργασίας μπορεί να επιμεριστεί στις μαθητικές μικρο-ομάδες και το αποτέλεσμα να αναπαρασταθεί ψηφιακά και πολυμεσικά με τη χρήση λογισμικών εννοιολογικής χαρτογράφησης με τη συνεργασία και σύμπραξη και του/της εκπαιδευτικού πληροφορικής.		
<u>Ενότητα Γ΄: Η Εκκλησία</u> Η ενότητα αυτή μπορεί να μελετηθεί από τις μαθητικές μικρο-ομάδες που καλούνται να εντοπίσουν τις εκκλησίες των ενοριών τους. Ενδεχομένως μπορεί να αποτυπωθεί και σε χάρτη, αν υπάρχει η δυνατότητα αξιοποίησης του διαδραστικού πίνακα, ή να παρουσιαστεί με προβολέα και υπολογιστή σε δίκτυο μέσα από ψηφιακούς χάρτες ή σε μικρογραφία χάρτη της περιοχής ανά ομάδα. Αξιοποίηση εννοιολογικού χάρτη στην αρχή της ενότητας ως σχηματική αναφορά στα υπό μελέτη θέματα. Εμπλουτισμός του εννοιολογικού χάρτη ως διδακτική δραστηριότητα.		

Κεφάλαιο 1ο: Η Εκκλησία της Ελλάδος	Προτείνεται να δοθεί έμφαση στα εξής: Εκκλησία – ορισμός της έννοιας (σύντομη ετυμολογική διερεύνηση του όρου) Όροι και κανόνες οργάνωσης και διοίκησης Διοίκηση-Ιεραρχία-Βαθμοί Έργο της Εκκλησίας Άλλα δόγματα (καθολικοί, προτεστάντες, ευαγγελιστές, κ.ά.) ή θρησκείες (Χριστιανισμός, Ιουδαϊσμός, Μωαμεθανισμός, Ινδουισμός, Βουδισμός, κ.ά.) παραδείγματα ναών διαφορετικών θρησκειών. Ελευθερία πίστης-Ανεξιθρησκία-Σεβασμός για την πίστη του «άλλου».	Ιστοσελίδα της Εκκλησίας της Ελλάδος: http://www.ecclesia.gr/
Κεφάλαιο 2ο: Άλλα θρησκευόμενα στην Ελλάδα	Δυνητική συμπλήρωση του εννοιολογικού χάρτη	
ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟ ΣΧΕΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: Το προτεινόμενο σχέδιο εργασίας μπορεί να έχει θεματική σχετική με την Ορθόδοξη Χριστιανική Παράδοση («Τα ξωκλήσια του τόπου μας», «Η Τέχνη στην Ορθόδοξη Παράδοση») ή και με γενικότερα θέματα θρησκείας («Τόποι θρησκευτικής πίστης στον κόσμο μας», «Ναοί και τόποι θρησκευτικής λατρείας σε διαφορετικούς πολιτισμούς»).		
Ενότητα Δ': Οργάνωση κοινωνικής και πολιτικής ζωής Προτείνεται αξιοποίηση και εμπλουτισμός εννοιολογικού χάρτη στην αρχή της ενότητας Προτείνονται αλλαγές στη σειρά διδασκαλίας των κεφαλαίων της ενότητας		
Κεφάλαιο 5ο: Οργανωμένες ομάδες – Σύλλογοι	Το Κεφάλαιο 5 προτείνεται να διδαχθεί στην αρχή της ενότητας με έμφαση στη δημοκρατική εκλογή αντιπροσώπων σε οργανωμένες ομάδες. (Αξιοποίηση βιωμάτων παιδιών από τυχόν συμμετοχή τους σε διαφορετικές ομάδες-συλλόγους εντός και εκτός σχολείου). Βιωματική δραστηριότητα: Εκλογή αντιπροσώπων τάξης που θα μετέχουν σε ενδοσχολικές συλλογικές δραστηριότητες, όπως η λειτουργία δανειστικής βιβλιοθήκης, η λειτουργία του σχολικού συνεταιρισμού, η έκδοση μαθητικής εφημερίδας, η ενημέρωση της ιστοσελίδας του σχολείου με αναρτήσεις, ενημερώσεις, προσκλήσεις, παρουσιάσεις.	Αναζήτηση πολιτιστικών συλλόγων “Big Issues in Small Hands” Εκλογές Σχολικού Συμβουλίου (Μαθητών) http://1dim-vront.chi.sch.gr/index.php/big-issues-in-small-hands
Κεφάλαιο 3ο: Οι εκλογές στον Δήμο	Σε φυσική συνέχεια των εκλογών στην τάξη και το Δημοτικό σχολείο γίνεται εισαγωγή στην εκλογική διαδικασία για την ανάδειξη του Δημάρχου και του Δημοτικού Συμβουλίου.	Υπουργείο Εσωτερικών: http://www.ypes.gr/el/elections/cityelections/
Κεφάλαιο 1ο: Οι Δήμοι και οι Κοινότητες στην Ελλάδα	Αναφορά στη σημερινή ισχύουσα διοικητική διαίρεση της χώρας μας. Αξιοποίηση προηγούμενων γνώσεων από τη Γεωγραφία και την Ιστορία του τόπου μου αλλά και από τα Θρησκευτικά (ενορίες, θρησκευτικά μνημεία, τόποι θρησκευτικής παράδοσης και προσκυνήματα στον τοπικό Δήμο ή την κοινότητα).	Ένωση Περιφερειών Ελλάδας: https://www.enpe.gr/el/perifereies

Κεφάλαιο 2ο: Οργάνωση – Διοίκηση των Δήμων και Κοινοτήτων	Η ενότητα ολοκληρώνεται με το Κεφάλαιο 2: <i>Οργάνωση και Διοίκηση των Δήμων και Κοινοτήτων</i> (καταληκτικό κεφάλαιο της Θεματικής Ενότητας) στο οποίο μπορούν να ενταχθούν προς διδακτική αξιοποίηση και στοιχεία από το Κεφάλαιο 4: Η οικονομική οργάνωση των Δήμων.	Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδας: https://www.kedke.gr/eli/index.php
---	--	--

2η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ – Το άτομο και η Πολιτεία		
ΚΕΦΑΛΑΙΟ	ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ ΥΛΗΣ /ΟΔΗΓΙΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ/ ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΠΗΓΕΣ
Ενότητα Α' – Κράτος και Πολίτευμα		
Κεφάλαιο 1ο: Το κράτος	Επισημαίνεται η σημασία της αναφοράς στα βασικά στοιχεία του ελληνικού κράτους (βλ. επίσης σχετική δραστηριότητα του κεφαλαίου). Θεωρούμε ότι πρέπει στο συγκεκριμένο κεφάλαιο να γίνει παράλληλα αναφορά και στην έννοια του Έθνους (με τον τρόπο που γίνεται στο βιβλίο της Ε') ώστε να μπορέσει ο μαθητής/η μαθήτρια να προσεγγίσει πιο ομαλά τις έννοιες του λαού, του πολίτη, του μετανάστη, της ιθαγένειας. Επίσης, μπορεί να γίνει αναφορά στη σχέση των αλλοδαπών μεταναστών με το ελληνικό κράτος και το ελληνικό έθνος. Έτσι και σε αυτή την τάξη θα συνεχιστεί η γνωστική διαδικασία εμπέδωσης της σχέσης μεταξύ έθνους και κράτους, όπως έχει ξεκινήσει από το κεφ. 5 της Α' ενότητας του βιβλίου της Ε' τάξης.	Εξέταση (διαθεματικά) της εξέλιξης των εθνικών συνόρων στην Ευρώπη τα τελευταία 1000 χρόνια μέσω διαδραστικού ειδικού εκπαιδευτικού προγράμματος. Στοιχεία από τον ΟΗΕ για το φαινόμενο της μετακίνησης πληθυσμών στον σύγχρονο κόσμο.
Κεφάλαιο 2ο: Το πολίτευμα και οι μορφές του	Αυτά τα δύο κεφ. μπορούν να δοθούν περιληπτικά επειδή υπάρχει εκτενής αναφορά στο δημοκρατικό πολίτευμα και στη λειτουργία της Βουλής στην προηγούμενη τάξη (ενότητα Γ'). Εάν το επίπεδο της τάξης το επιτρέπει προτείνουμε να γίνει αναφορά και στην πολιτική διαδικασία του δημοψηφίσματος και στον ρόλο του στο πλαίσιο του δημοκρατικού πολιτεύματος. Αναφορά στο θεσμό της Βουλής των Εφήβων.	Αναφορά σε δημοσιεύματα και προεκλογικά διαγράμματα δημοσκοπήσεων και μετεκλογικά αποτελεσμάτων εκλογών. Μέσα από αυτά μπορεί να προσεγγιστεί ευχερέστερα ο τρόπος λειτουργίας του ισχύοντος στην Ελλάδα δημοκρατικού πολιτεύματος. Βιωματική δράση με εφαρμογή δημοκρατικών διαδικασιών στο μικρόκοσμο της τάξης για λήψη μιας απόφασης που αφορά όλους.
Κεφάλαιο 3ο: Το Δημοκρατικό Πολίτευμα		
Κεφάλαιο 4ο: Οι λειτουργίες της κρατικής εξουσίας	Περισσότερη προσοχή προτείνεται να δοθεί στο διαχωρισμό των εξουσιών, στη λειτουργία της δικαστικής και εκτελεστικής εξουσίας και στην απονομή της δικαιοσύνης.	www.efivoi.gr/

Κεφάλαιο 5ο: Το ελληνικό Σύνταγμα	Εδώ μπορεί να γίνει εκτενέστερη αναφορά στα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα (δικαίωμα ιδιοκτησίας, άσυλο κ.λπ.), αλλά και στις παράλληλες υποχρεώσεις των πολιτών (κοινωνική αλληλεγγύη, συμμετοχή στα φορολογικά βάρη κ.λπ.). Σε συνδυασμό με την Ιστορία, μπορεί να γίνει αναφορά στις προσπάθειες που έκαναν οι Έλληνες από τα πρώτα χρόνια του απελευθερωτικού αγώνα (1821) να συντάξουν επίσημη γραπτή νομοθεσία. Μπορεί να εισαχθεί η έννοια του κράτους δικαίου.	http://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/To-Politevma/Syntagmatiki-Istoria/
ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟ ΣΧΕΔΙΟ ΒΙΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: Αναφορά στην Κοινωνία των Πολιτών. Ακολουθείται η διαλογική διαδικασία. Επιλέγεται ένα υπαρκτό πρόβλημα από την καθημερινότητα της γειτονιάς, του δημοτικού διαμερίσματος ή του δήμου/κοινότητας των παιδιών, μια ομάδα παιδιών υποδύεται τους θιγόμενους πολίτες και άλλοι μαθητές τους σχετιζόμενους κρατικούς φορείς. Γίνεται διαλογική συζήτηση και αναπτύσσεται επιχειρηματολογία με βάση αναγνωρισμένα δικαιώματα και υποχρεώσεις των πολιτών και του κράτους. Υπογραμμίζεται η σημασία της διεκδίκησης των συγκεκριμένων δικαιωμάτων και η συμμετοχή «από κάτω προς τα πάνω» των πολιτών σε συλλογικές διαδικασίες για θέματα που τους αφορούν.		
Ενότητα Β': Κράτος και πολίτης		
Κεφάλαιο 1ο : Δικαιώματα και υποχρεώσεις του πολίτη	Τα πνευματικά δικαιώματα μπορούν να αναφερθούν περιληπτικά ως υποκατηγορία των γενικότερων δικαιωμάτων ιδιοκτησίας. Μπορούν να αναζητηθούν σε ένα οποιοδήποτε βιβλίο τα σημεία που αναφέρονται στην προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων, στον μοναδικό αριθμό ISBN του κάθε βιβλίου, καθώς και στη διαδικασία της φωτοτυπίας.	Συνήγορος του πολίτη http://www.synigoros.gr/ συνήγορος του παιδιού http://www.0-18.gr/ Παγκόσμια διακήρυξη ανθρωπίνων δικαιωμάτων
Κεφάλαιο 2ο: Πνευματικά δικαιώματα		
Κεφάλαιο 4ο: Η ενημέρωση του πολίτη	Θεωρείται σκόπιμο να δοθεί έμφαση σε έναν αρχικό «αλφαριθμητισμό» των παιδιών στην κριτική χρήση των ΜΜΕ ως διαύλων πληροφόρησης και επικοινωνίας (κριτικός τρόπος διαχείρισης της πληροφορίας και των “fake news”). Σε δεύτερο στάδιο μπορεί να γίνει αναφορά σε τεχνολογικά νέα μέσα επικοινωνίας και στην πολιτική τους ισχύ καθώς και στην ιδιαίτερη προσοχή την οποία πρέπει να επιδεικνύουν τα ΜΜΕ σε σχέση με τα παιδιά. Αναφορά στην Ανεξάρτητη Αρχή Τηλεπικοινωνιών.	www.eett.gr
Κεφάλαιο 3ο: Πολιτική άμυνα και πολιτική προστασία	Προτείνεται να δοθεί έμφαση στα φαινόμενα του καύσωνα στις πόλεις και των πυρκαγιών στην ελληνική ύπαιθρο και στους τρόπους αντιμετώπισής τους.	https://www.civilprotection.gr/el
ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟ ΣΧΕΔΙΟ ΒΙΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ Αναφορά στα σύγχρονα εργαλεία επικοινωνίας-μεταφοράς πληροφορίας μέσω φορητών συσκευών (έξυπνα τηλέφωνα-ταμπλέτες), στον ρόλο που έχει πλέον η χρήση τους στην καθημερινότητα των πολιτών, καθώς και στους κινδύνους και τις παγίδες που κρύβει. Αξιοποιείται και διευρύνεται η εμπειρία των παιδιών στο θέμα.		

3η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ – Το άτομο και η Ευρωπαϊκή Ένωση		
Να παραχθούν εννοιολογικοί χάρτες με κατάλληλους συνδέσμους και ρήματα ή να μελετηθούν οι εννοιολογικοί χάρτες του εγχειριδίου		
ΚΕΦΑΛΑΙΟ	ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ ΥΛΗΣ / ΟΔΗΓΙΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ / ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΠΗΓΕΣ
Ενότητα Α΄ – Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Ελλάδα		
Κεφάλαιο 1ο: Η Ευρωπαϊκή Ένωση: όργανα και λειτουργίες της	Τα βασικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης να αναφερθούν επιγραμματικά.	Να δημιουργηθεί εννοιολογικός χάρτης σε ολομέλεια με τις τρεις αυτές θεματικές (βασικά όργανα, η Ελλάδα-σταθμοί, περιοχές συνεργασίας) ώστε να μείνει χρόνος για δραστηριότητες με το νόμισμα και τον ευρωπαϊκό πολιτισμό
Κεφάλαιο 2ο: Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση	Η διαδικασία ένταξης της Ελλάδας συνοπτικά (μόνο φάσεις χωρίς λεπτομέρειες). Οι τομείς συνεργασίας των κρατών-μελών να παρουσιαστούν συνοπτικά (μόνον επιγραμματικά) ή να μην αξιοποιηθούν διδακτικά.	
Κεφάλαιο 3ο: Σχέσεις μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης	Η δραστηριότητα - έρευνα σε ομάδες του κεφαλαίου 2 για την επιλογή χώρας μελέτης της Ευρωπαϊκής Ένωσης κ.λπ. μπορεί να αντικατασταθεί ή να τροποποιηθεί και να γίνει πάνω στο νόμισμα - ευρώ, όπως περιγράφεται στο προτεινόμενο σχέδιο βιωματικής εργασίας «Το νόμισμα και ο ευρωπαϊκός πολιτισμός» (βλ. τέλος Ενότητας Β΄).	
Ενότητα Β΄ : Οι Ευρωπαίοι Πολίτες		

Κεφάλαιο 1ο: Λαοί και πολιτισμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης	Να γίνει η δραστηριότητα «Ας μάθουμε να λέμε «καλημέρα» σε κάποιες από τις γλώσσες των χωρών που ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση». Η δραστηριότητα «παραμυθοσαλάτα», ενώ είναι μια ενδιαφέρουσα δραστηριότητα, απαιτεί χρόνο γιατί οι μαθητές/τριες δεν γνωρίζουν όλους τους παιδικούς κινηματογραφικούς ήρωες. Προτείνουμε να μη γίνει ή να γίνει στο μάθημα της πληροφορικής (δημιουργία κόμικς, εισαγωγή εικόνας).	«Ας μάθουμε να λέμε «καλημέρα» σε κάποιες από τις γλώσσες των χωρών που ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση». Περιγραφή: Σε χαρτάκια με το σχήμα της χώρας στον χάρτη γράφονται οι 27 “καλημέρες” και η χώρα και κάθε μαθητής παίρνει ένα χαρτάκι. Οι μαθητές περιφέρονται στον χώρο με μουσική τον ύμνο της Ε.Ε. ή άλλη. Όταν η μουσική σταματήσει, καλημερίζονται «στη γλώσσα τους» με τους διπλανούς τους και ανταλλάσσουν χαρτάκια. Τα καλημερίσματα συνεχίζονται ώσπου να πάρουν όσο γίνεται περισσότερες “καλημέρες” από διάφορες χώρες. Η δραστηριότητα μπορεί να γίνει ως εισαγωγική δραστηριότητα της ενότητας ευρωπαϊκή ένωση. Στη συνέχεια συνθέτουμε τον χάρτη της Ε.Ε με τις “καλημέρες” και τις χώρες.
Κεφάλαιο 2ο: Δικαιώματα και υποχρεώσεις των Ευρωπαίων Πολιτών	Η ενότητα μπορεί να προσεγγιστεί με βάση τον σχεδιασμό ταξιδιού ενός ευρωπαίου πολίτη από την χώρα που διαμένει σε μια οποιαδήποτε άλλη χώρα. (Ποιες οι ιδιαιτερότητες κάθε χώρας; Τι θα προσέξει; Τι δικαιώματα και τι υποχρεώσεις έχει; Καταγραφή σε έναν μεγάλο χάρτη).	

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟ ΣΧΕΔΙΟ ΒΙΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: «Το νόμισμα και ο ευρωπαϊκός πολιτισμός». Ο/η εκπαιδευτικός ετοιμάζει τα νομίσματα του ευρώ που έχουν εκδοθεί από όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και σε φακέλους έχει συγκεντρωμένο το υλικό που θα επεξεργαστούν οι ομάδες (π.χ. τις πληροφορίες για τις μορφές που απεικονίζονται σε κάθε ευρώ). Διερευνώνται θέματα όπως: Ποιες χώρες έχουν το κοινό νόμισμα, ποιες όχι και γιατί, τι απεικονίζουν τα νομίσματα ανά χώρα και με τι σχετίζονται. Προτείνεται να γίνει πίνακας. Μπορεί να γίνουν ερωτήσεις επέκτασης: Πότε στο παρελθόν υπήρχε πολιτική ή νομισματική ένωση; Τι έγινε στη συνέχεια με το κοινό ταμείο; Τι προβλέπεται για το μέλλον; Πολιτική, πολιτισμική ή νομισματική ένωση; Από τα αρχαία νομίσματα στα σύγχρονα είδη τους.

4η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Το άτομο και η Διεθνής Κοινότητα		
ΚΕΦΑΛΑΙΟ	ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ ΥΛΗΣ / ΟΔΗΓΙΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ/ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΠΗΓΕΣ
Ενότητα Α΄ : Διεθνείς Οργανισμοί και Οργανώσεις		

Κεφάλαιο 1ο: Παγκόσμια προβλήματα	Η δραστηριότητα με την έλλειψη νερού μπορεί να γίνει για οποιοδήποτε άλλο παγκόσμιο πρόβλημα (φτώχεια, πόλεμος, προσφυγιά, βία, κλιματική αλλαγή, κλιματική κρίση, καταστροφή οικοσυστημάτων και του φυσικού περιβάλλοντος, ρατσισμός, ναρκωτικά, έλλειψη τροφής, νερού, στέγης, εργασίας κ.λπ.). Μπορεί να γίνει σε συνδυασμό με τη διδασκαλία του μαθήματος της γλώσσας. Ενδεικτικά: Οι μαθητές/τριες παρακολουθούν τις ειδήσεις δύο ημερών και καταγράφουν τα προβλήματα που υπάρχουν στο ευρωπαϊκό και παγκόσμιο περιβάλλον. Φτιάχνουν έναν χάρτη με τα κοινωνικά-οικονομικά και πολιτικά προβλήματα στις διάφορες χώρες και ηπείρους. Συζητούν και επιχειρηματολογούν για διάφορα θέματα, μιλούν με ειδικούς που καλούνται στο χώρο του σχολείου: οικονομολόγους, λογοτέχνες, καλλιτέχνες, πολιτικούς, νομικούς. Προβλήματα της παγκοσμιοποίησης (ανεργία, ομοιογένεια-ομοιομορφία, ανισότητες και έντονες διαφορές, προώθηση του καταναλωτισμού).	COMPASS Ένα Εγχειρίδιο Εκπαίδευσης στα Ανθρώπινα Δικαιώματα για νέους/ες http://www.minedu.gov.gr/publications/docs2012/120517_compass_edition_gr.pdf «Περάσματα»: ένα παιχνίδι ευαισθητοποίησης για τη ζωή των προσφύγων https://www.unhcr.org/gr/wp-content/uploads/sites/10/2019/07/PASSAGES_GREEK_FINAL.pdf Δραστηριότητες βιωματικής μάθησης στα ανθρώπινα δικαιώματα και τα δικαιώματα των προσφύγων (6 -18 ετών) https://www.unhcr.org/gr/ekpaideutiko_yliko
Κεφάλαιο 2ο: Ο ρόλος των Διεθνών Οργανισμών	Σε εννοιολογικό χάρτη οι μαθητές/τριες αποτυπώνουν ομαδικά διεθνείς οργανώσεις ή ομάδες και διεθνείς οργανισμούς. Καταγράφουν τι διασφαλίζουν (υγεία, ειρήνη, προστασία δικαιωμάτων, κ.λπ.)	Υλικό από τη Διεθνή Αμνηστία https://www.amnesty.gr/ekpaideytiko-yliko
ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟ ΣΧΕΔΙΟ ΒΙΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: Οι μαθητές/τριες καταγράφουν τα προϊόντα που καταναλώνουν και φτιάχνουν έναν χάρτη με τις χώρες προέλευσής τους. Αναφέρουν τις χώρες προέλευσης, τον τρόπο παρασκευής και επεξεργασίας, το κόστος, τον τρόπο μετακίνησης. Καταγράφουν από ποιες χώρες κυρίως προέρχονται τα προϊόντα. Συζητούν για το αν οι γονείς τους είχαν παρόμοια προϊόντα κατά τις προηγούμενες δεκαετίες και καταγράφουν την ιστορική εξέλιξη του φαινομένου. Φτιάχνουν ένα μοντέλο του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος.		
Ενότητα Β' : Τα ανθρώπινα δικαιώματα Προτείνεται να γίνει μια εργασία κατά τη διάρκεια της χρονιάς με θέμα «Ένα Ημερολόγιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων-Κάθε ημέρα του χρόνου είναι η ημέρα ενός ανθρώπινου δικαιώματος» από το COMPASITO. Η/ο εκπαιδευτικός προετοιμάζει το ημερολόγιο και κάθε μέρα τοποθετούνται τα αντίστοιχα δικαιώματα που εορτάζονται και τιμώνται. Με τον τρόπο αυτό γίνεται αναφορά στα δικαιώματα του ανθρώπου και δημιουργείται ένα πλαίσιο για συζήτηση σχετικά με τις παραβιάσεις των ανθρώπινων δικαιωμάτων.		
Κεφάλαιο 1ο: Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου	Μπορούν να αντικατασταθούν οι δραστηριότητες του εγχειριδίου με το επιτραπέζιο παιχνίδι «Πόσο καλά γνωρίζεις τα δικαιώματά σου;» Compasito σελ. 82-88 6α, Γνωρίζεις τα Δικαιώματα Σου;	Compasito Μικρή Πυξίδα, Εγχειρίδιο Εκπαίδευσης στα Ανθρώπινα Δικαιώματα για Παιδιά
Κεφάλαιο 2ο: Τα δικαιώματα του παιδιού	Μπορεί να γίνει η δραστηριότητα-παιχνίδι «κόκκινος συναγερμός» από το εκπαιδευτικό πακέτο compasito (σελ. 153-158) και να συζητηθεί ο ρόλος των οργανισμών στην προστασία των δικαιωμάτων αυτών. Μπορούν να συμβουλευτούν και το σχολικό εγχειρίδιο της ΚΠΑ.	https://www.synigoros.gr/paidi/downloads/dsdp.pdf

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟ ΣΧΕΔΙΟ ΒΙΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Έχουν τα παιδιά όλου του κόσμου δικαίωμα στην εκπαίδευση;

Ενδεικτικά ερωτήματα:

- Μπορούν ισότιμα τα παιδιά να εκπαιδευτούν σε όλες τις χώρες; Υπάρχουν παιδιά που εργάζονται και δεν πηγαίνουν σχολείο; Ποιες άλλες κατηγορίες παιδιών δεν παρακολουθούν συστηματικά και γιατί;
- Υπάρχουν ανισότητες και αντιθέσεις (αγόρια-κορίτσια, κοινωνικές ανισότητες-αντιθέσεις).

Αναλφαβητισμός-Εγγραμματισμός.

- Υπάρχουν αναλφάβητοι στην Ελλάδα;
- Το σχολείο βοηθά μόνο στην προετοιμασία για ένα επάγγελμα;
- Είμαστε όλοι ίσοι στο σχολείο; (Ανθρώπινα δικαιώματα, ισότητα, διαφορετικότητα: πολιτισμός, θρησκεία, συνήθειες, ιδιαιτερότητες, αναπηρία).
- Η εκπαίδευση προσφέρεται πράγματι δωρεάν; (Από πότε μιλάμε για δωρεάν και υποχρεωτική εκπαίδευση, δημόσια και ιδιωτική εκπαίδευση, τι δαπανά το Κράτος για την εκπαίδευση, τι δαπανούν οι πολίτες για την εκπαίδευση των παιδιών τους).

Ενδεικτικές δραστηριότητες

Κείμενα στον ημερήσιο τύπο - Συνεντεύξεις με γονείς/παππούδες για την εκπαίδευση στο παρελθόν - Φωτογραφίες - Στοιχεία για αναλφαβητισμό - Δημιουργία ενός παιχνιδιού με ερωτήσεις, σωστές και λάθος απαντήσεις - Αναζήτηση λαθών σε κείμενα, σχολιασμός.

Επιχειρηματολογία - (Το σχολείο προσφέρει ευκαιρίες ή δημιουργεί εμπόδια, πρέπει να δίνεται η δυνατότητα εκμάθησης ενός επαγγέλματος σε μικρή ηλικία, θα πρέπει οι μαθητές/τριες να έχουν ενιαία ενδυμασία-στολή) - Αναζήτηση σύγχρονων κειμένων και λογοτεχνικών κειμένων-βιογραφιών άλλης εποχής. Επεξεργασία εικόνων-φωτογραφιών, γραπτών τεκμηρίων και κειμένων του παρελθόντος για σχολιασμό θεμάτων (ενδυμασία, ποινές, παιχνίδι, σεβασμός, σχολικές εργασίες, συνεκπαίδευση των δύο φύλων) Προβολή ταινιών με θέμα τα παιδιά από άλλες χώρες (τα παιδιά του παραδείσου, τα χρώματα του παραδείσου κ.λπ.)

Σύνολο διδακτικών ωρών: 30, 25 διδακτικές ώρες για τα επιμέρους κεφάλαια και 5 ώρες για την εκπόνηση σχεδίων βιωματικής εργασίας.

7. ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ 2026-2027

Οι κατά προσέγγιση 96 ώρες Φυσικής Αγωγής ετησίως για τις **τάξεις Α'-Δ'** του Δημοτικού προτείνεται να καλυφθούν όπως αναφέρεται παρακάτω:

1) Α' - Β' Δημοτικού

- Ψυχοκινητική αγωγή (32 ώρες)
- Μουσικοκινητική Αγωγή – Χοροί (26 ώρες)
- Παιχνίδια: Ομαδικά, ατομικά, παραδοσιακά (12 ώρες)
- Γυμναστικές κινήσεις και προασκήσεις Ενόργανης Γυμναστικής (10 ώρες)
- Προετοιμασία εκδηλώσεων (4 ώρες)
- Γνωριμία με φυσικές δραστηριότητες και спор υγείας και αναψυχής (8 ώρες)
- Αξιολόγηση και ανατροφοδότηση κινητικών δεξιοτήτων (4 ώρες)

2) Γ' - Δ' Δημοτικού

- Ψυχοκινητική αγωγή (22 ώρες)
- Μουσικοκινητική αγωγή – Χοροί (20 ώρες)
- Παιχνίδια: Ομαδικά, ατομικά, παραδοσιακά (8 ώρες)
- Γυμναστική-Ενόργανη Γυμναστική (10 ώρες)
- Μύηση στις αθλοπαιδιές και τον στίβο (Ποδόσφαιρο, Πετοσφαίριση, Καλαθοσφαίριση, Χειροσφαίριση) (20 ώρες)
- Γνωριμία με μη διαδεδομένα αθλήματα και αθλήματα ΑμΕΑ (4 ώρες)
- Γνωριμία με φυσικές δραστηριότητες και спор υγείας και αναψυχής (4 ώρες)
- Ενδοσχολικές διοργανώσεις προσαρμοσμένων αθλοπαιδιών (4 ώρες)
- Αξιολόγηση και ανατροφοδότηση κινητικών δεξιοτήτων (4 ώρες)
- Κολύμβηση (10 δίωρα στη Γ' και Δ' Δημοτικού)*

*Όταν υλοποιείται η κολύμβηση στη Γ' και Δ' τάξη του Δημοτικού, παραλείπονται ώρες από τις υπόλοιπες θεματικές ενότητες αναλογικά.

Οι κατά προσέγγιση 64 ώρες Φυσικής Αγωγής ετησίως για τις **τάξεις Ε'-ΣΤ'** του Δημοτικού προτείνεται να καλυφθούν όπως αναφέρεται παρακάτω:

3) Ε' - ΣΤ' Δημοτικού

- Καλαθοσφαίριση (8 ώρες)
- Πετοσφαίριση (8 ώρες)
- Ποδόσφαιρο (8 ώρες)
- Χειροσφαίριση (8 ώρες)
- Γυμναστική (8 ώρες)
- Κλασικός αθλητισμός (10 ώρες)
- Ελληνικοί παραδοσιακοί χοροί (10 ώρες)
- Ενδοσχολικές διοργανώσεις προσαρμοσμένων αθλοπαιδιών (4 ώρες)

Επισημαίνεται ότι οι οδηγίες που δίνονται ανωτέρω αποτελούν ένα γενικό πλαίσιο δράσης για τη Φ.Α., δίνοντας αδρές κατευθυντήριες γραμμές που θα βοηθήσουν τους/τις διδάσκοντες/ουσες να θέσουν στόχους, να σχεδιάσουν και να επιλέξουν τα περιεχόμενα για

το μάθημα της Φ.Α., που είναι αναγκαία για τους μαθητές και κατάλληλα για τις συνθήκες του σχολείου τους. Κάθε σχολική μονάδα έχει ουσιαστικά την ευχέρεια να προσαρμόσει το Αναλυτικό πρόγραμμα της Φ.Α., με βάση τις ανάγκες, την υλικοτεχνική υποδομή και τα χαρακτηριστικά των μαθητών και μαθητριών που φοιτούν σ' αυτή. Επίσης, σημαντικές πληροφορίες μπορούν να βρουν οι εκπαιδευτικοί στα Α.Π.Σ. και ΔΕΠΠΣ 2003 για τη Φ.Α. όλων των βαθμίδων (ΦΕΚ 304 τ. Β'/13-3-2003), καθώς επίσης και στο εκπαιδευτικό υλικό που δημιουργήθηκε για τα προγράμματα της Ολυμπιακής Παιδείας, Καλλιπάτειρα και Παραολυμπιακών Αγώνων.

Διαδραστικά Συστήματα Μάθησης

Ο/Η εκπαιδευτικός της Φυσικής Αγωγής μπορεί να αξιοποιήσει τα διαδραστικά συστήματα μάθησης (διαδραστικός πίνακας) ως εξής:

- Με την προβολή βίντεο που εμπεριέχονται τεχνικές εκτέλεσης ασκήσεων και αθλημάτων, προσφέροντας οπτική ανατροφοδότηση στους μαθητές.
- Με τον σχεδιασμό, παρουσίαση και εκτέλεση ομαδικών δραστηριοτήτων και παιχνιδιών.
- Με τον συνδυασμό θεωρίας και πρακτικής άσκησης.
- Με τη χρήση προσομοιώσεων για την εξάσκηση σε διάφορα αθλήματα καθώς και την κατανόηση των κανόνων και της τακτικής.

Ενδεικτικές ιστοσελίδες:

<https://www.youtube.com/watch?v=TWz83GgdzHY> (Ελληνική Ομοσπονδία Πετοσφαίρισης - Εκμάθηση των βασικών τεχνικών της πετοσφαίρισης)

https://www.youtube.com/watch?v=DaJtiW1Z_Wk (Δρομικές ασκήσεις που θα βελτιώσουν το τρέξιμο σου)

Επισήμανση: Στο πλαίσιο του διδακτικού σχεδιασμού οι εκπαιδευτικοί προκειμένου να αξιοποιήσουν ιστοσελίδες από το διδακτικό υλικό να προβαίνουν σε επανέλεγχο της εγκυρότητάς τους, διότι ενδέχεται ορισμένες από αυτές να είναι ανενεργές ή να οδηγούν σε διαφορετικό περιεχόμενο.